BULETINUL ARHIVELOR MILITARE ROMÂNE Anul XXIII, nr. 4(90)/2020

DOCUMENT

160 DE ANI DE LA ÎNFIINŢAREA STATULUI MAJOR AL FORŢELOR NAVALE

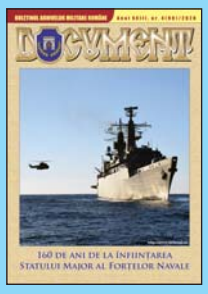
ARHIVELE MILITARE NAȚIONALE ROMÂNE

DOCUMENT

Buletinul Arhivelor Militare Române
Anul XXIII, nr. 4 (90)/2020

Director fondator
Prof. univ. Dr. Valeriu Florin DOBRINESCU (1943-2003)

Publicație recunoscută de către Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior și inclusă în categoria „D", cod 241

Coperta I: Fregata „Regele Ferdinand" *(Sursa: internet)*

Coperta IV: Vânători din Africa în ținută de campanie

Editor coordonator:
Colonel Liviu CORCIU

Redactor-şef:
Dr. Teodora GIURGIU
Tel./fax 021-318.53.85, 021-318.53.67/0367
sia@forter.ro

Secretar de redacție:
Dr. Veronica BONDAR

Redactori:
Mihaela CĂLIN, Lucian DRĂGHICI, Dr. Oana Anca OTU, colonel Dr. Gabriel-George PĂTRAŞCU, Raluca TUDOR

Coperte:
Valentin MACARIE, Nicolae CIOBANU

Tehnoredactare computerizată:
Mădălina DANCIU

Consiliul ştiințific:
· General-maior Corneliu POSTU
Statul Major al Apărării
· Conf. univ. Dr. Florian BICHIR
Academia Română
· Prof. univ. Dr. Valentin CIORBEA
Universitatea „Ovidius" Constanța
· Prof. univ. Dr. Marian COJOC
Universitatea „Ovidius" Constanța
· Colonel (r) prof. univ. Dr. Alesandru DUȚU
Comisia Română de Istorie Militară
· Colonel Dr. Petrişor FLOREA
Depozitul Central de Arhivă
· Colonel (r) prof. univ. Dr. Ion GIURCĂ
Universitatea „Hyperion" din Bucureşti
· Dr. Luminița GIURGIU
Comisia Română de Istorie Militară
· Comandor (r) Dr. Marian MOŞNEAGU
Centrul de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu"
· Colonel (r) prof. univ. Dr. Alexandru OŞCA
Comisia Română de Istorie Militară
· Dr. Petre OTU
Comisia Română de Istorie Militară
· Prof. univ. Dr. Dumitru PREDA
Ministerul Afacerilor Externe
· Prof. univ. Dr. Ioan SCURTU
Academia Oamenilor de Ştiință
• Dr. Alin SPÂNU
Centrul de Studii Euroatlantice
· Colonel (r) Dr. Mircea TĂNASE

Sumar în limba engleză:
Dr. Teodora GIURGIU

Distribuție:
Serviciul Difuzare al Trustului de Presă al M.Ap.N.

Adresa redacției:
Drumul Taberei, nr. 7H, sector 6, cod 61353,
Bucureşti. Tel./fax 021-318.53.85; 021-318.53.67/0367

e-mail: sia@forter.ro
http://amnr.defense.ro

Buletinul Arhivelor Militare Române apare trimestrial, sub egida Arhivelor Militare Naționale Române. Publică articole pe teme de istorie universală și românească, precum și documente provenind din Arhivele Militare Române, dar și din alte arhive din țară sau străinătate.

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine autorilor. Manuscrisele nu se înapoiază. Reproducerea articolelor sau a documentelor publicate se poate face numai cu indicarea autorului articolului și a titulaturii revistei.

ISSN 1454-0924
Tiparul este executat
la Centrul Tehnic-Editorial al Armatei
C. 397/2020 B 00139

SUMAR

MESAJ ANIVERSAR

Mesajul şefului Statului Major al Apărării privind sărbătorirea a 160 de ani de la înființarea Statului Major al Forțelor Navale 1

STUDII/DOCUMENTE

Depozitul Central de Arhivă – un secol de istorie (III)
Colonel inginer Marius-Marian OLTEANU
Adela-Cosmina LĂZĂRESCU
Mariana-Daniela MANALOIU 3

Epidemiile cu care s-a confruntat Armata Română la început de secol XX – Epidemia de tifos exantematic din 1917 –
Dr. Leontin STOICA 11

Vânătorii africani din armata franceză în România
Lector universitar asociat Dr. Alin SPÂNU 19

Ocolul Pământului…cu crucişătorul-şcoală „Jeanne d'Arc"– maior Tudor Brătulescu
Dr. Luminița GIURGIU
Dr. Teodora GIURGIU
Colonel Dr. Gabriel-George PĂTRAŞCU 24

Agricultura județului Tulcea în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial
Dr. Laurențiu MĂNĂSTIREANU 35

De la Serviciul Special de Informații la Direcția Generală a Securității Statului.Istoria Serviciului Special de Informații la 23 august 1944 şi după
Dr. Tiberiu TĂNASE 51

Ilustrul general Platon Chirnoagă – singurul general român prizonier pe Frontul de Vest
General de brigadă (r) prof. univ. Dr. Adrian STROEA
Colonel (r) Marin GHINOIU 55

Actul final de la Helsinki. Consecințe pentru România şi Bulgaria
Drd. Diana Cristiana LUPU 61

O stea a sportului hipic militar românesc: locotenent-colonelul Constantin Apostol (1903-1995). De la glorie la umilință
Profesor universitar Dr. Gheorghe CALCAN 71

Sub semnul lui Ares
Sublocotenentul Dan Barbilian (Ion Barbu)
Emil NICULESCU 90

Achiziționarea de tehnică militară şi muniții sovietice pentru armata română (1976-1979)
Locotenent-colonel (r) Dr. Petre OPRIŞ 92

Semnale editoriale 97

Agora 100

SUMARUL ÎN LIMBA ENGLEZĂ **100**

MESAJUL ŞEFULUI STATULUI MAJOR AL APĂRĂRII PRIVIND SĂRBĂTORIREA A 160 DE ANI DE LA ÎNFIINŢAREA STATULUI MAJOR AL FORŢELOR NAVALE

La 22 octombrie se împlinesc 160 de ani de la înființarea Statului Major al Forţelor Navale prin reunirea flotilelor „de pe întreg curs al Dunării", pe baza Înaltului Ordin de Zi nr. 173, semnat de domnitorul Alexandru Ioan Cuza și publicat în „Monitorul Oastei" nr. 41 din 22.10.1860.

Unificarea flotilelor și constituirea apoi a Flotilei Unice a Principatelor Unite au reprezentat începutul unei noi epoci de organizare pe baze moderne a Forţelor Navale Române.

Această aniversare este un bun prilej pentru militarii activi, în rezervă sau în retragere, dar și pentru veteranii de război de a rememora faptele glorioase de arme și jertfele pe care marinarii, submariniștii, scafandrii, infanteriștii marini și personalul aeronautic naval le-au săvârșit în luptele pentru apărarea ţării.

Avem datoria morală să aducem un pios omagiu eroilor marinari care, de-a lungul vremii, și-au dat viaţa și au scris, prin sacrificiile lor, istoria navigaţiei românești.

După ce au primit botezul focului în Războiul de Independenţă, marinarii și-au adus tributul de sânge în luptele grele pentru reîntregirea neamului, iar mai apoi au contribuit la succesul campaniilor militare din cel de-Al Doilea Război Mondial.

Pentru a ajunge la configuraţia actuală, o structură modernă, profesionistă și dinamică, Forţele Navale Române au parcurs un amplu proces de adaptare și transformare. Astăzi, dotarea marinei militare cu nave interoperabile cu structuri similare aliate oferă posibilitatea instruirii și participării la operaţii navale complexe sub comanda NATO, misiuni în care se demonstrează profesionalismul și capacitatea operativă a echipajelor noastre.

Exerciţiile multinaţionale, care au devenit tot mai complexe și diversificate, au contribuit la creșterea nivelului de pregătire și la asigurarea interoperabilităţii dintre militarii Forţelor Navale Române și camarazii lor din NATO.

În ultimii ani, marina militară a participat cu nave la exerciţii multinaţionale în Marea Neagră, conduse de Forţele Navale Române sau de aliaţi și parteneri: BREEZE (Bulgaria), POSEIDON, SEA SHIELD, EPMCM DIVE, SPRINGSTORM/ FALLSTORM și RIVERINE (România), NUSRET și MAVI BALINA/DOGU AKDENIZ (Turcia), SEA BREEZE (Ucraina), dar și în afara bazinului Mării Negre: ARIADNE (Grecia).

Forţele Navale Române au fost prezente și în misiuni internaţionale: Operaţia NATO „Active Endeavour 2010" de monitorizare a traficului maritim din Marea Mediterană, Operaţia NATO „Unified Protector 2011" de impunere a embargoului împotriva Libiei, fiind prima misiune reală de luptă executată de marina militară după cel de-Al Doilea Război Mondial, Operaţia UE „Atalanta 2012" de luptă împotriva pirateriei navale în Golful Aden și Oceanul Indian fiind prima misiune executată de o navă militară românească în emisfera sudică.

Din 2017, Forţele Navale Române contribuie anual cu o fregată cu elicopter din organică la bord și grupă de forţe pentru operaţii speciale la Operaţia NATO „Sea Guardian" de monitorizare a traficului maritim din Marea Mediterană. Iar în 2018, o companie din Regimentul 307 Infanterie Marină a fost dislocată în teatrul de operaţii Afganistan.

Un moment extrem de important din istoria recentă a Forţelor Navale Române l-a constituit preluarea comenzii grupării navale SNMCMG-2 de către

Puitorul de Mine și Plase 274 „Viceamiral Constantin Bălescu”, în prima parte a anului 2020. „Standing NATO Mine Countermeasures Group 2” este una dintre grupările navale permanente ale NATO, la care România s-a angajat să participe cu forţe și mijloace, pentru a-și dezvolta interoperabilitatea efectivelor și pentru a contribui la întărirea securităţii maritime în regiunea Mării Negre.

Grupul 256 Elicoptere al Forţelor Navale Române, unitate care continuă tradiţiile Escadrilei de Hidroplane și care a sărbătorit 100 de ani de existenţă, a adus capacităţi operaţionale sporite pentru îndeplinirea misiunilor în zona de responsabilitate.

Instituţiile de învăţământ de marină - Academia Navală „Mircea cel Bătrân”, Școala Militară de Maiștri Militari a Forţelor Navale „Amiral Ion Murgescu”, Școala de Aplicaţie a Forţelor Navale „Viceamiral Constantin Bălescu” și Colegiul Militar Naţional „Alexandru Ioan Cuza” - au ca principal obiectiv să asigure marinei resurse umane înalt calificate, inovatoare, adaptabile, în măsură să-și asume responsabilităţile funcţiilor pentru care se asigură pregătirea, necesare realizării unei structuri de forţe moderne, dislocabile, flexibile și sustenabile, capabile să fie angajate într-un spectru larg de misiuni naţionale și internaţionale.

Toate aceste realizări și argumente ne motivează să privim cu speranţă și încredere spre viitorul acestei categorii de forţe în arhitectura Armatei României. Prin competenţa profesională și dăruirea personalului, Forţele Navale Române dau încredere cetăţenilor ţării, aliaţilor și partenerilor că sunt în măsură să răspundă adecvat și eficient tuturor misiunilor încredinţate, într-un mediu global de securitate în permanentă schimbare.

Domnilor amirali,
Doamnelor și domnilor ofiţeri, maiștri militari, subofiţeri, soldaţi și gradaţi profesioniști, personal civil contractual,

Cinstiţi memoria înaintașilor prin tenacitate și rigoare, pentru a fi la înălţimea sacrificiului lor și pentru a da o dimensiune concretă jurământului făcut faţă de ţară!

Cu încredere deplină în calităţile dumneavoastră profesionale și morale, vă îndemn să vă consacraţi întreaga energie, pricepere, dăruire și putere de muncă pentru a vă perfecţiona pregătirea în spiritul conceptelor moderne, astfel încât să fiţi gata oricând să îndepliniţi nobila misiune de apărare a patriei!

Am convingerea că prin contribuţia voastră, Armata României va scrie noi pagini de istorie și va confirma nivelul de încredere de care se bucură în rândul cetăţenilor români.

Cu prilejul sărbătoririi a 160 de ani de la înfiinţarea Statului Major al Forţelor Navale, vă felicit călduros și vă urez mult succes în îndeplinirea misiunilor care vă revin, sănătate deplină, realizări și bucurii!

LA MULŢI ANI ȘI BUN CART ÎNAINTE!

ȘEFUL STATULUI MAJOR AL APĂRĂRII

General-locotenent DANIEL PETRESCU

DEPOZITUL CENTRAL DE ARHIVĂ – UN SECOL DE ISTORIE (III)

Colonel inginer Marius-Marian OLTEANU[1]
Adela-Cosmina LĂZĂRESCU[2]
Mariana-Daniela MANALOIU[3]

La 22 februarie 1933, Ministerul Apărării Naţionale [MApN] - Secretariatul General, cu nr. 17.471, a ordonat elaborarea de către o comisie a unui *Regulament privitor la păstrarea și conservarea arhivelor armatei, precum și organizarea și funcționarea depozitelor regionale de arhivă*. Comisia era formată din câte un ofiţer superior din inspectoratele de armă, direcţii și servicii ale MApN, Batalionul Trupei MApN, Corpul 2 Armată, Corpul Vânătorilor de Munte, Corpul Grănicerilor, Inspectoratul General al Jandarmeriei, Inspectoratul General al Comandamentelor Teritoriale, Subsecretariatul de Stat al Aerului, Comandamentul Forţelor Aeriene, secţiile și serviciile Marelui Stat Major și șeful Arhivei Generale a MApN. Comisia urma să funcţioneze sub preşedinţia șefului Serviciului Istoric din Marele Stat Major, fiind convocată pentru data de 8 martie 1933[4].

MINISTERUL APARAREI NAȚIONALE
MARELE STAT MAJOR
Serviciul Istoric

Șeful Serv. Secret. General
Lt.-Colonel

REGULAMENT
PRIVITOR LA
— Depozitarea și conservarea arhivelor armatei;
— Organizarea și funcționarea depozitelor regionale de arhivă ale Comandamentelor Teritoriale;
— Organizarea și funcționarea depozitului de arhivă al Ministerului Apărării Naționale (Obor);
— Organizarea și funcționarea depozitului de arhivă al Marelui Stat Major„ Serviciul Istoric

— 1933. —

București — Tipografia Ministerului Apărării Naționale

Regulamentul Arhivelor Armatei, Ediția 1933

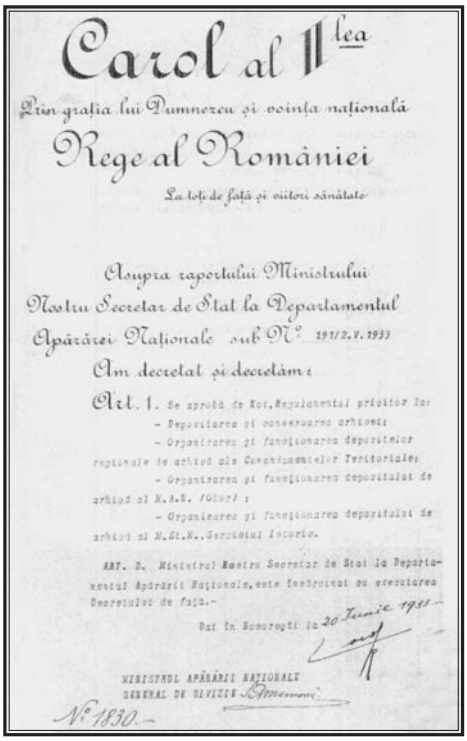
Rezultatul activităţii acestei comisii s-a concretizat prin elaborarea *„**Regulamentului privitor la***:

- Depozitarea și conservarea arhivelor armatei;

- Organizarea și funcționarea depozitelor regionale de arhivă ale Comandamentelor Teritoriale;

- Organizarea și funcționarea depozitului de arhivă al Ministerului Apărării Naționale;

- Organizarea și funcționarea depozitului de arhivă al Marelui Stat Major Serviciul Istoric", aprobat în baza Decretului Regal nr.1830 din 20 iunie 1933[5].

Carol al II lea
Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională
Rege al României
La toţi de faţă şi viitori sănătate

Asupra raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la Departamentul Apărării Naţionale sub N° 1911/2.7.1933

Am decretat şi decretăm:

Art. 1. Se aprobă de Noi, Regulamentul privitor la:
- Depozitarea şi conservarea arhivei
- Organizarea şi funcţionarea depozitelor regionale de arhivă ale Comandamentelor Teritoriale;
- Organizarea şi funcţionarea depozitului de arhivă al M.A.N. (Obor) ;
- Organizarea şi funcţionarea depozitului de arhivă al M.St.M.-Serviciul Istoric.

ART. 2. Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Apărării Naţionale, este însărcinat cu executarea Decretului de faţă.-

Dat în Bucureşti la 20 Iunie 1933

MINISTRUL APĂRĂRII NAŢIONALE
GENERAL DE DIVIZIE

N° 1830.-

Înaltul Decret Regal nr. 1830 din 20 iunie 1933

Regulamentul definea în Capitolul I o serie de noţiuni privitoare la arhivă, stabilea elementele necesare determinării apartenenţei documentelor la fond, cum se constituie un dosar, ce trebuie să fie consemnat pe coperta dosarului, cum se făcea numerotarea și certificarea acestuia.

În Capitolul II al Regulamentului era tratată chestiunea depozitării și conservării arhivelor, astfel se stabilea că arhivele erau împărţite în **patru mari categorii:**

- arhivele vechi create până la data de 31 decembrie 1902;

- arhivele create în intervalul 1 ianuarie 1903 până la 31 decembrie 1912;

- arhivele create în intervalul 1 ianuarie 1913 până la 1 aprilie 1921;

- arhivele create după data de 1 aprilie 1921.

Prima categorie de arhive, arhivele vechi până la data de 31 decembrie 1902, urmau să fie predate la Direcţia Generală a Arhivelor Statului și direcţiile regionale, pe cercuri de recrutare.

De exemplu, la Direcţia Generală cu sediul în București, erau predate arhivele autorităţilor militare din judeţele Olt, Argeș, Muscel, Dâmboviţa, Ilfov, Vlașca, Teleorman, Ialomiţa, Prahova, Buzău, Brăila, Tulcea, Constanţa, Durostor și Caliacra. Pe același tipar, arhivele militare erau predate la Direcţiile Regionale Craiova, Iași, Cluj, Chișinău și Cernăuţi, cercurile de recrutare fiind nominalizate în regulament pentru a nu se crea confuzii. Se specifica că se predau

arhivele cu o vechime de cel puţin 30 de ani și care nu mai erau necesare în realizarea sarcinilor de serviciu, sigiliile scoase din uz și publicaţiile oficiale[6].

Făceau excepţie următoarele categorii de documente:

- actele istorice referitoare la pregătirea de război și Campania 1877-1878, toate actele și broșurile referitoare la acţiunile de război săvârșite de fostele unităţi recrutate din teritoriile alipite încadrate de soldaţi români, în special, și care rămâneau la dispoziţia Marelui Stat Major - Serviciul Istoric, care de altfel le primea spre păstrare;

- Registrele istorice și Registrele jurnal de operaţii, care se păstrau la autorităţile militare cărora le aparţin, iar la desfiinţare se predau la Serviciul Istoric;

- documentele care aparţineau Muzeului Militar Naţional;

- actele de proprietate ale imobilelor militare, planurile și devizele construcţiilor militare, care se păstrau la Direcţia Domenii Militare și la Serviciile de Domenii Militare ale corpurilor de armată;

- actele referitoare la fortificaţiile permanente, care se păstrau la Inspectoratul General al Geniului.

Înainte de predarea arhivei efective, inventarul acesteia era trimis Direcţiei Generale a Arhivelor Statului sau direcţiilor regionale după caz, care selectau dosarele pe care le primeau pentru păstrare, trimiţând o notificare și Serviciului Istoric pentru a lua la cunoștinţă de rezultatul selecţiei și a hotărî în consecinţă (art. 1)[7].

A doua categorie de arhivă, din perioada 1 ianuarie 1903 până la 31 decembrie 1912, urma să fie predată la depozitele regionale de arhivă aflate la comandamentele teritoriale. Arhiva inspectoratelor, direcţiilor și serviciilor din MApN, mai puţin arhiva aflată la Depozitul de Arhivă al Marelui Stat Major - Serviciul Istoric și actele de proprietate de la Direcţia Domenii Militare, se predau la Depozitul de arhivă al MApN Obor, până la împlinirea termenului de 30 de ani, după care se predau, după același principiu descris mai sus, la Arhivele Statului (art. 2).

Arhiva putea fi studiată numai în cancelaria depozitelor, cu aprobarea Comandamentului Teritorial pentru depozitele regionale, cu aprobarea Secretariatului General al MApN pentru Depozitul de la Obor și cu aprobarea Serviciului Istoric pentru depozitul propriu[8].

A treia categorie de arhivă *de orice natură* (ordine, rapoarte, tabele sau situaţii de: efectiv, muniţii, pierderi – morţi, răniţi, dispăruţi – acte autentice, concepte, sau simple însemnări, corespondenţă diversă, registre, condici de expediţie, plicuri de campanie, scrisori de serviciu), inclusiv a unităţilor militare din teritoriile alipite, creată în perioada 1 ianuarie 1913 până la 1 aprilie 1921, era definită drept arhivă de război, aplicându-i-se principiile stabilite prin Decizia Ministerială nr. 301 din 3 martie 1932. Se făcea precizarea că până la repartizarea unui local Depozitului de arhivă al Serviciului Istoric, care să fie suficient de mare pentru a putea depozita toate arhivele de război, acestea să fie inventariate și păstrate separat de restul arhivei, de către șeful Biroului mobilizare, care le primea pe bază de proces-verbal și care urmau să fie verificate anual, din punct de vedere al păstrării și conservării. Regimul de cercetare era destul de restrictiv, se făcea numai cu aprobarea prealabilă a Corpului de Armată, pe raza căruia era depozitată arhiva și numai pentru lucrări ale autorităţilor militare (art. 3)[9].

Cea de a patra categorie o constituiau arhivele create după data de 1 aprilie 1921, definite în regulament ca *arhive de pace*, și care urmau să fie păstrate la autorităţile militare timp de 3 ani, după care urmau să fie **împărţite în cinci categorii**.

1. **Destinate a rămâne asupra autorităţilor militare ca necesare**, respectiv caiete de sarcini, acte de achiziţii, documente contabile, acte și corespondenţă cu caracter permanent, care puteau servi la realizarea unor studii istorice sau statistice, care se păstrau 10 ani, actele referitoare la controlul oamenilor până la ieșirea lor din miliţii, precum și cele ale contingentelor care au făcut Campania 1916-1921, în aceleași condiţii. Totodată, actele de proprietate ale imobilelor militare, planurile, devizele construcţiilor militare și stările de fixaţie ale cazărmilor, care se predau la Direcţia Domenii Militare și serviciile Domenii Militare ale Corpurilor de Armată, actele referitoare la fortificaţiile permanente, precum și materialul documentar de fortificaţii, care se păstrau la Inspectoratul General al Geniului.

2. **Predate depozitelor regionale de arhivă ale comandamentelor teritoriale**, care urmau să fie selectate la rândul lor și încadrate astfel încât să fie la dispoziţia Serviciului Istoric, să fie predate la Arhivele Naţionale după trecerea a 30 de ani de la crearea lor sau să fie distruse prin ardere. În această categorie, erau incluse și documentele de la punctul 1.

3. Actele de bani, necesare verificării gestiunilor în bani și materiale trebuiau **predate Înaltei Curţi de Conturi**.

4. Hârtia-maculatură, provenită din: chitanţiere, recipise, concepte, imprimate, create după data de 1 aprilie 1921, care aveau o vechime de trei ani de la scoaterea din uz, urmau să fie **predate Pirotehniei Armatei și Depozitelor de Muniţii ale Marinei Regale**, servind drept hârtie de ambalaj și pentru burarea tuburilor de salut. Predarea hârtiei către unităţile sus-menţionate se făcea după ce Direcţia Generală a Arhivelor Statului, prin delegaţii săi, clasa hârtia în

maculatură, lucru constatat și consemnat printr-un proces-verbal.

5. **La Depozitul de Arhivă al MApN Obor urmau să fie predate** toate documentele mai vechi de 3 ani, și chiar și mai noi, dacă dosarele conţineau lucrări lichidate și inutile create de: Subsecretariatul de Stat al Aerului, Inspectoratele Generale de Armate și de Arme, Direcţiile și Serviciile MApN, cu excepţia Serviciului Istoric din Marele Stat Major, inclusiv „Monitoarele Oastei" și „Monitoarele Oficiale" - „Partea Oficială". Puteau fi păstrate dosare și peste termenul de 3 ani, pentru realizarea sarcinilor de serviciu, numai cu aprobarea MApN - Secretariatul General. Toate dosarele urmau să fie păstrate până la împlinirea termenului de 30 de ani, după care urmau să fie predate la Direcţia Generală a Arhivelor Statului, cu excepţia dosarelor create de MApN - Serviciul Contencios. Se păstrau excepţiile referitoare la acte de proprietate ale imobilelor militare, planuri și devize referitoare la construcţiile militare și fortificaţii[10].

Urmau să fie distruse prin ardere următoarele categorii de documente:

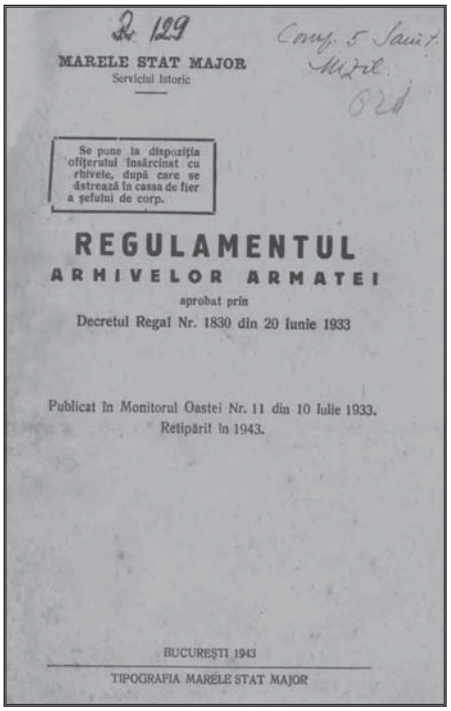
- documentele secrete de la unităţi, create după 1 aprilie 1921, care erau ieșite din uz, mai puţin cele care erau emanate de Marele Stat Major și MApN, care erau restituite la aceste eșaloane, care aveau obligaţia să păstreze maxim trei exemplare din aceste documente, care să fie puse la dispoziţia Serviciului Istoric. Documentele se distrugeau la eșaloanele superioare;

- documentele strict-secret cu caracter operativ elaborate de Marele Stat Major și ieșite din vigoare erau distruse de către acest eșalon în baza unor dispoziţii speciale;

- documentele elaborate după data de 1 aprilie 1921 referitoare la pregătirea mobilizării (cu excepţia celor prevăzute la art.7, punctele 1 și 2 din „Regulamentul Mobilizării Armatei") urmau să fie distruse prin ardere în cursul lunii mai, în baza unui proces-verbal de distrugere;

- caietele de sarcini, actele de achiziţii, documentele contabile, actele și corespondenţa erau distruse prin ardere după trecerea a 30 de ani de la crearea lor, activitate ce cădea în sarcina Direcţiei Controlului din MApN, după obţinerea avizului Arhivelor Statului.

Operaţiunile de predare a arhivei se făceau în baza unor procese verbale de predare-primire elaborate în dublu exemplar. Totodată procesele verbale referitoare la predarea-primirea arhivelor sau cele referitoare la distrugerea lor se constituiau într-un dosar special, care se păstra în permanenţă la autorităţile militare, care au desfășurat respectivele operaţiuni arhivistice.

2. 129
Comp. 5 Sanit. Mixt. 828
MARELE STAT MAJOR
Serviciul Istoric
Se pune la dispoziţia ofiţerului însărcinat cu arhivele, după care se păstrează în cassa de fier a şefului de corp.
REGULAMENTUL
ARHIVELOR ARMATEI
aprobat prin
Decretul Regal Nr. 1830 din 20 Iunie 1933
Publicat în Monitorul Oastei Nr. 11 din 10 Iulie 1933.
Retipărit în 1943.
BUCUREȘTI 1943
TIPOGRAFIA MARELE STAT MAJOR

Regulamentul Arhivelor Armatei, Ediţia 1943

În fiecare an, autorităţile militare aveau obligaţia de a trimite un inventar al arhivei, create în anul precedent, către Direcţia Generală a Arhivelor Statului sau direcţiilor regionale după caz, pentru a putea avea evidenţa documentelor, care împlineau 30 de ani de la creare. Făceau excepţie de la această prevedere dosarele cu caracter secret, care nu se comunicau (art. 5)[11].

Capitolul III al Regulamentului reglementa înfiinţarea, organizarea și funcţionarea Depozitelor Regionale de Arhivă ale Comandamentelor Teritoriale. Astfel, urmau să fie înfiinţate câte un depozit regional de arhivă pe lângă cele șapte comandamente teritoriale. Șeful acestor depozite era un subofiţer (plutonier de administraţie), încadrat la Biroul III din Statul Major al Comandamentului Teritorial, având în subordine patru soldaţi (art. 7-8). Atribuţiile acestora erau de depozitare, conservare și manipulare a arhivelor de pe zona comandamentelor respective. Personalul, care încadra depozitul, avea obligaţia să întocmească toate lucrările referitoare la adunarea arhivelor, de verificare a inventarelor, de depozitare a arhivei primite, de conservare, de protejare, de control fizic și de predare la împlinirea termenului de 30 de ani de la crearea ei, iar șeful depozitului avea drept atribuţii de serviciu, verificarea primirii, inventarierii și depozitării la raft a dosarelor de arhivă, de punere la dispoziţie pentru consultare în prezenţa sa, a dosarelor în cancelaria depozitului, fiind totodată direct răspunzător pentru materialul arhivistic (art. 22).

Dat fiind că această activitate presupunea o minimă pregătire în domeniul arhivistic, plutonierii de administraţie numiţi de Comandamentele Teritoriale, trebuiau să urmeze un curs redus al Școlii Practice de Arhivari, care funcţiona pe lângă Arhivele Statului[12].

Localul destinat depozitelor urma să fie asigurat într-o cazarmă în garnizoana de reședință a Comandamentului Teritorial, care să asigure condiții de depozitare optime, respectiv: să aibă capacitate de depozitare mare, zidurile să nu aibă infiltrații, podeaua să fie cimentată, să reziste greutății arhivelor și totodată să fie evitată pătrunderea rozătoarelor, instalația electrică să fie îngropată în zid, să aibă ventilatoare, rafturile pentru depozitarea arhivei să fie duble (art. 9) [13].

Controlul mișcării documentelor de arhivă se făcea prin întocmirea anual a registrului de intrare, de ieșire și a condicii de expediție a documentelor, iar evidența arhivelor se ținea în registrul inventar general.

La Depozitele Regionale urmau să fie predate:

a) arhivele autorităților militare de pe raza respectivului Comandament Teritorial, create în perioada 1 ianuarie 1903 până la 31 decembrie 1912, cu excepția actelor de proprietate, planurilor, devizelor și stărilor de fixație ale cazărmilor care se predau la Direcția Domenii Militare și Serviciile Domenii Militare ale corpurilor de armată, actele de proprietate la fortificații permanente, precum și materialul documentar de fortificații, care se păstrau la Inspectoratul General al Geniului și a arhivei create de inspectorate, direcții și servicii ale MApN, care se vărsau la Depozitul de Arhivă Obor;

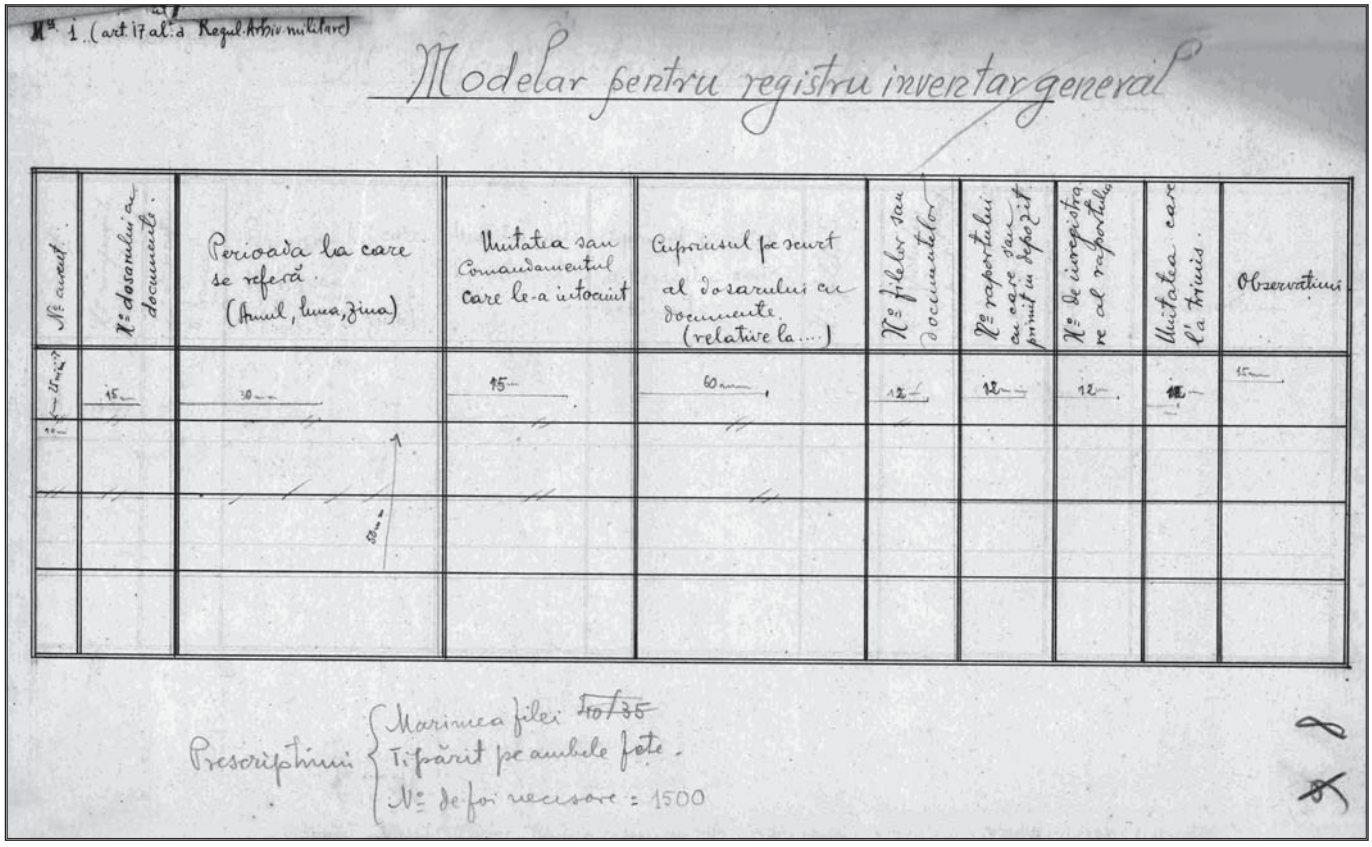
b) o parte din arhivele de pace create de autoritățile militare după data de 1 aprilie 1921, mai puțin dosarele de importanță istorică, care erau la dispoziția Marelui Stat Major - Serviciul Istoric și caietele de sarcini, actele de achiziții, documentele contabile, actele și corespondență după trecerea a 10 ani de la crearea lor, precum și actele referitoare la controlul oamenilor până la ieșirea lor din miliții, precum și cele ale contingentelor care au făcut Campania 1916-1921 (art. 12).

După trecerea a 30 de ani de la crearea lor, documentele istorice rămâneau mai departe în custodia Serviciului Istoric, iar restul erau distruse prin ardere prin supravegherea Direcției Controlului.

Arhiva primită la depozite trebuia constituită în dosare, copertate, opisate, numerotate și sigilate, însoțite de inventare în dublu exemplar. La predare, arhiva trebuia să fie pusă în lăzi pentru a fi protejată pe timpul transportului pe calea ferată, dacă era cazul (art.13).

Intenția de predare a arhivei se comunica în prealabil Depozitului Regional de Arhivă, specificându-se greutatea acesteia (art.16).

Inventarierea arhivei se făcea în următoarele forme de evidență: un registru inventar general, inventare parțiale pentru fiecare unitate și un catalog al inventarelor[14] (art. 17).

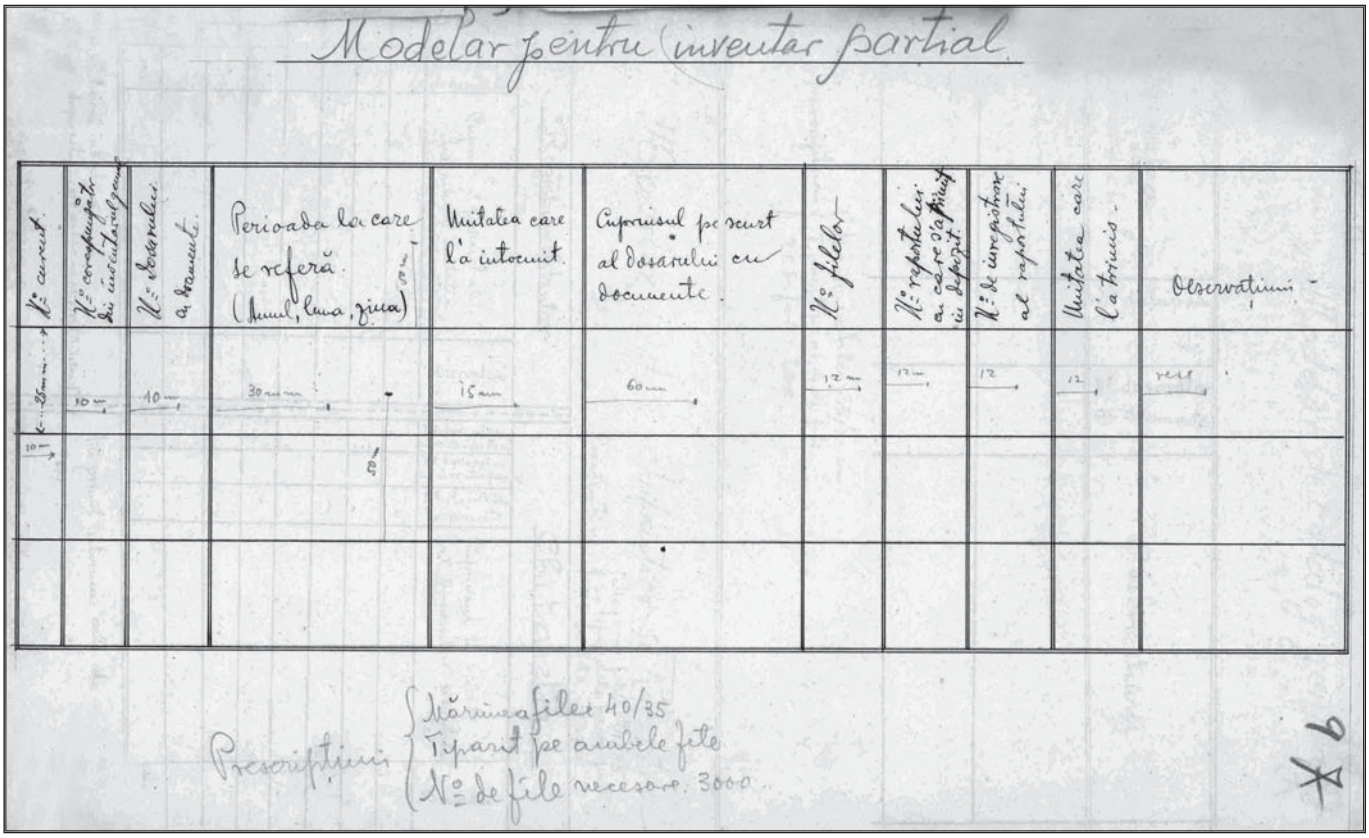
Nr. 1. (art. 17 al. 2 Regul. Arhiv militare)

Modelar pentru registru inventar general

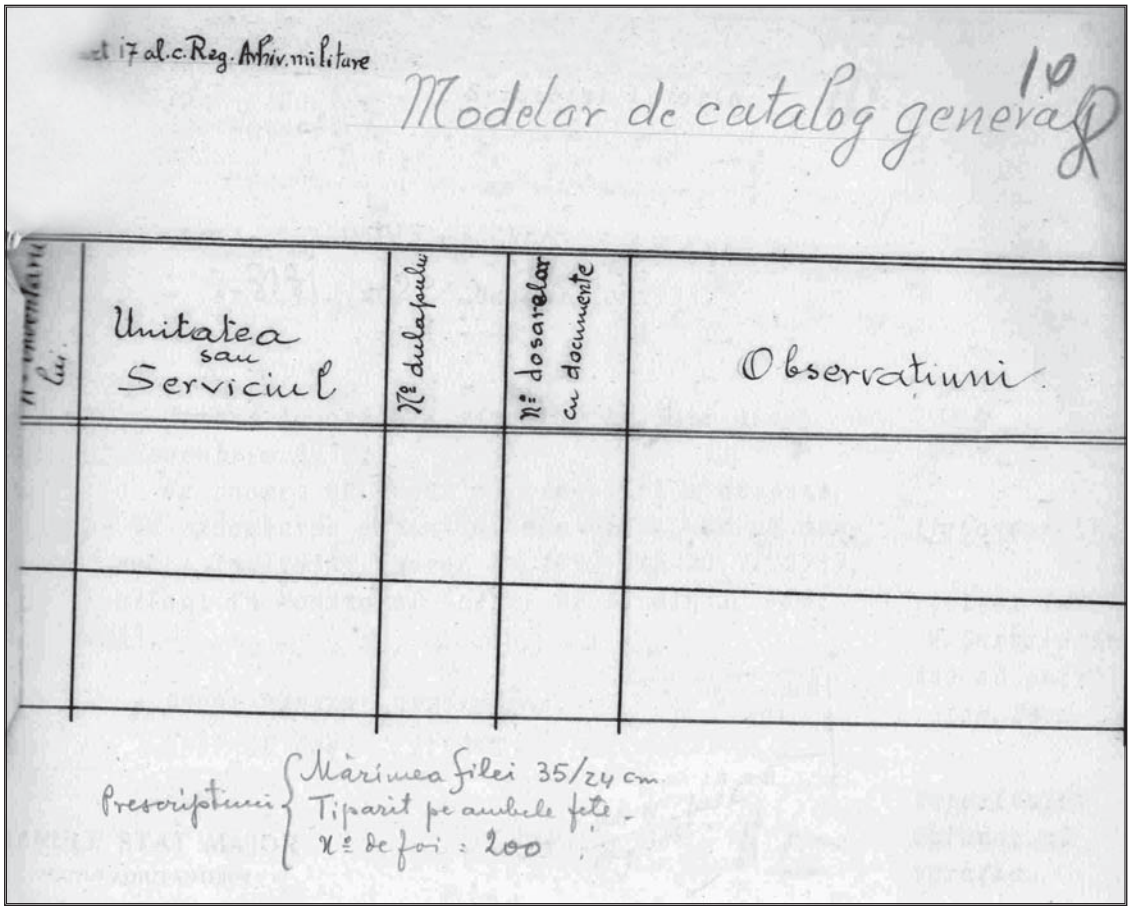
Nr. curent	Nr. dosarului sau documentului	Perioada la care se referă (Anul, luna, ziua)	Unitatea sau Comandamentul care le-a întocmit	Cuprinsul pe scurt al dosarului cu documente (relative la ....)	Nr. filelor sau documentelor	Nr. raportului cu care s-au primit în depozit	Nr. de înregistrare al raportului	Unitatea care l-a trimis	Observațiuni
10	15	30	15	60	12	12	12	12	15

Prescripțiuni:
- Mărimea filei 40/35
- Tipărit pe ambele fețe.
- Nr. de foi necesare = 1500

Modelar pentru registru inventar general

Modelar pentru inventar parțial

Prescripțiuni
Mărimea filei 40/35
Tiparit pe ambele fețe
Nr de file necesare 3000

Modelar de catalog general

Prescripțiuni
Mărimea filei 35/24 cm
Tiparit pe ambele fețe
Nr de foi : 200

Arhiva urma să fie depozitată pe rafturi, organizată pe eșaloane, ierarhic, fiecare fond începând cu dosarul nr. crt. 1, indiferent de numărul dat inițial de creator. Depozitarea fiecărui fond trebuia semnalată la raft, printr-o etichetă, care să conțină numele unității și numărul de dosare.

Arhiva trebuia să fie protejată, adică să nu fie expusă la rozătoare sau razelor soarelui, să fie păzită, iar la împlinirea termenului de 30 de ani de la crearea ei, urma să fie predată Direcţiilor Regionale a Arhivelor Statului (art. 18).

Consultarea arhivei se făcea numai în cancelaria depozitului, cu aprobarea scrisă a șefului de stat-major al Comandamentului Teritorial. Se puteau elibera copii, doar pentru justificarea situaţiei militare, numai în situaţia în care documentele erau nesecrete, însă numai cu avizul Serviciului Contencios și Direcţiei Personal. Autorităţile puteau studia dosare pentru lucrări justificate și doar în baza aprobărilor specifice (art. 21)[15].

Organizarea și funcţionarea **Depozitului de Arhivă al MApN Obor** era reglementată în **Capitolul IV** din Regulament. Acest depozit păstra și manipula arhiva creată în perioada 1 ianuarie 1903-31 decembrie 1912, numai de Subsecretariatul de Stat al Aerului, inspectoratele, direcţiile și serviciile ministerului, cu excepţia Serviciului Istoric, respectiv arhiva creată după data de 1 aprilie 1921, de la a cărei creare trecuse 3 ani, cu excepţia documentelor păstrate la Direcţia Domenii și Direcţia Fortificaţii (art.28). Consultarea arhivei se făcea în baza aprobării date de Secretariatul General (art. 37). Șeful acestei arhive era șeful Depozitului Central de Imprimate, întrucât la data elaborării Regulamentului, în cazarma acestei unităţi era depozitată arhiva, ajutat de arhivarul general al depozitului. Atribuţiile acestora, modul de depozitare a arhivei, de inventariere, conservare, consultare eliberare de copii erau aceleași ca ale celor de la depozitele regionale[16].

Obţinerea fondurilor necesare cheltuielilor depozitelor, se asigurau de către Direcţia Intendenţă și Direcţia Domenii Militare, respectiv serviciile similare ale Corpurilor de Armată[17].

„Regulamentul Arhivelor" marchează pe lângă scopul explicit pentru care a fost elaborat, rolul pe care din acest moment, Serviciul Istoric îl dobândește în mod explicit, acela de coordonare pe linie arhivistică prin elaborarea de norme în acest sens.

Așa se explică faptul că după promulgarea Regulamentului, la 10 iulie 1933, Serviciul Istoric ia în considerare propunerile formulate de Inspectoratul General al Comandamentului Transmisiunilor referitor la completarea lui, elaborând Ordinul General nr. 17 din 4 aprilie 1934, referitor la arhivele aflate asupra Corpurilor de Armată. Astfel, era completată definiţia actului (foi matricole, situaţii zilnice, regulamente, instrucţiuni, ordine, tabele de recensământ, registre control, înalte decrete, decizii ministeriale). Totodată, arhivele create în perioada 1 ianuarie 1903-31 decembrie 1912, referitoare la recrutare, urmau să se păstreze la cercurile de recrutare 35 de ani, interval de timp după care urmau să fie predate Arhivelor Statului. Actele de pace, după data de 1 aprilie 1921, menţionate la art.4, punctul 2, litera „a", alineatele 5 și 6 din „Regulamentul privitor la depozitarea și conservarea arhivelor armatei", urmau a se păstra la cercurile de recrutare, astfel: actele referitoare la controlul oamenilor aflaţi la vetrele lor, urmau să fie păstrate încă 5 ani, după ieșirea oamenilor din miliţii; actele privitoare la contingentele care făcuseră campania 15 august 1916-1 aprilie 1921 urmau a se păstra 10 ani după ieșirea oamenilor din miliţii, urmând ca apoi să fie predate la Arhivele Statului[18].

Tot în calitatea sa de coordonator pe linie arhivistică Serviciul Istoric a **elaborat Ordinul General nr. 425 din 23 mai 1933** referitor la redactarea și păstrarea **Registrului istoric** de către comandamente, stabilind următoarele:

Registrul istoric se va redacta și păstra, astfel:

- la inspectoratele generale de armată, inspectoratele generale de armă, corpurile de armată, divizii și comandamentele similare, de către Biroul III;
- la direcţiile și serviciile MApN, secţiile și serviciile Marelui Stat Major, brigăzi, unităţi și servicii, de către Biroul adjutanturii;
- la Marele Stat Major de către Secţia Adjutantură.

Registrul istoric se întocmea de la înfiinţarea comandamentelor, unităţilor și serviciilor respective și cuprindea numai perioadele de pace, iar până la data de 1 aprilie 1934 urma să fie completat la zi[19].

Spre finalul anului 1933, Serviciul Istoric, urmare a solicitării Serviciului Justiţiei cu nr. 4270 din 3 octombrie același an, referitoare la conservarea timp de 30 de ani a arhivelor autorităţilor militare cu caracter judiciar, a emis **Ordinul General nr. 1042**[20], prin care stabilea că toate documentele care se aflau asupra autorităţilor militare și aveau caracter judiciar (cercetările preliminare și juridice, constituite sau nu în dosare), registrele (de intrare și ieșire), precum și condicile de expediţie respective, urmau să se păstreze conform „Regulamentului privitor la depozitarea și conservarea arhivelor", ţinând cont de următoarele prevederi:

- **arhivele vechi până la 31 decembrie 1902** se păstrau la Arhivele Statului, respectând cele stipulate la art.1 din Regulament, cu avizul Serviciului Justiţiei din MApN și aprobarea Marelui Stat Major - Serviciul Istoric;

- **arhivele din perioada 1 ianuarie 1903-31 decembrie 1912,** care se aflau asupra autorităţilor militare de pe raza Comandamentelor Teritoriale, se predau la depozitul de arhivă al Comandamentului Teritorial respectiv, conform art. 2 și 12 din Regulament, iar cele aflate asupra inspectoratelor, direcţiilor și MApN la Depozitul de arhivă al MApN Obor, conform art.2 și 28 din Regulament;

- **arhivele din perioada 1 ianuarie 1913-1 aprilie 1921** se păstrau asupra autorităţilor militare, conform prevederilor art. 3 din Regulament;

- **arhivele după 1 aprilie 1921** se păstrau la autorităţile militare timp de 3 ani, conform celor stipulate în art.4 din Regulament.

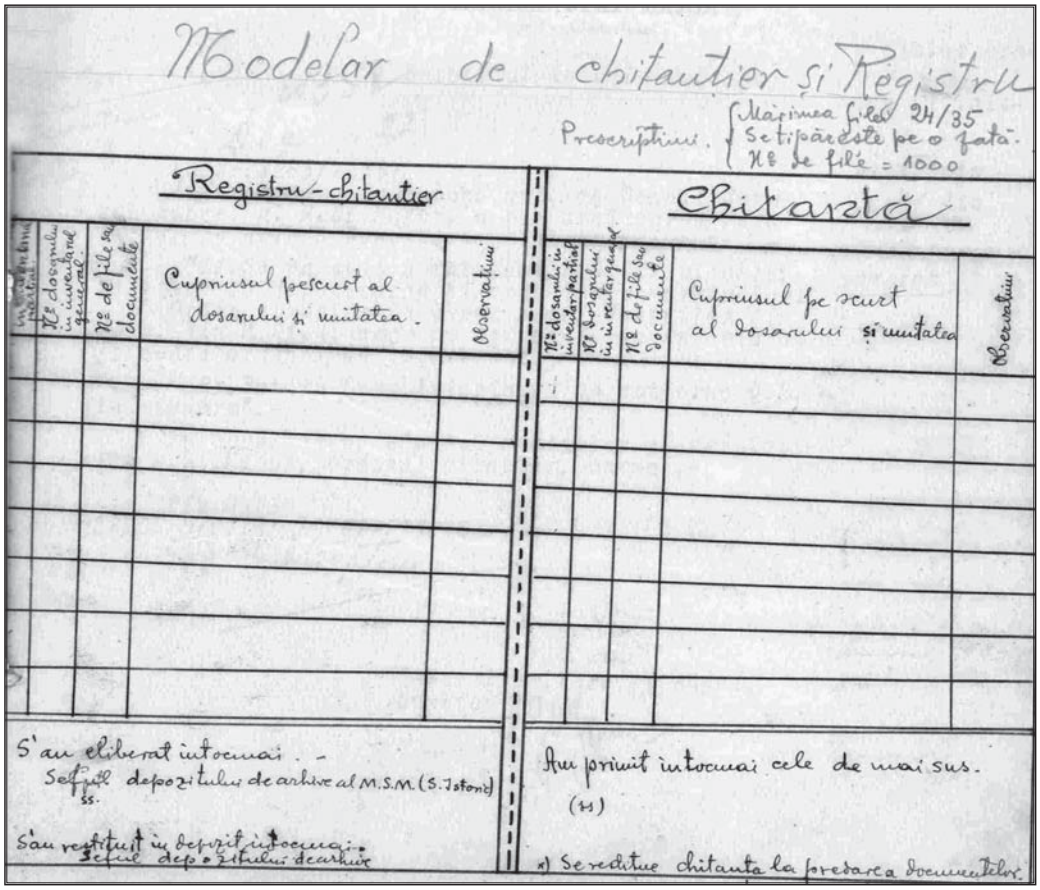
După trecerea acestei perioade, urmau să primească destinaţia arătată la punctul 2, unde se păstrau până la împlinirea vechimii de 30 de ani, după care se predau la Arhivele Statului, cu avizul Serviciului Justiţiei și aprobarea Serviciului Istoric[21].

Astfel, pentru a nu irosi munca de cel puţin 10 ani a înaintașilor, în clasarea, organizarea și depozitarea arhivelor, dat fiind că inventarele se deterioraseră deja, devenind foi volante, într-un Referat din 5 decembrie 1933, șeful Depozitului de arhivă al Serviciului Istoric, căpitanul Alexandru Dumitrescu[22] vedea drept necesară începerea imediată a unor lucrări de inventariere

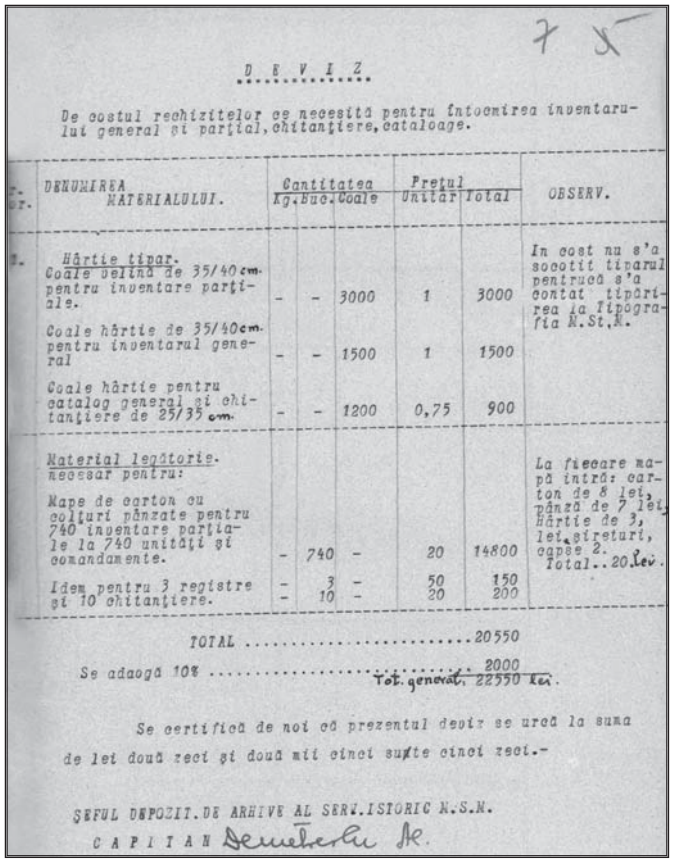

Căpitanul Alexandru Dumitrescu

generală și parţială a dosarelor cu documente istorice, și elaborarea unei scurte directive, în care să fie explicat pe scurt art. 52 al „Regulamentului Arhivelor", din care să rezulte o procedură de punere la dispoziţie pentru cercetare a documentelor, întrucât era sesizat faptul că regula de folosire a dosarelor în uz la acea dată, pe bază de chitanţe pe petice de hârtie, scrise cu creionul sau chiar verbal, nu determina o răspundere nominală în caz de pierdere a unor documente de o mare valoare. De aceea se propunea tipărirea unor chitanţiere după modelul celor folosite la bibliotecă și ţinerea evidenţei acestora într-un registru creat special. În acest sens, se cerea alocarea sumei de 22.550 lei pentru hârtia de tipar și materiale de legătorie.

Modelar de chitanțier și registru

D E V I Z

De costul rechizitelor ce necesită pentru întocmirea inventarului general şi parţial, chitanţiere, cataloage.

Nr. Cr.	DENUMIREA MATERIALULUI.	Cantitatea Kg.	Buc.	Coale	Preţul Unitar	Total	OBSERV.
1.	Hârtie tipar. Coale pelină de 35/40 cm. pentru inventare parţiale.	-	-	3000	1	3000	In cost nu s'a socotit tiparul pentrucă s'a contat tipărirea la Tipografia M.St.M.
	Coale hârtie de 35/40 cm. pentru inventarul general	-	-	1500	1	1500	
	Coale hârtie pentru catalog general şi chitanţiere de 25/35 cm.	-	-	1200	0,75	900	
	Material legătorie necesar pentru:						La fiecare mapă intră: carton de 8 lei, pânză de 7 lei, hârtie de 3, lei, şireturi, capse 2. Total..20 Lei.
	Mape de carton cu colţuri pânzate pentru 740 inventare parţiale la 740 unităţi şi comandamente.	-	740	-	20	14800	
	Idem pentru 3 registre şi 10 chitanţiere.	-	3	-	50	150	
		-	10	-	20	200	

TOTAL 20550

Se adaogă 10% 2000

Tot. general. 22550 Lei.

Se certifică de noi că prezentul devis se urcă la suma de lei două zeci şi două mii cinci sute cinci zeci.-

ŞEFUL DEPOZIT. DE ARHIVE AL SERV. ISTORIC M.S.N.

CAPITAN Demetrescu Ak.

Devizul privind costul rechizitelor necesare întocmirii inventarului general şi parţial, chitanţiere şi cataloage

Din păcate, raportul nu a fost aprobat, bugetul pe exerciţiul 1934-1935 fiind deja alocat[23].

Central Archive Repository – A Century of History (III)

Colonel engineer Marius-Marian Olteanu, Adela-Cosmina Lăzărescu, Mariana-Daniela Manaloiu

Abstract: The article presents a fundamental normative act for the military war archives and for their further evolution.

Keywords: regulation of archives, the peace archives, the old archives, secret documents, top secret documents, historical register.

NOTE

[1] Depozitul Central de Arhivă Piteşti.

[2] Depozitul Central de Arhivă Piteşti.

[3] Depozitul Central de Arhivă Piteşti.

[4] Depozitul Central de Arhivă (în continuare DpCA), Marele Stat Major – Secţia Adjutantură, dosar nr. crt. 862, f. 2.

[5] Idem, „Monitorul Oastei" nr. 11 din 10 iulie 1933, p. 14.

[6] Ibidem, p. 15.

[7] Ibidem, p. 16.

[8] Ibidem.

[9] Ibidem, p. 17.

[10] Ibidem, pp. 17-20.

[11] Ibidem.

[12] Ibidem, p. 25.

[13] Ibidem, p. 21.

[14] Ibidem, pp. 22-23.

[15] Ibidem, p. 24.

[16] Ibidem, pp. 26-27.

[17] Ibidem, pp. 25; 27.

[18] Idem, Fond Marele Stat Major – Serviciul Istoric, dosar nr. crt. 130, f. 89 şi „Monitorul Oastei" nr. 3 din 20 aprilie 1934, p. 95.

[19] Idem, „Monitorul Oastei" nr. 11 din 10 iulie 1933, p. 32.

[20] Idem, Fond Marele Stat Major - Serviciul Istoric, dosar nr. crt.103, f. 280.

[21] Ibidem.

[22] Dumitrescu Alexandru născut la 2 octombrie 1896, în Târgovişte, judeţul Dâmbovița, inginer topograf, diplomat al Şcolii de Paleografie şi Arhivistică a Universităţii Bucureşti, absolvent al Şcolii de Artilerie, Geniu şi Marină. Grade militare: 1 octombrie 1915 – elev; 1 iulie 1916 – plutonier; 1 octombrie 1916 – sublocotenent; 1 septembrie 1917 – locotenent; 24 noiembrie 1923 – căpitan; 1 ianuarie 1934 – maior; 27 februarie 1939 – locotenent-colonel; 22 ianuarie 1944 – colonel. A fost decorat cu următoarele ordine şi medalii româneşti şi străine: „Coroana României" clasa a V-a cu panglică de Virtutea Militară pentru Bătălia de la Mărăşeşti, „Sfântul Stanislav" clasa a III-a cu spade şi fundă, „Victoria", „Crucea comemorativă", „Serviciul credincios" pentru 25 de ani în armată, „Steaua României" clasa a V-a, „Coroana Iugoslaviei" clasa a II-a, „Polonia" clasa a II-a, „Virtutea militară", „Coroana României" clasa a IV-a, „Steaua României" cu panglică de Virtute militară.

[23] DpCA, Fond Marele Stat Major – Serviciul Istoric, dosar nr. crt. 112, f. 6.

EPIDEMIILE CU CARE S-A CONFRUNTAT ARMATA ROMÂNĂ LA ÎNCEPUT DE SECOL XX – EPIDEMIA DE TIFOS EXANTEMATIC DIN 1917 –

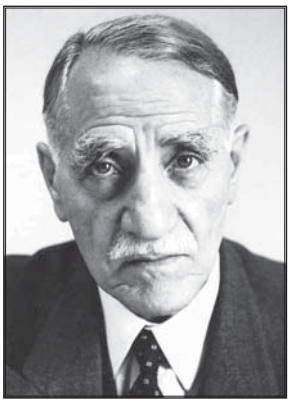
Dr. Leontin STOICA[1]

Evoluţia ostilităţilor militare propriu-zise, clar defavorabilă României și forţelor sale armate, a modificat sensibil și circumstanţele igienico-sanitare în general. Astfel, în Moldova neocupată de inamic (practic, pe ceva mai mult de un sfert din teritoriul de atunci al statului) se găseau, la începutul anului 1917, nu mai puţin de 1,5 milioane de refugiaţi, militari, tineri recruţi din contingentele 1917-1920, precum și peste 20.000 de răniţi și bolnavi[2]. Tot aici se aflau și trupele rusești, formal prietene, a căror stare sanitară prezenta carenţe semnificative, constatate și de ofiţerii și de medicii români în toamna cumplită a anului 1916.

Pe acest fond demografic și biologic general, în prima parte a anului 1917, în paralel cu eforturile de reorganizare și cu unele ciocniri sporadice cu trupele inamice, armata și populaţia românească din Moldova au trecut printr-o grea probă de încercare, constând în epidemia de tifos exantematic. Îngrozitoarea maladie a ucis nu mai puţin de 300.000 de oameni, sau, cum se exprima Constantin Kiriţescu, mai mult decât 10 mari bătălii[3].

Aceeași cifră nefastă de 300.000 de victime se adăuga, conform unei statistici americane ad-hoc, celor 100.000 de morţi, 150.000 de răniţi și 250.000 de prizonieri, înregistraţi de armata română în campania din anul 1916[4].

Ca o ironie a sorţii, unul dintre cele mai afectate regimente românești a fost Regimentul 5 Roșiori, din Cadrilater, a cărui comandă onorifică fusese oferită, în iunie 1914, ţarului Nicolae al II-lea, înlăturat de la conducerea imperiului în februarie 1917. Unitatea militară românească respectivă a trebuit desfiinţată, în urma ravagiilor produse de tifosul exantematic, caii fiind daţi spre îngrijire altor unităţi[5].

Iorgu Iordan

Rememorând efectele molimei în Iași, cunoscutul lingvist Iorgu Iordan, cu vederi de stânga, scria: *„Mi se întâmpla să văd, aproape zilnic, chiar pe strada Lăpușneanu, camioane enorme încărcate cu cadavre, care, fiind puse claie peste grămadă, se trădau, ca să zic așa, deși erau, chipurile, acoperite cu prelate, prin faptul că vreun picior sau vreo mână spânzurau peste marginea lăzii camionului. Aceste boli nu făceau, bineînţeles, deosebire între civili și militari; cred – simplă presupunere pesimistă – că numărul celor dintâi căzuţi victime nu era mult, poate chiar deloc, mai mic decât al celorlalţi*"[6].

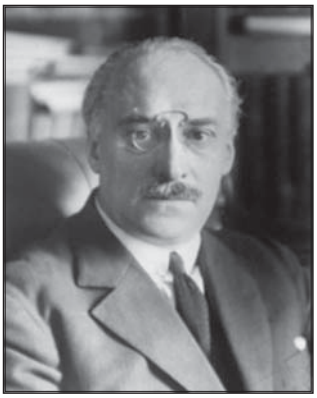
Într-adevăr, conform amintirilor lui Constantin Argetoianu, cel puţin la un moment dat, rata mortalităţii era mult mai mare în spatele frontului decât pe linia de confruntare, unde oricum, ciocnirile erau ocazionale; această stare de lucruri a avut ca efect o (altă) situaţie paradoxală și tragicomică: *„o serie de tineri provenind din familii influente și înstărite, care anterior obţinuseră trimiterea în spatele frontului, cereau acum, cu disperare, să fie retrimiși în tranșee!"*[7].

Constantin Argentoianu

I.N. Antoniu, șeful Serviciului Sanitar de la Marele Cartier General, notează și el: *„Nu voi uita niciodată ceea ce am văzut la Târgu Frumos și în satele dimprejur, în 1917, cu ocazia unei inspecţii făcute unităţilor și spitalelor din comandamentele sedentare ale unor corpuri de armată. Într-un regiment muriseră 900 de recruţi din 1.200, toţi ofiţerii erau bolnavi, nu am găsit decât un ofiţer de administraţie, care făcea și pe doctorul, căci 3 medici trimiși se îmbolnăviseră pe rând; într-alt regiment, comandantul însuși mort de tifos exantematic, în alt sat erau peste 1.000 de morminte proaspete, căci înghiţiseră o bună parte din populaţia civilă și militară. Soldaţi și ţărani, într-o promiscuitate tristă și periculoasă, plini de paraziţi, iar în sate niciun cuptor de deparazitare"*[8].

Potrivit aceluiași autor, desfiinţarea totală a serviciului sanitar la corpurile de armată fusese o greșeală ale cărei consecinţe deveneau vizibile odată cu efectele epidemiei de tifos exantematic[9].

I.G. Duca

O altă descriere patetică a epidemiei și a consecinţelor sale o regăsim la I.G. Duca: „*Nu puteai întâlni un om fără să-ţi povestească vreun episod al epidemiei, nu puteai merge într-o casă fără să afli de îmbolnăvirea sau moartea vreunui cunoscut, nu puteai să ieși pe stradă fără să întâlnești un convoi funebru. Războiul părea uitat – epidemia era totală. Iarna suspendase ostilităţile, tifosul exantematic ne azvârlise într-o nouă luptă mai nimicitoare decât cea dintâi și totuși moralul nostru al tuturor era surprinzător. Ţineam piept adversităţii cu o surprinzătoare tărie sufletească*”[10].

Gheorghe Sanda a stabilit, pe baza mai multor surse documentare, o periodizare a epidemiei. O primă fază a flagelului s-a caracterizat prin neidentificarea exactă a bolii, ceea ce a favorizat proliferarea ei rapidă. Astfel, în primele zile ale lunii ianuarie 1917, în registrele infirmeriilor erau consemnate un număr crescând de cazuri de „*gripă infecţioasă*” ori „*stări tifice grave*”, în realitate fiind vorba despre tifos exantematic. Recunoașterea oficială a epidemiei, la jumătatea lui ianuarie, nu a fost însoţită și nici urmată rapid de măsuri antiepidemice, astfel încât morbiditatea și mortalitatea și-au continuat creșterea, atingând apogeul în cursul lunii martie. Măsurile de ordin igienico-sanitar luate, în cele din urmă, de autorităţile în materie au dus la descreșterea continuă a intensităţii flagelului în următoarele săptămâni, vara lui 1917 consemnând doar cazuri izolate[11].

Dacă fundalul general și urmările concrete ale epidemiei sunt evidente, asupra cauzelor efective ale declanșării molimei s-au purtat unele controverse din care nu a lipsit factorul politic. Aglomeraţia, lipsa de localuri și ocuparea medicilor sunt cvasiunanim recunoscute drept cauze ale epidemiei.

S-a lansat însă, din partea unor cercuri apropiate factorului politic și decizional reprezentat de Partidul Naţional Liberal [PNL], ideea că medicii români nu aveau experienţă în lupta contra tifosului exantematic[12]. Aserţiunea citată nu rezistă unei analize mai ample.

Încă din noiembrie 1913, în Serbia, fusese trimisă o comisie care să investigheze tocmai cauzele, intensitatea, formele de manifestare, prevenire și de combatere a tifosului exantematic.

O altă comisie, alcătuită din Ioan Cantacuzino, Mihai Ciucă și căpitanul Constantin Suhăţeanu

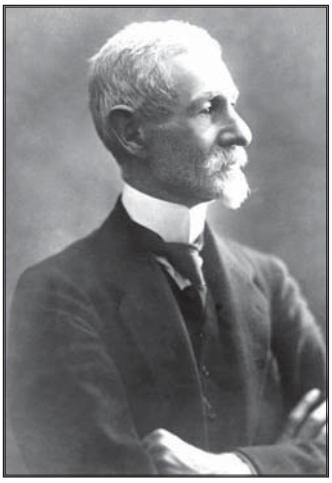

Ioan Cantacuzino

s-a deplasat în Serbia[13]. Cei trei medici români au inspectat, în lunile de primăvară ale anului 1915, zonele din sudul și vestul Serbiei, grav afectate de tifosul exantematic. În urma celor constatate, a fost elaborat un referat consistent trimis conducerii superioare a Ministerului de Război, la data de 8 mai 1915. Pe baza rezultatelor obţinute în Serbia, prin aplicarea unei profilaxii raţionale, cei trei membri ai echipei românești de investigaţii făceau un număr de șapte propuneri, începând cu deparazitarea celor concentraţi, încă din ziua sosirii la cazarmă prin tundere, baie și frecţii cu petrol. Alte puncte se refereau la sterilizarea hainelor, igiena corporală personală, construcţia de cuptoare de brutar pentru deparazitarea uniformelor de soldaţi și hainelor celor bolnavi, precum și igienizarea vagoanelor[14]. Un mânuitor desăvârșit al condeiului, așa cum era Constantin Argetoianu, nu a putut trece ușor peste aceste amănunte și a acuzat, în memoriile sale, lipsa de interes a guvernanţilor de atunci și a celor din eșalonul secund al puterii faţă de rezultatele obţinute și sistematizate de echipa doctorului Cantacuzino[15].

Același autor amintea și o altă cauză specifică a epidemiei, derivând ce-i drept din situaţia generală de aglomerare a populaţiei civile în Moldova dintre Carpaţi și Prut, anume ocuparea precipitată de către negustorii proveniţi din Oltenia a pieţelor ieșene, monopolizate până atunci de către comercianţii evrei, rămași brusc fără surse de venituri[16].

Alexandru Averescu ţinea să evidenţieze, pe lângă lipsa oricărui spirit privativ din partea Înaltului Comandament, erorile impardonabile din partea acestui organism, constând în organizarea defectuoasă a concentrărilor premergătoare acţiunilor de restructurare de la începutul lui 1917: „*Unităţi întregi, dar mai cu seamă oameni răzleţi, au rătăcit prin Moldova întreagă și au ajuns la locurile lor, în cele mai bune condiţiuni pentru a fi o pradă sigură a epidemiei*”[17].

Alexandru Averescu

Izbucnirea epidemiei de tifos exantematic a determinat Înaltul Comandament că înființeze un nou organ sanitar diriguitor: Directoratul Sănătății Publice (DSP), destinat să facă legătura între serviciile sanitare civile și cele militare. În subordinea DSP intrau spitalele de contagioși, cu echipele lor volante, precum și toate spitalele zonei interioare în urma desființării Comitetului Central Sanitar, la data de 1 februarie 1917. Problemele de prevenire și combatere a epidemiilor i-au revenit în exclusivitate medicului Ioan Cantacuzino, a cărui competență fusese pe deplin evidențiată în toamna anului 1916.

Evoluția bolii nu a fost uniformă, deși, după cum am văzut, ne putem permite o anume periodizare și caracterizare.

În cele ce urmează, vom trece în revistă câteva situații punctuale din cadrul mai general al flagelului, așa cum se desprind aceste situații din documentele militare românești.

Vom începe prezentarea cu Divizia 9 Infanterie, retrasă de pe frontul dobrogean, unde se înregistrase un prim focar de tifos exantematic, stins rapid în toamna anului 1916[18]. Revenind la situația din ianuarie 1917, menționăm că, pentru data de 7 a lunii respective, documentele consemnează un caz de tifos exantematic la Regimentul 9 Vânători, împreună cu precizarea că „*s-au luat imediat măsuri, pentru deparazitare și în același timp, pentru izolarea bolnavului*"; măsurile de despăduchere erau supravegheate de către medicii ambulanței divizionare, prin efectuarea de razii sanitare. La 12 ianuarie, erau raportate două cazuri de febră tifoidă la Regimentul 35 Infanterie, fără alte cazuri de tifos exantematic, situație rămasă constantă și în zilele următoare. La începutul lunii martie însă, situația se prezenta astfel: 17 cazuri de febră tifoidă, 35 cazuri de tifos exantematic, 11 morți și 8 ofițeri bolnavi[19].

La începutul lunii februarie 1917, Divizia 10 Infanterie a făcut obiectul unei inspecții sanitare. Au fost constatate, *grosso modo*, următoarele situații:

- insuficiența personalului medical la unele corpuri de trupă, cauzată de detașarea sau pur și simplu de dispariția în timpul luptelor a unor medici; mai mult, doar câțiva medici din noua ordine de bătaie se prezentaseră la post;

- eforturi susținute în sensul unei cât mai bune spitalizări a bolnavilor și răniților, strădanii obstrucționate însă de condițiile generale vitrege.

Toate corpurile și formațiunile din divizie, în cantonamentul în care se aflau instalate, destinaseră localuri și spații pentru izolarea și tratamentul bolnavilor, organizând în ele infirmerii improvizate, de multe ori de-a dreptul rudimentare. Era cvasi-generală absența efectelor spitalicești, mai ales a rufăriei de corp. Ambulanța divizionară instalase două infirmerii, una în Spitalul Rural Negrești, iar alta în școala mixtă din aceeași localitate. Spitalul Mobil nr.10, direcționat inițial spre Băcești, a fost în cele din urmă instalat în satul Bozieni, 5 km mai la vest, unde se găsiseră localuri suficiente pentru spitalizarea a 60-70 de oameni. Unele speranțe erau legate și de îmblânzirea vremii și ieșirea soldaților din bordeie.

Satele din zona de instalare a diviziei erau alcătuite din case mici, sărăcăcioase, a căror construcție și întreținere lăsa mult de dorit, ceea ce făcea ca și cantonamentele militare românești să fie foarte aglomerate; de pildă, în satul Todirești cei 3.000 de militari cantonați acolo trebuiau să împartă cu populația locală un număr de 96 de locuințe țărănești. Nu mult mai bine se prezentau lucrurile, din acest punct de vedere, în satul vecin, Negrești. În asemenea circumstanțe nefavorabile, Comandamentul diviziei a luat măsura amintită mai sus de a-i muta pe militari în bordeie, soluție evaluată de inspectori ca una dintre cele mai recomandabile, din punct de vedere administrativ și igienico-sanitar, dar pusă în practică destul de lent. În așteptarea implementării măsurilor dispuse de eșaloanele superioare, ambianța generală rămânea deplorabilă din punct de vedere igienico-sanitar.

- insuficiența alimentației, clar necorespunzătoare amplorii efortului depus de militarii apți de luptă sau cerințelor biologice, obiective, ale tratamentului și convalescenței. Pâinea alterna cu mămăliga, mazărea și fasolea erau omniprezente, în timp ce carnea apărea de maximum 3 ori într-o săptămână, situație pe care nici măcar posturile religioase nu o pretindeau și, oricum, contraindicată în condiții de război;

- încălcarea flagrantă și gravă a principiilor de igienă, cu unele excepții; contaminarea de febră recurentă, boală răspândită îndeosebi în rândurile soldaților din Regimentul 23 Infanterie și 39 Infanterie[20].

Ca măsuri, aceeași comisie propunea:

1. Scoaterea oamenilor din cantonamentele rele (bordeiele erau în curs de executare); construirea cuptoarelor de dezinfecție și deparazitare în toate

cantonamentele, după modelul celui din Negrești; în unităţile în care asemenea instalaţii fuseseră deja construite se observau rezultatele pozitive.

2. Utilizarea mijloacelor locale pentru deparazitare (fierberea, fiarele de călcat etc.); în satul Băcești funcţiona o baie populară, recomandată Regimentului 33 Infanterie, după viitoare ameliorare prealabilă; Regimentul 38 Infanterie instalase un duș – sistem doctor Elion.

3. Curăţarea și astuparea urgentă a latrinelor, „*trierea*" fântânilor utilizate de soldaţi, îngroparea leșurilor de animale etc.

4. Atitudine fermă din partea comandanţilor în aplicarea ordinelor și instrucţiunilor primite de la eșaloanele superioare.

5. Suspendarea instrucţiei în unităţile militare considerate „*incerte*", precum Regimentul 23 Infanterie, în scopul de a desfășura sau finaliza activităţile de ordin igienico-sanitar, sub supraveghere externă.

6. Executarea punctuală a vaccinărilor pentru care s-a dat ordin.

7. Înaintarea de către corpurile de armată, odată cu situaţiile săptămânale, a unor rapoarte speciale, care să înfăţișeze, în detaliu, situaţia reală sanitară, problemele, măsurile luate, propunerile și doleanţele avute, spre a se cere avizul comandantului.

8. În conformitate cu ordinele Marelui Cartier General, după prezentarea medicilor ambulanţei și spitalului mobil, conform noii ordini de bătaie, Serviciul Sanitar și Divizionar urmând să ţină cont de unităţile cu probleme deosebite, unde să fie trimiși medici.

9. Trimiterea la divizie a unei secţii de laborator și a unei secţii de spital pentru contagioși, măsură considerată foarte bună, deja aprobată de către Comandamentul Armatei 1[21].

La data de 8 martie 1917, au fost întocmite rapoarte, într-un moment când epidemia se apropia de apogeu. Astfel, cea mai contaminată divizie din cadrul armatei române era Divizia 2 Infanterie, inspectată, la 23-24 februarie 1917, de către o comisie alcătuită din medicii: colonelul Nicolae Vicol, colonelul Gavrilescu și locotenent-colonelul Botescu - ultimul devenind, ulterior, un erou al luptei cu epidemia, care i-a secerat viaţa.

Generalul medic Nicolae Vicol

Deși starea generală constatată era una de ordine și de respectare a regulilor impuse, numărul celor contaminaţi era impresionant, cel puţin la unele subunităţi din cadrul diviziei. Cel mai afectat batalion era Batalionul de Marș, alcătuit în exclusivitate din recruţi, ai cărui componenţi erau în proporţie de 80% bolnavi de diferite maladii. La polul opus, se afla Regimentul 50/64, provenind din Putna, ai cărui recruţi se prezentau foarte bine, constituind o excepţie absolută printre unităţile diviziei și nu numai.

Calitatea măsurilor sanitare luate de conducerea diviziei era dată de următoarele elemente:

- hrana corespunzătoare, distribuită inclusiv datorită eforturilor depuse personal de către comandant;

- dezaglomerarea cantonamentelor, ajungându-se practic la o medie de 5-8 oameni pe cameră;

- construirea bordeielor la o adâncime de doar 0,5 metri, ceea ce a presupus un minimum de efort, prezervând astfel puterea de muncă a celor implicaţi;

- înfiinţarea de băi la Hârlău și Frumușica, construirea unor mici cuptoare pentru dezinfecţie, foarte practice. În concluzie, starea constatată era neașteptat de bună[22].

Un raport întocmit ulterior de către medicul colonel Vicol dezvăluie însă o realitate mult mai dură, ceea ce ridică serioase semne de întrebare asupra veridicităţii unor date și aprecieri optimiste din raportul anterior.

Conform raportului întocmit, după toate probabilităţile, în cea de-a doua jumătate a lunii martie 1917, la Divizia 2 Infanterie se înregistraseră, în primele 75 de zile ale anului, 4.173 de decedaţi, ceea ce reprezenta mai mult de jumătate din numărul total de morţi înregistrat la nivelul întregii Armate 1. Pe de altă parte, în numărul de 4.173 nu erau incluși cei decedaţi în spitale, ci doar cei care își pierduseră viaţa la unităţi. Numărul celor de la Divizia 2 Infanterie era estimat la câteva sute, pornind de la faptul că Regimentul 3 Olt internase în spitale peste 600 de oameni.

Despre condiţiile generale igienico-sanitare în care se găsea divizia, doctorul Vicol admitea acum faptul că, până la jumătatea lui februarie, condiţiile fuseseră insalubre, însă preciza că, în ultimele săptămâni, se înregistraseră schimbări sensibile. Un indicator relevant era mortalitatea, aflată într-o continuă scădere, fiind citat ca exemplu Regimentul 19 Romanaţi, în cadrul căruia mortalitatea era de 100 de morţi pe zi, fusese consemnată apoi o mortalitate de 66 pe zi, pentru ca, la data redactării raportului să fie consemnată o medie de 15-17 decese pe zi. De asemenea, încetaseră decesele în rândul medicilor sanitari ai diviziei, deși ponderea acestui fenomen nu este precizată. Viziunea generală

a ofiţerului medic rămâne una optimistă, ultimele date și evoluţii prevalând asupra elementelor negative amintite[23].

Aceeași echipă de trei (Vicol – Gavrilescu – Botescu) a inspectat, la 19 februarie 1917, Divizia 11 Infanterie. Cei trei medici constată o stare de spirit incomparabil mai bună decât la Divizia 2 Infanterie. Îngrijorătoare era însă creșterea exponenţială a numărului celor răpuși de boală, număr nesemnificativ în primele șase săptămâni ale anului, dar atingând 27 de decese pe zi, în medie, în intervalul 24 februarie-3 martie 1917.

Jumătatea lunii februarie consemnase nu doar schimbări cantitative (creșterea ratei de mortalitate), ci și calitative în sensul că, dacă până atunci decesele aveau drept cauză maladiile pulmonare, ulterior aveau să facă ravagii bolile contagioase. Cele mai afectate unităţi de la Divizia 11 Infanterie erau Regimentele 42/66 și 41/71, unde se găseau și debilii cei mai numeroși. Încă din ianuarie 1917, colonelul Broșteanu descria astfel starea sanitară a diviziei: „*Oamenii mănâncă foarte prost, mor de foame, sunt murdari, plini de păduchi, mor de mizerie* […] *unii cu câte o mână de grâu drept mâncare* […]".

Conform celor constatate de către inspectori, oamenii veniseră, în mare majoritate, prea sumar îmbrăcaţi pentru condiţiile iernii (un veston pe pielea goală), epuizaţi, slăbiţi, adesea parazitaţi și bolnavi. Hrana includea carne doar o dată pe săptămână, iar sarea lipsea cronic, uneori câte 12 zile. Condiţiile de cantonare lăsau și ele mult de dorit, numărul mediu de ocupanţi ai unei camere fiind de 10. În lupta contra epidemiei la această divizie s-a dat prioritate creării de infirmerii (30-40 pe regiment) și înființării de echipe însărcinate cu deparazitarea, pe când săparea bordeielor a fost oprită. Succesele erau încă limitate din cauza vechimii și caracterului rudimentar al cuptoarelor; păduchii erau uciși, dar larvele se dezvoltau din nou. Transportul rămânea și el dificil de efectuat[24].

Dintre regimentele componente ale Diviziei 11 Infanterie, situaţia cea mai bună se înregistra la Regimentul 57/58 Infanterie, unde muriseră doar 8 militari, din cei 1.600, într-un interval de 2 luni (așadar, un procent de 0,5%). Situaţia Regimentului 42/66 era complet deosebită, unitatea în cauză pierzând în ianuarie 33 de oameni, iar în februarie 179. În consecinţă, comisia aprecia că starea sanitară a diviziei avea să se amelioreze odată cu încetarea transmiterii bolilor contagioase, îndeosebi la Regimentul 42/66.

Aceeași comisie identifica trei urgenţe, anume:

- accelerarea operaţiunii de confecţionare a mijloacelor de deparazitare;

- trimiterea de material și personal abilitat de la Marele Cartier General pentru a înlocui improvizaţiile cu instalaţii (cuptoare) de deparazitare propriu-zise;

- completarea echipamentului[25].

La nivel general, în faţa creșterii spectaculoase a numărului de victime ale epidemiilor (în speţă ale tifosului exantematic), guvernul Brătianu – T. Dornescu a acordat medicului Ioan Cantacuzino puteri depline în lupta cu flagelul, prin înființarea Direcţiei Generale a Sănătăţii Publice. Era o decizie motivată de amploarea ameninţării și de calităţile dovedite de Cantacuzino. Totuși, după cum nu uită să puncteze Argetoianu, guvernul nu a mers până la capăt, preferând să acţioneze cu jumătăţi de măsură. Astfel, deplinele puteri acordate lui Cantacuzino se interferau cu domeniile de decizie ale vechilor direcţii și ale Direcţiei Sanitare de la Marele Cartier General (Vicol), care nu fuseseră explicit restrânse ori anulate. Treptat, tenacitatea, autoritatea și competenţa lui Ioan Cantacuzino au biruit și obstacolele de ordin birocratic[26].

La 21 martie 1917, colonelul doctor Nicolae Vicol constată că epidemia de tifos exantematic continuă să se extindă, mai ales la populaţia civilă din jurul cantonamentelor, în timp ce febra recurentă era pe cale de dispariţie. Pentru a stăvili proliferarea epidemiei, Vicol propunea elaborarea și emiterea unui ordin prin care toţi exantematicii civili să fie internaţi în infirmeriile și spitalele militare, înscriși în registre și cu drept la alocaţie, dar și izolaţi în localuri *ad-hoc*. Rezoluţia pusă a doua zi de către generalul Constantin Prezan a fost următoarea: „*Se vor considera ca militari, toţi cei bolnavi și internaţi*"[27].

Mareşalul Constantin Prezan

Dintre așezările moldovenești urbane din dreapta Prutului, pe lângă Iași, grav afectat de epidemie a fost și orașul Târgu Frumos, în proximitatea căruia se aflau trupele Armatei 9 ruse. Pentru limitarea efectelor produse de boala contagioasă, medicul-șef Dobriceanu a primit următoarele ordine din partea superiorului său, doctorul Alexandru Slătineanu:

1. Afectarea fiecăruia din spitale, după specialitate; existau mai multe grupuri de barăci (A, B, C, D), fiecare cu diverse destinaţii.

2. Desemnarea grupului condus de către medicul Candopol pentru examinarea și tratamentul suspecţilor de tifos exantematic.

Medicul Alexandru Slătineanu

3. Repartizarea grupului E de sub conducerea medicului maior Vasiliu pentru prevenirea și tratarea celorlalte boli contagioase.

4. Împiedicarea transferării soldaţilor în bordeie, considerate adăposturi necorespunzătoare, din cauza umidităţii și a prezenţei păduchilor (soluţia alternativă consta în construirea unor adăposturi triunghiulare deschise, din scânduri)[28].

Pe lângă măsurile profilactice și de tratament luate la începutul anului 1917, lupta contra tifosului exantematic, lupta contra unei epidemii, în general, presupune și măsuri pentru evacuarea celor contaminaţi. În această problemă, a fost emis Ordinul Circular nr. 512 din 9 aprilie 1917, semnat de către generalul Constantin Prezan, șeful Marelui Cartier General al armatei.

În mod neobișnuit, poate, pentru un ordin, actul amintit începea cu o constatare: „*Spitalele evacuează oameni, individual, pe jos, dându-le hrană pentru o zi și câte un leu, fără însă a li se spune unde să se ducă, astfel că ei rătăcesc fără a ști unde le este corpul sau serviciul din care fac parte*".

Pentru a lichida și preveni asemenea situaţii nedorite, erau ordonate următoarele măsuri:

- spitalele (formaţiunile sanitare în general), care urmau să trimită oameni însănătoșiţi la unităţile lor, trebuiau acum fie să-i predea pe foștii bolnavi garnizoanei respective, fie să-i trimită la cea mai apropiată garnizoană, cu o adresă scrisă, de identificare. În ceea ce privește hrana, aceasta trebuia să fie suficientă în raport cu lungimea traseului urmat de fostul bolnav;

- la garnizoanele de destinaţie, foștii bolnavi trebuiau repartizaţi pe divizii și trimiși pe jos sau cu trenul până la această a doua destinaţie (reședinţa corpului sau a diviziei);

- trimiterea direct la corpuri, fără implicarea diviziilor, a celor bolnavi evacuaţi, aflaţi în proximitatea garnizoanei de proveniență; obligaţia corpurilor și a serviciilor de a răspunde de primirea oamenilor; răspunsurile trebuiau comunicate spitalului[29].

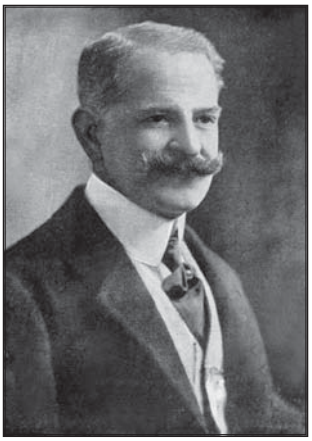
Situaţia tot mai anarhică din Rusia se repercuta vizibil asupra stării sanitare a trupelor ruse din Moldova, ceea ce îngreuna suplimentar eforturile medicilor români și francezi de a opri calamitatea biologică abătută asupra colţului din ţară neocupat de inamic. Pe de altă parte, unii soldaţi fuseseră, începând din primăvara anului 1917, trimiși în spitalele din Rusia, de unde au început să se întoarcă în săptămânile următoare, pe măsura declarării lor ca vindecaţi. Misiunea de a certifica starea lor revenea comisiilor medico-sanitare[30].

În primăvara anului 1917, au fost, de asemenea, tipărite și răspândite în rândurile soldaţilor broșuri despre profilaxia bolilor contagioase. Oricum ar putea fi privite lucrurile, oricât de patetice și terifiante ar fi scenele (reale, credibile, de altfel) epidemiei de tifos exantematic și ale urmărilor acesteia, combaterea sa a fost un succes pentru medicina militară românească. O victorie tardivă, umbrită de multă amărăciune și insatisfacţie și plătită cu numeroase vieţi de medici, însă o victorie în esenţă. Relevante pentru înţelegerea acestui fapt sunt comparaţiile între modul cum a evoluat epidemia în Moldova și, respectiv în teritoriul ocupat de germani sau în Basarabia, aflată încă sub stăpânirea Rusiei[31].

Izbânda contra tifosului exantematic a presupus sacrificii din partea corpului medicilor militari. Potrivit lui Constantin Kiriţescu, au murit 250 de medici sau 1/8 din totalul medicilor militari, la care se adaugă jertfa a peste 1.000 de sanitari, „*umiliți și necunoscuți eroi ai datoriei*".

Același autor a ţinut totuși să îi menţioneze pe câţiva eroi ai luptei atipice, dar atât de atroce, cu epidemia: „*Dintre șefii de mari unități militare, au murit coloneii medici: Andreescu V., Dumitrescu-Mumuianu etc. Din zece membri ai comisiilor medico-militare s-au îmbolnăvit 5 și au murit 3: generalul Buță, colonelul Vereanu și colonelul Papadopol, directorul Institutului Medico-Militar. A murit și directorul Botescu, care renunţase la prerogativele de deputat, pentru a fi acolo unde inima sa caldă și munca sa prodigioasă găseau suferințe de alinat; el s-a sustras de la patul bolnavului numai o dată, pentru ca să meargă la o ședință a Camerei, ca să facă acolo apologia meritată a corpului medical. A murit inspectorul sanitar Popescu-Azuga, un cugetător și un literat. Și câți alții: profesorul de universitate Felix, Giani, Virgil Popescu, Zigura, Vișoiu-Cornăţeanu, Medigreceanu, Uscatu, Perţea*"[32].

Într-o interpelare de la tribuna Camerei Deputaţilor, rostită în iunie 1917, Constantin Argetoianu elogia și el jertfele și spiritul de sacrificiu venite din partea medicilor militari, dar accentul principal din declaraţia-interpelare cădea pe învinuirile de anarhie, incompetenţă și favoritism aduse guvernului[33].

Medicul Thoma Ionescu

La rândul său, I.Gh. Duca, membru al conducerii PNL, partidul principal de guvernământ, punea în antiteză activitatea meritorie a lui Botescu și, respectiv ezitările și lașitățile imputate doctorilor, faimoși de altfel, Thoma Ionescu, Gheorghe Marinescu și Nicolae Lupu, acuzaţi de a se fi ţinut la distanţă de focarele epidemice ori de a fi sabotat, prin discuţii sterile și intrigi mărunte cu iz politicianist, strategiile și deciziile guvernamentale[34].

Medicul Gheorghe Marinescu

Oricum izul politic nu era total absent nici din lucrarea memorialistică semnată de I.Gh. Duca, iar chestiunea utilităţii mai mari a celor trei medici pe front sau în spatele lui rămânea deschisă.

Medicul Nicolae Lupu

Același I.Gh. Duca emite unele aprecieri, de data aceasta de pe poziţii mai obiective și pertinente, faţă de prestaţia medicilor provenind din statele aliate României și implicaţi și ei, *volens-nolens*, în lupta cu epidemia. Prestaţia francezilor apare ca admirabilă, cea a britanicilor lăsa de dorit, în timp ce rușii erau total indiferenţi, nefiind foarte impresionaţi nici de cazurile înregistrate în propriile rânduri[35].

Dintre medicii străini care și-au dat viaţa în confruntarea cu epidemia s-a numărat și doctorul Jean Clunet, căruia

Medicul Pierre Édouard Jean Clunet

1917. Regina Maria îngrijind răniți

astăzi îi poartă numele o stradă din proximitatea Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I” și a centrului capitalei București. Printre faptele memorabile datorate acestui medic francez se numără instalarea unui spital lângă vila „Greerul” din Iași, stabiliment destinat special celor afectaţi de tifosul exantematic. După îmbolnăvire a solicitat să fie înmormântat lângă spitalul pe care îl înfiinţase; împreună cu neînfricatul fidel jurământului lui Hipocrat au mai fost înmormântaţi alţi patru conaţionali care își găsiseră sfârșitul pe pământul României: colonelul Dubois, o soră de caritate, o infirmieră și un soldat[36].

Întreaga activitate de prevenire și combatere a tifosului exantematic s-a desfășurat sub patronajul moral, material și personal al Reginei Maria. Activitatea Reginei Maria pe durata luptei contra tifosului a fost rememorată de ea însăși: „*Din zori până în amurg umblam printre ei, pretutindeni, ori unde ar fi fost, prin orice murdărie sau primejdie de infecţie. Niciodată nu mi-am astupat urechile în faţa unui strigăt de ajutor. Nu știu cum se făcea că nu mă prindea oboseala; nu mai ţineam socoteală de persoana mea și cum pe atunci nu aveam un automobil închis, eram în stare să îndur și cel mai aprig ger*”[37].

Argetoianu, atât de incisiv uneori în prezentarea derapajelor din viaţa personală a suveranei, scria: „*La Iași, fiindcă vorbim de Iași, regina Maria și-a îndeplinit cu prisosinţă îndatoririle ei. A fost cât a putut mai mult în mijlocul*

celor care aveau nevoie de o mângâiere, de o îmbunătăţire a sorţii lor sau a traiului. O găsim în tranşee, printre combatanţi, în rândurile înaintate, o găsim în spitale și în toate posturile sanitare, printre răniţi, printre bolnavi, o găsim de faţă la toate adunările care încercau să facă puţin bine. N-a cunoscut frica de gloanţe și de bombe, cum n-a cunoscut teama și scârba de molimă, sau nerăbdarea faţă de eforturile așa de des inutile, provocate de dorința ei de mai bine. Regina Maria și-a îndeplinit datoria pe toate fronturile multiplei sale activităţi […] *Se poate afirma că, în răstimpul pribegiei noastre în Moldova, regina Maria a întrupat frumos, aspiraţiile cele mai înalte ale conștiinţei românești*"[38].

O descriere la fel de elogioasă face și I.Gh. Duca: „*Regina cu o energie mai presus de orice laudă, ajutată de fiicele ei, mergea din spital în spital. Cu un dispreţ desăvârșit de pericol nu pregeta să se arate unde epidemia era mai violentă. Nu mii, zeci de mii de soldaţi răniţi și bolnavi au văzut-o în acele luni la căpătâiul lor. Ea a trăit atunci cea mai frumoasă pagină a vieţii ei. O pagină pentru care, orice s-ar fi întâmplat din urmă, România îi datorează o admirativă recunoștinţă*"[39].

Rolul soţiei Regelui Ferdinand de patron spiritual al Serviciului Sanitar Militar a fost recunoscut și juridic, prin înfiinţarea Ordinului „Crucea Reginei Maria", prin Înaltul Decret Regal nr. 201 din 15 martie 1917.

Luna iunie a anului 1917 consemna localizarea, izolarea și eradicarea iminentă a epidemiei de tifos exantematic. Apăreau însă unele semnale îngrijorătoare din alte direcţii, atrăgând atenţia asupra unor pericole care se vor dovedi minore, ușor de surmontat. Mai concret, este vorba despre un focar de dizenterie, în rândurile soldaţilor[40] și despre un focar de holeră în rândurile prizonierilor[41]. Primejdia epidemiei fusese înlăturată, nu însă fără pierderi și jertfe. Se apropia reluarea efectivă a confruntării tipice, militare.

The Epidemics that the Romanian Army confronted with at the Beginning of the 20th Century – The Exanthemum Fever Epidemic from 1917 –

Leontin Stoica, Ph.D.

Abstract: In the first half of 1917, Moldova faced an unprecedented demographic and epidemiological situation. Overcrowding, lack of hygiene and the food crisis favored the exanthematous typhus to kill over 300.000 people. The politico-military factors supported by the medical staff made efforts to limit and eradicate the epidemics that affected both the civilian population and the army.

Keywords: 1917, Moldova, epidemic, exanthematous typhus, victims.

NOTE

[1] Depozitul Central de Arhivă Piteşti.
[2] Anastasie Iordache, *România în Primul Război Mondial*, în *Istoria românilor*, vol. II, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003, p. 435.
[3] Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României (1916-1919)*, ediția a II-a, vol. I-III, Editura Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1926, p. 373.
[4] Anastasie Iordache, *Op. cit.*, p. 435.
[5] Constantin Kirițescu, *Op. cit.*, II, p. 372.
[6] Anastasie Iordache, *Op. cit.*, p. 435.
[7] Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. III, partea a V-a (1916-1917), Bucureşti, 1992, p. 90.
[8] Ioan N. Antoniu, *Organizarea şi funcţionarea serviciului sanitar militar*, ediția a II-a, Bucureşti, 1922, p. 32.
[9] *Ibidem*, p. 33.
[10] I.G. Duca, *Memorii*, vol. III, Editura Machiavelli, Bucureşti, 1994, p. 160.
[11] Gheorghe Sanda, *Istoricul medicinei militare românești*, Bucureşti, 1996, p. 328.
[12] ***Enciclopedia Armatei Române*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2009, p. 514.
[13] Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Casa Regală, dosar 2/1914, ff. 3-10.
[14] Leontin Stoica, Bogdan Ștefănescu, *Misiunea medicală română pe frontul sârbesc în anul 1915*, în vol. *Armata română şi patrimoniul național*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2010, pp. 87-94.
[15] Constantin Argetoianu, *Op. cit.*, p. 167.
[16] *Ibidem*, p. 87.
[17] Alexandru Averescu, *Răspunderile*, Editura Albatros, Bucureşti, 1999, p. 99.
[18] Depozitul Central de Arhivă (în continuare D.C.A.), Fond Armata de Dobrogea, dosar nr. crt. 68, *passim*.
[19] Idem, Fond Divizia 9 Infanterie, dosar nr. crt. 166, ff. 122-128.
[20] Idem, Fond Divizia 10 Infanterie, dosar nr. crt. 72, ff. 2-6.
[21] Ibidem, ff. 7-8.
[22] Idem, Fond Marele Cartier General, dosar nr. crt. 1818, f. 39.
[23] Ibidem, f. 54.
[24] Ibidem, f. 49.
[25] Ibidem, f. 50.
[26] Constantin Argetoianu, *Op. cit.*, p. 169.
[27] D.C.A., Fond Marele Cartier General, dosar nr. crt. 1818, f. 57.
[28] Ibidem, f. 58.
[29] Idem, Fond Divizia 12 Infanterie, dosar nr. crt. 211, f. 38.
[30] Ibidem, f. 109.
[31] ***Enciclopedia Armatei*, ..., p. 515.
[32] Constantin Kirițescu, *Op. cit.*, p. 374.
[33] Constantin Argetoianu, *Op. cit.*, pp. 167-169.
[34] I.G. Duca, *Op. cit.*, pp. 157-159.
[35] *Ibidem*.
[36] Constantin Kirițescu, *Op. cit.*, II, p. 392.
[37] Maria, Regina României, *Povestea vieţii mele*, Editura Moldova, Iaşi, 1991, p. 145.
[38] Constantin Argetoianu, *Op. cit.*, p. 109.
[39] I.G. Duca, *Op. cit.*, p. 161.
[40] D.C.A., Fond Divizia 12 Infanterie, dosar nr. crt. 211, f. 161.
[41] Idem, Fond Marele Cartier General, dosar nr. 1711, f. 57.

VÂNĂTORII AFRICANI DIN ARMATA FRANCEZĂ ÎN ROMÂNIA

Lector universitar asociat Dr. Alin SPÂNU[1]

Generalul Louis Franchet d'Espèrey, comandantul Armatei Aliate de Orient

După semnarea Convenţiei de la Belgrad (13 noiembrie 1918) între generalul Louis Franchet d'Espèrey, comandantul Armatei Aliate de Orient și contele Mihaly Karolyi, primul ministru ungar, s-a stabilit o linie de demarcaţie provizorie între Ungaria, pe de o parte, Serbia și România de cealaltă parte. Pentru evitarea incidentelor, a fost înfiinţată Armata Franceză din Ungaria, compusă din Diviziile 11 Colonială (la Timișoara), 76 Infanterie și Brigada de Cavalerie (ambele la Arad), cu scopul de a menţine ordinea și siguranţa în zona cuprinsă între Serbia, Ungaria și România.

Din acest moment, în spaţiul etnic românesc s-au aflat, timp de câteva luni, unităţi și mari unităţi ale Armatei Franceze. În cadrul acesteia, au acţionat și unităţi înfiinţate în coloniile din nordul Africii și alcătuite din băștinași, care și-au adus aportul la victoriile obţinute de metropolă.

Înfiinţate în secolul al XIX-lea, unele unităţi de cavalerie din nordul Africii au purtat denumirea de *Vânători din Africa*[2] (sau *vânători africani*), pentru a fi deosebiţi de unităţile similare create în Franţa. Unităţi și subunităţi de Vânători din Africa s-au aflat, mai mult sau mai puţin timp, pe teritoriul României, unde au luat parte la confruntări cu noile ameninţări asimetrice, apărute la finalul Primului Război Mondial: bolșevismul ungar și cel sovietic.

Regimentul 1 Vânători din Africa a fost înfiinţat prin Ordonanţa regelui Ludovic-Filip, emisă la 17 noiembrie 1831, care s-a materializat, practic, la 1 martie 1832[3] în două escadroane de vânători algerieni, cu sediul la Blida, în Algeria. A luat parte la toate confruntările armatei franceze din a doua jumătate a secolului al XIX-lea[4], unde s-a acoperit de glorie. Începutul conflictului mondial a găsit unitatea atașată Brigăzii 89 Infanterie, din Divizia 45 Infanterie, subordonată Armatei 6 franceze. La finalul Primului Război Mondial (3 decembrie 1918), militarii au fost ambarcaţi în localitatea Biserica Albă din Voivodina și au debarcat a doua zi la Timișoara, unde au rămas până la 30 decembrie 1918. În acea zi, elemente, care au însumat circa jumătate din efective, au fost alertate și trimise de urgenţă la Arad, oraș în care aveau loc tulburări ale ordinii publice, soldate cu victime. Cealaltă jumătate a regimentului a rămas la Timișoara până la 27 ianuarie 1919, când s-a deplasat la Arad, unindu-se cu trupele plecate anterior. Din totalul efectivelor, Escadronul 4 a fost trimis la Lipa, unde a rămas până la 20 martie 1919.

Spahiu

În martie 1919, situaţia politico-militară dintre Ungaria și România s-a tensionat, mai ales după preluarea puterii politice, la Budapesta, de către comuniști, care au proclamat Republica Sovietică (Sfaturilor) din Ungaria. Una din ţintele primare ale noilor guvernanţi a fost reocuparea Transilvaniei cu orice preţ, sens în care a fost declanșată atât o propagandă violentă, cât și ample pregătiri militare. Pe acest fond, un soldat, vânător african, a fost asasinat de un soldat ungur, ceea ce a agravat situaţia din zonă. Detașamente militare ungare au fost trimise la Kurtös/Curtici, aflat la 17 km nord de Arad, de unde au amenințat acest oraș, iar trupele franceze au acţionat pentru pregătirea apărării împotriva unui eventual atac. Pentru apărarea orașului, armata franceză a mai mobilizat două batalioane din Divizia 11 Colonială, un escadron de spahii marocani, un grup de artilerie și auto-mitraliere și două companii de geniu.

La 27 martie 1919, o mitralieră montată pe o drezină maghiară a atacat o patrulă franceză pe drumul spre Kurtös/Curtici, rănind un soldat, iar un alt vânător a fost rănit la cap de un glonte tras de o patrulă ungară, care s-a apropiat de oraș.

La 4/15 aprilie 1919, trupele ungare au declanșat o ofensivă în zona Valea Crișului, împotriva trupelor române[5]. După patru zile, ofensiva a fost stopată de armata română, care a declanșat apoi un contraatac pe toată linia frontului. Până la 5 mai 1919, unităţile românești au atins râul Tisa, însă înaintarea a fost oprită la insistenţele Consiliului Suprem Aliat de la Paris, care a fost asaltat de cereri în acest sens, provenite de la Budapesta.

În ziua de 4 mai 1919, primele trupe de vânători africani au fost dirijate spre orașul Szeged din Ungaria, unde s-au produs incidente sângeroase între populaţia civilă și bandele bolșevice. Militarii au fost cantonaţi la Dorosma (8 km est de Szeged), au restabilit ordinea în oraș și au rămas pe loc până la 29 iunie, dată la care s-au mutat la Oros Szlamos (22 km sud-est de Szeged). O lună mai târziu, la 21 iulie 1919, Regimentul 1 Vânători a fost alertat și s-a deplasat spre Kisszambor[6], pentru a sprijini trupele române, atacate inopinat de către unităţile bolșevice ungare în regiunea Hodmezövasarhely (Ionești)[7]. Pentru o intervenţie cât mai eficientă în caz de necesitate, unitatea va fi cantonată, pe 24 iulie 1919, în localitatea Beba Veche[8]. Atacul maghiar a durat patru zile (20-24 iulie 1919), după care unităţile române au reacţionat și au avansat până la Budapesta, în care au intrat la 4 august 1919. În luna august 1919, armata bolșevică ungară fusese învinsă și se afla dispersată, astfel că, între 12 și 22 august 1919, primele trupe de africani din Regimentul 1 au început a fi demobilizate și trimise în garnizoanele de provenienţă.

Regimentul 4 Vânători din Africa a fost înființat la Bône, prin Ordonanţă Regală, la 31 august 1839,

1914. Marna. Vânător din Africa

din Escadroanele 6 ale Regimentelor 2 și 3 Vânători, la care s-au adăugat detașamente din diverse unităţi de dragoni și lăncieri[9]. În cursul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, unitatea a fost implicată în multe campanii ale armatei franceze[10].

La declanșarea ostilităţilor în Primul Război Mondial, unitatea a fost afectată Diviziei 44 Infanterie, cu care a luptat în Alsacia (16-22 august 1914), s-a repliat în zona munţilor Vosges, a reluat luptele în Artois (octombrie 1914) și Flandra (noiembrie 1914), ajungând până în Belgia. Până în septembrie 1915, a acţionat în sectorul Mont – Saint-Eloi – Berthonval, după care a fost detașată Armatei Aliate din Orient. A debarcat la Salonic în perioada 13-23 noiembrie 1915, alcătuind, împreună cu Regimentul 1 Vânători din Africa, o brigadă de cavalerie. A luat parte la confruntările de la Strouma (august 1916), Albania (octombrie-decembrie 1916), Macedonia (ianuarie-mai 1917), Thesalia (iunie-iulie 1917) și din nou Macedonia (august-decembrie 1917 și februarie-august 1918).

Începând din septembrie 1918, odată cu ofensiva spre Dunăre, regimentul s-a distins în luptele duse pentru eliberarea orașului Skopje, în care a intrat la 29 septembrie 1918, apoi spre Mitroviţa, după care a traversat Serbia, Muntenegru și Ungaria, pentru a ajunge pe teritoriul românesc. Militarii au traversat Dunărea în șlepuri și au debarcat în portul Turnu Măgurele, la 14 noiembrie 1918. Unitatea și-a continuat drumul către Alexandria și, în perioada 28-29 noiembrie 1919, a ajuns la București, unde va rămâne până în ianuarie 1919.

La 27 octombrie 1918, guvernul de la Paris a transmis o dispoziţie secretă către generalul d'Espèrey, prin care s-a ordinat ca generalul H.M. Berthelot, fost șef al Misiunii Militare Franceze în România (1916-1918) și comandantul Armatei de Dunăre, să „*intre în acţiune*”[11] împotriva Rusiei, împreună cu România, pentru a realiza „*încercuirea economică a bolșevismului și a-i provoca prăbușirea*”[12]. În consecinţă, Comandamentul Armatei de Orient a înființat o nouă armată, sub comanda generalului Philippe d'Anselme[13], compusă din Diviziile 30 Infanterie, 156 Infanterie, 16 Colonială (franceze), Corpul 1 Armată grec (două divizii) și două divizii poloneze, cu scopul de a înfrânge trupele bolșevice și a sprijini crearea unui stat ucrainean independent. Armata Aliată de Dunăre, cu comandamentul la București, a întocmit un plan de acţiune în care Diviziile 16 Colonială și 30 Infanterie trebuiau să acţioneze din direcţia Bălţi – Bender, iar Corpul 1 Armată grec, sprijinit de Divizia 156 franceză,

Vânători din Africa în ținută de campanie

avea misiunea de a înainta în Rusia meridională. În vederea unui efort hotărât împotriva armatei bolșevice, generalul Berthelot a propus formarea unor divizii mixte franco-române care să acţioneze în Rusia, însă guvernul de la Paris a refuzat categoric propunerea[14].

La 8 ianuarie 1919, regimentul a fost îmbarcat în trenuri cu destinaţia Odessa. Pentru a câștiga timp, în prima fază a traseului, unitatea a tranzitat Basarabia, până la Reni și Cetatea Albă. Până la 7 februarie 1919 Regimentul 4 Vânători s-a aflat la Odessa, având ca sarcini patrularea în oraș și în împrejurimi. Escadronul 2 a fost trimis spre Uzina din Bielajewska, iar Escadronul 4 a fost detașat, împreună cu un regiment de infanterie, la Razdielnaya (70 km nord-est de Odessa) și Kolopovska (80 km nord de Odessa). Misiunile au fost îndeplinite cu succes, în pofida unei vremi extrem de nefavorabile, cu ninsori abundente și în care temperaturile au scăzut până la –21^0 Celsius. La 7 februarie 1919, detașamentul trimis la Razdielnaya, condus de maiorul Duclos, a cucerit orașul Tiraspol din mâinile trupelor bolșevice, iar plutonul Antech, din Escadronul 4, a obţinut, în urma unor lupte, controlul asupra unui canton, important nod feroviar. La rândul său, detașamentul de la Kolopovska, între 17-19 februarie 1919, s-a îndreptat către Voznesensk, contra unor puternice forţe bolșevice cu care s-a angajat în luptă, după care s-a stabilit în Vassilinovo.

În pofida succeselor, conform unui raport informativ din 25 februarie 1919, provenit de la Odessa, soldaţii francezi din Divizia 30 Infanterie, aflaţi la Tirapol, „*au moralul foarte scăzut, deoarece nu văd cauza dreaptă pentru care ei luptă în Rusia*”[15].

Cu prilejul confruntărilor ulterioare din faţa orașului Tiraspol, a avut loc o primă defecţiune a trupelor franceze, un batalion din Regimentul 58 Infanterie Colonială și o baterie de artilerie de munte au refuzat „*categoric*”[16] să lupte contra bolșevicilor.

Propaganda comunistă s-a extins și la alte unităţi din Divizia 156 Infanterie – Regimentele 56 Infanterie, 176 Infanterie, 19 Artilerie, 2 Artilerie de Munte și 7 Geniu – care au adoptat aceeași atitudine, de a nu mai înainta împotriva Armatei Roșii[17].

Între 26 februarie și 5 martie 1919, la Bielajewska, au fost asasinaţi un ofiţer, un brigadier și un vânător african. Escadroanele 1 și 3 din Regimentul 4 Vânători au fost încercuite și asediate de trupele bolșevice, fiind salvate de la distrugere de o coloană militară venită în sprijin de la Odessa. Totuși, la 11 martie 1919, generalul d'Anselme a telegrafiat „*vești proaste*”[18] superiorilor săi și anume că a fost obligat să evacueze orașele Kerson și Nicolaev, iar a doua zi situaţia era „*din ce în ce mai puţin reușită*”[19] pentru trupele aliate care acţionau în sudul Rusiei.

Din 19 martie și până la 10 aprilie 1919, Regimentul 4 Vânători a participat activ la apărarea Odessei, reușind să respingă inamicul și să avanseze 60-70 km nord de oraș. În această perioadă, a cucerit aliniamentele Kremidova (23 martie 1919), Bouyalik (29 martie 1919), Bouyalik-Lizinska (1 aprilie 1919), Lizinska-Severinovska (3 aprilie 1919), Mal Bouyalik-Alexandrovska (5 aprilie 1919) și Kouyalik (6 aprilie 1919).

În antiteză, pe un alt aliniament, două batalioane grecești au pierdut „*prostește*”[20] Berezovka, lăsând în mâna inamicului armament, muniţie și cinci tancuri.

La 4 aprilie 1919, Trupele Aliate au primit ordin să se retragă din Odessa spre România, iar două zile mai târziu unităţile Armatei Roșii au ocupat orașul.

Unităţile Regimentului 4 Vânători au constituit, în perioada 8-11 aprilie 1919, ariergarda Trupelor Aliate, aflate în retragere din Odessa spre Basarabia, pe podul de la Maiaki. La 11 aprilie 1919, Trupele Aliate s-au regrupat, în totalitate, la Saba (sud de Cetatea Albă).

În continuare, vânătorii s-au repliat, succesiv, pe aliniamentul localităţilor Kaplany (21 aprilie-9 mai 1919) și Bolgrad (13 mai-3 iulie), asigurând legătura între Divizia 4 poloneză și Divizia 2 greacă, după care au luat parte la apărarea fluviului Nistru, în zona localităţilor Karkmazy – Olănești.

Între 9 și 15 iulie 1919, Regimentul 4 Vânători s-a îmbarcat, în portul Reni, cu destinaţia Rusciuc. După debarcare, a fost direcţionat către Sofia, participând la acţiunile desfășurate în acest spaţiu.

Întâiul Regiment de Vânători din Africa

În septembrie 1919, unitatea a primit ordin să revină acolo de unde plecase în 1914, astfel că s-a reîntors la Tunis, unde a intrat în componenţa Brigăzii 4 Cavalerie din Africa.

O altă unitate din Africa, **Regimentul 5 Vânători** s-a aflat, prin subunităţile sale, în Europa și în spaţiul românesc. Înființată la 1 octombrie 1887, în Algeria, din Escadroanele 3, 4 și 5 ale Regimentului 2 Husari și Escadroanele 6 ale Regimentelor 1 și 3 Vânători din Africa, unitatea a fost inclusă, în 1914, în cadrul Brigăzii 1 Cavalerie din Africa[21].

Escadronul 4 din Regimentul 5 Vânători reprezenta o unitate divizionară, la dispoziţia Diviziei 30, care a fost detașat Armatei Franceze din Orient. A luat parte la campania anului 1918, a cucerit Skopje (12 octombrie 1918), Kyustendil (17 octombrie 1918), Șiștovo (11 noiembrie 1918) și a ajuns la București în data de 28 noiembrie 1918.

În Capitala României, Escadronul 4 a rămas până la 18 martie 1919, când a fost trimis, pe calea ferată, la Odessa, unde a (re)intrat în componenţa Diviziei 30. După ocuparea orașului, unitatea a primit misiunea de a organiza serviciul de patrulare în zona de nord. Ulterior, a avut aceeași misiune la Kauszany (22 km sud de Tiraspol), a atins portul Reni (4 iunie 1919), de unde s-a îndreptat către Șiștov (17 iunie 1919) și Sofia (22 iunie 1919).

La 1 august 1919, escadronul a fost trecut pe picior de pace și a revenit în garnizoana de bază.

Escadronul 5 din Regimentul 5 Vânători a fost afectat, în cursul anului 1918, Diviziei 11 Coloniale, care s-a aflat în România. A efectuat mai multe perioade de instrucţie, însă nu a luat parte la operaţiuni ofensive, fiind utilizat exclusiv la acțiuni de pază și patrulare.

În concluzie, trecerea trupelor de vânători africani prin spaţiul românesc a rămas întipărită prin două lucruri: primul a fost ineditul acestor militari, iar al doilea este reprezentat de eroismul acestora în apărarea etnicului românesc faţă de pericolele existente, atât la vest, cât și la est de România.

Ineditul a fost reprezentat de faptul că erau oameni de culoare, purtau uniforme deosebite și aveau obiceiuri exotice în raport cu populaţia autohtonă. Unele surse afirmă că acești militari au adus așa-numita *„gripa spaniolă”*[22] în România, care a cauzat numeroase victime atât în rândul militarilor, cât și în cele ale civililor. Eroismul a fost consacrat prin jertfele lăsate în luptele cu dușmanii Antantei, în general, ai Franţei și României, în special. Având în vedere efortul făcut pentru eliberarea și apărarea României, elitele și populaţia autohtonă, în ansamblu, au păstrat o amintire vie și pioasă militarilor francezi, care s-au sacrificat pe teritoriul naţional. Printre aceștia s-au numărat și vânătorii africani, luptători renumiţi, care au făcut dovada profesionalismului și disciplinei pe toate câmpurile de luptă unde au fost întrebuinţaţi și pe care finalul primei conflagraţii mondiale și începutul luptei contra comunismului i-a surprins în spaţiul românesc.

Vânători din Africa

African Hunters from the French Army in Romania

Assistant Professor Alin Spânu, Ph.D.

Abstract: At the end of 1918, the first French units established in the colonies of North Africa arrived in Romania. Their mission was to maintain order and security in the area between Serbia, Hungary and Romania. The African hunting troops stood out for their heroism and for their ethnicity and uniforms.

Keywords: World War I, North Africa, Regiments 1, 4 and 5 Hunters, heroism, uniforms.

NOTE

[1] Universitatea Bucureşti.

[2] Pe larg despre înființarea, organizarea și activitatea acestor unități, în: Edmond Lajoux, *Les Chasseurs a pied 1914-1918*, Editions d'Art, Paris, s.d. ; Jacques Sicard, FrançoisVauvillier, *Les Chasseurs d'Afrique*, Histoire et Collections, Paris, 1999.

[3] Regimentul, a cărui deviză a fost „*Partout – le premier*", a activat în perioada 1831-1964, când a fost desființat, însă, la 10 februarie 1998, a fost reînființat, la Canjuers. Pe larg despre activitatea acestei unități, a se consulta: Fernand Hue, *Histoire du 1er régiment de chasseurs d'Afrique*, H. Lecene et H. Oudin, Editeurs Paris, 1889; *Le 1er régiment de chasseurs d'Afrique – campagne contre l'Allemagne et Autriche/Hongrie 12 august 1914 -31 August 1919*, Paris, Lavanyelle, 1920; *Historique du 1er régiment de chasseurs d'Afrique de 1832 a 1964*, Coetquidan, Presse de l'E.M.I., 1964.

[4] Printre acestea menționăm bătăliile de la Isly (1844), Balaklava (1854), Solferino (1859), San Pablo del Monte (1863) și Madagascar (1895).

[5] Pe larg despre acțiunile armatei române pentru eliberarea Transilvaniei și înfrângerea trupelor bolșevice ungare, a se consulta: Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, *În apărarea României Mari. Campania armatei române din 1918-1919*, Editura Enciclopedică, București, 1994.

[6] Aflat în comitatul Csongrad din Ungaria; în prezent, punct de graniță între România și Ungaria.

[7] Aflat în comitatul Csongrad din Ungaria; în prezent este înfrățit cu orașul Turda din România.

[8] Vechi oraș, aflat la întretăierea celor trei state – România, Ungaria și Serbia. În 1918, oficialitățile române ale orașului au cerut liderilor de la București „*să nu uite cea mai expusă comunitate românească și s-o încorporeze neamului românesc*".

[9] Unitatea a fost activă în perioadele 1839-1856 și 1867-1945, având ca deviză „*Ma vie est dans l'action*".

[10] Printre acestea s-au numărat cele din Algeria (1839-1853 și 1870), războiul Crimeii (1854-1856), războiul franco-prusac (1870-1871), sud Oranais (1881-1882) și Tunisia (1882).

[11] Contele de Saint-Aulaire, *Confesiunile unui bătrân diplomat* (traducere din franceză de Ileana Sturdza, introducere și note de Mihai D. Sturdza), Editura Humanitas, București, 2003, p. 244.

[12] *Ibidem*, p. 244.

[13] General Philippe Henri Joseph d'Anselme (n. 1864, Voreppe – d. 1936, Aix-en-Provence) s-a distins în campania din Balcani, mai ales în bătăliile de pe râul Struma, valea Vardarului și Dobro Pole (Macedonia), din 1918, când a comandat un grup de mari unități compus din trupe franceze și grecești.

[14] General Henri Berthelot, *Jurnal și Corespondență 1916-1919,* traducere Oltița Cîntec, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, p. 342.

[15] Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Direcțiunea Generală a Poliției, dosar nr. 27/1918, f. 174.

[16] General Henri Berthelot, *Op. cit.,*p. 365.

[17] Pe larg despre succesele propagandei comuniste în rândurile armatei aliate a se consulta: colonel I. Teodorescu, căpitan A. Hristescu, *Misterele spionajului. Spioni și spioane celebre. Mijloace și procedee de spionaj, propagandă, terorism etc*., Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1930, p. 128.

[18] General Henri Berthelot, *Op. cit*., p. 353.

[19] *Ibidem*.

[20] *Ibidem*, p. 354.

[21] Anterior, unitatea, care avea ca deviză „*Savoir – Vouloir*", a participat la campanile militare din Madagascar (1895-1896), China (1900-1901) și Maroc (1908-1912). Mai multe detalii despre organizarea și activitatea unității, în: *Historique du 5er régiment de chasseurs d'Afrique (1887-1963),* Alger, Imp. Nord Africaine, s.d.

[22] Gripa spaniolă (denumită după atenția acordată în Spania acestei epidemii) s-a manifestat în perioada 1918-1920, a afectat 20% din populația globului și a produs între 20 și 50 de milioane de victime. Virusul a afectat, în special, tinerii și persoanele cu organismul slăbit, iar evoluția bolii era foarte rapidă, la numai 48 de ore după prima tuse dureroasă survenind decesul. Printre victimele acestei gripe în România s-a numărat și Constantin Giurescu, secretar general la Ministerul Instrucțiunii Publice.

OCOLUL PĂMÂNTULUI...CU CRUCIŞĂTORUL-ŞCOALĂ „JEANNE D'ARC"– MAIOR TUDOR BRĂTULESCU

Dr. Luminița GIURGIU[1]
Dr. Teodora GIURGIU[2]
Colonel Dr. Gabriel-George PĂTRAŞCU[3]

Tudor Brătulescu[4] s-a născut la 18 martie 1911, la Constanţa, în familia lui Nicolae – „mic pensionar CFR, fără avere", decedat în anul 1951 – și al Mariei, născută Pampu – casnică. S-a căsătorit, la 24 septembrie 1939, cu avocata Laura Vlad (n. 1912), la Sibiu.

Liceul „Mircea cel Bătrân" din Constanța

A fost absolvent al Școlii Primare nr. 3 (1918-1922), al Liceului „Mircea cel Bătrân" (1922-1929) - de la Constanţa, al Cursului de Electricitate și Radio de pe lângă Școala Politehnică București (1937-1938), al Școlii de Geniu Maritim de la Paris (1938-1939) - fiind „trimis la studii în Franţa de statul român". Studiile au fost întrerupte pe perioada războiului și continuate la Facultatea de Electromecanică - Secţia Construcţii Navale din cadrul Școlii Politehnicii București (1943-1946).

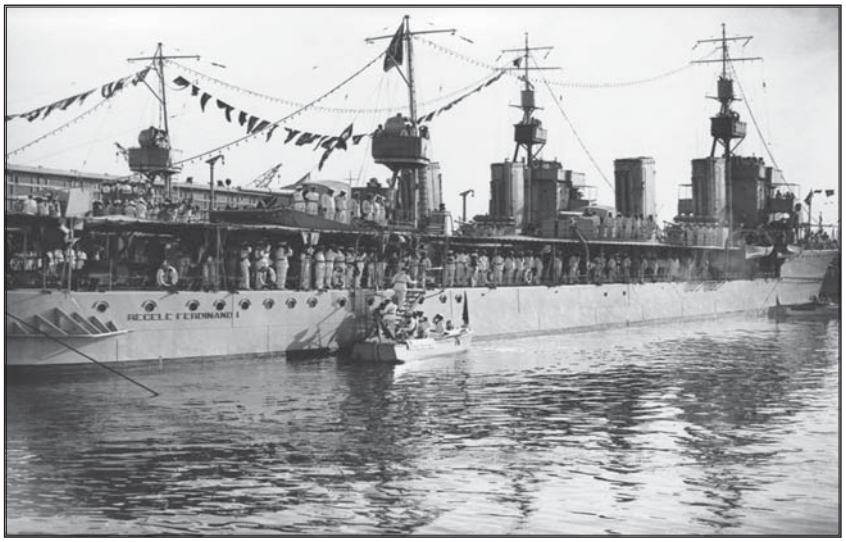
Studiile militare le-a făcut la Școala Navală (1929-1931) - absolvită „cu media 8.45, clasificat 1-ul din 25 elevi -, la Școala de Aplicaţie, anul I (1931-1932) - la Constanţa, precum și la Școala de Aplicaţii a Marinei franceze, pe crucișătorul-școală „Jeanne d'Arc" (1932-1933) – la Brest, absolvită cu „media 17.41, clasificat al 2-lea din 138 elevi"[5].

A fost un bun cunoscător al limbii franceze „vorbit, scris curent".

Ofiţer activ de marină în perioada 1931 și 1945, a urcat treptele ierarhiei militare, de la gradul de sublocotenent (1 iulie 1931), locotenent (1 aprilie 1936), până la cel de căpitan (15 august 1940)[6].

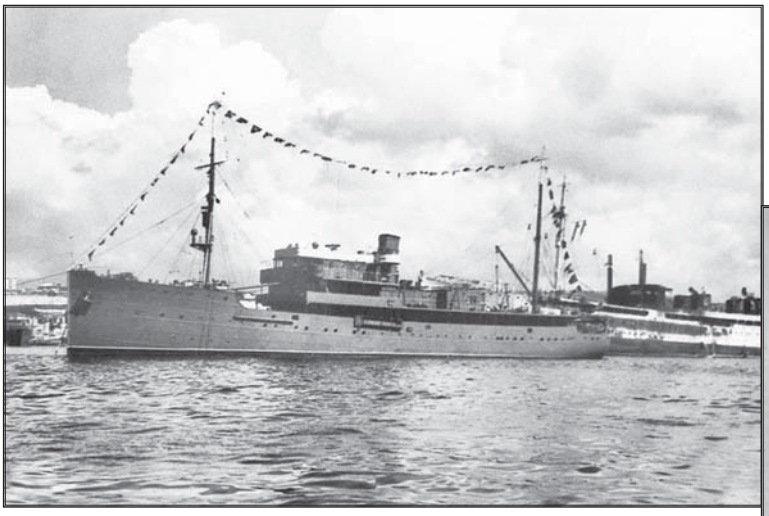
În prima „Foaie calificativă" este consemnat că elevul Tudor Brătulescu are „cunoștinţe profesionale și generale solide", îndeplinind „cu multă pricepere, energie și tact" funcţia „de șef al unităţii elevilor". În toate ocaziile a dovedit că este „disciplinat, conștiincios și bun camarad. Purtarea excelentă, punctualitatea desăvârșită", fiind „un element de valoare". Directorul de studii al școlii aprecia că „va fi o plăcere pentru comandantul care va avea în subordine pe acest viitor sublocotenent, element perfect sub toate raporturile"[7]. Aceste prime aprecieri laudative vor fi confirmate de cariera ulterioară a tânărului marinar.

La 1 iulie 1931, cu gradul de sublocotenent, Tudor Brătulescu a fost repartizat la Corpul Echipajelor Maritime și, după un bine-meritat concediu, s-a prezentat la bordul distrugătorului „Regele Ferdinand"[8]. A fost repartizat la Serviciul Artilerie și însărcinat cu instruirea tunarilor.

Distrugătorul „Regele Ferdinand"

„Inteligent, ţinută îngrijită, foarte corect din toate punctele de vedere. Activ și foarte conștiincios în serviciu; s-a achitat foarte bine de însărcinarea

Nava-bază „Constanța"

avută", promiţând „a deveni un excelent ofiţer" – este caracterizat în „Foaia calificativă" pentru intervalul 1 iulie-7 octombrie 1931[9].

La 7 octombrie, a fost admis la Școala de Aplicaţie a Marinei. Directorul de Studii a apreciat la superlativ activitatea desfășurată: „energic, plin de inițiativă. Hotărât, știe ce vrea și are multă perseverenţă. Foarte serios și conștiincios. Putere de muncă multă. Foarte inteligent, are spirit metodic. Cultură generală și profesională vastă"[10].

În perioada 9 mai-4 octombrie 1932, sublocotenentul Brătulescu a fost ambarcat pe nava-baza „Constanţa", a cărui comandant îl aprecia ca „un ofiţer plin de calităţi alese"[11].

La sfârșitul anului I, sublocotenentul Brătulescu a fost trimis în Franţa, la Școala de Aplicaţii a Marinei Franceze, pentru rezultatele obţinute, fiind primul dintre cei 42 de ofiţeri-elevi. Alte argumente în favoarea sa: „Foarte disciplinat, perfect militar. Conduită exemplară. Perfect conștiincios la serviciu"[12].

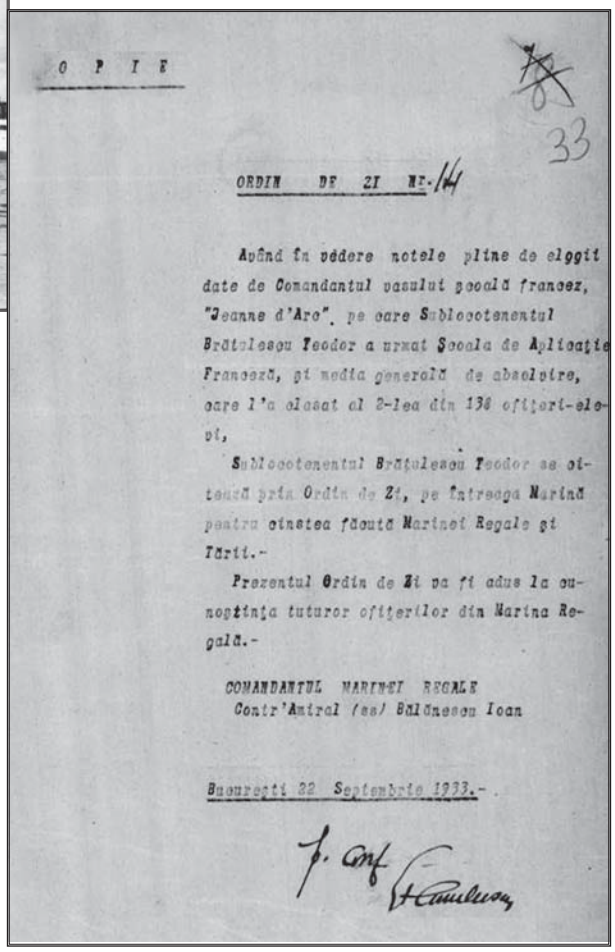
Viceamiralul Ioan Bălănescu

Comandantul Marinei Regale, contraamiralul Ioan Bălănescu[13], îl va cita prin Ordinul de Zi pe Marina Regală nr. 14 din 22 septembrie 1933:

„Având în vedere notele pline de elogii date de comandantul vasului-școală francez «Jeanne d'Arc», pe care sublocotenentul Brătulescu Teodor a urmat Școala de Aplicaţie Franceză și media generală de absolvire, care l-a clasat al 2-lea din 138 de ofiţeri-elevi,

Sublocotenentul Brătulescu Teodor se citează prin Ordin de Zi pe întreaga Marină pentru cinstea făcută Marinei Regale și Ţării.

Prezentul Ordin de Zi va fi adus la cunoștinţa tuturor ofiţerilor din Marina Regală"[14].

O P I E

33

ORDIN DE ZI Nr. 14

Având în vedere notele pline de elogii date de Comandantul vasului școală francez, "Jeanne d'Arc", pe care Sublocotenentul Brătulescu Teodor a urmat Școala de Aplicaţie Franceză, și media generală de absolvire, care l'a clasat al 2-lea din 138 ofiţeri-elevi,

Sublocotenentul Brătulescu Teodor se citează prin Ordin de Zi, pe întreaga Marină pentru cinstea făcută Marinei Regale și Ţării.-

Prezentul Ordin de Zi va fi adus la cunoștinţa tuturor ofiţerilor din Marina Regală.-

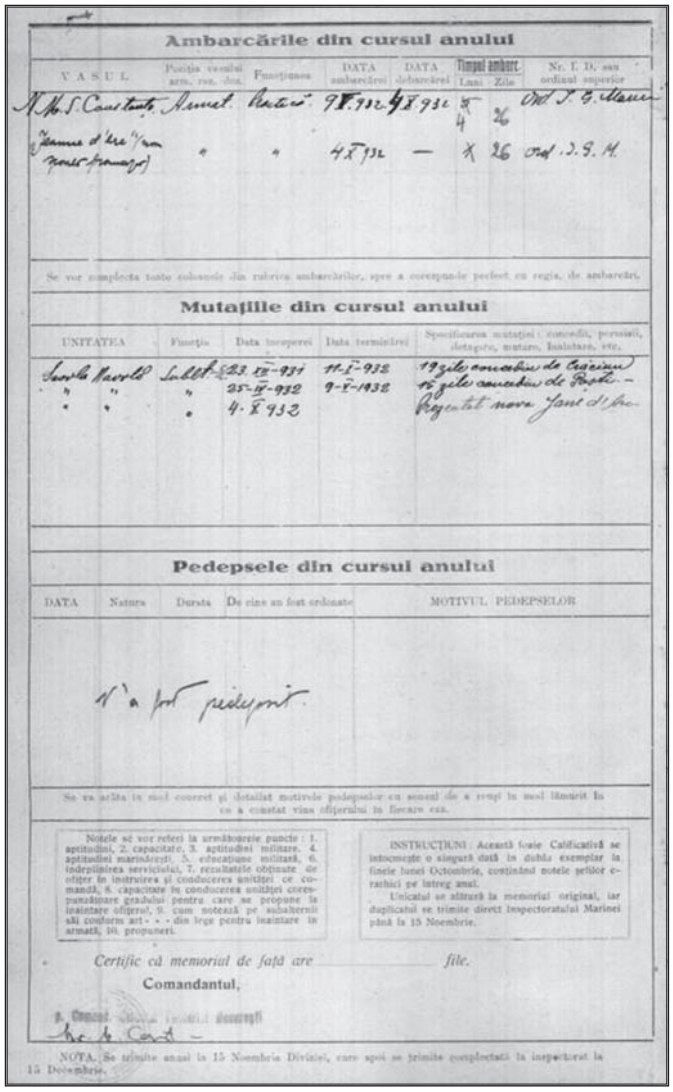
COMANDANTUL MARINEI REGALE
Contr'Amiral (ss) Bălănescu Ioan

București 22 Septembrie 1933.-

Ordinul de Zi nr. 14 din 22 septembrie 1933

În „Foaia calificativă" de la 1 noiembrie 1932 la 31 octombrie 1933[15] este consemnat un fapt mai puţin obișnuit:

„**Înapoiat de la Școala de Aplicaţie franceză pe «Jeanne d'Arc», cu care a făcut o călătorie de instrucţie, ocolul Pământului, obţinând note le extrem de elogioase anexate la Memoriu** [s.n.]; ofiţerul a făcut serviciul la BNM[16], fiind astfel notat: «De la 1.XI-15.X, slt. Brătulescu T. a făcut serviciul la BNM și a fost însărcinat cu funcţia de ajutor al ofiţerului cu instrucţia. De însărcinarea avută s-a achitat bine. Muncitor și conștiincios. Pune foarte multă tragere de inimă în serviciu. Foarte bun ofiţer. Comandantul Bazei Navale Maritime, comandor Pogonat[17]». Inteligent, foarte muncitor, cu mult spirit de ordine și metodă. Foarte conștiincios, disciplinat și autoritar. E un ofiţer pe care se poate conta; excelent" – a fost consemnat de comandantul Școlii Navale, comandor Alexandru Constantinescu[18].

Ambarcările din cursul anului

VASUL	Poziția vasului ant., rez., dot.	Funcțiunea	DATA îmbarcării	DATA debarcării	Timpul îmbarc. Luni	Timpul îmbarc. Zile	Nr. I. D. sau ordinul superior
N.M.S. Constanța	Amiral	Ofițer	9.V.932	4.VIII.932	5 4	26	Ord. I. G. Marin
Jeanne d'Arc (Școala franceză)	"	"	4.VIII.932	—	X	26	Ord. I. G. M.

Se vor completa toate coloanele din rubrica ambarcărilor, spre a corespunde perfect cu regia, de ambarcări.

Mutațiile din cursul anului

UNITATEA	Funcția	Data începerei	Data terminării	Specificarea mutației: concedii, permisii, detașări, numiri, înaintări, etc.
Școala Navală	Sublt.	23.IX.931	11.I.932	19 zile concediu de Crăciun
" "	"	25.V.932	9.VI.1932	15 zile concediu de Paște – Regatul nava Jeanne d'Arc
" "	"	4.X.932		

Pedepsele din cursul anului

DATA	Natura	Durata	De cine au fost ordonate	MOTIVUL PEDEPSELOR
N'a fost pedepsit.				

Se va arăta în mod corect și detaliat motivele pedepselor cu scopul de a reuși în mod lămuritor în ce a constat vina ofițerului în fiecare caz.

Notele se vor referi la următoarele puncte: 1. aptitudini, 2. capacitate, 3. aptitudini militare, 4. aptitudini marinărești, 5. educațiune militară, 6. îndreptățirea serviciului, 7. rezultatele obținute de ofițer în instruirea și conducerea unității ce comandă, 8. capacitatea în conducerea unității corespunzătoare gradului pentru care se propune la înaintare ofițerul, 9. cum notează pe subalternii săi conform art. - - - din legea pentru înaintare în armată, 10. propuneri.

INSTRUCȚIUNI: Această foaie Calificativă se întocmește o singură dată în dublu exemplar la finele lunei Octombrie, conținând notele șefilor ierarhici pe întreg anul.

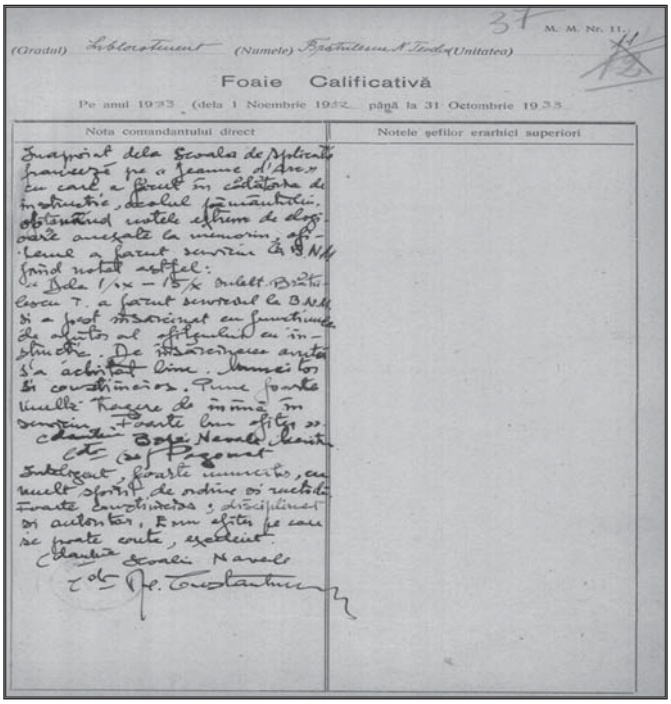
Unicatul se alătură la memorialul original, iar duplicatul se trimite direct Inspectoratului Marinei până la 15 Noembrie.

Certific că memorialul de față are _____ file.

Comandantul,

NOTA. Se trimite anual la 15 Noembrie Diviziei, care apoi se trimite completată la inspectorat la 15 Decembrie.

Filă din „Memoriul personal" în care sunt consemnate ambarcările din anul 1932

M. M. Nr. 11.

(Gradul) Locotenent (Numele) Brătulescu N. Tudor (Unitatea)

Foaie Calificativă

Pe anul 1933 (dela 1 Noembrie 1932 până la 31 Octombrie 1933)

Nota comandantului direct	Notele șefilor ierarhici superiori
Înaintat dela Școala de Aplicație franceză pe „Jeanne d'Arc" cu care a făcut în calitate de instructor, decalul fanfaronilor. Obținând notele extrem de elogioase ancalte la memoriu ofițerul a făcut serviciu ca B.N.M. fiind notat astfel: De la 1/IX – 15/X subalt. Brătulescu T. a făcut serviciul la B.N.M. și a fost însărcinat cu funcțiunile de ajutor al ofițerului cu instrucție. De asemenea a avut și cu achitat bine. Numeroșii și constiincios. Pune foarte mult[e] [ilegible] în [ilegible] serviciu. Foarte bun ofițer și camarad. Bate Navală. Locotenent, foarte muncitor, cu mult spirit de ordine și inițiativă. Foarte conștiincios și disciplinat și autoritar. E un ofițer pe care se poate conta, excelent. Comandantul Școalei Navale Cpt. de Fr. Constantinescu	

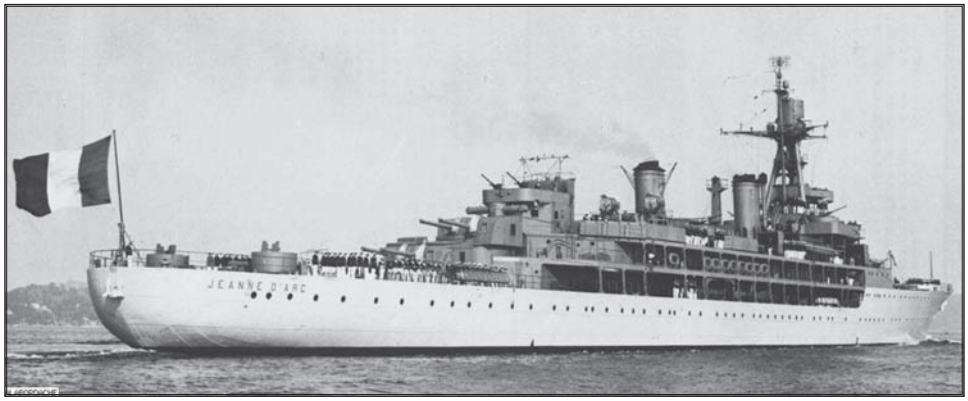
„Foaie calificativă pe anul 1933 (de la 1 noiembrie 1932 până la 31 octombrie 1933)"

Sublocotenentul Tudor Brătulescu a absolvit Școala de Aplicații (Specială) din cadrul Școlii Navale, anul școlar 1932/1933, cu media 8.62, fiind „clasificat I-lea din 23 ofițeri-elevi". Comandorul Alexandru Constantinescu nota pe „Foaia personală a ofițerului-elev": „Serios. Inteligență vie. Foarte muncitor și conștiincios. Disciplinat și cu mult spirit de ordine. Energic. **Nu a urmat anul II al Secției Sp[eciale], fiind ambarcat pe nava-școală franceză «Jeanne d'Arc», de unde a venit cu note extrem de elogioase**. E în adevăr un ofițer care promite a fi excelent din toate punctele de vedere"[19] [s.n.].

Între anii 1933 și 1937, Tudor Brătulescu a fost profesor-instructor la Școala Navală.

În perioada 1 noiembrie 1933-1 mai 1934, „ofițerul a făcut serviciu ca adjutant și ofițer de clasă, arătând în toate împrejurările aceiași pricepere, putere de muncă și conștiinciozitate. E un ofițer excelent și care merită să înainteze" - preciza comandorul Alexandru Constantinescu.

Comandantul navei-bază „Constanța", pe care a fost ambarcat Tudor Brătulescu, în perioada 1 mai-15 octombrie 1934, nota în „Foaia calificativă": „Sănătos. Conformație solidă. Rezistent. Dotat cu o putere de muncă foarte mare și cu o mare voință de a duce la bun sfârșit orice misiune i se încredințează. Cunoștințe profesionale și generale în continuă completare. Disciplinat. Conștiincios. Purtare admirabilă în serviciu și în afară de serviciu. Foarte serios. Punctual la serviciu. Ținută corectă. A îndeplinit serviciul de ofițer de clasă la Școala Navală, iar la bord – șef de pupă la ofițerii de la Școala de Aplicații. I s-a încredințat la bord serviciul timoneriei și cifrul". În concluzie: „În toate însărcinările avute s-a achitat cât se poate de elogios,

Crucișătorul-școală „Jeanne d'Arc"

Căpitanul de vapor Marquis, comandantul crucişătorului şcoală „Jeanne d'Arc"

dând rezultate din cele mai bune. […] n-am decât cuvinte de laudă asupra acestui eminent ofiţer".

Contraamiralul Ioan Bălănescu a încheiat notarea: „De acord. Eminent ofiţer. Merită notele elogioase ale şefilor direcţi. Merită a înainta"[20].

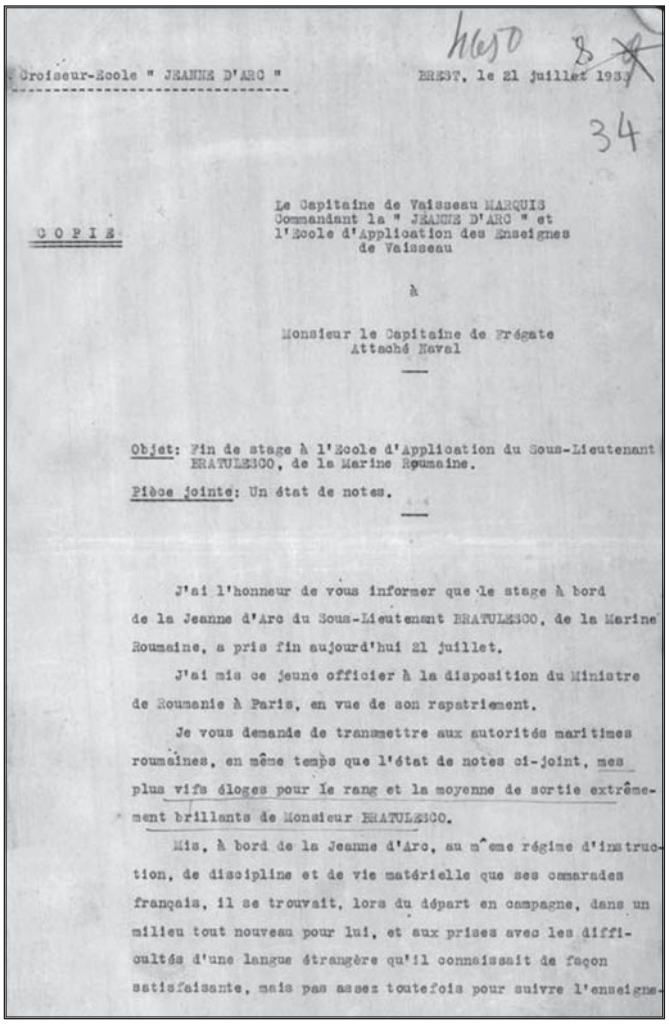
Impresionante aprecieri pentru sublocotenentul de numai 23 de ani!

La 1 aprilie 1936, a fost avansat la gradul de locotenent.

În anul următor, tânărul a fost ofiţer de clasă și ajutor la cursurile de electricitate, „dovedind, **pe lângă celelalte calităţi militare și o aptitudine specială de instructor și profesor**". Din luna mai, „a rămas singurul ofiţer de Marină la școală, îndeplinind serviciul de adjutant și comandant al companiei trupei, în care s-a arătat tot atât de capabil". În continuare a dovedit aceleași calităţi: „Energic și cu putere de muncă, caracter ferm, inteligent, cult, cu foarte multă aplecare la studii, fără a se lăsa prea mult absorbit de speculaţiile abstracte. Disciplinat, autoritar, modest, duce o viaţă ordonată și demnă. Bun camarad, sever și drept cu inferiorii, îngrijindu-se cu multă tragere de inimă de subalterni […]. **E un ofiţer excepţional și care merită să înainteze**"[21] [subliniere în text].

La 15 octombrie 1936, Tudor Brătulescu a fost detașat pentru a urma cursurile Secţiei Radio de la Școala Politehnică din București. Comandantul Școlii Navale și al Școlilor Marinei, comandorul Alexandru Constantinescu aprecia că „**e un ofiţer care, dotat cu excepţionale calităţi de inteligenţă, putere de muncă și conștiinciozitate , face cinste instituţiei**"[22] [subliniere în text].

Rectorul Școlii Politehnice a consemnat aprecierile privind prestaţia din cadrul instituţiei de învăţământ

Croiseur-Ecole " JEANNE D'ARC "

BREST, le 21 juillet 1933

34

COPIE

Le Capitaine de Vaisseau MARQUIS
Commandant le " JEANNE D'ARC " et
l'Ecole d'Application des Enseignes
de Vaisseau

à

Monsieur le Capitaine de Frégate
Attaché Naval

Objet: Fin de stage à l'Ecole d'Application du Sous-Lieutenant BRATULESCO, de la Marine Roumaine.

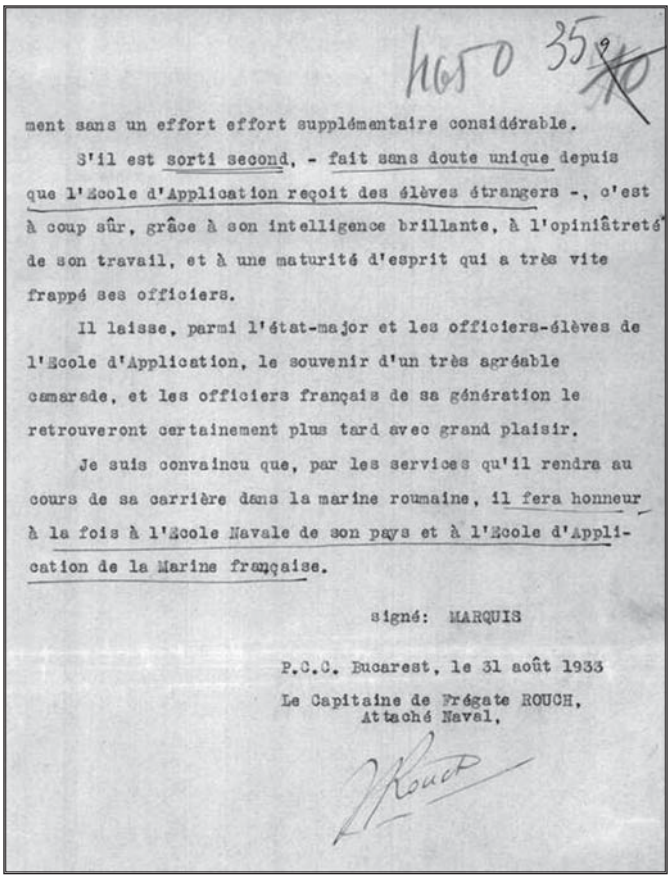
Pièce jointe: Un état de notes.

J'ai l'honneur de vous informer que le stage à bord de la Jeanne d'Arc du Sous-Lieutenant BRATULESCO, de la Marine Roumaine, a pris fin aujourd'hui 21 juillet.

J'ai mis ce jeune officier à la disposition du Ministre de Roumanie à Paris, en vue de son rapatriement.

Je vous demande de transmettre aux autorités maritimes roumaines, en même temps que l'état de notes ci-joint, mes plus vifs éloges pour le rang et la moyenne de sortie extrêmement brillants de Monsieur BRATULESCO.

Mis, à bord de la Jeanne d'Arc, au même régime d'instruction, de discipline et de vie matérielle que ses camarades français, il se trouvait, lors du départ en campagne, dans un milieu tout nouveau pour lui, et aux prises avec les difficultés d'une langue étrangère qu'il connaissait de façon satisfaisante, mais pas assez toutefois pour suivre l'enseigne-

ment sans un effort effort supplémentaire considérable.

S'il est sorti second, - fait sans doute unique depuis que l'Ecole d'Application reçoit des élèves étrangers -, c'est à coup sûr, grâce à son intelligence brillante, à l'opiniâtreté de son travail, et à une maturité d'esprit qui a très vite frappé ses officiers.

Il laisse, parmi l'état-major et les officiers-élèves de l'Ecole d'Application, le souvenir d'un très agréable camarade, et les officiers français de sa génération le retrouveront certainement plus tard avec grand plaisir.

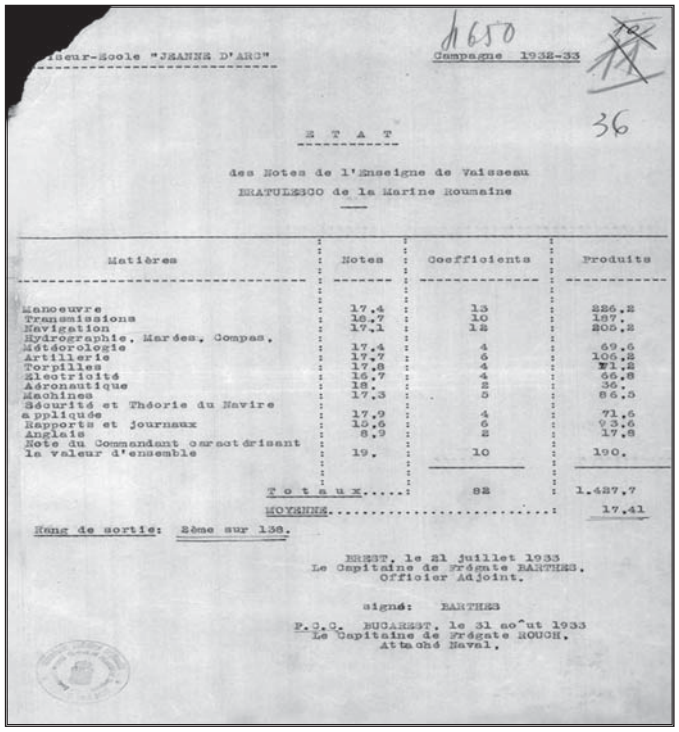
Je suis convaincu que, par les services qu'il rendra au cours de sa carrière dans la marine roumaine, il fera honneur à la fois à l'Ecole Navale de son pays et à l'Ecole d'Application de la Marine française.

signé: MARQUIS

P.C.C. Bucarest, le 31 août 1933

Le Capitaine de Frégate ROUCH,
Attaché Naval,

Adresă privind încheierea stagiului sublocotenentului Brătulescu pe crucişătorul-şcoală „Jeanne d'Arc"

Croiseur-Ecole "JEANNE D'ARC"

Campagne 1932-33

1650

36

E T A T

des Notes de l'Enseigne de Vaisseau
BRATULESCO de la Marine Roumaine

Matières	Notes	Coefficients	Produits
Manoeuvre	17.4	13	226.2
Transmissions	18.7	10	187.
Navigation	17.1	12	205.2
Hydrographie, Marées, Compas.			
Météorologie	17.4	4	69.6
Artillerie	17.7	6	106.2
Torpilles	17.8	4	71.2
Electricité	16.7	4	66.8
Aéronautique	18.	2	36.
Machines	17.3	5	86.5
Sécurité et Théorie du Navire appliquée	17.9	4	71.6
Rapports et journaux	18.6	6	93.6
Anglais	8.9	2	17.8
Note du Commandant corroborisant la valeur d'ensemble	19.	10	190.
T o t a u x		92	1.427.7
MOYENNE			17.41

Rang de sortie: 22ème sur 136.

BREST, le 21 juillet 1933
Le Capitaine de Frégate BARTHES,
Officier Adjoint.

signé: BARTHES

P.C.C. BUCAREST, le 31 août 1933
Le Capitaine de Frégate ROUCH,
Attaché Naval.

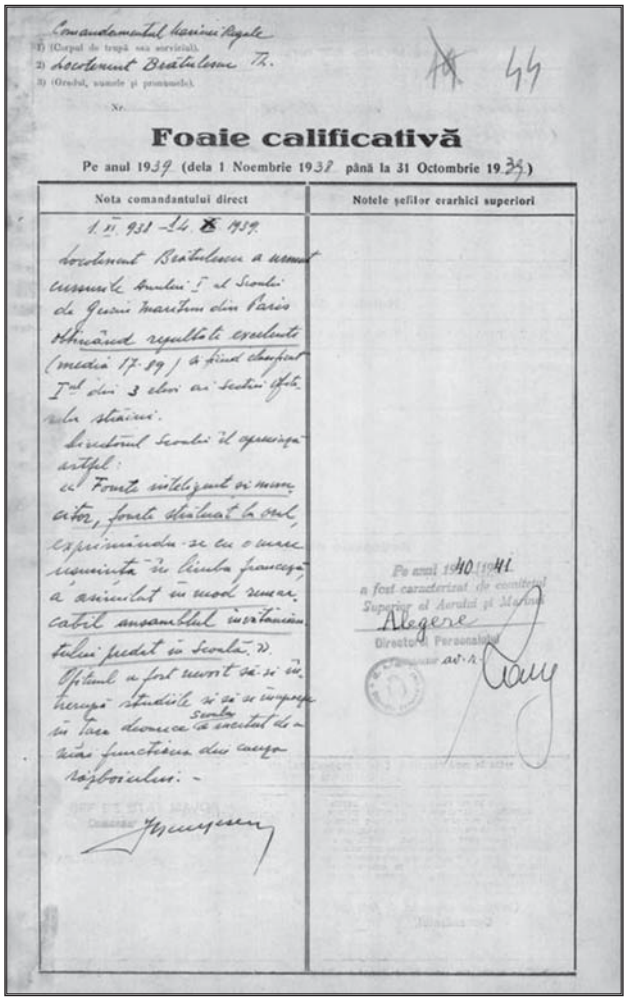
Fişa cu notele obţinute de sublocotenentul Tudor Brătulescu la sfârşitul stagiului pe crucişătorul-şcoală „Jeanne d'Arc"

superior: „[…] a fost notat foarte bine, atât la cursuri, cât și la lucrări practice. S-a distins printr-o ușoară înţelegere teoretică a fenomenelor și o independenţă în examinarea chestiunilor. Credem că poate fi utilizat în domeniul radiotehnic, cu un foarte bun randament în orice însărcinare i s-ar da. Frecvenţă regulată"[23].

În perioada 1 noiembrie 1937-9 mai 1938, locotenentului Tudor Brătulescu i s-a încredinţat funcţia de ajutor la Direcţia Studii, de profesor de Electricitate, Geometrie analitică și Limba franceză la Anul III și „ofiţer de clasă" la Anul II punte.

Comandantul școlii, comandorul Pandele, aprecia că „de toate aceste însărcinări s-a achitat în modul cel mai lăudabil. Corect, disciplinat, ţinută impecabilă. Bun camarad. Conștiincios în sarcini, priceput și foarte inteligent. Ofiţer dotat cu calităţi excepţionale, cu multă putere de muncă. **Foarte bun ofiţer de marină** [subliniere în text], i se poate încredinţa orice serviciu corespunzător gradului său"[24].

Între 1 noiembrie 1938 și 14 octombrie 1939, locotenentul Brătulescu a urmat cursurile Anului I la Școala de Geniu Maritim din Paris, obţinând media finală 17.89, clasându-se primul între cei trei elevi ai

Comandamentul Marinei Regale
1) (Corpul de trupă sau serviciul).
2) Locotenent Brătulescu Th.
3) (Gradul, numele și prenumele).

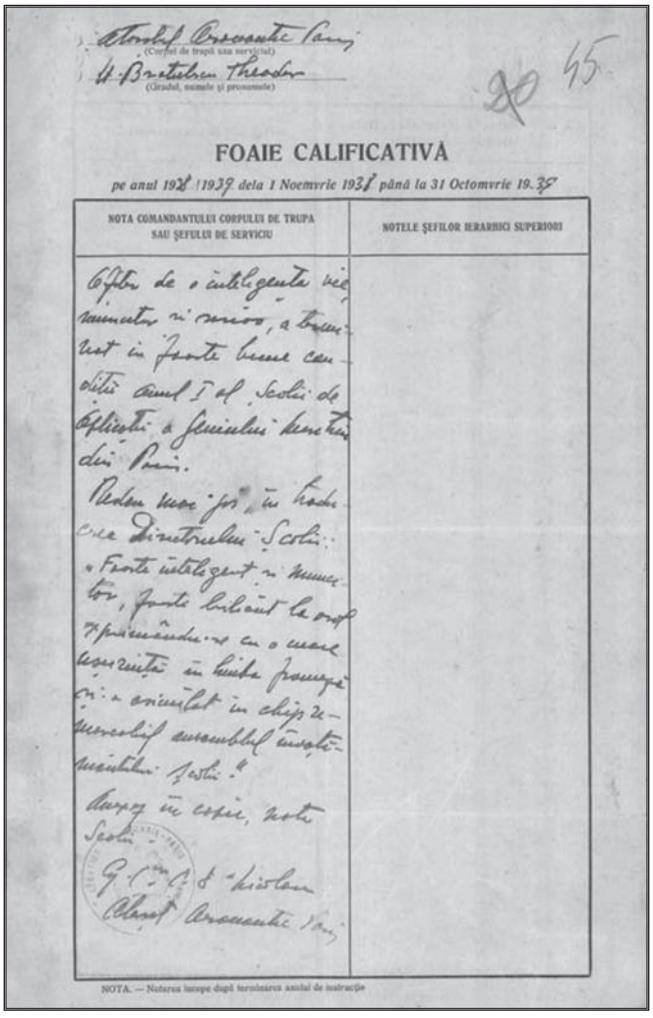
Nr.

Foaie calificativă

Pe anul 1939 (dela 1 Noembrie 1938 până la 31 Octombrie 1939)

Nota comandantului direct	Notele șefilor ierarhici superiori
1 XI 938 - 14 X 939 locotenent Brătulescu a urmat cursurile anului I al Școlii de Geniu maritim din Paris obținând rezultate excelente (media 17.89) a fost clasat I-ul din 3 elevi ai secției sale la stăini. Directorul Școlei îl apreciază astfel: „Foarte inteligent și muncitor, foarte disciplinat la ordine, exprimându-se cu o mare ușurință în limba franceză, a asimilat în mod remarcabil ansamblul învățămîntului predat în Școală." Ofițerul a fost mereu să-și îndeplinească studiile și să se ocupe în timpul deosebit de atenție de a-și face funcțiunea din cauza războiului. -	Pe anul 1940 / 41 a fost caracterizat de comitetul Superior al Aerului și Marinei Alegere Directorul Personalului ss/ n.

„Foaie calificativă pe anul 1939 (de la 1 noiembrie 1938 până la 31 octombrie 1939)"

Comandantul Corpului de Trupă
(Corpul de trupă sau serviciul)
Lt. Bratulescu Theodor
(Gradul, numele și prenumele)

FOAIE CALIFICATIVĂ

pe anul 1938 / 1939 dela 1 Noemvrie 1938 până la 31 Octomvrie 1939

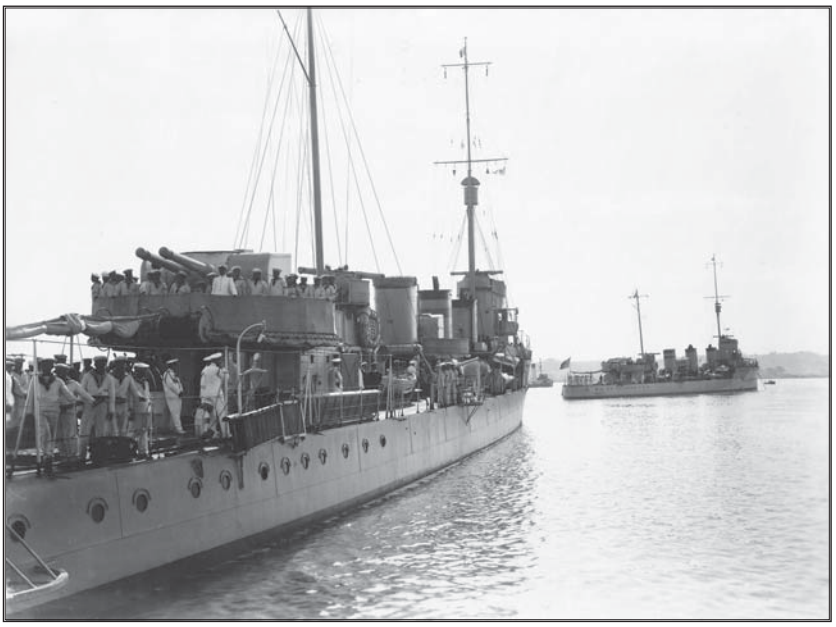
NOTA COMANDANTULUI CORPULUI DE TRUPA SAU ŞEFULUI DE SERVICIU	NOTELE ŞEFILOR IERARHICI SUPERIORI
Ofiţer de o inteligenţă vie, muncitor și conștiincios, a urmat cursurile anului I al Școlei de Ofițeri a Geniului Maritim din Paris. Redau mai jos, în traducere Directorului Școlei: „Foarte inteligent și muncitor, foarte disciplinat la ordine, exprimându-se cu o mare ușurință în limba franceză, a asimilat în chip remarcabil ansamblul învățământului predat în Școală." Rămâne în copie, notă Școlei. C. C. M. 8 - Octombrie Comandant Marinei	

NOTA. — Notarea începe după terminarea anului de instrucţie

„Foaie calificativă" pentru anul școlar 1 noiembrie 1938-14 octombrie 1939

Secţiei ofiţeri străini. Directorul Școlii de Aplicaţie Geniu Marin, generalul inginer Lacou, îl aprecia ca „foarte inteligent și muncitor; foarte strălucit la oral, exprimându-se cu o mare ușurinţă în limba franceză; a asimilat în mod remarcabil ansamblul învăţământului predat în școală”[25].

Norii negri ai războiului au făcut ca școala să își înceteze activitatea, Tudor Brătulescu înapoindu-se în ţară.

Distrugătoarele „Mărăşeşti" şi „Mărăşti"

De la 14 octombrie 1939, locotenentul Brătulescu s-a prezentat la Escadrila de Distrugătoare, îndeplinind funcţia de ofiţer cu transmisiunile pe distrugătorul „Mărășești” și adjutant al escadrilei.

Între 20 ianuarie și 8 martie, a făcut un stagiu de pregătire, la Londra, pentru a studia navigaţia în convoaiele britanice.

La 22 iunie 1940, a fost mobilizat (Înaltul Decret nr. 2135) și demobilizat la 15 noiembrie același an (Înaltul Decret nr. 3798).

La 1 august 1940, a fost mutat la Comandamentul Forţelor Navale Maritime, pe nava-bază „Constanţa”, îndeplinind funcţia de ofiţer cu transmisiunile și șef al Biroului informaţii.La 15 august, a fost avansat la gradul de căpitan. Și aici a probat temeinice cunoștinţe tehnice de radio-electricitate, desfășurând o activitate de reorganizare a transmisiunilor comandamentului și Hidroaviaţiei.

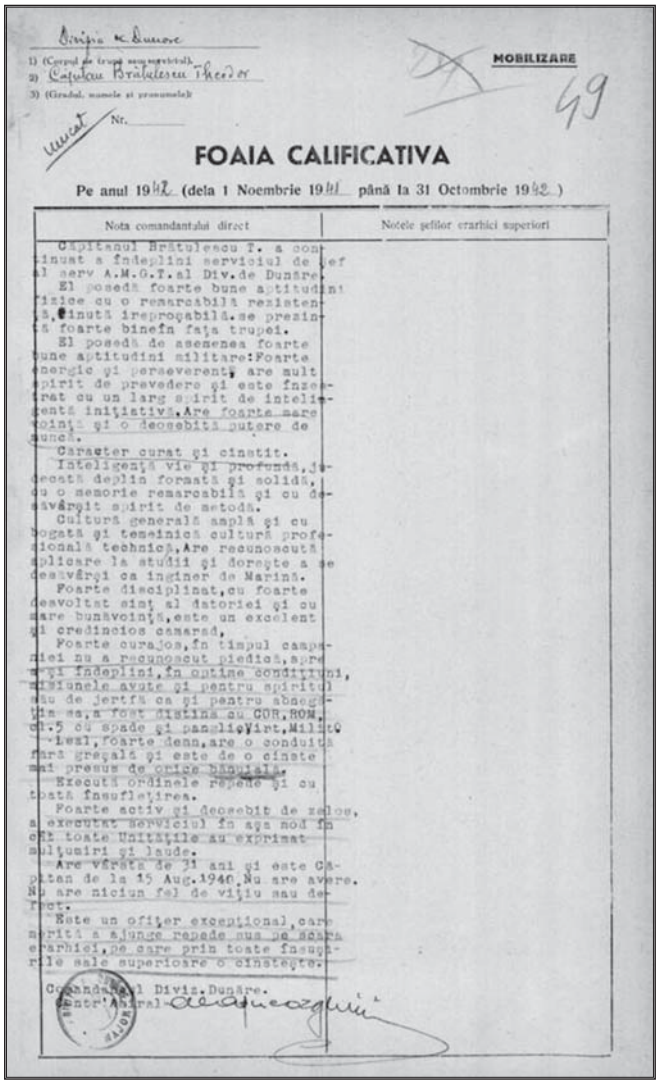
Anul următor a marcat două incidente în cariera tânărului ofiţer de marină. A fost pedepsit, în luna martie, cu 30 zile de arest de către ministrul Apărării Naţionale pentru că „a putut să alunece, la un moment dat, pe panta unor preocupări străine de cele militare și să informeze persoane, din afară și cu scopuri ascunse, asupra părerilor și hotărârilor șefului său”. Al doilea incident se referă la momentul rebeliunii legionare, 23-24 ianuarie 1941, când comandantul Forţei Navale Maritime aconstatat „o deviere de la mentalitatea ostășească asupra căreia i-am atras atenţia și l-am admonestat”[26].

În perioada 23 martie-31 octombrie 1941, căpitanul Brătulescu a îndeplinit funcţia de șef al Serviciului Armament, Mine și Torpile de la Divizia de Dunăre, reușind „să organizeze și să facă să funcţioneze serviciul său, cu toate greutăţile campaniei și a lipsei de mijloace, astfel ca nicio unitate de luptă să nu se resimtă. **El a reorganizat și creat de fapt serviciul de dragaj modern și perfect la Dunăre**”[s.n.].

Comandantul Diviziei de Dunăre, în „Foaia calificativă” pentru perioada 1 noiembrie 1940-31 octombrie 1941, are numai aprecieri elogioase cu privire la profilul moral al ofiţerului: „ Foarte sănătos și deosebit de rezistent [...] ţinută foarte corectă, se prezintă foarte bine în faţa trupei. Foarte energic și hotărât, [...] cu o iniţiativă dezvoltată și bine judecată, are o remarcabilă putere de muncă. Concepţie sănătoasă, [...] caracter ostășesc, [...] inteligenţă sclipitoare, [...] foarte disciplinat, cu simţul datoriei în adevăr foarte dezvoltat [...], excelent camarad, foarte curajos, cu tot simţul răspunderii [...] foarte demn, moral, deosebit de modest, cu o conduită, care nu a cunoscut nicio abatere, execută ordinele așa încât să se obţină cele mai bune rezultate. Foarte activ, necunoscând oboseala și odihna; este un element de cel mai real sprijin în serviciul său”, încheind: „cunoscător desăvârșit al oamenilor și materialelor, însufleţit de cele mai înalte sentimente în executarea datoriei sale, de la care niciun moment nu s-a abătut”, [...] „un foarte bun ofiţer și preţios element de război”[27].

Căpitanul Brătulescu a fost din nou mobilizat la 22 iunie 1941, la Statul Major al Diviziei de Dunăre (Înaltul Decret nr. 1798), operativ între 22 iunie și 1 decembrie 1941.

În „Foaia calificativă” pentru perioada 1 noiembrie 1941-31 octombrie 1942 sunt consemnate aceleași alese calităţi: „Foarte curajos; în timpul campaniei nu a cunoscut piedică spre a-și îndeplini, în bune condiţii, misiunile avute și pentru spiritul său de jertfă, ca și pentru abnegaţia sa, a fost distins cu «Coroana

MOBILIZARE

49

Nr.

FOAIA CALIFICATIVA

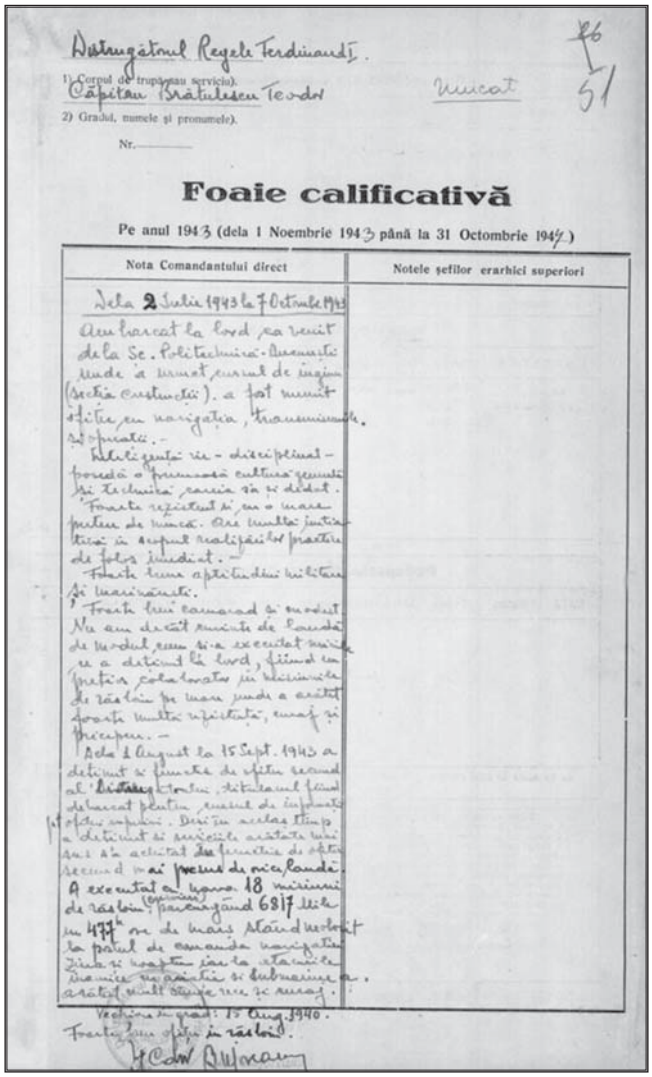
Pe anul 1942 (dela 1 Noembrie 1941 până la 31 Octombrie 1942)

Nota comandantului direct	Notele șefilor erarhici superiori

Căpitanul Brătulescu T. a continuat a îndeplini serviciul de șef al serv A.M.G.T. al Div.de Dunăre.
El posedă foarte bune aptitudini fizice cu o remarcabilă rezistență, ținută ireproșabilă.se prezintă foarte bine în fața trupei.
El posedă de asemenea foarte bune aptitudini militare!Foarte energic și perseverent, are mult spirit de prevedere și este înzestrat cu un larg spirit de inteligență inițiativă.Are foarte mare voință și o deosebită putere de muncă.
Caracter curat și cinstit.
Inteligență vie și profundă, judecată deplin formată și solidă, cu o memorie remarcabilă și cu desăvârșit spirit de metodă.
Cultură generală amplă și cu bogată și temeinică cultură profesională technică,Are recunoscută aplicare la studii și dorește a se desăvârși ca inginer de Marină.
Foarte disciplinat,cu foarte desvoltat simț al datoriei și cu mare bunăvoință,este un excelent și credincios camarad,
Foarte curajos,în timpul campaniei nu a recunoscut piedici,apre și îndeplini,în ortice condițiuni, misiunile avute și pentru spiritul său de jertfă ca și pentru abnegația sa,a fost distins cu COR.ROM. cl.5 cu spade și panglică Virt.Militară.
Ideal,foarte demn,are o conduită fără greșală și este de o cinste mai presus de orice bănuială.
Execută ordinele repede și cu totală însuflețirea.
Foarte activ și deosebit de zelos, a executat serviciul în așa mod în cât toate Unitățile au exprimat mulțumiri și laude.
Are vârsta de 31 ani și este Căpitan de la 15 Aug.1940.Nu are avere. Nu are niciun fel de vițiu sau defect.
Este un ofițer excepțional,care merită a ajunge repede sus pe scara erarhiei,pe care prin toate însușirile sale superioare o cinstește.

Comandantul Divis.Dunăre.
Pentr'Amiral

„Foaie calificativă pe anul 1942 (de la 1 noiembrie 1941 până la 31 octombrie 1942)"

Distrugătorul Regele Ferdinand.

1) Corpul de trupa(au serviciu).
Căpitan Brătulescu Teodor

2) Gradul, numele și prenumele).

Nr.

Foaie calificativă

Pe anul 1943 (dela 1 Noembrie 1943 până la 31 Octombrie 1944)

Nota Comandantului direct	Notele șefilor erarhici superiori

Dela 2 Iulie 1943 la 7 Octombrie 1943
Am îmbarcat la bord,a venit dela Sc. Politechnică-Academia unde a urmat cursul de ingineri (Secția Construcții). a fost numit ofițer cu navigația, transmisiunile și operațiile.-
Inteligență vie - disciplinat - posedă o frumoasă cultură generală și tehnică căreia s-a și dedat. Foarte rezistent și cu o mare putere de muncă. Are multă inițiativă în scopul realizărilor practice de folos imediat.-
Foarte bune aptitudini militare și marinărești.
Foarte bun camarad și modest. Nu am decât cuvinte de laudă de modul cum și-a executat misiunile ce a executat la bord, fiind un prețios colaborator în misiunile de război pe Mare, unde a arătat foarte multă rezistență, curaj și pricepere.-
Dela 1 August la 15 Sept. 1943 a deținut și funcția de ofițer secund al Distrugătorului, titularul fiind debarcat pentru cursul de informații pentru ofițerii superiori. Deși în acelaș timp a deținut și serviciile arătate mai sus a achitat funcția de ofițer secund în mai puțin de nici o lună.
A executat cu nava 18 misiuni de război (convoieri) parcurgând 6817 mile în 477 ore de mars. Stând neobosit la postul de comandă navigație ziua și noaptea iar la atacurile inamice cu aviația și submarine a arătat mult sânge rece și curaj.

Vechime în grad: 15 Aug. 1940.
Foarte bun ofițer în război.

„Foaie calificativă pe anul 1943 (de la 1 noiembrie 1943 până la 31 octombrie 1944)"

României» clasa a V-a cu spade și panglică de Virtute Militară. [...] Este un ofiţer excepţional, care merită a ajunge repede sus pe scara ierarhiei, pe care, prin toate însușirile sale superioare, o cinstește" – a concluzionat comandantul Diviziei de Dunăre[28].

La 15 decembrie 1942, Tudor Brătulescu a reluat cursurile Secţiei Construcţii din cadrul Școlii Politehnice București.

La 2 iulie 1943, a fost ambarcat pe distrugătorul „Regele Ferdinand", operativ între 3 iulie și 7 octombrie 1943, ca ofiţer cu navigaţia, transmisiunile și operaţiile. Între 1 august și 15 septembrie, a asigurat și funcția de ofiţer-secund al distrugătorului, titularul fiind debarcat pentru a urma Cursul de informaţii pentru ofiţerii superiori.

Comandantul distrugătorului i-a făcut o caracterizare elogioasă: „[...] Inteligenţă vie, disciplinat; posedă o frumoasă cultură generală și tehnică căreia s-a și dedat. Foarte rezistent și cu o mare putere de muncă. Are multă iniţiativă în scopul realizărilor practice de folos imediat. Foarte bune aptitudini militare și marinărești. Foarte bun camarad și modest. Nu am decât cuvinte de laudă de modul cum și-a executat misiunile ce a executat la bord, fiind un preţios colaborator în misiunile de război pe Mare, unde a arătat foarte multă rezistenţă, curaj și pricepere"[29].

Îmbarcat pe distrugătorul „Regele Ferdinand", a efectuat cursele Constanţa - Sevastopol și Constanţa - Bosfor și **„a executat cu nava 18 misiuni de război (convoieri), parcurgând 6817 mile în 477 ore de marș, stând neobosit la postul de comandă, navigând ziua și noaptea, iar la atacurile inamice cu aviaţia și submarine a arătat mult sânge rece și curaj"**[30] [s.n].

Între 1943-1944, căpitanul Brătulescu a urmat cursurile anului III al Facultăţii de Electromecanică, fără a putea susţine examenele sesiunii din iunie.

La 1 aprilie 1944, a fost ambarcat și repartizat ca șef al Serviciului Armament, Mine, Geniu și Transmisiuni din Comandamentul Forţelor Fluviale.

„Graţie cunoștinţelor sale profunde în domeniul tehnic și dat fiind că ofiţerul a mai funcţionat în acest

serviciu, nu am decât cuvinte de laudă pentru modul cum și-a îndeplinit serviciul. Ofiţer cult, dinamic, cu mult spirit practic. Corect și foarte demn. **Este unul din elementele de valoare ale Marinei noastre**. Sănătos. Rezistă cu uşurinţă greutăţilor campaniei. […] Se prezintă autoritar în faţa trupei […] Energic. Mult sânge rece. Cu multă prevedere și iniţiativă. Hotărât. Multă voinţă. Excepţională putere de muncă și perseverenţă. Concepţie clară. Foarte bune aptitudini militare. […] Memorie foarte bună. Spirit de observaţie dezvoltat. Cultură generală și profesională excepţională. […] **Excepţionale aptitudini intelectuale**. […] **Mult prestigiu. Simţul datoriei dezvoltat.** […] **Mult spirit de sacrificiu. Patriot**. Leal, moral, integru, manierat. Duce o viaţă exemplară atât la serviciu, cât și în societate. Execută prompt ordinele. Sincer. Drept. **Excelentă educaţie militară**. […] **Este un ofiţer excepţional**" [subliniere în text] – nota șeful de Stat Major al Comandamentului Forţelor Fluviale, în „Foaia calificativă" pentru 1 noiembrie 1943-31 octombrie 1944[31].

Aprecierea a fost întărită de comandantul Forţelor Fluviale: „Mă unesc cu totul cu elogioasele note și aprecieri ale șefilor săi ierarhici și direcţi. Căpitanul Brătulescu Theodor este un eminent ofiţer de marină sub toate raporturile. Activitatea sa, în orice ramură de serviciu, se remarcă, în mod excepţional, prin iniţiativă, metodă și clarvedere deosebite. Foarte bun și excelent ofiţer de marină"[32].

În total, stagiu de front a fost de 27 de luni și 26 de zile.

La 1 noiembrie 1944, căpitanul Brătulescu a reluat cursurile anului IV de la Școala Politehnică București.

La 10 aprilie 1945, a fost trecut în rezervă, conform Înaltului Decret nr. 1185 din 12 aprilie 1945, de la Subsecretariatul de Stat al Marinei – Direcţia Tehnică.

Comandantul Cercului Teritorial București, în „Foaia calificativă" pe anul 1946, l-a propus la avansare le gradul de locotenent-comandor (maior), pentru că „îndeplinește condiţiile Ordinului General nr. 156" și pentru că este un „ofiţer de rezervă foarte bun"[33]. I s-a acordat gradul de maior (rezervă) de abia la 22 februarie 1964.

În perioada 1 iulie 1946-1952, a îndeplinit funcţia de inginer constructor naval, șef serviciu la Direcţia Generală a Porturilor și Căilor de Comunicaţia pe Apă (PCA) – Direcţia Tehnică.

A fost decorat cu Ordinul „Coroana României" clasa a V-a „pentru organizarea curăţirii de mine a Dunării" (1942).

În anul 1951, căpitanul (r) Tudor Brătulescu a redactat „Autobiografia" necesară completării „Memoriului personal", conform noilor norme de evidenţă a rezerviștilor.

„1. Sunt născut în Constanţa, în anul 1911, martie 18, fiind de naţionalitate română.

Tatăl, decedat la 8.III.1951, în vârstă de 71 ani, s-a numit Nicolae Gh. Brătulescu și a fost, înainte și după 23.VIII.1944, mic pensionar CFR.

Mama, în vârstă de 62 ani, se numește Maria Brătulescu, născută Pampu, de ocupaţie casnică.

Domiciliul părinţilor, începând din 1912 și până astăzi, a fost în Constanţa, str. Dumbrava Roșie nr. 59.

Subsemnatul mai am un frate și două surori și anume:

- Sofia Brătulescu, în vârstă de 43 ani, domiciliată în București, str. Banat nr. 29, funcţionară, în prezent, la Fabrica „Flacăra Roșie", iar înainte de 23 august 1944, funcţionară la ORAP;

- Haralambie Brătulescu, în vârstă de 38 ani, domiciliat în Constanţa, str. Dumbrava Roșie, nr. 59, de profesie inginer, funcţionar la Direcţia Portului Constanţa, începând din anul 1938 și până în prezent;

- Valeria Brătulescu, căsătorită Teișanu, în vârstă de 33 ani, domiciliată în București, str. Banat nr. 29, în prezent casnică, iar înainte de 23 august 1944, funcţionară la Soc. Buhuși.

Nu am niciun fel de rudă în străinătate.

2. M-am căsătorit, la 24 septembrie 1939, cu Laura Vlad. Vârsta soţiei mele este, în prezent, de 38 ani. Domiciliază în București, str. Banat nr. 29, de profesiune casnică. Nu are fraţi și surori.

Părinţii soţiei mele se numesc:

- tatăl, Isidor Vlad, preot pensionar, în vârstă de 67 ani;

- mama, Laura Vlad, născută Albon, în vârstă de 62 ani, casnică. Domiciliul lor este în Miercurea Ciuc, str. Stalin nr. 17.

3. Înainte de intrarea în armată, nu am lucrat nicăieri, întrucât la terminarea liceului, am intrat direct în Școala Navală.

4. Am absolvit următoarele școli civile:

- Școala primară, între 1918-1922, la Școala nr. 3 din Constanţa;

- liceul, între 1922-1929, la Liceul „Mircea cel Bătrân" din Constanţa;

- Cursul de Electricitate și Radio de pe lângă Școala Politehnică București, în anul școlar 1937-1938;

- Școala Politehnică, pe care am urmat-o în două etape:

a) anul școlar 1938-1939 la Ecôle du Génie Maritime din Paris, fiind trimis la studii în Franţa de statul român. Școala am întrerupt-o din cauza declanșării războiului mondial;

b) anii școlari 1943-1946, la Școala Politehnică din București, Facultatea Electromecanică, Secţia Construcţii Navale, pe care am absolvit-o, obţinând diploma de inginer.

5. Între anii 1931-1945, am fost ofiţer activ de marină.

După terminarea Școlii de Aplicaţie, am îndeplinit următoarele funcţii mai importante:

- de la 1933-1937, profesor la Școala Navală și ambarcat pe diferite nave ca instructor al elevilor;
- în anii 1941-1942, șef al Serviciului Armament și Muniţii la Divizia de Dunăre.

În acest interval de timp, am avut următoarele domicilii:

- între 1933-1937, în Constanţa, str. Dumbrava Roșie nr. 59;
- între 1937-1938, în București, șoseaua Giulești nr. 61;
- între 1938-1939, la Paris, str. Presles nr. 8;
- între 1939-1941, în Constanţa, str. Scarlat Vâvrav, nr. 17;
- în 1941, în Brăila, str. Ștefan cel Mare nr. 55;
- în 1942, în Galaţi, aleea Ispas nr. 9;
- între 1943-1944, în București, str. Columbelor nr. 2.

Din 1944 și până în prezent, în București, str. Banat nr. 29.

6. Nu fac parte din organizaţia de partid; fac parte însă din organizaţiile de masă: sindicat și ARLUS, unde am dus următoarele munci:

- responsabil al resortului economic al Comitetului de Întreprindere al Direcţiei Construcţii Navale și Casa de Ajutor PCA;
- consilier și responsabil al Secţiei studii ARLUS, pace și democraţie;
- am ţinut diferite conferinţe în cadrul ARLUS, atât în Direcţia PCA, cât și în faţa muncitorilor din fabrici.

Nu am făcut parte din niciun partid politic.

Am simpatizat cu mișcarea legionară, dar nu am fost înscris în mișcare și nu am luat parte la niciun fel de manifestare a acestei organizaţii.

7. Nu am luat parte la grupări antipartinice și nu am împărtășit sentimente antipartinice.

8. Am intrat în armată ca elev în Școala Navală, în octombrie 1929.

Stagiile în serviciul militar și funcţiile îndeplinite, între anii 1933-1942, le-am arătat la punctul 5.

În anul 1943, am fost ambarcat, timp de 2 luni, ca ofiţer cu navigaţia pe distrugătorul „Regele Ferdinand".

În timpul războiului, am făcut parte din efectivul Diviziei de Dunăre, ca șef al Serviciului Armament și Muniţii și pe distrugătorul „Regele Ferdinand" ca ofiţer cu navigaţia.

Nu am luat parte efectivă la lupte terestre sau navale.

Am fost decorat cu „Coroana României" clasa a V-a pentru organizarea dragajului de mine pe Dunăre. Decoraţia mi s-a acordat la propunerea Diviziei de Dunăre.

Întrucât nu am luat parte la lupte, nu am fost rănit.

La data de 10.IV.1945, am fost trecut în rezervă în baza Legii nr. 186/1945, cu gradul de căpitan.

9. Studiile militare urmate sunt următoarele:

- Școala Navală, absolvită la 1 iulie 1931, la Constanţa;
- Școala de Aplicaţie, anul I, absolvit în 1932, la Constanţa;
- Școala de Aplicaţie a Marinei franceze, pe crucișătorul-școală „Jeanne d'Arc", pe care am absolvit-o în 1933, la Brest, în Franţa.

10. În străinătate am fost:

- în anul școlar 1932-1933, când am făcut Școala de Aplicaţie pe crucișătorul-școală „Jeanne d'Arc", al cărui port de ataș era Brest;
- în anul școlar 1938-1939, când am urmat cursurile Școlii „Génie Maritime" Paris, având domiciliul în str. Presles nr. 8.

Aceste studii le-am făcut fiind trimis de satul român.

Cunosc limba franceză (citit, scris și vorbit curent).

Ing. T. Brătulescu
4 aprilie 1951
București"[34].

Atașată „Autobiografiei" se găsește „Fișa de caracterizare", redactată de Aurel Bart, șeful Serviciul Cadre al Administraţiei PCA din Ministerul Comunicaţiilor, la 22 martie 1951:

„Fișa de caracterizare
a căpitanului BRĂTULESCU TUDOR,
născut la 18 martie 1911, în Constanţa, fiul lui
Nicolae și al Mariei

1. Unde lucrează, de când și funcţia: Administraţia PCA, din anul 1946, 1 iulie, având funcţia de șef Serviciu Tehnic.

2. Originea socială a ofiţerului: muncitorească.

3. Cum este apreciat profesional de întreprindere sau instituţie: profesional este bine pregătit în ramura construcţiilor navale, dând dovadă de multă pricepere în lucrările încredinţate. În trecut a făcut politică legionară, în prezent nu se manifestă dușmănos.

4. Dacă face parte din vreo organizaţie de masă, ce formaţie are și cum participă la această organizaţie: este sindicalist, unde nu are munci de răspundere.

La ședinţe ia parte în mod regulat, însă nu în mod activ. În serviciu și în societate se bucură de bună moralitate. Nu s-a putut observa dacă are vreun viciu.

5. Dacă este căsătorit, care este ocupaţia soţiei și dacă activează în vreo organizaţie: este căsătorit, soţia casnică, nu face parte din nicio organizaţie de masă.

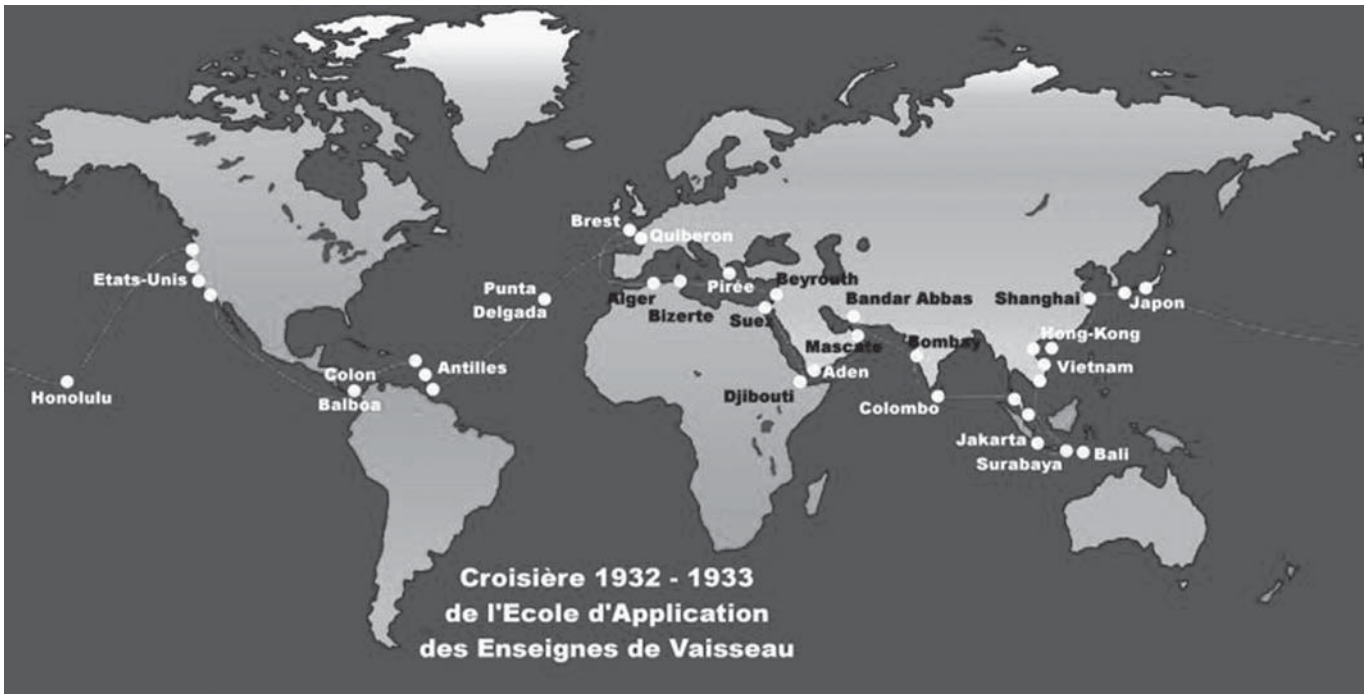
6. Starea materială a ofiţerului: nu posedă niciun fel de avere.

7. Adresa actuală: str. Banat nr. 29, Circa de Miliţie 32, raionul Gh. Gheorghiu-Dej"[35].

Comisia instituită la nivelul comisariatului de raion a întocmit o notă prin care se propune menţinerea în evidenţă a ofiţerului:

„Din caracterizarea primită reiese că profesional este bine pregătit, este sindicalist, a simpatizat cu mișcarea legionară, se bucură de bună moralitate, nu are vicii, nu posedă avere.

Din discuţiile avute, ofiţerul a recunoscut că a simpatizat cu mișcarea legionară și fiind un bun tehnician pentru marină poate rămâne în armata RPR, cu grad de căpitan, având specialitatea nr. 118"[36].

Around the World… with the Training Cruiser "Jeanne d'Arc" – Major Tudor Brătulescu –

Luminiţa Giurgiu Ph.D., Teodora Giurgiu Ph.D.,
Colonel Gabriel-George Pătrașcu Ph.D.

Abstract: Although with a short career in the Romanian Royal Navy (1931-1945), Tudor Brătulescu impressed his commanders, gathering their beautiful appreciations. His qualities led him to be sent to military and civilian studies in France. He had the chance to board the training cruiser "Jeanne d'Arc", being the first Romanian officer to make a trip around the world (1932-1933). It is due to him the creation and reorganization of the dredging service on the Danube.

Keywords: Tudor Brătulescu, the training school "Jeanne d'Arc", 1932-1933, dredging, Danube.

NOTE

[1] Comisia Română de Istorie Militară.

[2] Arhivele Militare Naționale Române.

[3] Arhivele Militare Naționale Române.

[4] În documentele de arhivă, grafia prenumelui este diferită: Tudor, Teodor sau Theodor – n.n.

[5]Arhivele Militare Române (în continuare AMR), Fond Centrul Militar (în continuare CM) sector 1, dosar nr. crt. 877, f. 25.

[6] Ibidem, f. 20.

[7] Ibidem, f. 30.

[8] Contratorpilorul NMS „Regele Ferdinand", devenit distrugător tip R, a fost construit împreună cu contratorpilorul „Regina Maria" la Șantierele Navale „CTT&Pattison, după un proiect „Thornicroft", în perioada 1927-1930, când a sosit în România. În epocă era numit „Asul de cupă al Marinei Regale Române".

[9] AMR, Fond CM sector1, dosar nr. crt. 877, f. 31.

[10] Ibidem, f. 32.

[11] Ibidem, f. 64.

[12] Ibidem, f. 32.

[13] Ioan Bălănescu (n. 9 iulie 1878, comuna Marginea, jud. Giurgiu – d. 1946, București), viceamiral. A fost comandant al vedetei fluviale „Călinescu" (8 aprilie 1910-1 aprilie 1912), comandant al vedetei „Maior Giurescu" (1-25 aprilie 1912), secund pe monitorul „Catargiu" (25 aprilie-1 decembrie 1912, 1 aprilie-1 octombrie 1913, 1 martie-1 aprilie 1914). Ulterior a fost comandant al monitorului „Catargiu" (1 aprilie 1914-1 aprilie 1916), detașat ca ofițer de stat-major la Marele Stat Major (1 aprilie 1916-25 august 1917), comandant al crucișătorului „Elisabeta" (25 august 1917-18 ianuarie 1919), director al Direcției Marinei din Ministerul de Război (14 februarie 1919-5 mai 1923), comandant al Forței Navale Fluviale (5 mai 1923-1 aprilie 1924), în Inspectoratul General al Marinei (1 aprilie 1924-1 octombrie 1930) și comandant al Diviziei de Mare (1 aprilie 1931). În a doua parte a anului 1932, a deținut prin cumul funcția de comandant al Marinei. La începutul anului 1933, după reluarea comenzii Marinei de către viceamiralul Vasile Scodrea, a rămas în continuare la comanda Diviziei de Mare. Între 13 ianuarie 1934 și 1 noiembrie 1937 a fost comandant al Marinei Regale. [apud Marian Moșneagu, *Amiralii României. Dicționar enciclopedic*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2017, pp. 51-57].

[14] AMR, Fond CM sector1, dosar nr. crt. 877, f. 33.

[15] Ibidem, f. 37.

[16] BNM: Baza Navală Maritimă –n.n.

[17] Constantin Pogonat (n. 25 mai 1886, Bârlad – m. ?); absolvent al Liceului „Gheorghe Lazăr", al Școlii Navale și al Academiei Navale din Livorno; grade: sublocotenent (1 iulie 1908), locotenent (1 octombrie 1911), căpitan (1 aprilie 1916), locotenent-comandor (1 septembrie 1917), căpitan-comandor (24 noiembrie 1923), comandor (10 mai 1931) și contraamiral în rezervă; carieră: Divizia de Dunăre (1 iulie 1908), Școlile Marinei (1 noiembrie 1911) Divizia de Dunăre (1 aprilie 1912), Serviciul Transporturilor, comandant al vedetelor fluviale „Bogdan" și „Ene" (aprilie 1915), Depozitul de Muniții (1 iulie 1918), Divizia de Dunăre (1 iunie 1919), Grupul General Popovici (1 iunie 1920), Direcția Marinei (8 noiembrie 1920), Divizia de Dunăre (1 aprilie 1924), comandant al monitorului „Bucovina", Forța Navală Fluvială (1 aprilie 1925), Școala Navală (1 septembrie 1926), Institutul Maritim (1 aprilie 1926), comandantul NMS„Mircea" (27 aprilie 1928), Școala de Specialități (1 octombrie 1928), Baza Navală Maritimă și Corpul Depozitelor Maritime (1 aprilie 1931), Baza Navală Maritimă (1 octombrie 1934), Comandamentul Litoralului Maritim (7 iunie 1939), Comandamentul Diviziei de Mare (1 iulie 1940), Comandamentul Litoralului Maritim (10 octombrie 1943), Depozitele Maritime de Echipaje și Materiale (1 februarie 1944); 1942 – comandant militar al Șantierelor Navale Galați; 23 august 1944 – comandant militar la STB; în anul 1950 a fost arestat și condamnat pentru „crimă împotriva umanității [apud Marian Moșneagu, *Dicționarul marinarilor români*, Editura Militară, București, 2008, p. 383].

[18] Alexandru I. Constantinescu (n. 24 februarie 1888 – m. ?), contraamiral; absolvent al Școlii Navale din Livorno (1909) și din Anglia (1920-1922); grade: sublocotenent (1 iulie 1909), locotenent (1 aprilie 1913), căpitan (1 noiembrie 1916), locotenent-comandor (1 noiembrie 1917), căpitan-comandor (1 ianuarie 1925), comandor (1 aprilie 1932), comodor (22 mai 1938) și contraamiral (30 iunie 1940); trecut în rezervă la 30 iunie 1941; carieră: Divizia de Mare (1 aprilie 1909), Divizia de Dunăre (1 aprilie 1913), comandant al vedetei de siguranță „Maior Grigore Ioan" (1 aprilie 1914), Divizia de Dunăre (1 aprilie 1915), Bateria de coastă Turtucaia, Flotila de Operațiuni (15 august 1916), Serviciul Auto (1 iulie 1918), Comandamentul Militar al Portului Vâlcov (16 noiembrie 1918), Grupul Șlepurilor Armate (8 aprilie 1919), Comandamentul Escadrilei Vedete (15 mai 1920), Divizia de Dunăre (1 octombrie 1921), Școala Navală (1 octombrie 1922), inspector maritim (1 aprilie 1923), Școala Navală (30 aprilie 1927), distrugătorul „Mărăști" (26 aprilie 1928), Divizia de Mare (17 mai 1930), distrugătorul „Regina Maria" (28 iulie 1930), Divizia de Mare (18 octombrie 1930), Comandamentul Marinei (19 septembrie 1931), Școala Navală (1 octombrie 1931), Comandamentul Școlilor Marinei (25 mai 1934), Comandamentul Litoralului Maritim (1 octombrie 1939), Comandamentul Marinei Regale (1 martie 1941); [apud Marian Moșneagu, *Dicționarul marinarilor români*, Editura Militară, București, 2008, p. 104].

[19] AMR, Fond CM sector1, dosar nr. crt. 877, f. 38.

[20] Ibidem, f. 39.

[21] Ibidem, f. 40.

[22] Ibidem, f. 41.

[23] Ibidem7, f. 42.

[24] Ibidem, f. 43.

[25] Ibidem, ff. 44-46.

[26] Ibidem, f. 48.

[27] Ibidem.

[28] Ibidem, f. 49.

[29] Ibidem, f. 51.

[30] Ibidem.

[31] Ibidem, f. 52.

[32] Ibidem.

[33] Ibidem, f. 56.

[34] Ibidem, ff. 12-13.

[35] Ibidem, f. 15.

[36] Ibidem, f. 17.

AGRICULTURA JUDEŢULUI TULCEA ÎN TIMPUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Dr. Laurențiu MĂNĂSTIREANU[1]

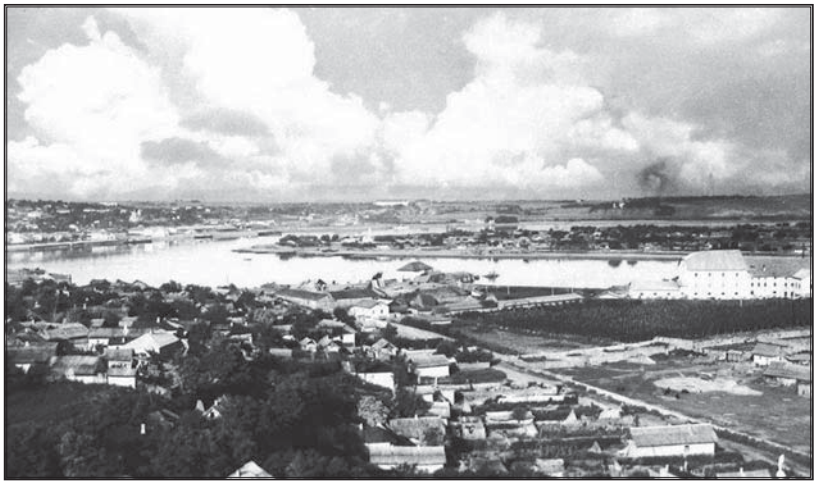
În anii premergători declanșării celui de-Al Doilea Război Mondial, România era cunoscută în lume ca o ţară cu mari disponibilităţi la export de cereale, vite, cherestea și petrol; industria era în curs de dezvoltare și dependentă de utilajele, materiile prime și semifabricate importate, iar agricultura, care constituia baza economiei naţionale, era puţin mecanizată, cu randamente slabe la hectar, și cu producţii cu variaţii mari, din cauza climei, de la un an la altul.

Declanșarea războiului, punând greutăţi tot mai mari în calea schimburilor internaţionale de mărfuri, economia ţării va fi forţată să-și utilizeze la maximum capacităţile de producţie și disponibilităţile de materiale și forţă de muncă, în vederea satisfacerii nevoilor tot mai crescute ale armatei, precum și pentru asigurarea unui standard de viaţă decent pentru populaţie.

În acest efort autarhic de adaptare a economiei naţionale la exigenţele de război, un rol însemnat va reveni agriculturii mai puţin dependentă de importuri; însă, pentru îndeplinirea obiectivului, vor trebui luate imediat anumite măsuri în vederea mecanizării și reorganizării agriculturii, introducerii de culturi și de tehnologii noi, și creșterii randamentului și productivităţii solului.

În cele ce urmează, pornind de la informaţiile strânse din arhive și presa vremii, vom urmări modificările suferite, în perioada 1939-1944, de agricultura judeţului Tulcea, prin aplicarea măsurilor impuse de starea de război în care se afla ţara.

La vremea aceea, suprafaţa judeţului Tulcea era de 862.600 hectare, din care apele și stufăriile Deltei Dunării ocupau 344.600 hectare, restul teritoriului fiind compus din terenuri arabile, vii, pășuni, păduri și terenuri necultivate. Populaţia judeţului era puţin numeroasă (circa 185.000 locuitori), iar marea majoritatea a ei trăia în mediul rural, fapt pentru care comerţul și industria locală se baza mai mult pe consumul sătenilor, care își valorificau produsele agricole în cele câteva oboare de cereale și târguri de vite, organizate și administrate de Camera de Comerţ și Industrie Locală; din cauza stării în care se găseau căile de comunicaţie și a izolării judeţului din timpul iernii, industria era puţin dezvoltată, doar câteva firme mari, în orașul de reședinţă Tulcea, precum Fabrica de pielărie și tăbăcărie „Talpa”, Fabrica de cherestea „Avramide”, Rafinăria de ulei vegetal „Dobrogea”, în rest, o mulţime de mori ţărănești (de apă, de vânt sau cu motor), uleiniţe, darace de lână, dogării, fierării și căruţării, răspândite prin toate comunele.

Panorama orașului Tulcea

Cultura cerealelor

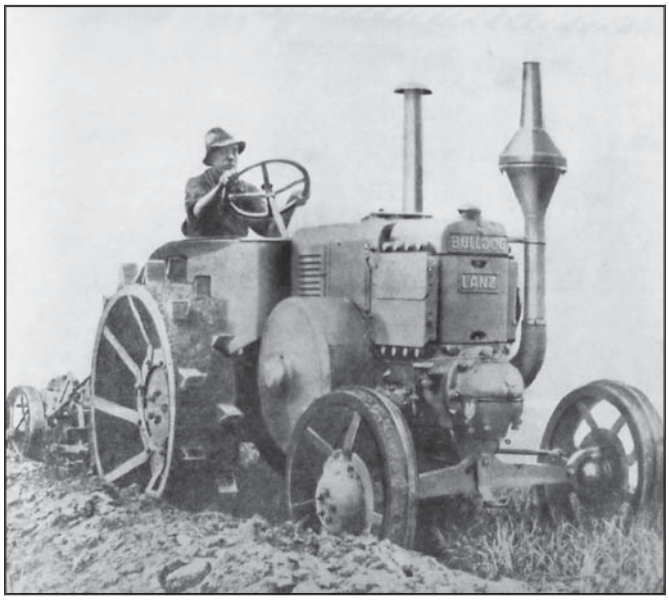
Încă de dinainte de Primul Război Mondial, judeţul Tulcea era cunoscut ca mare producător de orz. Având în vedere clima secetoasă, natura terenului argilo-nisipos, lipsa seminţelor alese și a inventarului agricol necesar culturii grâului, plugarii tulceni preferau să cultive în primăvară mai mult orz, căci cheltuielile de producţie nu erau așa de mari, recolta se vindea ușor și cu preţ bun, iar cu banii luaţi pe orz, sătenii se ajutau în muncile agricole care urmau[2]. Se cultiva și grâu pentru pâine, însă, mai mult grâu de primăvară (arnăut), care dădea o producţie mai mică la hectar, iar pe piaţă era cotat mai slab decât grâul de toamnă. La Ferma-model Potur-Hamangia (judeţul Constanţa), în urma experienţelor făcute, în anii de secetă 1924-1927, s-a ajuns la concluzia că sistemul, care dădea rezultatele cele mai bune în condiţii de calamitate, era cel al culturii păioaselor semănate în rânduri duble ca să se poată prăși[3]. Pentru a trece însă la acest tip de cultură, ar fi trebuit ca plugarii tulceni, care semănau cerealele prin împrăștiere cu mâna, să-și sporească suprafaţa cultivată cu grâu, să crească și numărul mașinilor de semănat în rânduri și să se înveţe lumea să lucreze cu ele. Dintre plantele păioase, în judeţ se mai cultiva secara, plantă rustică, semănată pe terenuri sterpe, care asigura hrana populaţiei judeţului în anii

secetoși când nu se făcea grâul, precum și ovăzul, paiele acestei cereale fiind folosite pentru hrana de iarnă a bovinelor și ovinelor, iar grăunţele pentru hrana cailor.

Dintre plantele prășitoare, se cultiva mai mult porumbul, însă muncile cu această cultură erau mult prea costisitoare, iar în anii cu secetă excesivă și prelungită, agricultorii nu scoteau nici valoarea seminţelor[4]. În plus, în lipsa mașinilor de semănat porumb, nici producţiile pe care le obţineau plugarii nu erau mulţumitoare, căci unii încă semănau porumbul înainte de a ara miriștea, iar boabele, fie că erau ciugulite de păsări, fie căzând în brazdă și nu mai răsăreau, fie rămâneau afară, și nu mai răsăreau decât în urma ploii; alţi agricultori aruncau boabele peste arătură ca la grâu, doar mai rar, iar boabe rămâneau fie prea în faţă, fie descoperite, iar sămânţa nefiind pusă în rânduri, nu se putea folosi prășitoarea. Prin anii '30, pe mereaua[5] Carada-Bair din Babadag, unde fuseseră împroprietăriţi cu ani buni în urmă, cu câte 7 hectare, veteranii din Războiul pentru Independenţă, se puteau vedea toate modurile de semănat folosite din bătrâni, în regiunile ţării de unde veniseră aceștia[6]. În special pentru hrana animalelor, se mai cultiva, pe suprafeţe restrânse, și meiul, din care, în morile ţărănești, prin trecerea de 2-3 ori printre valţuri, se putea obţine o făină ce nu mai trebuia cernută prin sită; în anii de război, în lipsa orezului de pe piaţă, meiul, care avea proprietatea de a absorbi apa și de a se umfla când era fiert, va fi folosit la diferite mâncăruri, fie singur, fie în combinaţie cu alte alimente.

Cultura pământului

Pentru îmbunătăţirea terenurilor slăbite și pentru a obţine o rentabilitate mai mare, Prefectura judeţului Tulcea avea să emită, la începutul lunii martie 1938, o ordonanţă prin care dispunea introducerea rotaţiei semănăturilor în fiecare sat din judeţ, astfel încât pe lângă orz și porumb să se introducă atât păstăioasele, cât și plantele furajere și textile, pentru care sătenii urmau să primească drept stimulent câte 30-50% reducere la impozit[7].

Tractor „Lanz" în brazdă

La vremea aceea, se practica asolamentul între două grupe mari de culturi, potrivite arealului geografic și cu o justificare economică bună, rar apărea și a treia cultură; în acest sistem, recoltele erau slabe, iar în lipsa plantelor furajere, vitele numeroase purtate doar pe islaz și miriște erau rău hrănite. Conform recensământului din 1941, la Calfa, sat situat de-a lungul văii pârâului Topolog, pe un teren în pantă, puţin fertil, unde ocupaţia de bază a sătenilor era creșterea oilor, cele 1.520 hectare teren de cultură, se semănau jumătate cu păioase, jumătate cu plante prășitoare, culturile se schimbau alternativ, iar vitele pășteau în cirezi și turme de oi pe islazul comunal și pe miriște[8]. La Ramazanchioi (Cișmeaua Nouă), sat cu 72 de gospodării, aflat la 3 km distanţă de Calfa, cele 1.014 hectare de cultură se lucrau în general pe 3 tarlale, se făceau culturi alternative de grâu/porumb, orz/ovăz, se lăsa în ogor (ţelină) spre odihnă la 3-4 ani, iar vitele pe timpul iernii se ţineau în curţile locuitorilor până la 23 aprilie, după care se duceau la islaz, iar din septembrie până se lăsa îngheţul pășteau libere pe miriște[9].

Majoritatea terenului de cultură din judeţ, fiind format din mici proprietăţi, de cel mult 10 hectare, pământul se lucra mai mult cu ajutorul cailor folosiţi și la căruţă; unii săteni mai foloseau la arat vitele, mai cu seamă cele din rasa sura de stepă, foarte bune pentru muncă, sobre și rezistente[10].

Plugarii întotdeauna s-au îngrijit să aibă vite de muncă bune, iar autorităţile, la rândul lor, au depus de-a lungul anilor eforturi însemnate în vederea selecţionării animalelor și ameliorării raselor, înființând, încă de dinainte de Primul Război Mondial, staţiuni de montă la Tulcea, Malcoci, Sarighiol (Valea Nucarilor), Cataloi și Babadag, și aducând reproducători de rasă pură, armăsari de la Depozitul Statului de la Anadalchioi - Constanţa și tauri de rasă „Bucșană" și „Moldovenească".

Din păcate, în timpul Marelui Război, Dobrogea fiind ocupată timp de doi ani de trupele inamice, șeptelul judeţului avea să fie aproape nimicit, iar reconstituirea lui în anii de criză, care au urmat, se va face cu greutate, și cu vite de slabă calitate.

În scopul încurajării creșterii vitelor de toate speciile și pentru a stimula locuitorii de la sate să dea o îngrijire deosebită vitelor, Camera de Agricultură Tulcea, aflată sub președinţia comandorului Adam Jijie[11], va organiza, în data de 19 iunie 1938, o expoziţie de animale la Babadag, ocazie cu care vor fi acordate premii în bani, pentru cele mai frumoase exemplare (armăsari, iepe, vaci, oi, porci). În cadrul manifestării a avut loc și o cursă de alergări de cai ţărănești, fără șa, pe distanţa de 1.600 m, cele trei premii (1.000 lei, 700 lei și 300 lei) fiind acordate de comandorul Jijie, precum și o întrecere cu cai înhămaţi la căruţă dobrogeană[12], pe distanţa de 6.000 m, cele trei premii (1.200 lei, 800 lei și 400 lei) fiind acordate de Prefectură[13]. În anul următor, Camera de Agricultură va organiza trei târguri anuale de vite de prăsilă (tauri, tăurași, vieri și berbeci): la Tulcea (25 februarie), la Regina Maria (3 martie) și la Babadag (9 martie)[14].

Cultura viţei-de-vie

Condiţiile de sol și climă favorabile cultivării viţei-de-vie, pe întreg teritoriul judeţului Tulcea, au condus cu timpul la înființarea unui număr însemnat de vii în toate comunele. Fiecare plugar, pe lângă terenul de cultură, avea pentru consumul propriu și câte o mică vie, de câteva rânduri, plantată cu hibrizi producători-direcţi („Teras", „Seibel" sau „Noah"), care rodeau mult și erau rezistenţi la mană, filoxeră și frig, fapt pentru care nu aveau nevoie de prea multe îngrijiri precum soiurile nobile, de viţe altoite („Aligoté", „Ottonel" sau „Chasselasdoré"), cultivate mai mult prin podgoriile vestite de la Niculiţel, Măcin sau Babadag.

La presiunea marilor podgoreni, care nu-și puteau valorifica recoltele cum se cuvine din cauza concurenţei pe care o făceau vinurile de hibrizi, care erau preferate pentru preţurile scăzute, mai cu seamă de pădurile sărace ale societăţii, de la 1 ianuarie 1939, nu va mai fi permisă înmulţirea și cultivarea viilor decât cu anumite soiuri de viţă nobilă, plantaţiile noi erau oprite până la 1941, iar în curţile oamenilor nu mai era admisă plantarea viţei de vie decât pe bază de autorizaţie specială[15].

În vederea reducerii suprafeţelor cultivate cu hibrizi, cu începere de la 1 aprilie 1939, conform unei legi de curând promulgată, urma să se perceapă și un impozit de 3.000 lei de hectar asupra plantaţiilor de viţă-de-vie de orice natură, iar plantaţiile de hibrizi urmau să fie răscumpărate de Stat la preţul de 3.000 lei hectarul, iar în caz că proprietarii acestor vii nu acceptau răscumpărarea oferită, aceștia urmau să plătească un impozit de 3 ori mai mare decât cel stabilit.

Desele concentrări din anul 1939 și apoi războiul aveau să împiedice aplicarea severă a legii, iar vinul de hibrizi, în anii următori, va fi de mare folos fabricilor de spirt și de oţet, producătorii fiind obligaţi să-l predea MAT-ului la preţul stabilit de Stat, oprindu-și doar tainul de 400 litri pentru consumul în familie; la vremea aceea erau la nivel de ţară 370 mii ha de vii, din care 250 mii ha plantate cu hibrizi producători-direcţi[16].

În Basarabia, unde erau mari plantaţii de hibrizi, încă din vara 1938, diverși oameni cutreierând satele căutau să dezorienteze proprietarii de plantaţii, încercând o legătură și cu unii fabricanţi de spirt din vin; agitatorii urmau să fie demascaţi, iar Uniunea Sindicatelor Viticole să ia măsuri contra lor[17].

În toamna anului 1939, din cauza timpului nefavorabil și a lipsei de braţe de muncă, în unele regiuni ale ţării, viile aveau să rămână neîngropate; a urmat o iarnă cu ger aspru și prelungit, iar în primăvară viile vor fi găsite degerate, inclusiv cele de hibrizi, care de obicei nu se îngropau; din cauza gerului au avut de suferit și pomii fructiferi, așa încât se așteptau pierderi la recolta piersicilor, caișilor, și nucilor[18].

Timpul rece din primăvara și vara anului 1940, apoi mana și făinarea viţei-de-vie, au făcut ca recolta anului respectiv să fie mult mai slabă decât cea de anul trecut, și, ca urmare, vinurile care fuseseră lăsate libere la tranzacţie, și în special rachiurile naturale, aveau să înregistreze o continuă tendinţă de scumpire; preţurile ridicate au condus însă la scăderea consumului, pierdere care a fost compensată parţial de sporirea consumului militar ca urmare a concentrărilor de trupe[19].

Pentru a pune ordine în plantaţiile de vie, care invadaseră câmpiile, în primăvara anului 1941 va fi promulgat un Decret-lege care va interzice plantarea, folosirea în lipsuri, importul și comercializarea viţelor de hibrizi producători-direcţi, precum și altoirea viilor de hibrizi existente, aflate în afara zonelor viticole delimitate în planurile Camerei Agricole, urmând ca viţele de hibrizi din aceste zone să fie scoase sau altoite cu varietăţi nobile în termen de maximum 3 ani; noi plantaţii sau reconstituirea în întregime a celor existente nu se puteau face decât cu autorizaţia Camerei Agricole, iar plantaţiile de la câmp, rămâneau izolate și nu mai puteau fi mărite[20].

În anii care au urmat, din cauza împrejurărilor și a climei nefavorabile, cheltuielile cu muncile la vii și cu materialele aveau să crească mult, fapt care va greva și asupra preţului de vânzare a vinului, stabilit astfel încât podgorenii să poată obţine un minim câștig; preţurile vinurilor fiind foarte mari în raport cu cele ale produselor agricole, se va înregistra o cerere sporită de bere blondă (tip „Pilsen") și neagră (tip „München"), pe care însă fabricile din ţară nu o vor putea onora din lipsă de materii prime; se vor importa și vinuri italiene de calitate sub denumirea de origine „Chianti", „Lacrima Christi", însă marfa nu era accesibilă consumatorilor de rând[21].

Legumicultura

Cultura legumelor pe suprafeţe întinse pentru vânzarea pe piaţă, era practicată, în judeţul Tulcea, mai ales de etnicii bulgari sau lipoveni, care aveau pământuri în apropierea localităţilor mai însemnate din judeţ, în preajma vreunei bălţi, de-a lungul vreunui curs de apă sau pe grindurile și terenurile mai ridicate din Deltă. De pildă, piaţa Tulcei era aprovizionată cu zarzavat, în mare parte din grădinile situate pe malul drept al Dunării, în spatele colnicului Hora, din cele de peste Dunăre, din suburbia Regele Carol, unde se aflau și livezi de gutui, sau din grădinile din vestul orașului, situate în jurul ghiolului Câșla. Legumele de pe piaţa Isaccei proveneau din grădinăriile de pe malul Dunării, de la Pontonul Vechi, sau din cele situate la jumătatea drumului între Isaccea și Niculiţel, de-a lungul Văii Capaclia, care era străbătută de un pârâu ce se vărsa într-o baltă din apropiere.

După schimbul de populaţie din toamna anului 1940, grădinile rămase de la etnicii bulgari plecaţi în Cadrilater, aveau să fie împărţite locuitorilor, sau arendate de Stat celor care aveau pricepere și posibilitate să le lucreze. De exemplu, din ordinul prefectului judeţului, colonelul (r) Nicolae Ghica[22], cele 38 hectare de grădinărie din comuna Mihai Bravu, la 10 km de Babadag, au fost împărţite, în anul 1942, în loturi de 500-1.000 mp sătenilor și școlii primare,

iar 5 ha au fost lucrate de Regimentul 33 Infanterie[23]. Pe mereaua orașului Tulcea, lotul lui Mihail Costov (5 ha) aflat pe malul Dunării, în imediata apropierea de grădina lui Ivan Singirliu (10 ha), și lotul lui Gh. Stoicov (2 ha) în aceeași direcţie, împreună cu casa ce se afla pe aceasta din urmă, conform aprobării Comisariatului General al Colonizării, urmau să fie cultivate din toamna anului 1940 de Dumitru Ianula, fost colonist din satul Regina Maria, aflat la 2 km distanţă de Balcic[24].

În primăvara anului 1941, la îndemnul autorităţilor, fiecare sătean trebuia să-și facă o grădină de zarzavat, fie în curte, fie la câmp, cu seminţe cumpărate de la Camera Agricolă Tulcea, iar primăriile urmau să-și facă răsadniţe din care să distribuie în mod gratuit răsaduri sătenilor nevoiași[25].

Tot acum, pentru acoperirea nevoilor armatei, Institutul Naţional al Cooperaţiei (INCOOP) va trata cumpărarea a 23 de vagoane de ceapă din Bulgaria, iar la sfârșitul lunii noiembrie 1941, în vederea aprovizionării pentru iarnă a populaţiei, aveau să fie importate, în baza acordului comercial încheiat în vară cu Bulgaria, încă 300 de vagoane de ceapă care vor sosi la Giurgiu în tranșe de câte 50 de vagoane săptămânal[26].

În anii care au urmat, alimentarea cu legume a orașelor avea să fie slabă, iar negustorii aveau să forţeze preţurile maximale impuse de autorităţi, pe motiv că legumicultura implica mari cheltuieli cu forţa de muncă, de la semănatul seminţei până să ajungă zarzavatul pe tarabă, apoi benzina necesară motopompelor, cu care se udau grădinile, se găsea greu și la un preţ ridicat, iar cheltuielile de transport pe plan local erau exagerate.

Cultura plantelor oleaginoase

Dintre plantele oleaginoase, în judeţul Tulcea se cultiva cel mai mult rapiţa, soiurile „Naveta" și „Colza", superioare din punct de vedere calitativ rapiţei sălbatice (care răsărea singură), din care se obţinea, prin presare mecanică în teascurile ţărănești, ulei comestibil pentru trebuinţa sătenilor; majoritatea recoltei de rapiţă era cumpărată de comercianţii de cereale tulceni, care o vindeau mai apoi, în funcţie de mersul pieţii, fabricanţilor de uleiuri din ţară sau din străinătate.

În anul 1939, odată cu scăderea tăierilor de vite, avea să lipsească de pe piaţă și untura de porc, folosită la gătit de marea majoritate a populaţiei, și odată cu scumpirea unturii, avea să crească și preţul uleiului comestibil, numit de multă lume ,,untura omului sărac". Din cauză că începuse să se facă speculă cu uleiul de către unii comercianţi, o Decizie Ministerială, din luna noiembrie 1939, avea să declare de generală necesitate toate soiurile de seminţele oleaginoase, precum și uleiurile obţinute din acestea, stabilindu-se mai apoi și preţul de vânzare la fabrici pentru uleiul comestibil rafinat, respectiv 42 lei kg măsurat și 46 lei kg cântărit[27].

În primăvara anului 1940, cu ocazia instruirilor ce au avut loc în fiecare plasă din judeţul Tulcea, membrii comitetelor comunale de mobilizare agricolă aveau să fie îndemnaţi să stăruie printre săteni să cultive floarea-soarelui; în acest scop, s-au distribuit primăriilor imprimate cu instrucţiunile și sfaturile cum trebuie să fie cultivată aceasta, precum și câte 10 exemplare de contracte de cultură ce urmau să fie încheiate cu Societatea „Solagra", care avea mandat de a cumpăra orice fel de seminţe oleaginoase în vederea aprovizionării fabricilor de uleiuri vegetale din ţară cu materia primă necesară, prisosul de seminţe urmând să fie exportat[28].

Având în vedere că însămânţarea și prășitul erau la fel ca la porumb, numai că trebuia să fie executate mai devreme cu două săptămâni, cultura de floarea-soarelui era avantajoasă ţinând cont că porumbul se vindea la acea vreme cu 3 lei/kg, iar „Solagra" încheia contracte prin Federala Cooperativelor și chiar direct, prin agenţi, pe bază de 8 lei/kg[29].

În primăvara următoare, conform unei Ordonanţe a Prefecturii judeţului, care urmărea intensificarea culturii oleaginoaselor de tot felul, toţi agricultorii mari și mici vor fi obligaţi să însămânţeze, fără întârziere, a zecea parte din terenul agricol total cu floarea-soarelui, in sau cânepă, grosul culturii fiind însă floarea-soarelui; în acest sens, agricultorii urmau să semneze prin intermediul primăriei un contract cu „Solagra" prin care se obligau faţă de Stat să acopere consumul intern de uleiuri; cei care nu se conformau, urmau să fie trimiși în judecată pentru sabotaj economic și pentru că au încălcat cu bună știinţă „Legea mobilizării agricole" în vigoare; în săptămâna dinaintea Paștelui (Duminică, 20 aprilie), și în cea de după, fiecare trebuia să termine însămânţările, proporţional cu cota reglementară de 10%, floarea-soarelui; cei care nu aveau sămânţă selecţionată urmau să o ridice fără bani de la depozitele societăţii din Tulcea (str. Isaccei nr. 22)[30].

Obligaţia de a cultiva o anumită suprafaţă cu plante oleaginoase, avea să conducă în scurt timp la dezvoltarea acestor culturi; în anul 1944, din totalul însămânţărilor din judeţ, de 205.714 ha, 12.584 ha au fost cultivate cu floarea-soarelui, 4.760 ha cu rapiţă, 426 ha cu in, 420 ha cu cânepă și 3 ha cu ricin[31].

Cultura tutunului

O altă cultură, care se va dezvolta în scurt timp ca urmare a necesităţilor iscate de război, va fi cultura tutunului, practicată din vechime pe aceste meleaguri de etnicii turci. Fiind monopol de stat, tutunul se putea cultiva doar de cei care aveau încheiate contracte cu Casa Autonomă a Monopolurilor (CAM), iar pentru a fi admiși în cultură și a primi sămânţă în fiecare an, sătenii trebuiau să facă dovada că au în posesie terenurile respective, uneltele necesare, precum și acaretele pentru uscat și păstrat tutunul recoltat.

Regiunea cea mai potrivită culturii din punct de vedere al solului și climei, se afla în partea de nord-vest a judeţului (Isaccea, Luncaviţa, Măcin, Greci), unde exista și tradiţie în acest sens; plantaţii însemnate erau de pildă pe Valea

Bozului (comuna Luncaviţa) sau în locul numit Suluc, în apropiere de Măcin, iar foile uscate și păpușite sau foile verzi de tutun erau colectate la Depozitului de Fermentare CAM din Isaccea.

Cultura tutunului, fiind pretenţioasă din punctul de vedere al lucrărilor, pentru încurajarea agricultorilor, în luna mai 1941, va fi organizată, la Măcin ,o festivitate de premiere pentru cei mai buni cultivatori de tutun din plasa respectivă; cu această ocazie, inginerul agronom Pavel Blidariu, șeful Circumscripţiei de Tutun Măcin, avea să ţină o cuvântare despre rostul acestei culturi, iar pretorul plasei Măcin, inginerul agronom Augustin Dugăeșescu, va saluta pe cei premiaţi și le va înmâna premiile: 7 pluguri, 5 grape, 25 sape, 25 greble, 25 hârleţe și 150 puieţi de pomi roditori[32].

În anul acela, suprafaţa planificată a se cultiva cu tutun în cuprinsul întregii ţări era de 26.200 ha, din care 200 ha în judeţul Tulcea, cu varietatea de tutun „Drăgășani" (Iaka)[33].

În scopul asigurării armatei și populaţiei civile cu fabricate de tutun, în primăvara anului următor, suprafaţa totală care urma să fie cultivată era de circa 35 mii hectare, iar pentru judeţul Tulcea era stabilit un plan de 835 hectare, repartizat între 33 de comune, care dispuneau de terenuri potrivite pentru această cultură. Pentru că o parte dintre agricultori se abţineau de a încheia contracte cu CAM-ul pe motivul că fiind mobilizaţi nu puteau executa angajamentele luate, și ca urmare erau pasibili de sancţiuni drastice, în acord cu Ministerul Apărării Naţionale, cultivatorii de tutun din întreaga ţară vor fi mobilizaţi pentru lucru, conform normelor stabilite de Marele Stat Major[34].

Situaţia agricolă a judeţului Tulcea în anul 1939

Iarna 1938/1939 a fost călduroasă, iar pe la jumătatea lunii ianuarie 1939 a început dezgheţul, însă plugarii tulceni credeau că s-ar putea să vină ger fără zăpadă, care ar fi compromis toate semănăturile făcute în toamnă[35].

În primăvară, ca urmare a mobilizării parţiale a armatei, concentrărilor și rechiziţiilor, agricultura ţării avea să întâmpine unele greutăţi, mai cu seamă micile gospodării rurale, așa cum erau majoritatea în judeţul Tulcea, lipsite de unelte și mașini agricole, seminţe selecţionate, metode raţionale de muncă și capital necesar punerii în valoare a pământului, exploataţii în care toate lucrările agricole erau făcute mai mult cu braţele de către membri familiilor respective; neajunsuri în activitate aveau să întâmpine de acum încolo și marile proprietăţi din judeţ, grădinăriile și podgoriile, unde lucrările erau executate, de regulă, cu muncitori agricoli veniţi din sudul Basarabiei, regiune calamitată ani la rândul de secetă, lăcuste sau omizi.

Pe timpul acela, în funcţia de Prefect al judeţului, din data de 10 februarie 1938, era delegat locotenent-colonelul Vasile I. Raţă, comandantul Regimentului 33 Infanterie Tulcea, fost atașat în Polonia și profesor la Școala de Război; pe perioada mandatului său va fi pus în aplicare Programul gospodăresc, iniţiat de profesorul Constantin C. Giurescu, Rezidentul Regal al Ţinutului Dunărea de Jos, prin care se urmărea ajutorarea populaţiei sătești, mărirea veniturilor comunale și a bunăstării generale, prin înfiinţarea de pepiniere, păduri, livezi și prisăci comunale, intensificarea culturii plantelor textile, înfiinţarea de iazuri și heleștee și asanarea locurilor mlăștinoase.

Locotenent-colonelul Vasile I. Raţă

Pentru realizarea de sate-model, Prefectul judeţului, locotenent-colonelul Vasile Raţă, va dispune, în primăvara 1939, executarea lucrărilor de aliniere, construcţia de drumuri, băi și cămine culturale, repararea clădirilor publice, săparea de fântâni sistematice, plantarea drumurilor și ogrăzilor cu pomi fructiferi ș.a. Din iniţiativa sa, în același an va fi construit „Osuarul Eroilor Tulceni", unde vor fi înhumate osemintele ostașilor tulceni căzuţi în timpul Marelui Război la Topraisar, Argeș și Mărășești.

Din cauza uscăciunii din lunile aprilie și mai 1939 și a vitelor, care ieșiseră din iarnă slăbite, arăturile se făceau greu, însă semănăturile din toamnă erau frumoase. Ca și-n alţi ani, în lipsă de seminţe, plugarii tulceni aveau să fie ajutaţi de Stat cu sămânţă aleasă de orz, porumb, lucernă și sfeclă furajeră, cultivatorii urmând să fie debitaţi în bani, pentru că sămânţa adusă la schimb de săteni, de regulă, se strângea cu greutate și nu era întotdeauna de bună calitate[36].

În vara aceluiași an, în vederea organizării și încurajării agriculturii derutată într-o oarecare măsură de evenimentele internaţionale, Camera de Agricultură Tulcea[37] avea să stabilească pe termen de 3 ani, preţul muncilor agricole pentru toate comunele din judeţ, după natura solului și ocupaţia locuitorilor și în funcţie de perioada anului agricol. S-au stabilit astfel preţuri pe hectar pentru: arătura în pârloagă cu 4 boi, arătura întâia în miriște sau porumbiște cu 4 vite, arătura a doua și întors ogorul cu 2 vite; grăpatul cu grapă de fier sau de mărăcini, tăvălucitul cu tăvălug de lemn sau de fier; semănatul păioaselor și porumbului cu mâna sau cu mașina proprietarului în rânduri; secerat grâul cu secera, legat snopi și clădit; tăiat grâu cu coasa, cositul mazării și făcut purcoaie; pus porumbul cu piciorul, parul, sapa sau sub brazdă; prașila întâia și a doua la porumb cu sapa; culesul și curăţatul porumbului de foi; tăiatul, legatul și căratul cocenilor; cositul fânului în baltă. Au fost fixate, de asemenea, preţurile muncii cu carul cu 2 vite, primăvara sau toamna, și preţul muncii cu braţele, pentru bărbaţi, femei și minori sub 16 ani, precum și tainul pe care-l primeau toţi aceștia: în cursul lunilor februarie-martie și octombrie, de două ori pe zi, fasole, cartofi sau mazăre, și de două ori pe săptămână carne, socotit la 12 lei pe zi de om[38], iar în cursul

Constantin C. Giurescu

lunilor aprilie-septembrie, tain de trei ori pe zi, socotit la 16 lei pe zi de om[39].

Din cele de mai sus rezultă slaba mecanizare a lucrărilor agricole, principalele culturi practicate, tehnologiile agricole rudimentare aplicate, folosirea muncii femeilor și copiilor (de regulă, categorii plătite cu 30-50% mai puţin decât bărbaţii), și, nu în ultimul rând, hrana primită de muncitorii agricoli.

Pe la sfârșitul lunii aprilie, 210 hectare din islazul comunei Greci (plasa Măcin) aveau să fie atacate de stoluri mari de lăcuste marocane; apoi, aveau să apară focare puternice și în alte comune din judeţ, inclusiv pe grindurile din Delta Dunării[40].

În vederea stârpirii lăcustelor, care apăruseră și în judeţele Covurlui, Cahul și Ismail, la 25 mai 1939, profesorul Constantin C. Giurescu, Rezidentul Regal al Ţinutului Dunărea de Jos, emitea o Ordonanţă conform căreia toţi locuitorii din zonele calamitate erau obligaţi să-și dea concursul la campania de distrugere a lăcustelor, în caz contrar urmau să fie amendaţi cu 100 lei pentru ziua lipsă, la recidivă amenda era dublată, iar personalul desemnat pentru supravegherea terenurilor infestate cu ouă, trebuiau să raporteze imediat apariţia lăcustelor[41].

Stârpirea lăcustelor însă mergea greu, în lipsă de materiale, mijloace de transport și oameni; la Sfântu Gheorghe-Deltă, de exemplu, lăcustele apăruseră pe mereaua comunei la 4 iunie, iar combaterea celor 50 de focare, răspândite pe o suprafaţă de 200 hectare, s-a încheiat după cinci zile, căci mereaua era situată la mare distanţă de sat, iar transportul materialelor și a bătăiașilor (copii de școală și oameni din sat), cu cele două care puse la dispoziţie de primărie, s-a făcut anevoie; în plus, drumurile din baltă erau impracticabile, iar materialele insuficiente, doar 2 pompe „Vermorel" și 4 aruncătoare de flăcări. Ca urmare a acţiunilor de combatere a lăcustelor din anul 1939, în vara următoare, pericolul apariţiei acestora avea să fie redus simţitor, fiind afectate doar comunele Cerna și Greci, unde aveau să fie distruse 870 focare[42].

Ploile căzute în toamna anului 1939 aveau să întârzie semănăturile, culesul porumbului, culesul viilor și strângerea cocenilor pentru hrana vitelor. Spre sfârșit de septembrie, în unele comune din judeţ, sătenii începuseră să strângă și să consume porumbul, înainte de data fixată ca fiind optimă pentru coacere, cu riscul de a se îmbolnăvi de pelagră, fapt pentru care primăriile aveau să emită ordonanţe prin care se interzicea culegerea acestuia, urmând ca cei ce încălcau prevederile să fie amendaţi, iar porumbul necopt să le fie confiscat[43].

La 16 septembrie 1939, avea să fie promulgat Decretul-lege nr. 3420 pentru mobilizarea agricolă, conform căruia mereaua fiecărei comune avea să fie împărţită în vecinătăţi formate din 20-30 proprietăţi grupate la un loc, având ca șef pe cel mai destoinic dintre gospodarii respectivi, numit fruntaș de vecinătate, care răspundea de plugarii din sectorul său, ţinea evidenţa inventarului agricol, a semănăturilor executate, și a suprafeţei însămânţată săptămânal, pe care o raporta primăriei, iar muncile executate erau controlate pe teren de agentul agricol[44].

Decretul nu se va putea aplica în Deltă, pentru că satele C.A. Rosetti, Caraorman, Carmen Sylva (azi Crișan) nu aveau o categorie de agricultori bine stabilită, iar locuitorii îndreptăţiţi conform Legii agrare din 1921 să primească teren arabil de la Administraţia Pescăriilor și Casa Autonomă a Pădurilor Statului, nu fuseseră puși încă în posesie[45].

În luna octombrie, în raport cu nevoile naţionale și militare de la acea vreme, Ministerul Agriculturii și Domeniilor (MAD) avea să întocmească un plan de cultură pentru aprovizionarea agriculturii cu seminţe, animale, mașini și unelte agricole, diferite produse industriale, în plan, fiind introduse și culturi noi acolo unde clima și solul îngăduia acest lucru[46].

Campania agricolă din anul 1940

În primele zile ale anului 1940, în judeţul Tulcea, a fost ger aspru și zăpadă mare, Dunărea și bălţile au îngheţat, iar comunicaţiile între localităţi au fost întrerupte din cauza viscolului puternic[47]. Timpul aspru avea să producă pagube însemnate viţei de vie, pomilor fructiferi și semănăturilor descoperite de zăpadă din cauza viscolului[48].

În luna martie, pentru protejarea șeptelului și, în special, a vitelor de muncă pe care ţăranii erau tentaţi să le vândă având preţuri bune pe piaţă, Ministerul Economiei Naţionale avea să interzică consumaţia sub orice formă a cărnurilor, în zilele de miercuri și vineri ale săptămânii; în iulie, același an, pe întreg cuprinsul ţării, avea să fie oprită tăierea viţeilor de până la 6 luni, atât pentru consum intern, cât și pentru exportul din ţară, urmând ca pieile de viţel aduse la centrele de colectare să fie justificate printr-un certificat eliberat de autoritatea comunală[49].

În lipsă de braţe de muncă și de atelaje (vite, pluguri), cu tot ajutorul dat de cei rămași la vatră familiilor nevoiașe, precum și familiilor celor concentraţi, muncile agricole în primăvara anului 1940 s-au făcut cu greutate, fapt pentru care aveau să rămână destule ogoare nelucrate. Guvernul a încercat să ajute asociaţiile micilor agricultori, văduvele și orfanii din războiul trecut, trimiţând Camerelor Agricole din ţară tractoare cu pluguri speciale, pentru executarea de arături adânci, dintre acestea ajungând și la Tulcea 3 tractoare; majoritatea sătenilor însă, neîncrezători în noile tehnologii, au preferat să-și întoarcă singuri miriștile, cu plugul tras de vite, așa cum se făcea de obicei. În comuna Casimcea, de exemplu, unde erau 8.000 hectare de arat, șeful Serviciului Agricol Tulcea, făcând propagandă pentru

înscrierea locuitorilor la arat cu tractoarele camerei, reușise să convingă doar 6 oameni pentru 70 hectare[50].

Arăturile fiind întârziate și din cauza ploilor și timpului rece din primăvară, pentru accelerarea însămânțărilor, din ordinul Prefecturii, în ziua de 19 mai (duminică), avea să fie organizată, în tot județul, o clacă pentru a se ara pământul concentraților nevoiași, acțiune la care erau mobilizați toți plugarii, inclusiv cei care nu-și terminaseră arăturile[51].

În vară, din cauza lipsei de mână de lucru și a mijloacelor de transport, în unele locuri din județ grâul se afla încă pe câmp netreierat, iar sosirile căruțelor cu cereale în târguri și oboare erau foarte reduse. În vederea urgentării campaniei agricole, un ajutor avea să vină din partea unităților militare ale armatei române cantonate în diferite comune din Dobrogea. În iulie, la Babadag, comandantul Divizionului de Călărași din localitate avea să pună la dispoziția nevoiașilor pentru transportul recoltelor de pe câmp un număr de boi și care[52]. La mijlocul lunii august, în comuna Casimcea, a fost adus un detașament militar de muncă compus din 15 căruțe și 30 soldați, care au fost distribuiți locuitorilor, care aveau nevoie de ajutor; la vremea aceea, seceratul era pe punctul de a fi complet terminat, iar treieratul la arman[53] cu caii începuse în mod intens, pentru că nu mai plouase de câteva zile, iar timpul era prielnic[54].

Conform celor scrise în presă, proba prin care avea să treacă agricultura în anul 1940, se datora mai mult dezorganizării decât preluării făcute de armată și care nu a depășit 7% din populație, 18% din cai și 0,1% din boi, fapt pentru care, la opera de organizare a agriculturii, se aștepta să participe și armata, cu brațe, animale și vehicule, intensificând concursul dat până atunci[55].

Unitățile militare din interior aveau să dea ajutor la strânsul recoltelor și pe timpul secerișului din anul următor, prețul muncii soldaților cu brațele fiind fixat la 75 lei pe zi, plus hrană de la proprietar, iar pentru o căruță cu 2 cai și conducător prețul era 200 lei pe zi, plus hrană pentru cai și conducător; pentru terenurile mobilizaților, văduvelor, orfanilor și invalizilor săraci, nu se lua nicio plată, iar hrana era suportată de unitățile militare respective[56].

Ca urmare a aplicării Tratatului de la Craiova (7 septembrie 1940), în urma plecării în Cadrilater a etnicilor bulgari din județul Tulcea, aveau să rămână de la aceștia 6.268 gospodării rurale și 55.854 hectare teren arabil, bunuri trecute în proprietatea Statului român, din care urma să fie despăgubiți coloniștii români refugiați din Cadrilater, însă, până la sosirea acestora, pământurile rămase trebuiau să fie lucrate[57]. La Babadag, de exemplu, din suprafața arabilă a comunei de 3.886 ha, în toamna 1940, au fost arate doar 193 hectare; ținând cont că o pereche de vite putea ara în campanie câte 15 hectare, cu cei 258 cai și 33 boi din comună, s-ar fi putut însămânța cel mult 2.175 ha, rămânând neînsămânțate 1.518 ha, pentru care ar fi trebuit 10 tractoare, sau 100 perechi de vite trăgătoare și 50 de pluguri. De la locuitorii bulgari au rămas 463 ha teren arabil, 15 ha vii și 15 ha ceair[58], suprafețe care urmau să fie arendate celor cu posibilități să le muncească. Planul de cultură era stabilit de Ocolul Agricol Babadag, iar necesarul de semințe de bună calitate urma să fie distribuit locuitorilor prin Banca Populară din localitate[59].

Situații asemănătoare fiind și în alte comune, planul însămânțărilor cu grâu din acea toamnă nu va fi realizat în mare parte. La jumătatea lunii octombrie, în comuna Regina Maria (azi Horia), erau arate în vederea însămânțării cu grâu numai 15 hectare, pe motiv că pământul era uscat, iar după obiceiul locului, se semăna în prășitură, după culesul porumbului. Pentru că porumbul era încă verde, iar terenul nu se elibera curând, urma să fie arate și alte pământuri, indiferent de starea timpului, iar sămânța de grâu de anul acesta, care suferise mult din cauza ploilor, trebuia aleasă la trior înainte de a fi folosită. Cei care au semănat porumb cu încolțire târzie (soiurile „Regele Ferdinand", „Dinte de cal"), pentru a grăbi coacerea erau sfătuiți de organele agricole să taie vârfurile tulpinilor mai sus de știulete[60].

Spre sfârșitul lunii decembrie, aveau să ajungă în județul Tulcea și primii proprietari agricoli români refugiați din Cadrilater (județele Caliacra și Durostor), cărora li se va repartiza, prin grija autorităților, o parte din gospodăriile rămase libere prin plecarea etnicilor bulgari; multe dintre case nefiind însă ocupate de coloniști, vor ajunge cu timpul în stare de ruină, fără uși și ferestre, iar unele terenuri de cultură nefiind lucrate, vor deveni pârloagă[61].

Coloniști aromâni

În scopul înființării unor centre păstorești, locuitorii aromâni refugiați din Cadrilater, sosiți pe jos cu turmele lor de oi cam în aceeași vreme, aveau să fie așezați în regiunile unde se aflau islazuri și apă suficientă, în comunele din care plecaseră bulgarii: Vintilă Brătianu (Sălcioara), Congaz (Rândunica), Hagilar (Lăstuni), Eschibaba (Stejaru), Zebil ș.a.

În anul următor, pentru că nu au putut strânge nutrețul necesar și nici a face adăposturi pentru iernat, o parte din oierii așezați pe meleagurile tulcene s-au îndreptat cu turmele spre sudul Basarabiei, unde li s-a pus la dispoziție pentru iernat anumite locații, în satele unde își puteau procura și nutreț, în schimbul vânzării laptelui și brânzei[62].

Crescătorii de oi aromâni rămași în județ vor aproviziona piețele orașului Tulcea și împrejurimile cu lapte, brânză și miei, iar lâna din tunsorile oilor de rasă țigaie, predată centrelor de colectare, va fi destinată exclusiv fabricilor de postavuri militare.

Repatrierea românilor din Cadrilater va continua și în primăvara anului 1941, când sute de familii de coloniști vor sosi, fie cu transporturi feroviare, fie cu șlepuri și remorchere pe Dunăre, până în portul Tulcea, unde, prin grija autorităților, aveau să fie încartiruiți în oraș și să li se servească hrana de prânz și seară, gătită de ostași în cazanele câtorva bucătării de campanie[63].

Campania agricolă din anul 1941

Împuținându-se tot mai mult vitele pentru tăiere, începând cu data de 19 ianuarie 1941 va fi oprit exportul de vite[64]. În târguri, vitele aveau prețuri mari, iar plugarii, care nu mai aveau furaje pentru hrana vitelor, erau tentați să le vândă, fapt pentru care era riscul ca în primăvară să nu se mai găsească vite bune de muncă, iar pe piață să lipsească vitele pentru măcelărie. De la un timp, făcându-se tot mai simțită lipsa cărnurilor de pe piață, începuseră să se fure vite și porci de la târlele din bălțile Dunării, care erau vândute mai apoi în orașele mari (Brăila, Galați) sau prin alte târguri[65].

Recolta de cereale din anul trecut fiind foarte slabă în tot cuprinsul țării, cu un deficit mare în special la grâu, pentru asigurarea stocurilor necesare consumului populației civile și armatei, în luna februarie aveau să fie blocate toate grânele de la agricultori, cumpărăturile acestora urmând să fie făcute de către delegații Federalei Băncilor Populare și a Centralei Cooperative de Import și Export, după care prisosul de cereale rămas la producători putea fi vândut în bună învoială ca și în trecut.

Necesarul întreținerii unei familii din mediul rural pe timpul celor 4 luni de stocaj, urma să se calculeze de primăriile comunelor rurale, ținând cont că o persoană consuma în mod obișnuit pe lună: 12,5 kg grâu, 12 kg orz, 2 kg mazăre, 400 grame linte, 750 grame fasole, 5 kg cartofi, 820 grame ceapă ș.a. Pentru hrana animalelor din gospodărie, rația zilnică pe cap de vită era stabilită în felul următor: pentru vite cornute, 2 kg porumb, 2,5 kg orz, în uruială și 8 kg de paie; pentru cai, 4 kg de orz sau 5 kg de ovăz și 7 kg de paie; pentru oi, 200 grame de porumb, 300 grame de paie; pentru porci, 2 kg porumb, iar dacă se punea la îngrășat, 3-5 kg uruială. Necesarul de porumb se calcula până la noua recoltă, iar grâu și secară nu se lăsau pentru însămânțări, considerându-se că s-au semănat în toamnă[66].

În orașe, situația avea să fie deopotrivă de grea, deoarece în lipsa făinii de grâu, de la începutul lunii februarie, avea să fie fabricată numai pâine cu 20% făină de porumb (mălai), iar pentru a economisi stocul de grâu, prefecturile județelor din țară vor fixa, în aceeași lună, prin ordonanțe, o zi de mămăligă în loc de pâine, încă o zi de mămăligă, în luna martie, iar în mai, s-a dispus ca până la recoltă, populația să consume trei zile pe săptămână numai mămăligă. La Tulcea, lipsa făinii pentru pâine în iarna 1940/1941 avea să fie agravată și de izolarea orașului de restul țării pe timpul iernii, căci șlepul cu 70 vagoane de grâu, fiind nevoit să ierneze în portul Giurgiu, va ajunge la destinație către sfârșitul lunii februarie, după deblocarea Dunării de sloiuri[67].

În luna martie, Federala Gurile Dunării din Tulcea trimisese agenți în județ pentru a da un avans de 50% pentru cerealele blocate la producători, însă unii dintre aceștia, cu toate că primiseră avansul, evitau să predea cerealele Federalei sau cooperativelor care au avansat sumele, și le vindeau pe unde puteau, pe la diferiți negustori sau alte persoane. Având în vedere situația, pe viitor ieșirea căruțelor cu cereale din comună va fi permisă doar în zilele fixate de Federală, când se duceau cerealele la centrele de aprovizionare din județ[68].

La începutul lunii mai, blocarea grâului și porumbului va fi ridicată în toată țara, în afara cantităților angajate deja de către instituțiile cooperatiste. Conform noului regim, prețul porumbului uscat, va fi fixat la 85 mii lei vagonul de 10 mii kg; circulația porumbului era liberă în interiorul fiecărui județ, iar în județele limitrofe, era permisă numai cu autorizația comunelor din care se făcea expediția, iar porumbul alterat putea fi vândut doar fabricilor de spirt[69].

Având în vedere starea excepțională prin care trecea țara, urmărind revizuirea Legii mobilizării agricole din 1939, în 10 martie 1941, avea să fie promulgat Decretul-lege pentru mobilizarea agricolă, care avea ca scop asigurarea aprovizionării armatelor și populației civile, asigurarea aprovizionării industriei cu materii prime și realizarea stocurilor de produse agricole pentru export și rezervă pentru anii agricoli slabi, precum și pentru organizarea agriculturii. Conform acestui decret, Camera Agricolă a județului, ținând seama de condițiile locale (sol, climat, mijloace de producție, culturi obișnuite în regiune), fixa planul de cultură județean, stabilind în procente culturile ce urmau să fie executate anual de fiecare comună; planul agricol era aprobat apoi de Comisia Județeană pentru Mobilizare Agricolă, care lua toate măsurile pentru aducerea lui la îndeplinire, aviza repartizarea brațelor de muncă, a animalelor și vehiculelor, și, după indicațiile Ministerului Agriculturii, introducea culturi noi sau reducea alte culturi; în fine, planul agricol stabilit pentru fiecare comună era dus la îndeplinire prin grija Comitetului Agricol Comunal, care era compus din: primar, notar, agent agricol, șef de post de jandarmi și proprietarul cu suprafața agricolă cea mai întinsă, pe care acesta o lucra în mod efectiv. Comuna urma să fie împărțită în vecinătăți, formate din 20-30 gospodării, grupate fie pe hotar, fie pe cătune, în total 100-200 hectare, care erau date în grija unui fruntaș, care conducea la lucru cetele de muncă, în scopul de a realiza la timp și în mod corespunzător planul de cultură stabilit; fruntașii erau aleși dintre gospodarii cei mai destoinici, de dorit cu știință de carte, elemente nemobilizabile, supuse regimului militar pentru rechiziții. Pentru muncile agricole de sezon, când

era nevoie de mai multe braţe de muncă, decretul prevedea și posibilitatea rechiziţionării prin Cercurile de Recrutare, la cererea Camerelor Agricole, a tuturor locuitorilor valizi nemobilizabili, inclusiv tinerii de la 12-14 ani, care urmau să fie folosiţi la munci mai ușoare[70].

Prin aplicarea prevederilor acestui decret, se organiza o vastă reţea, de la Ministerul Agriculturii până la ultimul plugar, prin care se putea îndruma producţia agricolă a ţării și se stabileau contacte directe între sătenii din cadrul unei vecinătăţi, în vederea întrajutorării la muncile agricole.

În primăvara anului 1941, suprafaţa rămasă de însămânţat avea să fie mai mare ca în anul trecut, iar în lipsa braţelor de muncă și a atelajelor, planul agricol fixat era imposibil de realizat. De exemplu, în comuna Casimcea (satele Casimcea, Ceaușchioi și Războieni), din suprafaţa totală a merelei de 8.000 ha, în toamna trecută s-au însămânţat 450 hectare; cu vitele și plugurile existente, locuitorii puteau lucra 4.500 ha, însă mai trebuiau atelaje și tractoare. Camera Agricolă Tulcea urma să expedieze o echipă de 10 tractoare noi, din cele aduse de INCOOP din Germania, sosite deja în gara Babadag; un comerciant din comună trebuia să pună la dispoziţie un rezervor pentru depozitarea motorinei, la schimb urmând să-i fie arate câteva hectare de pe mereaua comunei; ţinând cont că un tractor putea ara în medie 4 hectare pe zi, 6 zile pe săptămână, cele 10 tractoare promise puteau ara în timpul campaniei de primăvară, care dura 8 săptămâni, doar 1.920 ha și mai rămâneau nelucrate 1.580 ha. Până la urmă, în comună aveau să lucreze doar 3 tractoare, numai la cei care nu aveau atelaje, iar preţul arăturii cu tractorul a fost stabilit la 650 lei/hectarul, în timp ce preţul grâului fusese fixat la 16 lei kilogramul; coloniștii lipsiţi de mijloace proprii de existenţă, prin semnarea unei adeverinţe, rămâneau debitori cu suma de plată pentru arat; hrana și găzduirea tractoriștilor, precum și paza mașinilor, care rămâneau noaptea pe câmp, era în grija gospodarilor la care arau, iar combustibilul avea să fie adus de la gara Hamangia (azi Baia), cu căruţele date de primărie, însoţite de șeful postului de jandarmi[71].

Până la începutul anilor ’40, arături cu tractorul se executaseră doar pe cele câteva moșii din judeţ. Prima demonstraţie de motocultură a fost făcută în toamna anului 1927, pe moșia Mathildei Flamm, din comuna Mihail Kogălniceanu, cu motorul și plugul trimis de Casa „Ford”; s-a arat atât pe loc șes, cât și pe teren nearat de mai bine de 14 ani, pe locuri accidentate, precum și pe terenuri considerate sterile, demonstrându-se, cu această ocazie, puterea de a desfunda pământul la o adâncime de 28 cm; s-a mai dovedit că se puteau pune în mișcare cu motorul tractorului batoze mari de treier, uleiniţe, cherestele, cariere, iar motorul putea fi folosit și la seceriș ducând două secerători la cosit fân sau dughie, secerând până la 16 hectare pe zi[72]. La vremea aceea, în judeţ nu exista decât un singur tractor, proprietatea comandorului Gheorghe Coandă, care avea, pe teritoriul comunei Isaccea, la Acic-Tepe, în vecinătatea pădurii mănăstirii Cocoș, o fermă de 50 ha, cu un conac și 3 hectare de vie[73]. Cu timpul și alţi mari proprietari de pământ vor cumpăra câte un tractor cu care va fi acţionată și mașina de treier, însă va fi greu de găsit mecanicul agricol priceput să-l conducă, iar combustibilul, uleiul, valvolina și piesele de schimb vor fi cu timpul tot mai scumpe.

Costin V. Ionașcu, aici în grad de general

Prezent, în data de 27 martie 1941, la festivitatea de inaugurare a campaniei agricole în localitatea Vintilă Brătianu (azi Sălcioara), Prefectul judeţului Tulcea, colonelul Costin Ionașcu[74], va ordona să li se dea coloniștilor sămânţă și hrană și cum majoritatea era lipsită de inventar agricol și în special de vite de muncă, Prefectul va stabili în această comună un centru de tractoare, alocând 10 tractoare agricole noi, din cele 25 distribuite judeţului, care aveau să înceapă activitatea, imediat după oficierea slujbei religioase de către părintele paroh; în discursul ţinut cu această ocazie, Prefectul îi va îndemna pe coloniștii necăjiţi de lipsuri și nevoi, la muncă rodnică, iar pe plugarii care aveau boi de jug bătrâni, să ceară schimbarea lor la armată[75].

Generalul Ioan Sichitiu

Pentru refugiaţii din judeţul Constanţa, MAD, aflat sub conducerea generalului Ioan Sichitiu, avea să trimită, tot acum, 16 tractoare noi „Deutz-Diesel”, care s-au recepţionat în cadrul unei demonstraţii pe teren, la punctul „Cișmeaua”, pe loturile unde fuseseră împroprietăriţi refugiaţii[76].

Anul acesta, singura regiune din judeţul Tulcea în care aveau să apară lăcustele era mărginită între dealurile pietroase de la Măcin și Greci și în poienile pădurilor de pe raza comunei Cerna, unde, pentru a mări interesul localnicilor, primăria stabilise un premiu de 50 lei pentru cel ce descoperea o vatră cu lăcuste și înștiinţa autorităţile[77].

În vara anului 1941, în vederea terminării la timp a secerișului în judeţele cu suprafeţe agricole mari, care duceau lipsă de braţe de muncă, precum Ialomiţa, Constanţa, Brăila, Covurlui, prin grija MAD vor fi aduși muncitori agricoli, organizaţi în echipe, din judeţele care aveau braţe de muncă disponibile[78]. Mai mult, în întreaga ţară a fost chemat la muncă în folos obștesc și tineretul (băieţi și fete de la 12 ani în sus), la sate urmând să fie folosit la muncile agricole,

iar la orașe, la cartarea și distribuţia corespondenţei poștale, pentru asigurarea legăturilor între instituţii sau ca practicanţi în magazine[79]. La Măcin, s-a constituit un comitet sub președinţia comandantului centrului militar local, iar la apel au răspuns în jur de 60 elevi și eleve, care au fost repartizaţi la muncile agricole de sezon, pe la birourile instituţiilor, la spitalul local, la fermele statului, iar o echipă a întocmit o anchetă social-sanitară[80].

În unele locuri, secerișul mergea greu și din cauză că lipsea sfoara de Manila pentru mașinile de secerat, care în timp de pace se importa; acum, snopii trebuiau să fie legaţi cu mâna, ca pe vremuri, cu legături făcute din tulpinile de păioase răsucite; de asemenea, aveau să lipsească și sacii agricoli, care, înainte se fabricau în ţară, din iută brută importată din India; din cauza dereglării schimburilor comerciale și podgorenii se vor vedea nevoiţi să înlocuiască rafia importată, circa 30 vagoane anual, cu rafia obţinută în ţară din coajă de tei topit[81]. Greu se găsea în timp de război și piatra vânătă folosită la tratamentul viilor contra bolilor criptogamice; la Niculiţel, în vara anului 1941, din cauza timpului nefavorabil și a întârzierii ce s-a produs cu transportul sulfatului de cupru, viile stropite de trei ori au fost totuși atacate de mană, iar pentru a nu se extinde boala, podgorenii au stropit viile în iulie încă o dată[82].

La sfârșitul lunii iulie, ca urmare a timpului răcoros și ploios din vară, recolta din judeţul Tulcea avea să fie bună: 1.360 vagoane de grâu la 17 mii ha semănate; 8.000 vagoane de orz de pe 80 mii ha; 800 vagoane de secară de pe 10 mii ha; 960 vagoane de ovăz de pe 8 mii ha; 60 vagoane de mazăre de pe 1.000 ha; 680 vagoane de rapiţă de pe 11 mii ha; porumbul se prezenta foarte bine la acea vreme, și promitea o producţie de peste 1.500 kg la hectar, însă viile erau mănate, iar podgorenii se așteptau la o producţie mijlocie[83].

La începutul lunii iulie, urmărind conservarea șeptelului ţării, care scăzuse semnificativ în urma rechiziţiilor și a lipsei de hrană pentru vite din cauza anului secetos, Ministerul Economiei Naţionale emitea o decizie conform căreia proprietarii și crescătorii de vaci erau obligaţi să declare la primărie nașterea viţeilor și viţelelor; decizia mai interzicea tăierea atât pentru consum, cât și pentru export a bovinelor sub etatea de doi ani și a bovinelor de orice etate, care nu erau bune pentru tăiere, aflate într-o stare rea de întreţinere, care nu asigurau un randament de carne de cel puţin de 52% pentru cele din rasa de stepă, prin randament de carne înţelegându-se raportul între greutatea vie a animalului și greutatea celor patru sferturi, după răcire; de asemenea nu era permisă nici sacrificarea porcilor de carne în greutate vie mai mică de 90 kg, precum și a porcilor de grăsime din rasa „Mangaliţa" în greutate mai mică de 120 kg; tăierea bovinelor pentru necesitate era permisă numai cu autorizaţia medicului veterinar, iar carnea bovinelor sub doi ani tăiată cu această ocazie nu putea fi vândută decât instituţiilor spitalicești, internatelor școlare și căminelor, pe preţul legal în vigoare[84].

La vremea aceea, fiecare judeţ încerca să-și asigure din resurse proprii necesarul de hrană pentru populaţie, fapt pentru care, la începutul verii, Prefectura judeţului Brăila avea să interzică aprovizionarea cu alimente de pe piaţa Brăilei a localităţilor Ghecet (Smârdan) și Măcin din judeţul Tulcea, aflate la doar câţiva kilometri distanţă, așa cum s-a făcut întotdeauna; interdicţia va fi ridicată la intervenţia Prefectului Tulcei, care, în schimb, a promis sprijinul aprovizionării Brăilei cu vite, miei și brânzeturi indiferent dacă acestea erau aduse de sătenii din acele două localităţi sau din restul judeţului[85]. La începutul lunii august, însă, un ordin al autorităţilor centrale avea să permită vânzările de vite mari și porcine numai în târgurile din judeţ și numai în scopul de a fi folosite la muncile agricole și pentru prăsilă, vânzările și cumpărările de vite de tot felul între judeţe, fiind permise numai cu aprobarea Subsecretariatului de Stat al Aprovizionării, la cererile făcute de prefecturi[86].

În data de 5 august 1941, cu ocazia unei ședinţe administrative cu pretorii de plasă, Prefectul, colonelul Costin Ionașcu, avea să dispună printre altele: să se oprească trecerea clandestină a vitelor din judeţul Tulcea în judeţul Brăila, iar vitele accidentate din întâmplare sau intenţionat să intre în cota lunară fixată de Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării, pentru consumul de carne a populaţiei din judeţ; în lipsa săpunului de rufe de pe piaţă, la sate să se fabrice săpun de casă din grăsimi și uleiuri vegetale; să se colecteze plante medicinale, de folos farmaciilor și spitalelor și să se strângă seminţe de salcâm, pentru înfiinţarea pepinierelor comunale, puieţii obţinuţi urmând să fie plantaţi ca perdele contra vânturilor în jurul satelor și la marginea ogrăzilor sau pentru umbră, pe uliţe[87].

Având în vedere stadiul întârziat în care se găseau lucrările agricole, pentru a nu se prejudicia interesele economice ale ţării, Prefectura va trimite primăriilor din judeţ, în data de 9 septembrie 1941, o adresă prin care se ordona închiderea tuturor cârciumilor și cafenelelor din sate, timp de 10 zile; în această perioadă: se suspendau transporturile de lemne de foc sau alte materiale pentru orice instituţie; niciun locuitor nu avea voie să părăsească localitatea fără dovadă de la Comitetul Agricol Comunal, prin care să se arate că a arat și semănat tot terenul aflat în proprietate sau arendat; coloniștii din Cadrilater vor lucra imediat pământurile atribuite, iar primăriile urmau să raporteze Prefecturii, în fiecare seară, rezultatele activităţii zilnice[88].

În prima jumătate a lunii noiembrie, vremea fiind încă prielnică muncilor agricole, din ordinul Prefectului, colonelul Costin Ionașcu, aveau să fie suspendate toate celelalte prestaţii de interes public (la drumuri, la scosul lemnelor de foc din păduri ș.a.), precum și rechiziţiile pentru armată, urmând ca toate mijloacele de care dispunea judeţul să fie folosite la semănături; cei lipsiţi de sămânţă, erau îndrumaţi la Camera Agricolă Tulcea și la gara Hamangia, unde se găsea sămânţă de grâu cu 16 lei kg, cu plata pe loc[89].

Având în vedere starea rea în care se aflau drumurile și podurile de pe raza comunelor rurale din judeţ, în primăvara

acelui an, în temeiul art. 167 din Legea administrativă publicată în „Monitorul Oficial" nr. 187 din 14 august 1938, în fiecare comună fusese înființată prestaţia în natură în vederea întreţinerii și refacerii acestora; conform regulamentului respectiv, fiecare locuitor major de la 21 până la 60 ani, era obligat să execute pe an, pălmașii, câte 5 zile de prestaţie în natură, iar cei care posedau vite trăgătoare și căruţe, 3 zile de prestaţie; epocile de lucru pentru prestaţie erau următoarele: 10 mai-15 iunie, 1-25 august și 15 octombrie-15 noiembrie, iar locuitorii care nu se prezentau în ziua și locul fixat la muncă, se considera că refuză executarea prestaţiei, erau daţi în debit, urmăriţi și încasaţi în termen de 5 zile de la data refuzului cu: 75 lei pe zi/pălmașii și cu 400 lei pe zi cei cu atelaje[90].

Conform presei vremii, la finele anului următor, în judeţul Tulcea, prin prestaţii în natură, se făcuseră însemnate aprovizionări cu pietriș pe fiecare șosea vicinală, terasamente, îndiguiri și desfundări de șanţuri, pentru ca apele din ploi să nu mai rupă drumurile; toate aceste lucrări vor înlesni transportul produselor agricole către centrele de colectare și târgurile săptămânale din judeţ[91].

Campania agricolă din anul 1942

Din cauză că în toamna trecută s-au făcut arături puţine, în primăvara anului 1942, suprafaţa care a rămas de arat și de însămânţat avea să fie mai mare ca în anii trecuţi. Lucrările câmpului însă aveau să meargă greu, căci vitele ieșiseră slăbite din iarna aspră și lungă, iar în unele locuri lipseau atelajele, fapt pentru care vor fi puse la jug și vacile și bivoliţele de lapte, așa cum se obișnuia în unele părţi ale ţării[92].

În lipsa tot mai acută a braţelor de muncă, din ordinul autorităţilor centrale, atâta timp cât vor dura muncile agricole, nu se vor mai ţine sărbătorile, cu excepţia celor mari - Sfintele Paști și Ziua Înălţării -, iar pentru a nu stânjeni muncile câmpului, de la 1 martie și până la 1 decembrie, în zilele de Duminică, toate magazinele comerciale pentru aprovizionarea agricultorilor aveau să fie deschise până la ora 14, iar autorităţile rurale vor funcţiona până la ora 13[93].

În zilele de 30 aprilie și 1 mai, contraamiralul Nicolae Păiș, de la Subsecretariatul de Stat al Marinei, avea să inspecteze tot judeţul Tulcea; cu această ocazie au fost vizitate și cherhanalele de la Jurilofca, unde se colecta peștele prins în regiunea lacului Razelm, s-a urmărit mersul însămânţărilor, s-a cercetat situaţia colonizărilor și coloniștilor, au fost vizitate școlile[94].

Lipsa cărnii de vită și de porc de pe piaţă ar fi trebuit să fie suplinită de carnea de pasăre, vânat și pește; din cauza sistemul de vânzare a peștelui proaspăt prin licitaţii, precum și a speculei făcută de unii intermediari, peștele ajungea însă pe piaţă cu preţuri exagerate pentru cumpărătorul de rând. Pentru înlăturarea intermediarilor, în noiembrie 1940, agenţia INCOOP din Tulcea, aflată sub conducerea inspectorului Gh. Braniște, înființase în localitate un Oficiu de Pescărie și un Depozit de Mărfuri, iar în primăvara anului următor, aveau să fie organizate, în Deltă, 12 puncte de colectare a peștelui[95].

În septembrie 1941, de la sistemul de vânzare prin licitaţii, se va trece la un regim de preţuri maximale și de reglementare a desfacerii, prin care se urmărea să se pună capăt variaţiilor necontrolate de preţuri; cei trei ani consecutivi cu inundaţii mari (1940-1942), fiind favorabili înmulţirii peștilor, recoltele au fost abundente, ceea ce a permis stocarea unor rezerve însemnate de pește sărat, mai cu seamă din cel mărunt (babușcă, albitură, roșioară, plătică, hamsii ș.a.), aliment ieftin, căutat mai cu seamă de populaţia rurală[96].

Pornind de la realitatea că în ţara noastră proprietatea agricolă era formată în mare parte din loturi sub 3 hectare, iar mica proprietate era lipsită de inventarul unei bune exploatări, la sfârșitul lunii iunie 1942, în vederea unei mai bune lucrări a pământului avea să fie promulgat Decretul-lege nr. 488 conform căruia era permisă asocierea sătenilor în obști agricole, prin mijlocirea cărora plugarii își puteau procura mașini și unelte agricole, semințe alese și animale de tracţiune și reproducţie. Obștile astfel constituite puteau să vândă produsele membrilor în comun, să obţină credite pentru membri, să cumpere sau să ia în arendă terenuri sau imobile necesare, să construiască clădiri pentru adăpostirea inventarului și să facă instalaţii pentru industrializarea produselor agricole. Obștenii erau obligaţi în schimb: să cultive proprietăţile la timp și în bune condiţii, după planul de cultură întocmit de șeful Ocolului Agricol; să execute lucrările de întoarcerea miriștilor, desfundarea răzoarelor, asolamentul, prășitul porumbului de cel puţin 3 ori și răritul

Cherhanaua din Jurilovca

și copilitul lui; să cultive varietăţile determinate de Camera Agricolă și să îngrașe terenul cu gunoi de vite[97].

În data de 11 iulie 1942, Prefectura Tulcea anunţa primăriile că târgurile săptămânale din comunele rurale se puteau ţine în timpul săptămânii, în zilele aprobate de Ministerul Economiei Naţionale, doar pe durata până la seceriș și după treierat[98].

Căruță cu un cal din comuna Cataloi

La vremea aceea, luni era târg de vite la Ostrov și târg de alimente la Jurilofca, iar de marţi și până sâmbătă, în fiecare zi era târg de vite și de alimente în câte o localitate din judeţ: marţi, la Casimcea; miercuri, la Babadag; joi, la Topolog; vineri, la Regina Maria (azi Horia), unde veneau să vândă sau să cumpere vite și comercianţii din judeţele Constanţa, Galaţi sau Brăila; iar sâmbătă, târg mare în orașul Tulcea[99].

Începând cu 15 septembrie 1942, timp de două luni, târgurile de orice fel aveau să se ţină numai Duminica, astfel încât sătenii să nu-și mai neglijeze muncile, mergând în zilele de lucru la târg; în această perioadă, în comuna unde avea loc târgul, comercianţilor le era permis de a ţine deschise prăvăliile și Duminica, pentru ca sătenii să-și poată vinde produsele sau să-și cumpere cele necesare în gospodărie[100].

La începutul lunii august 1942, din cauza secetei prelungite, în multe comune din judeţ recolta de porumb era compromisă, însă, conform rapoartelor pretorilor de plasă, sătenii în cea mai mare parte mai aveau rezerve; conform prescripţiilor speciale trimise de Prefectură, cantităţile existente de porumb urmau să fie blocate în mâinile producătorilor, care nu vor mai fi lăsaţi să iasă din sat pentru vânzare, până când recolta anului respectiv nu va fi evaluată cu precizie de către Comitetul Agricol local; în caz de vânzare în interiorul comunei, urma să fie stabilit un preţ, asemeni celui de pe piaţa cea mai apropiată, mai puţin cheltuielile de transport, magazinaj, hamali sau facturi[101].

Către sfârșitul verii, constatându-se în toată ţara că stocul de vite prezintă o situaţie satisfăcătoare, ţinând seama și de lipsa de furaje, s-a permis intensificarea tăierilor, cu consecinţe favorabile în colectarea pieilor brute atât de necesare pentru fabricarea încălţămintei pentru armată și populaţie[102].

Pentru a veni în ajutorul populaţiei din regiunile bântuite de secetă și pentru a înlesni procurarea furajelor necesare, în toamnă s-a aprobat recoltarea frunzarelor din pădurile Statului, după regulile tehnice silvice[103].

Pe la sfârșit de octombrie, având în vedere că unii locuitori culegeau porumbul necopt, Prefectura judeţului Tulcea avea să emită un ordin conform căruia porumbul cules trebuia dus la uscătorii; știuleţii dezghiocaţi nu trebuiau să fie depozitaţi ca de obicei în glugi pe câmp, pentru că se favoriza alterarea și fermentarea porumbului, ci răsfiraţi, prin pătule, poduri de case sau tinde; mălaiul obţinut din porumbul necopt nu trebuia folosit, fiind dăunător sănătăţii; pentru favorizarea coacerii, frunzele mari și tulpina porumbului trebuiau secerate deasupra știuleţilor, iar umiditatea trebuia să fie stabilită cu ajutorul aparatelor de către instituţii[104].

Din cauza condiţiilor de climă puţin prielnice, recolta de cereale în anul 1942 avea să fie una din cele mai slabe; guvernul însă avea să sporească preţurile de vânzare la cele mai multe produse, pentru a încuraja agricultorii și a le asigura o rentabilitate satisfăcătoare[105].

Campania agricolă din anul 1943

Conform unui ordin al Camerei Agricole Tulcea transmis comunelor din judeţ la începutul lunii martie, deschiderea campaniei de primăvară în anul 1943 urma să aibă loc într-un cadru organizat, imediat ce timpul o va permite; o echipă de 30-50 pluguri va brăzda începând din partea cea mai mare a merelei, cât va putea ara într-o zi; pe proprietatea fiecărui om plugurile vor ara sub supravegherea unui copil, iar bărbaţii vor lua parte la slujba oficiată de preotul paroh, de faţă fiind toate autorităţile comunale, învăţătorul și elevii claselor a III-a și a IV-a primară și agentul agricol, astfel încât serbarea să fie cât mai reușită[106].

Preţurile arăturilor cu vite sau cu tractoare fuseseră stabilite în acea primăvară de Comisariatul General al Preţurilor, după cum urmează: 1.400 lei hectarul pentru arături la adâncimi obișnuite de 12-15 cm; 1.800 lei pentru adâncimi de 15-18 cm, 2.200 lei pentru adâncimi de 18-20 cm, 2.600 lei pentru adâncimi de 20-25 cm, iar preţurile se majorau cu 20% când terenul era întărit de secetă, cu 30% când era fâneaţă sau islaz și cu 50% când era plin de mărăcini; la vremea aceea, preţul maximal al pâinii populare de 500 grame, făcută dintr-un amestec în părţi egale de făină de grâu și făină de orz, era fixat la 17 lei bucata[107].

În anul 1943, aveau să se înființeze, în județul Tulcea, câteva asociații de comune pentru folosirea în comun de mașini agricole și instalații; în plasa Babadag, de exemplu, s-au înființat asociațiile: „Prestatorul", cu sediul în comuna Zebil, unde funcționa din anul școlar 1941/1942 și o școală de agricultură, și „Plugarul", cu sediul în comuna Jurilofca; în primăvara următoare, prima asociație avea deja un capital de 446.327 lei, iar a doua, strânsese suma de 180.000 lei și începuse să primească înscrieri pentru angajarea celor două semănători și a triorului de la Camera Agricolă Tulcea; cu toate acestea, încă nu se puteau cumpăra două tractoare în rate, din cele importate din Germania, pentru că nu se vindeau decât cu plata pe loc[108].

În anul următor, va fi modificat programul asociațiilor comunelor pentru procurarea de mașini mai mici, care se puteau găsi pe piață, însă blocarea sumelor până la găsirea batozelor și tractoarelor, însemna lăsarea asociațiilor fără activitate.

Urmărind creșterea suprafețelor agricole, în luna mai, Camera Agricolă Tulcea avea să emită un ordin pentru desființarea pârloagelor și haturilor dintre ogoare, terenuri pe care creșteau în voie tot felul de buruieni, mai cu seamă cuscuta[109].

În fine, în luna iunie 1943, pe tot cuprinsul țării avea să fie liberă din nou angajarea muncitorilor agricoli veniți din Basarabia[110]. Ca măsură preventivă contra răspândirii tifosului exantematic de către sătenii basarabeni aflați în căutare de lucru, la punctele de trecere peste Prut, aceștia urmau să fie supuși unei riguroase verificări corporale și operației de deparazitare.

În vederea încurajării agricultorilor tulceni, în data de 3 octombrie 1943, sub patronajul Prefectului, colonelul (r) Nicolae Ghica, urma să fie organizată o expoziție agricolă cu premii, în localul Liceului de băieți din Tulcea. Printre exponate se numărau: păioasele strânse în snopi și semințele din diferite soiuri, îndeosebi din cele crescute sub influența îngrășămintelor și a metodelor raționale de lucru impuse de specialiștii agronomi; plante și semințe de rădăcinoase, plante oleaginoase, medicinale și melifere, nutrețuri, zarzavaturi; semințele și fuiorul de la plantele textile cultivate în județ, precum și lucrările confecționate de săteni; tot acum, aveau să fie expuse și tot felul de vite, precum și cele mai bune produse lactate. Pentru luarea la cunoștință a evenimentului, în comune trebuiau să fie organizeze șezători trei Duminici la rând, ocazii pentru autorități de a îndemna locuitorii să participe în număr cât mai mare și cu cele mai frumoase produse[111].

Remarcăm prezența în expoziție a plantelor textile, introduse în cultură în primăvara anului 1939, în urma ordonanței emise de Rezidentul Regal, Constantin C. Giurescu, prin care se înființa, în fiecare județ din Ținutul Dunărea de Jos, un Comitet Județean al Textilelor, care trebuia să ia măsuri ca fiecare proprietar de minimum un hectar să cultive pe un teren adecvat, o suprafață de minimum 150 mp cu in sau cânepă, iar în localitățile cele mai potrivite să fie înființate centre de tors și ateliere de țesut pânză și făcut frânghii, sfori și harnașamente, necesare în agricultură[112].

În ceea ce privește produsele lactate, calitatea acestora scăzuse mult în anii de război; înainte, în județul Tulcea se produceau tot felul de brânzeturi, de la brânza telemea zisă „de Brăila", până la cașcavalul grecesc (uscat), căutat la export; acum, în lipsă de personal specializat și debușee, cașcavalul se fabrica în cantități mici, speculate cu tot riscul de unii comercianți, iar pe piața marilor orașe se găseau doar așa zisele ,,specialități din Moldova", obiectul falsificării cu diverse ingrediente, resturi de brânzeturi și cartofi[113].

În octombrie 1943, în județul Tulcea avea să se intensifice cultura secarei de toamnă care avea un teren mai bun pentru dezvoltare chiar decât grâul[114].

Campania agricolă din anul 1944

Timpul variabil din primăvara anului 1944 avea să stânjenească muncile agricole. Din rapoartele pretorilor de plasă trimise Prefecturii rezultă că piețele din județ erau aprovizionate ,,îndestulător" cu alimente, însă din cauza stării de spirit și a exodului din Basarabia, negustorii se abțineau de la noi comenzi de mărfuri. În martie, Comandamentul Detașamentului Maritim Sulina, care avea misiunea de a apăra Delta și gurile Dunării, va interzice navigația vaselor și a bărcilor de pescari atât pe Dunăre, cât și pe bălți, fapt pentru care producția peștelui scăzuse foarte mult.

La începutul verii, un ordin al Căpităniei portului Sulina conform căruia toate bărcile din Deltă trebuiau ținute la mal, atât ziua, cât și noaptea, avea să aducă mari prejudicii economiei țării, prin încetarea pescuitului, precum și nemulțumire în rândurile locuitorilor din satele inundate, care nu se mai puteau aproviziona cu hrană pentru ei și pentru vite; în plus, aplicarea ordinului împiedica și evacuarea satelor din Deltă în cazul în care nivelul apelor ar fi depășit cota maximă[115].

Piața orașului Tulcea a fost întotdeauna ieftină și abundentă, acum însă, din cauza împrejurărilor, majoritatea alimentelor de strictă necesitate erau raționalizate și se distribuiau pe cartelă, ,,colonialele" din Italia, Grecia sau Turcia ajungeau în cantități mici în țară, iar prețurile alimentelor, care se mai găseau pe piață, erau de 3-4 ori mai mari față de cele de dinainte de război[116].

Un lucru îmbucurător era faptul că se înființaseră în județ, încă din anul trecut, ateliere comunale, care aveau drept scop producerea și desfacerea cu prețuri mai mici ca în comerț, a unor articole de utilitate curentă pentru autorități și particulari; formarea de meseriași locali, sub îndrumarea unui meșter, precum și crearea de venituri la bugetul comunei. Până în vara anului 1944, câteva ateliere aveau să înregistreze rezultate promițătoare pentru viața satelor: la Beidaud funcționa un atelier de fierărie și rotărie; la Cârjelari, atelierul de dogărie croia putini de brânză pentru cășării; atelierul din Dăieni, cu un maistru mobilizat pe loc și doi

ucenici, confecţiona din nuiele coşuri pentru porumb; cele 3 cuptoare ale cărămidăriei din comuna M. Kogălniceanu produceau în sezon cărămizi pentru Oficiul Colonizărilor și Serviciului Tehnic Judeţean[117].

Mori de vânt în județul Tulcea

Pe la începutul lunii mai, locuitorii fiind îngrijoraţi de mersul războiului, aveau să iasă cu greu la arat, iar timpul ploios de la sfârșitul lunii avea să împiedice executarea muncilor agricole. Din cauza inundaţiilor mari din acel an, planul agricol a fost redus cu circa 20.000 ha, stabilindu-se la 220.605 ha, din care au fost cultivate doar 213.996 ha[118].

Singura fabrică de uleiuri vegetale din judeţ, Fabrica „Olivia" din Tulcea, își încetase activitatea din data 22 aprilie acel an, din cauză că Oficiul Fabricilor de Uleiuri Vegetale, care coordona producţia și distribuţia uleiului la nivelul întregii ţări, blocase sumele încasate din vânzarea produselor fabricii fără să le vireze producătorului, care avea nevoie de capital ca să-și poată continua activitatea; în plus, din cauza lipsei de carburanţi, erau oprite și presele de ulei din judeţ, de pe lângă morile ţărănești acţionate de motoare[119].

Și colectarea lânii oilor în acel an avea să meargă greu; în luna mai, din cauză că nu au fost stabilite la timp centrele de colectare, precum și condiţiile de finanţare, iar în luna iunie, din lipsă de acreditive și mijloace necesare pentru transportul lânii la fabrici, ceea ce îngreuna recuperarea sumelor investite de colectori; circulaţia greoaie a lânii, aducea prejudicii și producătorilor, majoritatea dintre ei plugari, care mai aveau de valorificat, în afară de lână, circa 400 vagoane de porumb, care nu-și aflau cumpărători[120].

În toamnă, din cauza trecerii neîntrerupte a armatei sovietice prin judeţ, în lipsă de vite de muncă ce au fost rechiziţionate plugarilor și trimise cu aceste trupe, nu s-au mai făcut atât de multe semănături. Mai mult, plugarii au fost stânjeniţi de la treierat și însămânţări, fiind folosiţi mai tot timpul la diferite prestaţii pentru armata sovietică: reparaţia drumurilor, transportul cu carele de subzistenţe, lemne de la pădure la gară, fân pentru vite și alte corvezi. Numai la drumul de interes militar Tulcea - Ismail, care reducea ocolul pe Dunăre la 13 km, mergând direct prin baltă, au fost necesare 20.324 zile de prestaţie cu braţele și 6.632 zile cu carele, iar alţi 200-300 oameni au lucrat zilnic în portul Tulcea la descărcarea și încărcarea materialului de război, pentru armata sovietică.

Aprovizionarea judeţului cu grâu pentru pâine se făcea greu, din cauza creșterii consumului prin trecerea armatelor sovietice, iar în lipsa făinii, noul Prefect al judeţului, Mihai Ionescu (13 octombrie 1944-13 martie 1945), avea să solicite anularea cotei de 300 vagoane de grâu acordate Armatei 3 sovietice, transferându-se această cotă judeţului Ialomiţa, care avea un excedent de recoltă, de unde grâul urma să fie transportat cu șlepurile, obţinute prin intermediul delegatului armatei sovietice.

Cu adeziunea Comitetului Sovietic local, pentru asigurarea cotei de ulei pentru populaţie, avea să fie sistată fabricarea uleiului pentru armata sovietică, iar de la 25 octombrie până la 5 noiembrie 1944, urma să nu se mai facă nicio rechiziţie, înafara celor urgente[121].

La sfârșitul lunii noiembrie, Prefectul judeţului raporta că obţinuse 150 vagoane de grâu din judeţul Ialomiţa, care urmau să sosească în decembrie, dacă se obţineau șlepuri[122].

Spre sfârșitul anului 1944, în plasa Tulcea, cu toate ordinele în vigoare și cu toate că se dublaseră preţurile, locuitorii din comunele Malcoci, Beștepe, Agighiol, I.G. Duca (azi Valea Nucarilor) nu mai predau nimic Centrului de Colectare din Tulcea, iar termenul de predare expira la 31 ianuarie 1945; cu mare efort din partea sătenilor, vitele pentru armata sovietică aveau să fie predate conform planului, în afară de cota comunelor Principele Carol (azi Partizani), Mahmudia, Pardina, Dunavăţ și Murighiol, unde locuitorii refuzau executarea ordinelor, de oriunde ar fi venit ele. Oricum, încă din iunie, pretorul plasei Sulina, Gh. Bărbuceanu, cu ocazia unei inspecţii, remarca faptul că vitele din Deltă, nu ar fi fost folositoare la o eventuală rechiziţie, pentru că nu erau obișnuite la tracţiune, iar caii și boii erau de statură mică[123].

În luna noiembrie, și vitele din alte comune predate armatei sovietice pentru tăiere au fost atât de slabe, din cauza lipsei de hrană, încât cea mai mare parte au fost refuzate, iar o parte au fost pierdute și furate pe drum, la întoarcere. De exemplu, din cele 84 de vite mari trimise din comuna Greci s-au primit numai 4, iar din 372 oi s-au primit numai 31, iar la întoarcere în comună s-au luat 23 oi de către soldaţii sovietici; din cele 53 de vite furnizate de comuna Cerna, s-au restituit 31 de capete, iar din 500 de oi trimise s-au oprit doar 165[124].

Spre sfârșitul anului 1944, sătenii, lipsiţi de siguranţa drumurilor, cu greu mai părăseau comunele din cauza

jafurilor la drumul mare care aveau loc, în special în apropierea Tulcei, între Malcoci - Domniţa Maria (azi Nufăru), Câșla (azi Mineri) - Somova și Tulcea - Cataloi, iar unele prestaţii nu se mai puteau executa în lipsa fierului pentru potcoave, care, împreună cu osiile pentru căruţe, plugurile, grapele, prășitoarele, tăvălugii și alte unelte agricole din fier, fusese declarat articol de generală necesitate încă din februarie 1940.

Concluzionând, măsurile luate în vederea adaptării agriculturii județului Tulcea la exigenţele celui de-Al Doilea Război Mondial aveau să producă anumite schimbări prielnice modului în care se lucrase pământul până la declanșarea conflagraţiei. Neschimbată avea să rămână pentru un timp doar mentalitate sătenilor ancoraţi în tradiţie, în ciuda constrângerilor impuse exploataţiilor agricole și a semnelor prevestitoare de profunde transformări în societate.

The Agriculture of Tulcea County during the World War II

Laurenţiu Mănăstireanu, Ph.D.

Abstract: The study analyzes the changes suffered during 1939-1944 by the agriculture of Tulcea County, as a result of the measures imposed by the state of war in which the country was. The paper captures the state in which Tulcea's County agriculture was during these difficult years, the variety of agriculture crops, the technologies used, the geographical and climatic environment, as well as issues related to the living of the villagers.

Keywords: war economy, agricultural mobilization, agricultural organization, rationalization of the consumption, colonists, local history.

NOTE

[1] Institutul de Istorie Ecleziastică „Nicolae Bocşan" al Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca.
[2] „Drumul Nou", Anul IV, nr. 14 din 31 iulie 1934.
[3] C. Filipescu, *Dobrogea agricolă*, în *Dobrogea cincizeci de ani de vieaţă românească*, Editura Cultura Naţională, Bucureşti, 1928, pp. 485-487.
[4] „Foaia Plugarului", Anul XII, nr. 16 din 15 iunie 1938.
[5] Merea: loc, suprafaţă de teren cultivat sau care serveşte ca păşune – n.r.
[6] „Călăuza Plugarului", Anul II, nr. 4-5 din mai/iunie 1930.
[7] „Buletinul Oficial al județului Tulcea", Anul XIV, nr. 5 din 1 martie 1938.
[8] Arhiva Naţională, Direcţia Judeţeană Tulcea (în continuare ANDJT), Fond Primăria Calfa, dosar nr. 7/1942, ff. 29-32.
[9] Ibidem, ff. 35-38 .
[10] Conform unei anchete din anul 1943, la Somova erau la acea vreme 2.042 braţe de muncă (bărbaţi, femei şi copii), 682 cai, 10 boi, 98 vaci trăgătoare şi 149 vaci de lapte, 5 tauri, 1.843 oi, 283 pluguri, 176 grape, 2 trioare, 87 vânturătoare, 10 care pentru boi şi 253 de căruţe, vezi ANDJT, Fond Pretura Plasei Tulcea, dosar nr. 331/1943, f. 17.
[11] Comandor Adam Jijie, licenţiat în ştiinţe, inginer electrician, fost profesor la şcoala de Marină din Constanţa, fost concesionar al iluminatului electric din Sulina, la timpul acela proprietarul unei podgorii la Bădila (Niculiţel).
[12] Căruţa dobrogeană, construcţie din frasin sau salcâm, folosită la transport de produse agricole sau lemne, suportând încărcături de până la 500 kg, durata unui vehicul fără degradări radicale fiind de 4 ani.
[13] „Curierul Gurile Dunării", Anul VIII, nr. 132 din 12 iunie 1938.
[14] Idem, Anul IX, nr. 279 din 19 februarie 1939.
[15] „Cuvântul", Anul XIX, nr. 290 din 22 decembrie 1938.
[16] „Podgoria", Anul X, nr. 200 din 30 aprilie 1939.
[17] „Steaua Presei Româneşti", Anul VIII, nr. 10 din 10 mai 1938.
[18] Idem, Anul V, nr. 93 din 28 aprilie 1940.
[19] „Gazeta Comerţului", Anul XI, nr. 16 din 1 decembrie 1940; idem, Anul XII, nr. 17 din 28 aprilie 1941.
[20] „Monitorul Oficial" (în continuare MO), Partea I, nr. 60 din 12 martie 1941, pp. 1230-1231.
[21] „Gazeta Comerţului", Anul XIII, nr. 36 din 6 septembrie 1942.
[22] Colonelul (r) Nicolae Ghica a fost numit în funcţia de Prefect al judeţului Tulcea în data de 2 decembrie 1941, în locul colonelului Costin Ionaşcu; a îndeplinit această funcţie până la data de 13 octombrie 1944.
[23] ANDJT, Fond Prefectura Tulcea. Serviciul Administrativ, dosar nr. 1062/1942, ff. 45-50.
[24] Idem, Fond Camera Agricolă Tulcea, dosar nr. 37/1940, f. 490.
[25] Idem, Fond Primăria Poşta, dosar nr. 35/1941, f. 58.
[26] „Satul", Anul XI, nr. 125 din aprilie 1941; „Gazeta Comerţului", Anul XII, nr. 47 din 24 noiembrie 1941.
[27] „Cuvântul", Anul XX, nr. 270 din 21 noiembrie 1939.
[28] ANDJT, Fond Pretura Plasei Tulcea, dosar nr. 279/1940, f. 6.
[29] „Argus", Anul XXIX, nr. 8056 din 16 februarie 1940.
[30] Primăria Poşta va însămânţa 52 ha cu floarea-soarelui şi 2 ha cu in, vezi ANDJT, Fond Primăria Poşta, dosar nr. 35/1941, ff. 128, 132 şi 140.
[31] Daniel Flaut, *Situaţia pieţei Tulcea în anul 1944 în rapoartele Băncii Naţionale a României*, în „Tulcea 1878-1948: memoria unui oraş", Editura Istros, Brăila, 2012, p. 122.
[32] „Universul", Anul 58, nr. 189 din 16 iulie 1941.
[33] „MO", Partea I, nr. 256 din 28 octombrie 1941, pp. 6665-6668.
[34] Idem, nr. 58 din 9 martie 1942, pp. 1710-1714.
[35] ANDJT, Fond Prefectura Tulcea. Serviciul Administrativ, dosar nr. 858/1939, f.7 şi f. 55.
[36] Mai exact: 33 vagoane de orz, 23 vagoane de porumb, 2.000 kg de seminţe de sfeclă nutreţ şi 1.000 kg seminţe de lucernă, vezi Ibidem, dosar nr. 855/1939, f. 10.
[37] Camerele de Agricultură, înfiinţate în anul 1925, aveau ca scop de a reprezenta şi de a ocroti interesele agriculturii, zootehniei şi silviculturii, fiind în acelaşi timp organe consultative şi administrative, ajutătoare Ministerului Agriculturii, circumscripţia lor corespunzând cu judeţul.
[38] Orientativ, carnea de vacă era 24 lei kg, de oaie 16 lei kg, de porc 32 lei kg, slănina 32 lei kg, iar untura la prăvălie 40 lei kg; mălaiul ţărănesc 4-5 lei kg; brânza de oaie 30 lei kg, vezi „Monitorul Ţinutului Mării", Anul I, nr. 59 din 16 octombrie 1939.

[39]„Monitorul Ținutului Dunărea de Jos”, Anul I, nr. 20-21 din 1-15 iulie 1939.
[40] Mai exact: la Cerna şi Cârjelari (16 mai), Zebil (20 mai), Ceamurlia de Jos (20 mai), Congaz (25 mai), la M. Kogălniceanu (31 mai), la Hagilar (12 iunie), Chilia Veche (2 iunie), Sfântu Gheorghe (4 iunie), vezi ANDJT, Fond Prefectura Tulcea. Serviciul Administrativ, dosar nr. 855/1939, ff. 19-20.
[41] Ibidem, f.15.
[42]„Universul”, Anul 57, nr. 190 din 13 iulie 1940.
[43] ANDJT, Fond Pretura Plasei Cataloi, dosar nr. 11/1939, f. 136.
[44] Idem, Fond Primăria Poşta, dosar nr. 35/1941, f. 52.
[45] Idem, Fond Prefectură Tulcea. Serviciul Administrativ, dosar nr. 859/1939, ff.48-52.
[46]„Cuvântul”, Anul XX, nr. 245 din 21 octombrie 1939.
[47]„Dobrogea Jună”, Anul XXXVI, nr. 2 din 4 ianuarie 1940.
[48]„Buletinul Maritim al Dunării”, Anul IV, nr. 484 din 22 ianuarie 1940.
[49]„Cuvântul”, Anul XXI, nr. 66 din 16 martie 1940 şi nr. 164 din 17 iulie 1940.
[50] ANDJT, Fond Primăria Casimcea, dosar nr. 17/1940-1948, f. 17.
[51] Idem, Fond Primăria Horia, dosar nr. 4/1930, f. 51.
[52] Idem, Fond Primăria Babadag, dosar nr. 34/1939-1941, f. 11 revers.
[53] Arman: loc pe câmp unde se aduc şi se treieră cerealele (n.r.)
[54] ANDJT, Fond Primăria Casimcea, dosar nr. 17/1940-1948, f. 19.
[55]„Gazeta Comerţului”, Anul XI, nr. 5 din 16 septembrie 1940.
[56]„Oltenia Economică”, Anul XVIII, nr. 23 din 12 iulie 1941.
[57] Ligia Dima, *Progresele oraşului port Tulcea între anii 1878-1948*, Editura Studis, Tulcea, 2015, p. 136.
[58] Ceair: loc de păşune (n.r.)
[59] Necesar seminţe: 10 mii kg grâu de primăvară, 10 mii kg orz, 6 mii kg ovăz, 6 mii kg fasole, 5 mii kg mazăre, 100 kg linte, 100 kg năut, 1.000 kg arpagic, 50 mii kg cartofi, 100 kg cânepă, 1.000 kg floarea-soarelui, 50 kg lucernă, 50 kg sfeclă furajeră, vezi ANDJT, Fond Primăria Babadag, dosar nr. 34/1939-1941, ff. 13-15.
[60] ANDJT, Fond Primăria Horia, dosar nr. 4/1930, f. 59 şi revers.
[61] În primăvara anului 1944, în comuna V. Brătianu, din ordinul Serviciului de Colonizare Babadag au fost dărâmate cca. 50-60 case bulgăreşti, iar materialul adunat s-a dat coloniştilor ca să-şi repare gospodăriile, vezi Idem, Fond Prefectură Tulcea. Serviciul Administrativ, dosar nr.1257/1944, f. 252.
[62] În satele germanilor repatriaţi din judeţul Chilia, grajdurile aveau o capacitate de 200 oi, iar nutreţul avea următoarele preţuri: pleava 0,50 lei kg, paiele de soia 1 leu kg, sfecla 2 lei kg, iar cocenii, iarba de Sudan şi dughia 1 leu kg, vezi Idem, Fond Prefectură Tulcea, dosar nr. 304/1941, ff. 306-307.
[63]„Dobrogea Jună”, Anul XXXVII, nr. 75 din 24 mai 1941.
[64] „Satul”, Anul XI, nr. 122 din ianuarie 1941.
[65] „Cuvântul”, Anul XXII, nr. 33 din 12 februarie 1941.
[66] ANDJT, Fond Primăria Poşta, dosar nr. 35/1941, f. 119.
[67]„Dobrogea Jună”, Anul XXXVII, nr. 14 din 1 martie 1941.
[68] ANDJT, Fond Primăria Poşta, dosar nr. 35/1941, f. 94.
[69] „Dobrogea Jună”, Anul XXXVII, nr. 64 din 8 mai 1941.
[70] „MO”, Partea I, nr. 61 din 13martie 1941, pp. 1245-1251.
[71] ANDJT, Fond Primăria Casimcea, dosar nr. 17/1940-1948, ff. 27- 37.
[72] „Progresul Tulcei”, Anul III, nr. 15 din 2 octombrie 1927.
[73] ANDJT, Fond Camera Agricolă Tulcea, dosar nr. 2/1928, ff. 120-121.
[74] Colonelul Costin Ionaşcu, comandant al garnizoanei Tulcea şi al artileriei Diviziei 10 infanterie (1941), Prefect al judeţului Tulcea (21 ianuarie 1941-2 decembrie 1941); în timpul războiului, a fost avansat la gradul de general şi a comandat Divizia 9 Infanterie, vezi Victor Henrich Baumann, Raluca-Elena Petrov, Elena Franga, *Instituţia Prefectului - judeţul Tulcea, trecut şi prezent*, Editura Celebris, Constanţa, 2012, pp. 120-121.
[75] ANDJT, Fond Prefectură Tulcea. Serviciul Administrativ, dosar nr. 965/1941, f. 52.
[76]„Argus”, Anul XXXI, nr. 8400 din 14 aprilie 1941.
[77]„Universul”, Anul 58, nr.151 din 7 iunie 1941.
[78]„Expresul”, Anul 36, nr. 1249 din 8 iunie 1941.
[79]„MO”, Partea I, nr. 163 din 12 iulie 1941, p. 4030.
[80]„Universul”, Anul 58, nr. 209 din 5 august 1941.
[81]„Informatorul Comercial al Cooperaţiei”, Anul II, nr. 18 din 9 martie 1940 şi nr. 28 din 1 iunie 1940.
[82] ANDJT, Fond Prefectura Tulcea. Serviciul Administrativ, dosar nr. 965/1941, f. 31.
[83] Ibidem, dosar nr. 1038/1941, ff. 3-4.
[84] „MO”, Partea I, nr.161 din 10 iulie 1941, pp. 3983-3984.
[85]„Cuvântul”, Anul XXII, nr. 99 din 4 mai 1941.
[86]„Buletinul Oficial al judeţului Tecuci” nr. 15 din 1 august 1941.
[87] ANDJT, Fond Prefectura Tulcea. Serviciul Administrativ, dosar nr. 965/1941, ff. 33-36.
[88] Idem, Fond Primăria Poşta, dosar nr. 35/1941, f. 210.
[89] Ibidem, f. 247.
[90]„Buletinul Oficial al judeţului Tulcea”, Anul XVII, nr. 4-8 din 1 aprilie-1 iunie 1941.
[91]„Universul”, Anul 59, nr. 354 din 28 decembrie 1942.
[92] „Buletinul Oficial al judeţului Brăila”, Anul III, nr. 49 din 1 martie 1942.
[93]„Satul”, Anul XII, nr. 137 şi nr. 138 din aprilie 1942.
[94]„Universul”, Anul 59, nr. 119 din 4 mai 1942.
[95]„Acţiunea”, Anul XII, nr. 3283 din 18 mai 1941.
[96] „Buletinul Pisciculturii Româneşti” nr. 6 din iulie-septembrie 1943.
[97] „MO”, Partea I, nr. 144 din 24 iunie 1942, pp. 5185-5188.
[98] ANDJT, Fond Primăria Carcaliu, dosar nr. 39/1942, f. 28 .
[99] „MO”, Partea I, nr. 42 din 20 februarie 1940, p. 745.
[100] ANDJT, Fond Primăria Carcaliu, dosar nr. 39/1942, f. 35.
[101] Idem, Fond Prefectură Tulcea. Serviciul Administrativ, dosar nr. 1062/1942, ff. 117-118.
[102]„Gazeta Comerţului”, Anul XIII, nr. 48 din 30 noiembrie 1942.
[103]„Buletinul Oficial al judeţului Brăila”, Anul III, nr. 14 din 15 octombrie 1942.
[104] ANDJT, Fond Pretura Tulcea, dosar nr. 304/1942, f. 257.
[105] „MO”, Partea a II-a, nr. 34 din 10 februarie 1943, pp. 755-756.
[106] ANDJT, Fond Primăria Calfa, dosar nr. 12/1943, ff.365-366.
[107]„Gazeta Comerţului”, Anul XIV, nr. 11 din 22 martie 1943 şi nr. 6 din 15 februarie 1943.
[108] ANDJT, Fond Prefectura Tulcea. Serviciul Administrativ, dosar nr. 1256/1944, ff. 116-119.
[109] Idem, Fond Primăria Dorobanţu, dosar nr. 4/1943, f. 22.
[110]„Gazeta Comerţului”, Anul XIV, nr. 22 din 7 iunie 1943.
[111] ANDJT, Fond Primăria Calfa, dosar nr. 12/1943, f. 468 şi f. 475.
[112] Constantin C. Giurescu, *Ordonaţe şi circulări privind programul gospodăresc al Ţinutului Dunărea de Jos*, Editura „Monitorul Oficial”, Bucureşti, 1939, pp. 8-10.
[113] „Gazeta Comerţului”, Anul XIII, nr. 1 din 5 ianuarie 1942.
[114] ANDJT, Fond Prefectura Tulcea. Serviciul Administrativ, dosar nr. 1061/1943, f. 23.
[115] Ibidem, dosar nr. 1249/1944, ff. 20-21.
[116] Câteva preţuri din ianuarie 1944, comparativ cu ianuarie 1941: carnea de porc 200 lei/60 lei kg; slănina 260 lei/80 lei kg; laptele 45 lei/16 lei litrul; uleiul de floarea-soarelui 236 lei/52 lei litrul; suta de ouă 1.300 lei/600 lei; găina 300 lei/125 lei; pâinea neagră populară 33 lei/12 lei kg; mălaiul ţărănesc 28 lei/8 lei kg, vezi „Buletinul Preţurilor”, Anul V, nr. 2 din februarie 1941; idem, Anul VIII, nr. 1-3 din ianuarie-martie 1944.
[117]ANDJT, Fond Prefectură Tulcea. Serviciul Administrativ, dosar nr. 1257/1944, f. 15.
[118] Ibidem, dosar nr. 1249/1944, f. 54.
[119] Ibidem, dosar nr. 1250/1944, f. 54.
[120] Ibidem, dosar nr. 1249/1944, ff. 58-59.
[121] Ibidem, dosar nr. 1250/1944, ff. 21-28.
[122] Ibidem, dosar nr. 1256/1944, ff.163-165.
[123] Ibidem, dosar nr. 1260/1944, f.73.
[124] Ibidem, dosar nr. 1259/1944, ff. 257-266.

DE LA SERVICIUL SPECIAL DE INFORMAŢII LA DIRECŢIA GENERALĂ A SECURITĂŢII STATULUI. ISTORIA SERVICIULUI SPECIAL DE INFORMAŢII LA 23 AUGUST 1944 ŞI DUPĂ

Dr. Tiberiu TĂNASE

Eugen Cristescu[1] s-a străduit să satisfacă exigenţele în domeniul informaţiilor impuse de necesităţile de război. A reorganizat Serviciul Special de Informaţii (SSI), luând ca model structurile moderne de Intelligence ale perioadei, de la care a adaptat, la mentalităţile, condiţiile și posibilităţile românești, tot ce s-a putut.

Sunt multe evenimente majore ale anilor 1940-1944 în care SSI-ul s-a implicat, acționând în direcția apărării interesului naţional și ne putem referi la: opoziţia faţă de mișcarea legionară, prin informările pentru stoparea și neutralizarea rebeliunii din 21-23 ianuarie 1941; sprijinul în secret a comunităţii evreiești; colaborarea informativă de pe poziţii egale cu Abwer-ul (Serviciul de Informaţii al Armatei Germane); aflarea datei raidului american asupra Ploieștiului (1 august 1943), cu o săptămână înainte ca acesta să se producă, dar și contactul cu serviciile secrete anglo-americane și protejarea, până la încheierea războiului, a ofiţerilor britanici din grupul „Autonomus", care fuseseră parașutaţi în decembrie 1943 și arestaţi imediat; protejarea unor personalităţi politice românești din opoziţie, dar și a unor lideri din afara opoziţiei - Petru Groza, Ion Gh. Maurer, Mihai Beniuc (angajat în SSI pentru a nu fi trimis pe front).

Operaţiunea „Autonomus", plănuită de britanici, a făcut parte din acest plan. Acesta a avut loc între 23 decembrie 1943 și 23 august 1944 și s-a dovedit o operaţiune de succes. SSI a aflat imediat de prezenţa a trei ofiţeri britanici pe teritoriul României. Directorul SSI, Eugen Cristescu a avut acordul mareșalului Ion Antonescu pentru a asigura ofiţerilor britanici condiţii speciale de detenţie. Eugen Cristescu i-a lăsat să stabilească legătura radio cu Comandamentul Militar de la Cairo. De asemenea, Cristescu i-a protejat pe ofiţerii britanici de Serviciile Secrete Germane care doreau capturarea lor.

SSI la 23 august 1944

Mărturii importante despre momentul 23 august 1944 deţinem și ca urmare a existenţei, în Arhivele Naţionale ale României – Fondul „Manuscrise", a *Memoriului de activitate al locotenent-colonelului Traian Borcescu*, șeful Secţiei 2 Contrainformaţii din cadrul SSI[2]. Ofiţerul, din postura sa de conducător al structurii menţionate, cu atribuţii în ceea ce privește cunoașterea și combaterea fenomenelor care puteau atinge ordinea și stabilitatea internă a ţării în timp de război, este unul din participanţii direcţi la acţiunea de pregătire a actului, demonstrând, încă o dată, că această îndrăzneaţă acţiune de alăturare a României la coaliţia Naţiunilor Unite nu s-a făcut ad-hoc, ci a necesitat un plan minuţios elaborat, la care SSI-ul a contribuit prin reprezentanţii săi, care și-au făcut pe deplin datoria faţă de ţară, ca și în alte momente sau evenimente de mare importanţă pentru România.

Eugen Cristescu

În rândurile următoare prezentăm, pe scurt, momentele hotărâtoare ale zilei de 23 august 1944, așa cum au fost ele trăite și relatate de Traian Borcescu[3].

SSI îl informase din timp pe Conducătorul Statului, despre intenţiile unui grup de generali, în combinaţie cu Palatul Regal și câţiva fruntași politici ai *„opoziţiei democratice"* de a prelua puterea, dar mareșalul Antonescu, prea încrezător în prestigiul său și în onoarea de ofiţer al Armatei Române n-a vrut să creadă ca *„e ceva serios"*. Îi considera pe toţi niște *„pisicuţe cu clopoţei, care nu sunt în stare să prindă șoareci"*.

Chiar și Hitler, cu ocazia ultimei întrevederi cu Antonescu, i-a atras atenţia *„să nu se ducă singur la Palat"*. Dar mareșalul Antonescu rămăsese convins că *„poate dormi cu capul pe genunchii generalilor săi"*.

Totuși, încă din aprilie 1943, mareșalul Antonescu își dăduse seama că Germania va pierde războiul și i-a spus lui Cristescu că *„important e ca noi să nu-l pierdem pe al nostru"*, referindu-se la negocierile posibile pentru ieșirea din alianţa cu Germania și alăturarea coaliţiei Naţiunilor Unite.

„Când Eugen Cristescu a auzit de trecerea Mareșalului spre Palat (se ducea la întrevederea cu regele Mihai I, unde va fi arestat – n.n.) *fără să-i poată vorbi, a venit la serviciul său din strada Ionescu Gion. Mi-a dat telefon, ca imediat să convoc în biroul său pe toţi șefii de serviciu și subdirectori, întrucât își dă demisia. Era ora 16,30-17. Serviciul fiind dispersat la Joiţa și Măgurele, alţii pe front, iar restul la Geoagiu (Transilvania) au fost prezenţi un număr mic de funcţionari. Erau prezenţi în afară de mine următorii: Nic. Stănescu[4], Agronomu, Gh. Mihai, Becescu Florin, Micandru și Proca"*.

Eugen Cristescu a luat cuvântul: *„V-am convocat pentru ultima dată a colaborării noastre. Situaţia războiului este tragică și trebuie să ieșim din război. Probabil că alte echipe vor lua locul*

Colonelul Traian Borcescu

– mai ales în locul acelora ce aţi lucrat cu nemţii. Eu îmi asum toată răspunderea pentru tot ce s-a făcut de acest serviciu. D-voastră aţi fost simpli executanţi – fără să ştiţi cauzele care au generat anumite măsuri. Îmi dau demisia, pe care o las pentru a fi înmânată celor ce vor lua conducerea ţării. Rog pe dl. col. Borcescu să-mi ţină locul, până la venirea col. Siminel Victor din comuna Joiţa, unde este dispersat, spre a lua provizoriu şefia Serviciului până la numirea unui nou titular, de către noul guvern...".

Ofiţerul de informaţii redă, în continuare, ultimul dialog purtat cu Cristescu în calitatea acestuia de director al SSI, acesta relatându-i faptul că avea cunoştinţă de activităţile sale clandestine: „*D-ta ai poziţia cea mai bună. Ştiam că lucrezi cu Marele Stat Major şi te-ai ascuns de mine. Nu uita însă că te-am ajutat atât la dezinformarea nemţilor şi chiar a mareşalului, că ţi-am dat bani să faci lucrarea «Infiltraţia germană în economia românească», că am ajutat pe evrei, susţinându-ţi toate referatele d-tale, că în problema comunistă am lucrat numai informativ prin Siguranţa Generală şi altele şi care sper să scap de răspunderi. Acum te rog – spuse în continuare Eugen Cristescu –* ***să ai grijă de lada cu documentele ce se află la mine în birou şi care îmi va servi la justificarea activităţilor mele în SSI... Nu am nimic în neregulă. La ultimul control al Curţii de Conturi am fost apreciat ca unul din cei mai corecţi mânuitori de fonduri. Acum plec la Inspectoratul General al Jandarmeriei să mă consult cu generalul Tobescu***".

De menţionat că după 23 august 1944, Eugen Cristescu a distrus mai multe dosare, apoi s-a refugiat cu o mare parte din arhiva sa în comuna Bughea, din judeţul Muscel, unde a şi fost arestat, pe 24 septembrie 1944. Transferat în URSS, a fost îndelung anchetat, iar în 1946 – condamnat la moarte. Prin decret regal, şi la intervenţia lui Lucreţiu Pătrăşcanu, pedeapsa i-a fost comutată în muncă silnică pe viaţă. Oficial, a decedat pe 12 iunie 1950, în Penitenciarul Văcăreşti, la numai 55 de ani.

Traian Borcescu, având contact direct cu Palatul a fost informat, la ora 17.20, de faptul că Ion şi Mihai Antonescu au fost arestaţi de o echipă din garda Palatului, la ordinul regelui Mihai.

Eugen Cristescu, şeful SSI, văzându-se ameninţat de noua conjunctură politică, s-a refugiat, părăsind Bucureştiul, fiind reţinut de organele Jandarmeriei la 24 septembrie.

Colaboratorul lui apropiat, locotenent-colonelul Traian Borcescu, şeful Secţiei 2 Contrainformaţii, fusese chemat cu câteva luni înainte la Marele Stat Major, unde i se ceruse cooperarea, fără ştirea lui Eugen Cristescu, la pregătirea momentului când urma să se producă marea cotitură în politica şi strategia militară a statului român.

În dimineaţa zilei de 23 august 1944, Traian Borcescu – aşa cum a declarat ulterior – a fost informat despre cursul pe care aveau să îl ia evenimentele.

Generalul Constantin Sănătescu

În paginile manuscrisului, urmează prezentarea unor măsuri concrete adoptate pe plan informativ pentru zădărnicirea preconizatelor acţiuni ale Reich-ului de înăbuşire a „*puciului*", aşa cum caracterizau germanii arestarea Conducătorului Statului. „*La ora 22, posturile de radio difuzează proclamaţia regelui şi declaraţia guvernului Sănătescu. Plec însoţit de două maşini spre Palat, pentru a mă prezenta generalului Sănătescu. Am intrat prin aripa palatului dinspre biserica Creţulescu.*

I-am raportat pregătirile ce le-am făcut pentru ieşirea din război – şi de care ştia – prezentându-i:

- dosarul cu legăturile telefonice ale armatei şi ambasadei germane; ale tuturor spionilor, agenţilor, legionarilor, teroriştilor şi colaboraţioniştilor;

- dosarul cu tabelele cu numele şi adresele celor ce urmau să fie arestaţi şi trimişi în lagăre (spioni, agenţi, legionari, teroriști etc.).

I-am raportat că am eliberat din proprie iniţiativă pe toţi cei din închisoarea Malmezon şi rog să-mi dea aprobarea pentru eliberarea celor din Tg. Jiu şi a democraţilor din celelalte închisori.

Că mai dispun de:

- un dosar cu colaboraţioniştii din minister, presă şi particulari;

- proiect de folosirea trupelor din Capitală pentru dezarmarea şi arestarea hitleriştilor din Capitală;

- proiect de alungarea din ţară a tuturor minoritarilor care au acţionat alături de trupele Axei;

- plan de măsuri ce trebuiesc luate contra paraşutiştilor germani şi legionari ce vor fi lansaţi în spatele frontului sau pe teritoriul ţării.

Generalul Sănătescu m-a felicitat şi mulţumit pentru colaborarea din timpul interceptărilor telefonice folosite de germani, de unităţile şi agenţii lor şi mi-a ordonat luarea de măsuri, de a stăpâni ordinea internă – până la prezentarea noilor titulari, întrucât vechii titulari au fugit de la posturile lor şi să contribui, deci, la consolidarea actului istoric [...].

«Planul de folosirea trupelor din Capitală este deja făcut de Comandamentul Militar al Capitalei de comun acord cu PCR [...]. ***Pentru rest vei primi ordine»***.

Pentru a nu se pierde vremea, am dat dosarul cu legăturile telefonice colectate din anii 1942, 1943 şi 1944 lui Dan Brătianu pentru a merge cu ofiţerii mei la tehnicienii de la repartitor şi să înceapă operaţiunea în timp ce lt. col. Rădulescu Octav a chemat pe şefa operatoare cu condica de ordine către toate centralele din ţară, scriind personal, în calitate de comandant militar, ordinul de deconectare a legăturilor telefonice folosite de germani. Deci

totul s-a desfășurat pe baza planului dinainte stabilit.

Tot în această noapte 23/24 august , am dat ordin telefonic lagărului Tg. Jiu – în numele generalului Sănătescu Const. – de a fi eliberaţi toţi democraţii aflaţi în lagăr cu excepţia legionarilor".

Generalul Victor Siminel

Prin deciziile rapide și hotărâte luate de SSI, aflat în acele ore sub conducerea operativă a lui Borcescu, autorităţile civile și militare germane din Capitală au fost private de posibilitatea de a-și coordona acţiunile cu unităţile dislocate pe teritoriul naţional, contribuind direct la zădărnicirea acţiunii Wehrmacht-ului de a reintroduce „*ordinea*" în România. De asemenea, nu a permis germanilor să poată obţine informaţii de importanţă vitală prin intermediul reţelelor de agenţi constituite în ultimii ani, deoarece acestea au fost lichidate extrem de rapid, SSI-ul cunoscându-le, în cea mai mare parte, structura și activitatea.

Serviciul Special de Informaţii după 23 August 1944 și noua sa titulatură - Serviciul de Informaţii al Ministerului de Război (SIMR)

După evenimentele din august 1944, Cristescu părăsește conducerea SSI, preluată temporar de Traian Borcescu, șef al Secţiei 2 Contrainformaţii.

Colaboratorul lui apropiat, locotenent-colonelul „*Traian Borcescu, șeful Secţiei a II-a Contrainformaţii, fusese chemat cu câteva luni înainte la M*[arele] *St*[at] *Major, unde i se ceruse cooperarea, fără știrea lui Eugen Cristescu, la pregătirea momentului când urma să se producă marea cotitură în politica și strategia militară a statului român. În dimineaţa zilei de 23 august 1944, Traian Borcescu – așa cum a declarat ulterior – a fost informat despre cursul pe care aveau să îl ia evenimentele*".

La conducerea SSI a urmat pentru o scurtă perioadă, între 25 august și 19 septembrie 1944, generalul Victor Siminel, care a îndeplinit funcţia de director general. Apoi a primit alte însărcinări importante: șef al delegaţiei militare a Înaltului Comandament Român în Comisia de redactare a Armistiţiului, șef al Comisiei militare române de legătură cu Comisia Aliată de Control, iar din septembrie 1947 este consilier militar în Comisia Interministerială pentru executarea Tratatului de Pace, funcţie pe care o deţine până la trecerea sa în cadrul disponibil (1 ianuarie 1948).

Noul director nu a făcut altceva decât să conducă activitatea informativă și contrainformativă a SSI în formula convenită în august 1944. La jumătatea lunii septembrie, din ordinul Comandamentului sovietic s-au sigilat aparatele de radio din dotare. În consecinţă, activitatea externă, precum și legăturile între centrele Serviciului și rezidenţele interne au fost paralizate. Este primul amestec brutal al sovieticilor în activitatea SSI. Asemenea practici se vor repeta prin arestarea abuzivă a unor cadre și agenţi, care făcuseră parte din structurile informative ale Frontului de Est.

Generalul Mihail Ioan Racoviță

Trebuia să se treacă astfel la o reorganizare care să corespundă acestor condiţii. Sarcina de a reorganiza SSI i-a revenit Ministerului de Război, care luase iniţiativa unui proiect de lege înaintat la 10 septembrie 1944. Peste 4 zile, regele Mihai a semnat Decretul-lege nr. 158 în baza căruia Serviciul Special de Informaţii trecea de la Președinţia Consiliului de Miniștri la Ministerul de Război. În ce privește organizarea, funcţionarea și stabilirea atribuţiilor Serviciului, acestea urmau să fie determinate prin decizie ministerială.

Colonelul Ion Lissievici povestește în lucrarea sa memorialistică faptul „*că la 12 septembrie 1944, chiar în ziua când la Moscova se parafa Convenţia de Armistiţiu între România și Naţiunile Unite, a fost chemat de generalul Mihail Racoviţă – ministrul de Război*". Cu acea ocazie i s-a adus la cunoștinţă că Ministerul de Război urmează să-i încredinţeze funcţia de director general al SSI, fapt pentru care îi lăsa la dispoziţie 10 zile pentru a se documenta în vederea reorganizării instituţiei în conformitate cu noile condiţii social-politice interne. „*Începând de a doua zi* – menţionează colonelul Ion Lissievici – *am discutat cu fiecare șef de secţie în parte propunerile făcute și am căzut de acord asupra unei organizări a secţiei respective, cum și a activităţii ce urma să desfășoare în viitor. Rezultatul acestor discuţii a fost concretizat într-o serie de scheme și grafice, însoţite de detaliile scrise strict necesare*".

Conducerea Ministerului de Război a fost de acord cu noua schemă organizatorică și cu misiunile informative fixate fiecărei secţii, fapt pentru care a elaborat decizia de numire a colonelului Ion Lissievici la conducerea *Serviciului de Informaţii* (noua denumire a SSI – n.n.), trecut în subordinea Armatei, începând cu data de 20 septembrie 1944. Din păcate, „*Lissievici va ocupa acest post o perioadă foarte scurtă de timp, din septembrie 1944 până în decembrie 1944, când va fi schimbat din funcţie*" (25 septembrie-25 decembrie 1944 – n.n.).

Motivele care ţin de această schimbare sunt complexe și au la bază noua orientare a României de după 1944 și, implicit, schimbarea legăturilor cu URSS. În acest sens,

trebuie precizat faptul că superiorii din serviciile sovietice au interzis Serviciului de Informaţii românesc orice legătură externă, procedând în acelaşi timp la numeroase arestări de cadre. Lissievici reacţionează, întocmind un raport către ministrul de Război prin care prezintă situaţia *„funcţionarilor timoraţi prin măsurile privative de libertate ce s-au luat de către organele sovietice, argumentând totodată că acest fapt afectează grav prestaţia şi randamentul serviciului*".

Din acest moment, Lissievici devine un personaj incomod, care trebuie înlăturat din structurile superioare ale instituţiei.

Revenirea SSI în subordinea Preşedinţiei Consiliului de Miniştri a fost legiferată prin Decretul-lege nr. 1264 din 18 aprilie 1945, iar structura şi misiunile au fost stabilite prin Decizia Ministerială nr. 79 din 27 aprilie 1945, revenind şi la denumirea consacrată Serviciul Special de Informaţii, cu sarcini de informaţii externe şi contraspionaj, dar funcţionând în paralel până în 1951 cu nou înfiinţata, după model sovietic, Direcţie Generală a Securităţii Poporului (1948). Acest lucru pregătea desfiinţarea sa, prin includerea în Direcţia Generală a Securităţii Statului, în baza Decretului-lege din 2 aprilie 1951.

♦ ♦ ♦

BIBLIOGRAFIE:

- Arhivele Naţionale ale României, Fond „Manuscrise", *Memoriul de activitate al locotenent-colonelului Traian Borcescu*;

- Pavel Moraru, *Serviciile secrete şi Basarabia*, Editura Militară, Bucureşti, 2008;

- Mihail Moruzov, *Expunere asupra Serviciilor de Informaţii ale Armatei. Istoric*, (1934), în *Mihail Moruzov şi frontul secret,* Editura Elion, Bucureşti, 2004;

- Eugen Cristescu, *Organizarea şi activitatea Serviciului Special de Informaţii*, în Cristian Troncotă, *Eugen Cristescu. Asul serviciilor secrete româneşti. Memorii (1916-1944), mărturii, documente*, prefaţă de Dan Zamfirescu, Editura R.A.I., Bucureşti, Editura Roza Vânturilor, Bucureşti, f.a., pp. 131-223;

- Idem, *Omul de taină al mareşalului*, Editura Elion, Bucureşti, 2005;

- Idem, *Torţionarii. Istoria serviciilor de informaţii şi securitate ale regimului comunist din România (1948-1964)*, Editura Elion, Bucureşti, 2006;

- Idem, *Duplicitarii. O istorie a serviciilor de informaţii şi securitate ale regimului comunist din România (1965-1989)*, Editura Elion, Bucureşti, 2003;

- Idem, *România şi frontul secret (1859-1945)***,** Editura Elion, 2007;

- Idem, *Momente şi personalităţi din istoria serviciilor secrete româneşti (1924-1989),* Editura Elion, Bucureşti, 2017;

- Tiberiu Tănase, *Informări ale structurilor de ordine şi informaţii prezentate autorităţilor române, înainte de declanşarea evenimentelor*, în revista „Art-Emis" http://www.art-emis.ro/istorie/2427-evenimentele-de-la-23-august-1944-si-urmrile-acestora.html;

- Idem, *Serviciile de informaţii româneşti în timpul Primului Război Mondial*, în revista „Historia" nr. 78/iunie 2008, pp. 26-33;

- Idem, *SSI în timpul celui de-al II-lea Război Mondial – adaptarea la condiţiile de război,* în revista „Historia" nr. 80/august 2008, pp. 32-38;

- Idem, *Personalităţi ale frontului secret în istoria serviciilor de informaţii româneşti*, în revista „Intelligence" nr. 19/martie-mai 2011;

- Idem, Ioan-Codruţ Lucinescu, *Mărturii importante despre momentul 23 august 1944 din Memoriul de activitate al locotenent-colonelului Traian Borcescu***,** revista „Intelligence" nr. 28/decembrie 2014-martie 2015, pp. 56-62.

From the Special Intelligence Service to the General Directorate of State Security. The History of the Special Intelligence Service on and after August 23, 1944

Tiberiu Tănase, Ph.D.

Abstract: The Special Intelligence Service was closely involved in the preparation of August 23, 1944. After this date, the institution was subordinated to the Ministry of War and reorganized. It functioned in parallel with the General Directorate of People's Security, established in 1948, after the Soviet model, until 1951, when it was included in the General Directorate of State Security. Eloquent are the testimonies of Eugen Cristescu and Colonel Traian Borcescu about the events of August 1944.

Keywords: August 23, 1944, Special Intelligence Service, Eugen Cristescu, Traian Borcescu, testimonies.

NOTE

[1] Eugen Cristescu a fost numit director al Serviciului Special de Informaţii prin Înaltul Decret Regal nr. 157357 din 12 noiembrie 1940. A deţinut această funcţie în perioada 12 noiembrie 1940-23 august 1944.

[2] Arhivele Naţionale ale României, A.N.I.C., Fond „Manuscrise", Memoriul de activitate al locotenent-colonelului Traian Borcescu.

[3] Traian Borcescu (n. 22 noiembrie 1899, comuna Cireşani, judeţul Buzău - ?). Militar de carieră, şef al Secţiei de Contrainformaţii al SSI, avansat până în funcţia de director general interimar al SSI. În preajma izbucnirii războiului împotriva Uniunii Sovietice, Eugen Cristescu l-a numit şef al Secretariatului, funcţie în care s-a aflat până la 1 decembrie 1941. Devine apoi şef al Secţiei Contrainformaţii, activând în această postură până la 10 octombrie 1944. Aflat în funcţia de director general interimar al SSI (23-26 august 1944), Traian Borcescu a fost ultimul oficial român care, din dispoziţia lui Constantin Sănătescu şi a lui Grigore Niculescu-Buzeşti, la 28 august 1944, a purtat o scurtă discuţie cu mareşalul Ion Antonescu, ţinut atunci sub sechestru.

[4] Nicolae Stănescu a fost director general a SSI în perioada 12 martie-12 iulie 1945.

ILUSTRUL GENERAL PLATON CHIRNOAGĂ – SINGURUL GENERAL ROMÂN PRIZONIER PE FRONTUL DE VEST

General de brigadă (r) prof. univ. Dr. Adrian STROEA
Colonel (r) Marin GHINOIU

O personalitate importantă a artileriei române moderne a fost generalul Platon Chirnoagă. Controversat pentru vederile sale politice și mai ales pentru legăturile cu mișcarea legionară după căderea în prizonierat la germani, generalul Chirnoagă nu poate fi perceput decât ca un foarte bun ofiţer, cu o temeinică pregătire profesională. O dovadă elocventă în acest sens o reprezintă faptul că o bună bucată de vreme a îndeplinit, respectata și onoranta funcţie de profesor la Cursul de comandament din Marele Stat Major, destinat pregătirii viitorilor generali de brigadă. Pentru puţin timp a îndeplinit și funcţia de comandant al Școlii de Aplicaţie pentru Artilerie Timișoara, motiv pentru care a rămas la loc de cinste în conștiinţa afectivă a artileriștilor. S-a afirmat totodată și ca valoros istoric și memorialist militar, prin lucrările sale „*Istoria Daciei și continuitatea Daco-Romană*"și „*Istoria politică și militară a războiului României contra Rusiei Sovietice*". Platon Chirnoagă a fost un mare patriot român, care nu a putut accepta niciodată că România a căzut sub stăpânire sovietică, din cauza unor măsuri pripite, negândite și neloiale faţă de Ţară, faţă de mareșalul Ion Antonescu, luate de regele Mihai, cât și prin trădarea aliaţilor din Ţările Axei.

Generalul Platon Chirnoagă

Platon Chirnoagă s-a născut 24 octombrie 1894, în localitatea Poduri, Bacău. Familia Chirnoagă – Gheorghe învăţător și Olimpia casnică – a avut opt copii. Unul din fraţii generalului, Eugen Chirnoagă[1], a devenit un chimist renumit, profesor universitar și rector al Universităţii Politehnica din București. Un alt frate al generalului, Mihai Chirnoagă[2] - renumit prozator și critic literar.

Pregătirea militară

A urmat liceul în Iași, apoi Școala Militară de Artilerie și Geniu (1913-1915), pe care a absolvit-o pe locul 20 din 107 absolvenţi, fiind coleg, printre alţii, cu viitorul general Titus Gârbea. În perioada 1923-1925, a urmat Școala Superioară de Război, fiind coleg, printre alţii, cu viitorii generali Nicolae Dragomir, Constantin Atanasiu și Paul Leonida (artileriști) și Cristu Cantuniar (cavalerie).

Grade militare

15 iunie 1915 – sublocotenent; 1 aprilie 1917 – locotenent; 1 octombrie 1919 – căpitan; 1 iulie 1927 – maior; 10 mai 1934 – locotenent-colonel; 26 februarie 1939 – colonel; 23 martie 1944 – general de brigadă[3].

Decoraţii

Ordinul „Coroana României", cu spade, clasa a V-a; Ordinul „Crucea Comemorativă"; Medalia „Victoria"; „Steaua României", în grad de ofiţer; „Coroana României", clasa a III-a cu spade și panglică de „Virtutea Militară"; „Crucea de Fier" germană, clasa a III-a; „Steaua României", clasa a III-a, cu spade și panglică de „Virtutea Militară"[4].

Funcţii militare

În perioada1915-1923: comandant de subunitate în Regimentul 17 Obuziere, cu care a participat la Războiului de (Re)Întregire și la Campania din 1919 din Ungaria.

După absolvirea Școlii Superioare de Război, a lucrat la Statul Major al Trupelor de Munte, de unde a fost mutat în Marele Stat Major, la Secţia Operaţii. Mai apoi, a fost profesor la Cursul de comandament, mai sus menţionat.

În perioada 1936-1938, i s-a încredinţat comanda Regimentului 1 de Artilerie Grăniceri, când, sub coordonarea generalului Ion Sichitiu, a participat la elaborarea lucrării „*Călăuza ofiţerului. Strategie și tactică aplicată*".

Mai apoi, a îndeplinit funcţiile de profesor (1938-1939) și comandant (1939) al Școlii de Aplicaţie a Artileriei din Timișoara. A fost ultimul comandant al acestei instituţii din orașul de pe Bega.

După mutarea Școlilor de Artilerie la Pitești și desfiinţarea Școlii de Aplicaţie a Artileriei, colonelul Platon Chirnoagă a fost șeful operaţiilor (11 septembrie 1939-22 iunie 1941) și subșeful de stat-major al Armatei 3 (1941-1942, 1942-1944).

În anul 1942, a efectuat stagiu la comanda Regimentului 7 Artilerie Grea și a comandat Grupul de Artilerie Grea din Corpul Vânătorilor de Munte.

În ianuarie 1944, a fost avansat general de brigadă, primind conducerea Brigăzii 4 Artilerie. La 23 august 1944 se găsea în permisie și, auzind comunicatul radiofonic, a decis să se întoarcă la comanda unităţii. I s-a oferit conducerea Diviziei 4, recent reconstituită, ea fiind practic desfiinţată în

urma masivelor pierderi de la sfârșitul lui august 1944. Divizia 4, compusă din Regimentele 5, 20 și 21 Infanterie și Regimentele 2 și 10 Artilerie, a fost trimisă, pe jos, spre Ungaria.

Generalul Petre Dumitrescu

În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, a participat cu Armata 3 (general de artilerie Petre Dumitrescu) la luptele din Bucovina, nordul Basarabiei, Nistru, Transnistria, Sevastopol, Crimeea, Kuban și la Cotul Donului.

În timpul luptelor de pe Tisa, unde Divizia 4 a înlocuit o divizie sovietică în capul de pod de Szolnok, a căzut prizonier la Divizia 24 Blindată germană, împreună cu alte câteva mii de soldaţi, fiind singurul general român căzut prizonier pe Frontul de Vest. „*În urma anchetei s-a demonstrat că «generalul Chirnoagă s-a purtat ca un brav», conducând personal lupta timp de două zile*”[5].

În timpul războiului din est a primit frumoase caracterizări din partea șefilor săi, renumiţi generali și comandanţi români. Astfel, generalul Petre Dumitrescu, comandantul Armatei 3 române, l-a caracterizat ca „*înzestrat cu cele mai frumoase însușiri de inteligență, judecată și caracter, cu un simț operativ foarte dezvoltat, cu un temperament liniștit, dar destul de energic*”, iar generalul Avramescu, comandantul Corpului de Munte, îl descria ca „*ofiţer superior valoros și foarte bine pregătit pentru comandă superioară, cu excepţionale calităţi*”[6].

Generalul Gheorghe Avramescu

Generalul Chirnoagă și lupta Diviziei 4 Infanterie în capul de pod de pe Tisa

După ce o parte din trupele române au fost dezarmate de sovietici, la 2 septembrie 1944, în zona Bacău, Divizia 4 Infanterie a fost reintrodusă în lupte pe frontul din Ungaria, înlocuind, la 15 octombrie, Divizia 409 Infanterie sovietică.

„*Dispusă pe un front mare (30 km), pe ambele maluri ale Tisei, cu rezerva și marea majoritate a artileriei la est de râu, Divizia 4 Infanterie s-a aflat, de la început, într-o situaţie extrem de dificilă.* […] *Lipsite de sprijinul eficient al artileriei și fără a putea fi reaprovizionate, unităţile Diviziei 4 Infanterie din capul de pod au luptat eroic timp de două zile, respingând toate contraatacurile executate de inamic.* […] *În pofida pierderilor mari înregistrate în luptă,* […] *adică 16,48% din efectivele luptătoare – analiza concepţiei și conducerii acţiunilor militare din zona Szolnok relevă faptul că generalul Platon Chirnoagă și statul său major nu au greșit în timpul pregătirii luptei și nici în timpul acesteia, că unităţile și subunităţile române au luptat eroic, rămânând pe poziţii chiar și atunci când tancurile inamicului au pătruns în dispozitivul lor. Pierderile mari ale diviziei constituie o dovadă a hotărârii de luptă, indiferent de sacrificiu. Comportarea în luptă a generalului Platon Chirnoagă exclude, de asemenea, varianta trădării, deoarece, la 20 octombrie1944, în capul de pod de la vest de Tisa , la ora 17.00, după ce forţele diviziei fuseseră încercuite aproape complet și muniţia se terminase, comandantul diviziei, împreună cu ofiţeri de stat-major, a trecut pe malul de est al Tisei, în zona Kanton, unde nu se semnalase prezenţa inamicului. Seara, la orele 18, au fost capturaţi însă de trupe germane infiltrate în dreptul localităţii Martfu*”[7].

Ca o curiozitate, cu doar 4 zile înainte de a împlini 50 de ani, generalul Chirnoagă a căzut prizonier.

„*Generalul Chirnoagă își trecuse aproape întreaga infanterie pe malul de vest al Tisei, lăsând pe cel de est numai o slabă acoperire de două batalioane* […] *și artileria grea – sub comanda generalului Alexandru Dobriceanu* […] *Despărţită de baza de plecare, lipsită de artilerie și neputându-se aproviziona cu muniţii, divizia a fost atacată de germani cu un mare număr de tancuri, care i-au tăiat legătura și au izolat-o.* […] *Când aceasta și-a terminat muniţia și nu s-a mai putut reaproviziona* […] *divizia a fost nevoită să se predea, pierzându-se 6.500 de oameni. Împrejurarea că peste câteva zile generalul Chirnoagă a găsit de cuviinţă să vorbească la postul de radio «Donau» de la Viena, îndemnând pe soldaţii armatelor române să rămână fideli alianţei cu Germania, a determinat pe unii comentatori să formuleze ipoteze urâte asupra cauzelor ce au provocat dezastrul Diviziei 4 române, pe care o comandase generalul. Acesta a rămas în Germania, după încheierea păcii, pe când șeful său de stat-major, colonelul Ciobanu, întorcându-se în ţară, a fost dat în judecată și condamnat*”[8].

Generalul Nicolae Scarlat Stoenescu

Comandantul Corpului 4 Armată, generalul **Nicolae Stoenescu**, un brav artilerist, mort în Colonia de Muncă Culmea, căruia i se subordona Divizia 4 Infanterie, în „Foaia calificativă” a generalului Chirnoagă nota: „*G-lul Chirnoagă, în timpul acţiunii, din proprie iniţiativă a trecut la v*[est] *de Tisa la Veczeny, unde a condus lupta timp de 2 zile până la terminarea muniţiilor, după care a retrecut Tisa*

în intenţiunea onorabilă de a reveni în mijlocul trupelor noastre, cu care ocazie a fost făcut prizonier. La calităţile sale de pregătire profesională deosebită se adaogă aceia de a fi dovedit că este un mare soldat în împrejurări excepţional de grele"[9].

Mareşalul Rodion Malinovski

Generalul Vasile Atanasiu

De altfel, comisia condusă de inspectorul general al artileriei, generalul Vasile Atanasiu, constituită la Ministerul de Război, în urma acuzaţiilor grave făcute de comandamentele sovietice, în special de mareşalul Rodion Malinovski, „*a ajuns la următoarele concluzii: «1) Nu se poate imputa nimic unităţilor române, nici comandamentelor şi nici trupelor, care luptă continuu ca nişte bravi din luna octombrie şi până astăzi, în condiţii extrem de grele; 2) Înfrângerile locale ale Diviziilor 4 şi 2 Infanterie sunt inerente unor acţiuni de mare anvergură care pot să se soldeze cu victoria finală, deşi, uneori, succesele au alternat cu insuccesele locale». Concluziilor generalului Vasile Atanasiu li se mai pot adăuga următoarele precizări: în pofida evidentelor defecţiuni apărute în timpul luptei, militarii Diviziei 4 Infanterie au rezistat în capul de pod până la epuizarea rezervelor, iar la est de Tisa s-au opus tancurilor inamice, chiar şi atunci când acestea pulverizau cu şenilele tranşeele din dispozitivul de apărare; conducerea unităţilor de luptă a fost fermă, comandanţii au avut o vedere de ansamblu corectă asupra câmpului de luptă; unităţile nu s-au retras decât atunci când a fost clar că orice rezistenţă devenise inutilă*"[10].

În prizonierat şi în Guvernul de la Viena

După ce a căzut prizonier la germani, generalul Chirnoagă a fost purtat pe la diverse comandamente ale armatei germane, la fiecare interogatoriu luat de autorităţi, afirmându-şi aversiunea faţă de bolşevici şi dorinţa de a lupta împotriva lor.

În octombrie 1944, a ajuns în lagărul de prizonieri Lückenwald, în apropiere de Berlin, lagăr rezervat ofiţerilor români prizonieri.

Rememorând trăirile de atunci, generalul Chirnoagă a consemnat în memoriile sale: „*Ceea ce m-a frământat din chiar primele cinci minute ale prizonieratului a fost să mă fixez asupra datoriei mele de român de aici înainte.* […] *Când ţara noastră era invadată de hoardele ruseşti, când era condusă de un guvern obligat să execute cererile şi voinţa invadatorului; când ştiam că de acest invadator nu vom scăpa decât numai dacă va fi învins, ce trebuia să fac eu? Să accept în pasivitate poziţia de prizonier până la sfârşitul războiului sau să găsesc o formulă de a lupta mai departe contra ruşilor?*"[11].

În lagăr, generalul Chirnoagă nu a stat mult pe gânduri şi a decis, în urma vizitei liderului legionar Vasile Iaşinschi, să se „*alăture guvernului de la Viena, constituit la 10 decembrie 1944, unde ocupă portofoliul de ministru de război. Sub comanda sa ia naştere Armata Naţională*"[12].

A răspuns favorabil propunerii lui Vasile Iaşinschi, deşi până atunci nu avusese legături cu mişcarea legionară. De reţinut că armata comandată de Chirnoagă a fost constituită din prizonieri de război români, din legionarii aflaţi în exil, din elevi-ofiţeri şi subofiţeri aflaţi în şcolile militare din Germania. Armata a luptat pe front împotriva bolşevicilor şi nu a fost trimisă niciodată să lupte împotriva românilor. „*Contribuţia armatei naţionale din punct de vedere al numărului n-a fost mare, dar, pe plan moral, a reprezentat un protest istoric împotriva acelora care şi-au căutat salvarea în trădarea aliatului de ieri*"[13].

Instrucţia unităţilor s-a făcut la centrul Döllersheim, (90 km nord-vest de Viena), sub atenta supraveghere a generalului Chirnoagă. La câteva zile după constituirea Guvernului Naţional Român, primul regiment organizat la Döllersheim, format din câteva sute de membri, a depus jurământul de credinţă, faţă de Adolf Hitler în calitate de comandant suprem al armatei germane şi faţă de Horia Sima, în calitate de şef al Guvernului Naţional Român.

În decembrie 1944 regimentul număra peste 8.000 de luptători.

În lunile ianuarie-februarie 1945 s-a format al doilea Regiment al Armatei Naţionale şi s-a început organizarea celui de-al treilea. Pentru funcţionarea corespunzătoare a Armatei s-au organizat şcoli militare speciale, cea dintâi fiind înfiinţată la Breithenfurt, iar a doua la Korneuburg (ambele în apropiere de Viena). Primul regiment (Döllersheim) a plecat pe front pe 15 februarie 1945, în luptele de pe Oder, unde a rezistat cu brio până la 8 mai 1945, când Germania a capitulat. „*O mare parte din unităţile de voluntari a fost concentrată pe ultima linie de apărare dinaintea Berlinului, şi fără a greşi putem spune că ultimele gloanţe trase împotriva trupelor sovietice au fost trase de români. Regimentul de 3.000 de soldaţi a fost practic complet distrus în acele lupte*"[14]. După acest act s-a destrămat şi Armata Naţională.

Generalul Chirnoagă s-a refugiat la BadGastein. În 25 septembrie 1945 a fost arestat şi internat în lagărul pentru „criminali de război" de la Glasenbach, o localitate lângă Salzburg, unde a rămas până în aprilie 1947, când a fost eliberat. Generalul a locuit iniţial în Austria, apoi în Franţa, în 1968 stabilindu-se definitiv în Germania, la Stuttgart.

În perioada 1947-1974, Platon Chirnoagă s-a evidenţiat ca o personalitate luminoasă a exilului românesc, participând

la toate manifestaţiile românești, scriind și publicând articole și cărţi. Între acestea se remarcă ca lucrări de referinţă „*Istoria Politică și Militară a Războiului României contra Rusiei Sovietice*” și „*Istoria Daciei și Continuitatea Daco-Romană*”.

(Ne)Recunoștinţa Patriei

Regimul comunist nu i-a iertat „*trădarea*” generalului și, mai ales, asocierea lui cu mișcarea legionară și Horia Sima. După ce în ianuarie 1945, numele său a apărut în Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 189 la categoria celor vinovaţi de dezastrul ţării[15], la 21 februarie 1946 Platon Chirnoagă a fost judecat în lipsă de Tribunalul Poporului București și condamnat la moarte[16], fiind acuzat că „*a părăsit teritoriul naţional pentru a se pune în slujba hitlerismului și a atacat ţara în scris și prin viu grai*”[17].

Mitropolitul Visarion Puiu

Dacă i se poate imputa alăturarea la guvernul legionar de la Viena, în mod greșit s-a reţinut în sarcina sa că în luptele din capul de pod de pe Tisa generalul Chirnoagă, având „*intenţia de a trăda, a trecut la inamic, după ce a dat posibilitatea nemţilor să încercuiască și să captureze întreaga divizie – oameni și material*”[18].

În același proces, Mitropolitul Visarion Puiu a primit aceeași sentinţă. Chirnoagă, Puiu și ceilalţi inculpaţi (11 la număr), au fost etichetaţi drept „*criminali de război*”, etichetă pe care o poartă și astăzi, din păcate, pentru că statul român nu a fost capabil să anuleze din 1990 până în prezent aceste sentinţe politice.

În perioada exilului, generalul Chirnoagă a fost atent monitorizat de organele Securităţii comuniste, în anul 1955 fiindu-i deschis dosarul individual de urmărire, sub numele conspirativ „*Panait*”, închis în 1961. Astfel din „*Planul de acţiune privind primele măsuri pentru pregătirea și influenţarea lui Platon Chirnoagă de a se repatria*” aflăm date interesante despre familia sa. Astfel, aflăm că soţia sa „*CHIRNOAGĂ LUCIA, născută CIOSU, fiica fostului arhiereu vicar PLOEȘTEANU,* […] *cu care a dus o viaţă grea* […] *deoarece aceasta a fost tot timpul bolnavă*” și care „*din 1945, când soţul ei a plecat din ţară, ea a rămas fără niciun sprijin material. În prezent, LUCIA domiciliază în București, str. Witing nr. 28 și este funcţionară la o Cooperativă de Instrumente Medicale de pe Calea Moșilor, unde are un salariu foarte mic*”[19]. De asemenea, sunt prezentate date și despre fraţii și surorile sale: Eugen - „*fost profesor universitar* […] *fost senator legionar*”, Virgiliu - „*fost ofiţer superior de intendenţă la Subsecretariatul Marinei,* […] *cu domiciliu obligatoriu în Feteşti-Sădeşti, regiunea Constanţa*”, surorile, Bușilă - „*învăţătoare la Moineşti*” și Olimpia - „*domiciliată în București*”.

Generalul Chirnoagă – istoric și memorialist militar

Prima lucrare a generalului Chirnoagă a fost „*Un chapitre d'histoire roumaine (1940-1945)*”, publicată la Rio de Janeiro, în 1962, ca un răspuns la lucrarea „*Terres roumaines contre vents et marées*”, scrisă de Denise Bardeiont. În lucrare sunt abordate probleme din istoria acelor ani: Regele Carol, generalul Antonescu și partidele politice; Garanţiile germane; Guvernarea general Antonescu - Mișcarea Legionară; Problema evreiască; Mișcarea legionară și Germania; Războiul cu URSS; Capitularea României; Guvernul român de la Viena.

În anul 1965, la două decenii de la încheierea celei de-a doua conflagraţii mondiale, generalul Chirnoagă a publicat, la Editura Carpaţii din Madrid, cartea „*Istoria Politică și Militară a Războiului României contra Rusiei Sovietice. 22 iunie 1945-23 august 1944*”, lucrare cu caracter memorialistic și istoric, care a avut și o a doua ediţie, postumă, revizuită și adăugită de autor, în 1986, la aceeași editură. Cartea, prima lucrare în limba română ce tratează acest subiect atât din punct de vedere istoric-militar, cât și din punct de vedere politic, descrie operaţiile militare la care a participat în mod direct, dar și altele pentru care a folosit memoriile marilor protagoniști germani ai operaţiunilor militare.

O bună parte din lucrare este dedicată istoriei ţinuturilor românești pierdute în 1940: „*Drepturile românilor asupra Basarabiei, Bucovinei, Herţei și Transilvaniei; Cauzele războiului româno-rus din 1941-1944. Cauzele îndepărtate; Cauzele apropiate și imediate. Situaţia etnografică a Basarabiei; Declararea independenţei Basarabiei și unirea cu România*” (pp. 7-58). Un loc important în lucrare îl ocupă capitolele: „*Relaţiile dintre Hitler și mareșalul Antonescu; Războiul contra Rusiei. Drumul către război; Operaţiile din Crimeea din iarna 1941/42 la care au participat unităţi române; Operaţiile germano-române de la Stalingrad. Ofensiva spre Stalingrad*” (pp. 59-281).

În capitolele „*23 August 1944; Execuţia Mareșalului Antonescu și Abdicarea Regelui Mihai; Nedreptatea până la urmă*” (pp. 282-293, 299-320), generalul Chirnoagă a analizat greșelile politice care au condus la lovitura de stat de la 23 august 1944 și capitularea necondiţionată a armatei române. A relevat incredibilul cinism al aliaţilor occidentali care au oferit România Uniunii Sovietice.

Generalul Chirnoagă a apreciat că poporul român „*a fost înfrânt datorită superiorităţii formidabile în oameni și armament a inamicului, dar și datorită ajutorului pe care l-au dat Anglia și SUA acestui inamic, printr-o alianţă nenaturală și ilogică a democraţiilor occidentale, apărătoare ale libertăţilor naţiunilor, cu totalitarismul ruso-comunist. Prin această alianţă, cele două Mari Puteri Occidentale au contribuit în mod decisiv la înfrângerea*

României. Prin ajutorul pe care i l-a dat până la urmă , Rusia Sovietică a reușit să zdrobească mai întâi puterea poporului român, apoi să-l subjuge și să-i impună regimul de sclavie al comunismului".

Autorul a evidenţiat și efortul uriaș făcut de armata română pentru a elibera teritoriile ocupate de sovietici, ca și cauzele înfrângerii acesteia: „*Totalul pierderilor în oameni în acest război – între 22 Iunie 1941 și 23 August 1944 – se ridică la cifra de 495.633. Aici trebuie să mai adăogăm și prizonierii făcuți de ruși după 23 August '44 în Moldova, Basarabia și Dobrogea, adică trupele care au depus armele din ordinul Regelui Mihai, și care n-au putut ajunge la timp în Muntenia, ceia ce face 624.740. Cu acest preț a plătit poporul român încercarea lui curajoasă și pe deplin întemeiată de a se salva de sub amenințarea stăpânirii Rusiei comuniste și de a apăra biserica creștină și civilizația occidentală de distrugerea pe care i-o pregătește această uriașă forță a întunericului. Încercarea lui n-a reușit*".

De asemenea, a menţionat și greșelile regelui și coaliției care a guvernat după lovitura de stat de la 23 august 1944: „*Pentru ca această supunere să fie totală, i s-a impus poporului român să întoarcă armele în contra Germaniei și să lupte alături de armatele ruso-comuniste, când fiecare român știa că după terminarea războiului aceste armate care îi sunt dușmane, vor rămânea stăpâne în România ca să dicteze legea totalitară și tiranică a Moscovei. În acest război în contra Germaniei, armatele române au mai pierdut încă 170.000 de oameni, sacrificiu cu atât mai dureros, cu cât nu era făcut pentru salvarea României, ci, pentru subjugarea ei*".

Generalul Chirnoagă este extrem de critic la adresa regelui și menţionează greșelile acestuia, care i-au pregătit abdicarea: „*Când regele a înșelat pe mareșalul Antonescu chemându-l la Palat ca să discute asupra situației frontului și a încheierii unui armistițiu și acolo l-a arestat și l-a predat comuniștilor, și-a pregătit singur ceasul abdicării. O tragică înlănțuire de evenimente, trasată cu fierul roșu peste trupul neamului românesc, l-a împins inexorabil la potoul abdicării. Era legătura inevitabilă dintre cauză și efect. Tot ceia ce-a mai făcut în ultimii trei ani și jumătate (23.08.1944-30.12.1947), decorarea întregului guvern Groza, apoi conflictul cu același guvern la primul semn din Occident și apelul către puterile occidentale, revenirea la o împăcare cu Groza, acceptarea condamnării lui Maniu etc., etc., nu l-au putut salva de urmările pe care fatal trebuia să le suporte*".

Lucrarea se încheie cu „*Anexe; Explicații, citate: Războiul contra Rusiei, 23 August 1944; Bibliografie*".

Platon Chirnoagă la anii senectuții

Generalul a menţionat că nu capitularea necondiţionată era soluţia optimă, dând ca exemplu Finlanda.

În anul 1972, tot la Editura Carpaţii, Madrid, generalul Chirnoagă a publicat lucrarea „*Istoria Daciei și continuitatea Daco-Romană*". De asemenea, a publicat numeroase articole în periodicele exilului românesc, cum ar fi: „Courrier Roumain", „Carpaţii", „Stindardul", „Buletinul Comitetului Naţional Româno-American" etc.

În 1967, alături de alţi legionari, a scris în cartea „*Mărturii despre Legiune, 1927-1967*", apărută la Rio de Janeiro, articolul „*Întâlnirea mea cu Legiunea*".

La 24 martie 1974, generalul Platon Chirnoagă a încetat din viaţă, la vârsta de aproape 80 de ani, din care aproape 30 i-a trăit în exil. A fost înmormântat la 29 martie, în Neuer Friedhof Buchrein, în apropiere de Stuttgart, slujba fiind oficiată de preoţii Dumitru Emanoil Popa, Vasile Zăpârţan și Florian Muller. Au rostit alocuţiuni Horia Sima, Faust Brădescu, Traian Popescu, Ion V. Emilian.

Locul de veci din cimitirul din Neuer Friedhof Buchrein

The illustrious General Platon Chirnoagă – the only Romanian General Prisoner on the Western Front

Brigade General (r) prof. univ. Adrian Stroea Ph.D.,
Colonel (r) Marin Ghinoiu

Abstract: General Platon Chirnoagă (1894-1974), politician and military historian, participated in the two world wars. Taken prisoner on October 20, 1944, while in command of the Division 4 Infantry, he chose the path of exile, participating in the formation of the Romanian National Government in Vienna, created as a reaction to the government installed in Romania, after August 23, 1944. In 1946, he was tried in absentia and sentenced to death, in the second lot of „war criminals".

Keywords: Platon Chirnoagă, general, prisoner, Romanian National Government in Vienna, exile.

NOTE

[1] Eugen Chirnoagă s-a născut la 24 martie 1891, în localitatea Poduri, jud. Bacău şi a decedat la 14 iunie 1965. A fost un strălucit chimist, afirmat în studiul catalizei. A studiat în Anglia şi Suedia. A obținut doctoratul la Londra. A fost profesor universitar şi rector al Universității „Politehnica" din Bucureşti, în perioada 1940-1941. A fost membru al Academiei de Ştiințe din România din anul 1935. A fost căsătorit cu Eugenia Spitz, doctor în chimie, asistenta profesorului Longinescu. A avut un fiu, Marcel Raymond Chirnoagă, un renumit grafician. Pentru simpatiile legionare a fost condamnat şi întemnițat de regimul comunist.

[2] Mihai Chirnoagă s-a născut la 19 noiembrie 1913, în localitatea Poduri, jud. Bacău şi a decedat la 1 decembrie 1948. A absolvit, în 1931, liceul militar, îmbrățişând cariera militară. A debutat publicistic în 1929. A avut o publicistică şi critică de succes.

[3] Gheorghe Bichicean**,** *Istoria Şcolii de Aplicație pentru artilerie şi rachete „Ioan Vodă"***,** Casa de Presă şi Editură TRIBUNA, Sibiu, 2000, pp. 208-211.

[4] Drd. Alina-Cristina Iancu*, Generalul Platon Chirnoagă, o personalitate a exilului militar românesc***,** în *********Armata României şi politica Națională*, Editura Istros a Muzeului Brăilei, Brăila, 2015, p. 199.

[5] Florian Bichir*, Români din trupele SS. Un general antisovietic*, în „Evenimentul istoric" nr. 11 din 21 decembrie 2018-18 ianuarie 2019, p. 22. Şeful comisiei de anchetă a Ministerului de Război a fost inspectorul general al artileriei, generalul Vasile Atanasiu, care a pus această concluzie – n.n.

[6] *Ibidem*, p. 22.

[7] Alesandru Duțu, *Armata română în război (1941-1945)*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2016, pp. 428-430.

[8] Constantin I. Kirițescu, *România în al Doilea Război Mondial*, vol. II**,** Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1995, p. 270.

[9] Drd. Alina-Cristina Iancu, *Op. cit.*, pp. 201-202.

[10] Alesandru Duțu, *Op. cit.*, pp. 428-430.

[11] Florian Bichir, *Op. cit.*, p. 22.

[12] *Ibidem.*

[13] *Ibidem*, p. 21.

[14] *Ibidem.*

[15] General de brigadă (r) dr. Constantin Ucrain, Colonel conf. Univ. dr. Liviu Scrieciu, Colonel Nicolae Ene, *Personalități militare româneşti*, vol. II, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2005, pp. 145-147.

[16] **** Trădătorii din „guvernul-fantomă" au fost condamnați la moarte*, ziarul „Scânteia", Seria III, Anul XVI, Nr. 459 din 21 februarie 1946, p. 1.

[17] Alesandru Duțu, Florica Dobre, Leonida Loghin*, Armata română în al Doilea Război Mondial 1941-1945***,** Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1999, p. 87.

[18] *Ibidem.*

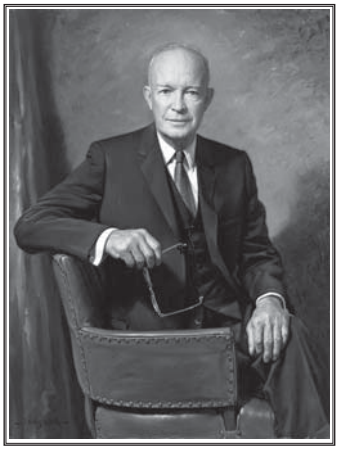
[19] Drd. Alina-Cristina Iancu, *Op. cit.*, pp. 205-206.

ACTUL FINAL DE LA HELSINKI. CONSECINŢE PENTRU ROMÂNIA ŞI BULGARIA

Drd. Diana Cristiana LUPU[1]

Preliminarii

La 14 mai 1955, la Varșovia, Republica Populară Albania, Republica Populară Bulgaria, Republica Cehoslovacă, Republica Democrată Germania, Republica Populară Polonă, Republica Populară Română, Republica Populară Ungară și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste au semnat Tratatul de prietenie, colaborare și asistenţă mutuală, actul fondator al Organizaţiei Tratatului de la Varșovia (OTV). În preambulul tratatului, statele fondatoare reafirmau dorinţa de înfiinţare a unui sistem de securitate colectivă în Europa, bazat pe participarea tuturor statelor europene, indiferent de sistemele lor sociale și politice, ceea ce ar fi făcut posibilă unificarea efortului de a salvgarda pacea în Europa, ţinând seamă de contextul creat prin ratificarea înţelegerilor de la Paris, ce aveau în vedere o nouă aliniere militară, sub forma Uniunii Europei Occidentale, cu participarea Germaniei de Vest remilitarizate și integrarea acesteia în Blocul Nord-Atlantic, ceea ce ar fi sporit pericolul unui nou război. În cele 11 articole ale tratatului, se menţiona abţinerea de la utilizarea forţei sau a ameninţării cu forţa în relaţiile internaţionale, rezolvarea litigiilor internaţionale prin mijloace pașnice, astfel încât să nu fie periclitată pacea și securitatea internaţională. Documentul exprima, de asemenea, dorinţa părţilor contractante de a colabora sincer la toate acţiunile internaţionale având drept scop asigurarea păcii și securităţii, depunând eforturi pentru ca, în înţelegere cu alte state care doreau să coopereze în această direcţie, să se ia măsuri eficiente în vederea reducerii generale a armamentelor și a interzicerii armelor atomice, cu hidrogen, precum și a celorlalte tipuri de arme de distrugere în masă. Ultima prevedere a tratatului se referea la pierderea valabilităţii acestuia în momentul intrării în vigoare a unui eventual tratat general european încheiat în scopul creării unui sistem de securitate colectivă în Europa[2].

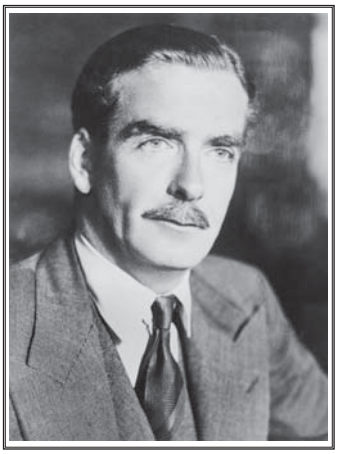

Dwight Eisenhower

Nikolai Bulganin

Astfel, la puţin timp de la înfiinţarea OTV, la Geneva, a avut loc, între 18-23 iulie 1955, o conferinţă pe a cărei agendă erau viitorul Germaniei, precum și securitatea și cooperarea europeană. La respectiva conferinţă, cunoscută și sub numele de întrunirea „celor patru mari" au participat președintele american, Dwight **Eisenhower**, primul-ministru al Marii Britanii, Anthony **Eden**, premierul URSS, Nikolai **Bulganin**, primul ministru al Franţei, Edgar **Faure**, însoţiţi de miniștrii de externe ai respectivelor state – John Foster Dulles, Harold Macmillan, Viaceslav Molotov și Antoine Pinay, la conferinţă fiind, de asemenea, prezent Nikita Hrușciov.

Anthony Eden

Edgar Faure

În sensul principalei teme a întrunirii, pacea și securitatea globală, URSS a prezentat proiectul unui Tratat de securitate europeană, având două părţi și 15 puncte. Pornind de la ideea că existenţa unui sistem de securitate colectivă în Europa ar fi facilitat rezolvarea chestiunii germane, proiectul stipula faptul că toate statele europene, indiferent de orânduirea socială, precum și Statele Unite ale Americii ar fi putut deveni parte a tratatului. În continuare, se arăta că, până la formarea unui stat german unit, pacifist și democratic, cele două Germanii ar fi putut deveni părţi cu drepturi egale ale tratatului propus, a cărui intrare în vigoare nu ar fi afectat competenţa celor patru puteri – URSS, SUA, Marea Britanie și Franţa, cu privire la soluţionarea chestiunii germane. Statele semnatare ale tratatului ar fi urmat să se abţină de la agresiune, una împotriva alteia, precum și de a recurge la forţă sau la ameninţarea cu forţa în relaţiile lor internaţionale, rezolvând eventualele dispute apărute între ele prin mijloace pașnice, așa încât să nu pună în pericol pacea și securitatea în Europa. În acest sens, între respectivele state urmau a avea loc discuţii și consultări, pentru înlăturarea

pericolului și menţinerea securităţii în Europa. Un atac armat asupra unuia dintre statele semnatare ar fi fost considerat un atac asupra tuturor. Într-o asemenea situaţie, fiecare dintre părţi, exercitându-și dreptul la apărare individuală sau colectivă, ar fi oferit asistenţă statului sau statelor atacate. Era menţionată, de asemenea, asistenţa militară, în scopul efortului comun de menţinere a păcii în Europa, cu informarea Consiliului de Securitate al ONU, cu privire la acţiuni conexe dreptului la autoapărare sau la menţinerea păcii și securităţii în Europa. Mai mult, se stipula cooperarea economică și culturală. Pentru implementarea prevederilor se propuneau conferinţe regulate sau speciale, cu reprezentarea fiecărui stat, precum și înființarea unui comitet politic consultativ. R.P Chineză era invitată să participe, cu statut de observator. Tratatul nu ar fi urmat să afecteze obligaţiile statelor europene, ce derivau din alte tratate internaţionale, cu condiţia să nu contravină prevederilor respectivului tratat propus, ce urma a avea o valabilitate de 50 de ani, anulând, în cazul adoptării, atât NATO, cât și OTV[3].

Nikita Sergheevici Hrușciov

În efortul său constant de a încheia un tratat de securitate și cooperare în Europa, care ar fi dus la disoluţia celor două organizaţii politico-militare – NATO și OTV, liderul sovietic, Nikita **Hrușciov**, a propus, la reuniunea CPC de la Moscova, 24 mai 1958, un pact de neagresiune NATO - OTV, având cinci articole[4]. La aceeași reuniune a fost prezentată și ideea retragerii trupelor sovietice din România, precum și reducerea efectivelor militare.

Propunerea a fost respinsă de NATO, pe baza unei analize, care identifica argumentele contra și cele pro. Astfel, cele șapte argumente contra erau: duplicarea Cartei ONU, nedefinirea agresiunii, implicarea recunoașterii regimului Pankow (metonimie utilizată cu referire la RDG), menţinerea statu-quo-ului, ceea ce ar fi însemnat separarea permanentă a celor două Germanii, faptul că reprezenta doar o declaraţie pentru opinia publică, neoferind nicio garanţie clară de securitate, ci doar un instrument în plus de cenzură sovietică a oricărei politici de apărare iniţiată de NATO. Cele trei argumente pro erau: dificultatea de a explica opiniei publice occidentale de ce nu s-a semnat pactul, faptul că sunt și alte documente care reiterează principiile Cartei ONU, plasarea respectivului pact în contextul extins al măsurilor pentru dezarmare și reducerea tensiunilor internaţionale[5].

În aceeași ordine de idei, la reuniunea Comitetului Politic Consultativ (CPC) al OTV de la **București, 5-7 iulie 1966,** securitatea europeană a reprezentat un subiect major. Statele membre au ajuns la un compromis cu privire la propunerea României. Acordul final, cunoscut sub numele de *Declaraţia de la București*, nu invita, mai ales în contextul conflictului din Vietnam, Statele Unite ale Americii să participe la planificata conferinţă europeană pe tema securităţii, cu toate acestea neexcluzând explicit o asemenea participare. Astfel, la punctul III, erau specificate liniile directoare ale măsurilor necesare pentru consolidarea securităţii în Europa, după cum urmează:

București. 4-6 iulie 1966. Aspect din timpul Consfătuirii Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varşovia (Fototeca online a comunismului românesc)

1. Apelul ca toate statele europene să dezvolte relaţii de bună vecinătate, cu respectarea independenţei naţionale și a suveranităţii, drepturilor egale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, pe baza principiilor coexistenţei pașnice între state cu sisteme sociale diferite. Pe această bază, statele participante la reuniune se pronunţau pentru intensificarea legăturilor economice și comerciale, pentru extinderea contactelor și formelor de cooperare în domeniile științei și tehnologiei, culturii și artei, precum și în alte domenii ce reprezentau noi oportunităţi pentru cooperarea între statele europene.

2. Statele socialiste s-au pronunţat deseori împotriva divizării lumii în blocuri militare și alianţe. (...) O modalitate radicală de reducere a tensiunii militare în Europa ar fi fost abolirea concomitentă a alianţelor militare existente. În cazul în care statele NATO nu ar fi fost încă pregătite pentru abolirea completă a celor două blocuri, statele semnatare ale Declaraţiei considerau raţional să se ajungă la un acord cu privire la lichidarea organismelor militare, atât ale NATO, cât și ale OTV. (...)

3. La acel moment, se considera că erau de importanţă deosebită măsurile parţiale ce vizau destinderea în Europa, printre care se menţionau desfiinţarea bazelor militare, retragerea, în interiorul frontierelor naţionale, a tuturor trupelor de pe teritoriile altor state, reducerea, în limitele agreate, a efectivelor armatelor ambelor Germanii, măsuri menite a îndepărta pericolul unui conflict nuclear, crearea de zone denuclearizate și obligarea statelor posesoare de arme nucleare de a nu le folosi împotriva statelor din astfel de zone.

4. Excluderea posibilităţii ca RFG să aibă acces la arme nucleare, sub orice formă, direct sau indirect. (...)

5. Inviolabilitatea frontierelor ca bază a păcii durabile în Europa. (...)

6. Rezolvarea pe cale pașnică a chestiunii germane. (...) Participarea, pe baza principiului egalităţii, a celor două state germane la dezvoltarea și consolidarea relaţiilor de cooperare inter-europeană, în diferite domenii de activitate – politic, economic, tehnico-ştiinţific și cultural. (...) Cât despre unificarea celor două state germane, se considera că drumul spre realizarea acestui deziderat trebuia să treacă prin diminuarea tensiunii, apropierea dintre cele două state suverane germane și înţelegerea dintre acestea, prin acorduri cu privire la dezarmare, în Germania și în Europa, pe baza principiului conform căruia, în condiţiile unificării, un stat german unit va fi unul iubitor de pace și democratic, care nu își va pune în pericol vecinii și pacea în Europa.

7. Se considera ca având o mare semnificaţie convocarea unei conferinţe general-europene, pentru discutarea problemelor legate de asigurarea securităţii în Europa și de stabilirea unei cooperări europene generale. Înţelegerile la care s-ar ajunge, în cadrul unei astfel de conferinţe, ar putea fi exprimate, de exemplu, sub forma unei declaraţii de cooperare în interesul menţinerii și consolidării securităţii europene. O asemenea declaraţie ar putea obliga statele participante să dezvolte relaţii guvernate de interesele păcii, să își rezolve problemele doar prin mijloace pașnice, să se consulte și să facă schimb de informaţii pe probleme de interes comun, să contribuie la dezvoltarea, prin orice mijloace, a legăturilor economice, tehnice, ştiinţifice și culturale dintre ele. Se specifica, de asemenea, că declaraţia ar trebui să fie deschisă tuturor statelor interesate, convocarea unei conferinţe pe tema securităţii și cooperării europene putând contribui la formarea unui sistem de securitate colectivă în Europa[6].

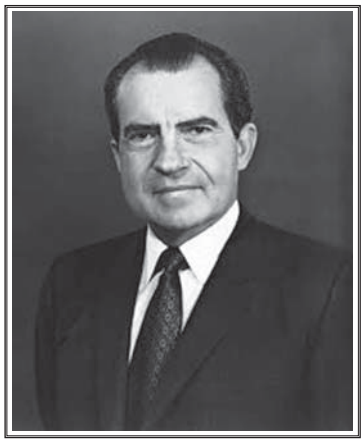
Un alt demers relativ la organizarea unei conferinţe pe tema securităţii europene și-a găsit materializarea în Declaraţia de la Karlovy Vary, 26 aprilie 1967, în cadrul reuniunii reprezentanţilor partidelor comuniste și muncitorești europene, unde a fost aprobată propunerea OTV privitoare la disoluţia simultană a celor două alianţe militare și s-a lansat un apel, către toate statele, pentru recunoașterea statu-quo-ului teritorial ulterior conflagraţiei mondiale, precum și pentru înființarea unui sistem de securitate colectivă bazat pe principiile coexistenţei pașnice între state având sisteme sociale diferite. Astfel, erau menţionate propunerile constructive de consolidare a securităţii și cooperării pașnice în Europa, materializate în Declaraţia de la București, precum și propunerile și deciziile avansate de partidele comuniste din statele capitaliste, în cadrul întrunirilor acestora, ca baze realiste pentru consolidarea păcii și securităţii în Europa, reliefându-se faptul că în interiorul mișcărilor socialiste și social-democratice din unele state occidentale europene s-au conturat tendinţe noi și pozitive în sensul destinderii și cooperării cu comuniștii. De asemenea, erau semnalate noile tendinţe relative la problemele progresului și păcii apărute în interiorul cercurilor creștine, precum și posibilităţile de cooperare între diferitele sindicate și alte organizaţii democratice. Se sublinia faptul că popoarele Europei nu doreau nici „un război rece", nici „un echilibru al fricii", care ar conduce la intensificarea cursei înarmărilor și ar spori riscul unui conflict deliberat sau accidental, considerându-se că venise vremea stabilirii unor noi relaţii în Europa, bazate pe o autentică relaxare a tensiunilor și încredere reciprocă. (...) Pentru aceasta, se înainta un program de activităţi menite a conduce la crearea unui sistem de securitate colectivă în Europa (...) implicând recunoașterea existenţei a două state germane suverane și egale, RDG și RFG, însemnând renunţarea celei din urmă la pretenţiile de a reprezenta întreaga Germanie, excluderea oricărei posibilităţi ca RFG să aibă acces la arme nucleare, europene, multilaterale sau atlantice, precum și recunoașterea invalidităţii Tratatului de la München[7].

Apelul ce a întrunit consensul necesar pentru organizarea unei conferinţe pe tema securităţii și cooperării în Europa a fost lansat la reuniunea CPC de la Budapesta, 17 martie 1969, unde s-a menţionat propunerea anterioară a României în acest sens, precum și faptul că nu exista nicio singură ţară în Europa care să se opună acestei idei, mai ales că o întrunire de asemenea anvergură nu mai avusese loc în perioada ulterioară celui de-Al Doilea Război Mondial. De asemenea, s-a făcut precizarea că statele membre OTV reafirmau propunerile de încetare a diviziunii lumii în blocuri militare, a cursei înarmărilor și a ameninţărilor existente la adresa păcii și securităţii popoarelor, precum și elementele incluse în Declaraţia de la București, din 1966[8]. Inițiativa a fost luată în considerare de guvernele occidentale și a întrunit nivelul de acord necesar, dar nu general, drept care a început derularea procesului de pregătire a acesteia, demers ce avea să se materializeze, în 1975, prin Actul Final de la Helsinki.

În contextul absenţei consensului general cu privire la organizarea conferinţei, Polonia a propus, la 24 octombrie 1969, la reuniunea adjuncţilor miniștrilor de externe de la Moscova, un proiect de tratat de securitate europeană, respectiv „Principii de bază ale unui tratat de securitate și cooperare europeană", ce ar fi urmat să fie prezentat în cadrul preconizatei conferinţe. Respectiva propunere a fost primită cu multe obiecţii, un exemplu în acest sens fiind evaluarea făcută de RDG, la 13 noiembrie 1969. Astfel, se arăta că,

dacă propunerea Poloniei ar fi fost acceptată, aceasta ar fi fost mult mai împovărătoare pentru URSS și OTV, decât pentru SUA și NATO, menționându-se și faptul că sovieticii nu aveau claritate în obiectivele urmărite, ceea ce putea rezulta în manevrarea acestora de către Occident, în sensul unor discuții care nu aveau caracter strict militar, cum ar fi fost drepturile omului. În acest sens, reprezentanții RDG atrăgeau atenția asupra faptului că organizarea de consultări, la solicitarea individuală a statelor membre OTV, ar fi erodat frăția socialistă, breșa putând fi valorificată de statele imperialiste. Mai mult, obligația de a desfășura negocieri pe tema dezarmării și adoptarea unor măsuri regionale în domeniul dezarmării în Europa, precum și a unor înțelegeri aferente, ar fi dus la dezarmare doar în Europa, nu și în SUA. În plus, NATO și statele nealiniate ar fi putut utiliza propunerea poloneză pentru a își justifica intențiile de a propune un catalog extins al negocierilor[9].

Puncte de vedere asupra organizării CSCE

Richard Nixon

Anatoli Dobrînin, ambasadorul sovietic, a înmânat o copie a apelului subsecretarului de stat american, Eliott Richardson. Drept urmare, Henry A. Kissinger, la vremea respectivă consilier pe probleme de securitate, a întocmit un memorandum, prezentat președintelui american, Richard **Nixon**.

Astfel, în memorandumul menționat, se arăta că apelul s-a bucurat de interes în rândul statelor occidentale, fiind, de această dată, aproape lipsit de atacuri polemice la adresa SUA sau RFG, obișnuite în declarațiile comuniste de acest tip. De asemenea, se menționa faptul că apelul nu conținea nicio nouă propunere de fond cu privire la modalitatea de a obține o soluționare a problemelor europene, singura propoziție concretă fiind aceea că oficialii din statele europene interesate ar trebui să se întâlnească pentru a pune la punct detaliile unei astfel de conferințe și agenda acesteia. Mai mult, se preciza că apelul excludea SUA ca participant la conferința propusă. Cu toate acestea, se menționa că, în trecut, când s-au formulat critici la adresa propunerilor sovietice relative la securitatea europeană, sovieticii au indicat faptul că ar fi fost pregătiți să ia în considerare rolul SUA în acest sens, idee menținută și în cazul de față, deși nu în mod deschis.

În continuare, erau enumerate obiectivele urmărite de sovietici prin apelul de organizare a unei astfel de conferințe la momentul respectiv. Astfel, se preciza că momentul ales era menit a obstrucționa reuniunea NATO, sovieticii sperând că realizarea unei mai bune coeziuni în NATO, după episodul Cehoslovacia și ca urmare a vizitelor președintelui american în Europa, putea fi împiedicată sau chiar inversată de o propunere conciliatoare din partea lor. Dincolo de această motivație tactică, sovieticii ar fi putut fi interesați de restabilirea unor contacte Est-Vest, inclusiv economice, periclitate de invazia Cehoslovaciei.

Henry Kissinger

Având în vedere că apelul formula anumite cereri la adresa RFG, precum recunoașterea RDG, a graniței pe linia Oder - Neisse, a „statutului special" al Berlinului de Vest și renunțarea la armele nucleare, se aprecia că sovieticii ar fi avut în vedere realizarea bazelor pentru reînnoirea contactelor politice cu Bonnul. Cealaltă parte a monedei ar fi fost reprezentată de efortul de izolare a RFG, prin descrierea acesteia ca principalul obstacol în calea soluționării problemelor în Europa, în cazul în care nu ar fi acceptat cererile formulate de comuniști. O altă motivație ar fi putut fi referitoare la eforturile sovietice de a consolida OTV, apelul fiind primul document major pe care toate statele europene, inclusiv România, au dorit să-l semneze[10].

Cât privea atitudinea echipei lui H. **Kissinger**, care a întocmit memorandumul menționat, asupra „apelului", se exprima ideea că acesta nu constituia un progres pe calea soluționării problemelor europene. Totuși, recomandarea era de a nu i se răspunde negativ, ci, mai degrabă, de a îl utiliza în efortul de a îi conștientiza pe sovietici asupra nevoii de discuții concrete pe problemele existente între SUA și URSS, deși opinia exprimată cu privire la inutilitatea sau chiar pericolul organizării unor conferințe grandioase la momentul respectiv rămânea valabilă și în acest caz.

Mai mult, se preciza că nu este recomandat a se da prea multă importanță aspectului participării SUA la asemenea reuniuni, având în vedere că oricine privea cu seriozitate progresul în soluționarea problemelor europene era conștient de faptul că SUA nu poate fi exclusă. Ca urmare, răspunsul nu ar fi trebuit să lase loc ideii că sovieticii le fac americanilor o favoare cu privire la participarea acestora la negocieri, aspectul fiind unul natural. În contextul unui răspuns constructiv, era considerat necesar a se clarifica două aspecte foarte importante, anume că, în opinia americană, o soluționare reală a situației din Europa era incompatibilă cu intervenția masivă în afacerile interne ale altor state și că aceasta nu se putea baza pe discriminarea RFG, ceea ce ar fi subminat, din start, soluționarea. Memorandumul concluziona că toate cele prezentate aparțineau unui viitor nu foarte apropiat,

avansându-se ideea potrivit căreia ar fi fost de dorit pentru partea americană să adopte o postură pozitivă și prudentă asupra chestiunilor prezentate, ceea ce, având în vedere discuţiile din NATO, reprezenta și poziţia aliaţilor europeni[11].

Modul de abordare a problemelor relative la securitatea europeană de către SUA și aliaţii săi reiese din memorandumul întocmit pentru președintele R. Nixon de către secretarul de stat William P. Rogers[12]. Astfel, posibilele capitole de negociere erau prezentate după cum urmează:

- Opinia aliaţilor din NATO era că oferta de negociere cu statele est-europene în vederea reducerii echilibrate a forţelor în Europa Centrală ar fi trebuit să reprezinte unul dintre elementele fundamentale ale poziţiei Alianţei, ţinând seamă de acordurile de principiu din iunie 1968 și aprilie 1969, de faptul că studiile pregătitoare atinseseră un nivel avansat și puteau fi convertite în propuneri de luat în considerare ca posibile poziţii de negociere, de utilitatea propunerii pentru dezbaterile politice interne în statele membre, SUA inclusiv, ca argument împotriva reducerii unilaterale. Mai mult, se specifica, respectivul tip de abordare ar veni în întâmpinarea dorinţei opiniei publice occidentale de a vedea semne tangibile ale progresului spre dezarmare. În eventualitatea că sovieticii ar fi refuzat să discute serios despre această problemă, aliaţii ar fi fost în avantaj, avansând poziţia că reducerea unilaterală ar fi însemnat auto-înfrângere[13].

- În ce privea chestiunea germană, se recomanda, pentru moment, limitarea la consolidarea sprijinului Alianţei pentru eforturile tripartite de a slăbi presiunile asupra Berlinului și pentru iniţiativele politice privitoare la Est promovate de guvernul Brandt.

- Considerându-se că reducerea echilibrată a forţelor nu ar fi fost suficientă, se sugera promovarea unei „Declaraţii comune privitoare la principiile securităţii europene", ca propunere ce avea utilitate tactică, putând fi avansată ca o constrângere adiţională a Uniunii Sovietice de a nu utiliza forţa pentru a își disciplina aliaţii. Aceasta ar fi putut fi destinată opiniei publice occidentale, spre a îi aminti de transgresiunile Uniunii Sovietice, precum și ca element cu efecte de divizare a OTV. Declaraţia ar fi inclus principii precum neamestecul în treburile interne, inclusiv în ceea ce privea membrii Alianţei, abţinerea de la utilizarea forţei sau a ameninţării cu forţa, respectul pentru independenţa și integritatea teritorială a statelor și acordul asupra soluţionării diferendelor pe cale pașnică, toate în conformitate cu Carta ONU, dar cuprinse într-o declaraţie cu aplicabilitate la spaţiul european[14].

În concluzie, răspunsul pe care Occidentul urma să îl dea iniţiativei OTV în decembrie era centrat pe cinci puncte:

1. Reducerea echilibrată a forţelor – un nou și puternic semnal al dorinţei Alianţei de a negocia.

2. Referinţa la o „Declaraţie comună privitoare la principiile securităţii europene".

3. Berlin - Germania, sprijin pentru efortul tripartit și pentru iniţiativele RFG relative la relaţiile inter-germane.

4. Declaraţii hortative cu privire la îmbunătăţirea relaţiilor economice, a schimburilor tehnice și culturale dintre Est și Vest, asupra cărora insistau unii dintre aliaţi, mai ales italienii.

5. O declaraţie în care să se exprime dorinţa de a lua în considerare o eventuală conferinţă pe tema securităţii europene, cu condiţia ca aceasta să fie bine pregătită în avans și să includă, de la început, SUA și Canada[15].

Cu privire la perspectivele statelor estice asupra securităţii europene, acestea au fost expuse într-un raport întocmit de William I. Cargo, director al Comitetului de planificare și coordonare, echivalent al secretarului de stat-adjunct, către H. Kissinger, la 17 august 1970[16].

Premisele de la care se pornea erau următoarele:

1. Ţinând seamă de schimbările, de către sovietici, a formulelor și condiţiilor, se avansa ideea că aceștia întâmpinau presiuni în favoarea sau defavoarea organizării unei astfel de conferinţe.

2. Principala consideraţie a sovieticilor era propria lor evaluare a punctelor forte și a celor slabe în Europa de Est, conștienți de puternica dorinţă de o mai mare independenţă faţă de Moscova, existentă la nivelul statelor din zonă, dar și de nevoia de raporturi economice mai strânse cu Occidentul. Mai mult, sovieticii erau conștienți că propria securitate era legată de nivelul de control exercitat asupra regimurilor din statele est-europene. (...)

3. Relaţia cu cele două Germanii era crucială (...). La momentul respectiv, sovieticii forţau relaţia cu Bonnul, proces care, în sine, afecta toate celelalte aspecte ale securităţii, așa cum erau acestea privite dinspre Est.

4. Nu trebuia uitat principalul punct slab al poziţiei regimului sovietic, acesta fiind unul care guverna propria ţară fără consimţământul celor guvernați și își exercita dominaţia asupra statelor est-europene, ale căror popoare nu doreau respectiva dominaţie. Indiferent de cât de brutal și eficient putea fi acest control, cazul Cehoslovaciei demonstrând-o, respectiva slăbiciune persista. Cei implicaţi în afacerile Alianţei Nord-Atlantice își exprimau, pe bună dreptate, îngrijorarea cu privire la faptul că destinderea ar fi putut slăbi solidaritatea NATO. Cu toate acestea, cum fusese pe deplin demonstrat de dosarele istoriei, orice slăbire a controlului exercitat de Moscova asupra statelor est-europene a adus cu sine încercarea acestora de a-și reafirma independenţa. În acest sens, Moscova era mult mai vulnerabilă decât Aliaţii, destinderea fiind mult mai periculoasă pentru sovietici decât pentru occidentali[17]. (...)

Motivele sovieticilor, cu precizarea că acestea nu coincideau întocmai cu cele ale statelor est-europene, pentru organizarea conferinţei erau prezentate după cum urmează:

1. Recunoașterea situaţiei teritoriale și politice post-război și, în particular, acceptarea RDG, în speranţa formalizării dominaţiei sovietice în Europa de Est.

2. Ca urmare a destinderii, acces la capitalul occidental, bunuri și tehnologie de maximă necesitate.

3. Erodarea poziţiei RFG în sistemul de apărare al NATO și creșterea influenţei sovietice la Bonn.

4. O schimbare a echilibrului de putere dinspre SUA spre URSS. O mai mare influenţă asupra statelor occidentale, prin influenţarea partidelor comuniste din Franţa și Italia, de exemplu, ar fi făcut parte din aceeași viziune.

5. Liniștirea frontului occidental într-un moment de nesiguranţă în relaţiile sino-sovietice și într-unul în care o prezenţă sovietică din ce în ce mai mare în Orientul Mijlociu și pretutindeni ar fi putut aduce cu sine riscul unei confruntări sovieto-americane în afara Europei.

6. Slăbirea coeziunii NATO, ca aspect al destinderii, în speranţa diminuării prezenţei militare americane în Europa și atenuării influenţei politice americane, atât în interiorul, cât și în exteriorul Alianţei[18].

Erau luate în considerare, de asemenea, motivele ce ar fi putut sta la baza opoziţiei interne pentru demersul sovietic de organizare a unei conferinţe pe tema securităţii europene, după cum urmează:

1. În contextul punctelor slabe ale poziţiei sovietice în Europa de Est, dorinţa de independenţă a unor ţări, mai ales a României, ar fi putut deveni mai puternică.

2. Intenţia sovietică de a întări coeziunea în OTV ar fi putut avea de suferit. Pe termen lung, „normalitatea" în Europa ar fi putut submina hegemonia sovietică.

3. Îmbunătăţirea relaţiilor dintre URSS și RFG, care ar fi putut fi subliniată de o conferinţă pe tema securităţii europene, ar fi avut implicaţii pentru relaţia URSS cu RDG și Polonia, endemic suspicioase cu privire la o astfel de dezvoltare[19].

Motivele statelor est-europene pentru promovarea organizării unei conferinţe pe tema securităţii erau prezentate în document după cum urmează:

Europa de Est era considerată prea diversă pentru a fi caracterizată la modul general, precizându-se că toate statele est-europene aveau un interes major în obţinerea de bunuri, capital și tehnologie de la Occidentul industrializat, ceea ce URSS nu le putea oferi. Din punct de vedere politic – și pentru motive diverse – nu era niciun singur guvern sau o singură conducere de partid est-europeană care nu găsea înţelept și valoros demersul de a extinde contactele cu Occidentul. Se aprecia că o astfel de interrelaţionare le oferea mijloacele, în primul rând, de a-și afirma identitatea naţională și interesele, prin intermediul schimburilor comerciale și al diplomaţiei, și, în al doilea rând, de a reduce pericolul subordonării (în cel mai bun caz) sau al sacrificării (în cel mai rău caz) nevoilor naţionale particulare celor sovietice, în cazul în care aceasta ar fi fost iniţiativa sovietică. Destinderea și o mai mare libertate de acţiune în Europa de Est mergeau mână în mână. Exista, desigur, posibilitatea ca o ţară să trangreseze, în exerciţiul libertăţii de acţiune și al contactelor cu Occidentul, limitele vagi și nedefinite ale toleranţei sovietice. Sovieticii puteau recunoaște că o îmbunătăţire generală a relaţiilor Est-Vest, sub egidă sovietică și în anumite limite, era preferabilă politicilor individuale cu o variabilitate periculoasă promovate în Europa de Est în trecut[20].

Pe scurt, pentru fiecare stat în parte, organizarea unei conferinţe pe tema securităţii europene ar fi avut o semnificaţie diferită, astfel:

Cehoslovacia. După invazia din 1968, G. Husak a crezut că Cehoslovacia trebuia să își subordoneze interesele de politică externă celor ale URSS, în speranţa că, astfel, Praga ar fi putut câștiga un grad de latitudine în administrarea afacerilor interne. Drept urmare, se aștepta ca Cehoslovacia să nu aibă nicio inițiativă, în afara celor sugerate de sovietici. (...) Se estima că Cehoslovacia va privi conferinţa de securitate ca pe o justificare de reînnoire a contactelor cu Europa Occidentală, în special cu scopul de a obţine mult dorita asistenţă economică și tehnică. (...)

Ungaria. Se aprecia că, oarecum paradoxal, Ungaria reprezenta „povestea de succes" din Europa de Est, în ceea ce privea libertăţile politice și personale, precum și reformele economice. Dar, întotdeauna, Ungaria se consulta cu Moscova cu privire la orice pas. (...) Ungaria era, în particular, interesată de „joint ventures", care ar fi adus în ţară capital, tehnologie și „know-how" în domeniul marketingului. Având experienţă în diferite forme de cooperare mai mare decât oricare alt stat estic, Ungaria dorea să-și păstreze poziţia de frunte.

Polonia avea probleme economice care nu puteau fi rezolvate doar cu asistenţă sovietică. Aspectele economice erau foarte importante pentru polonezi, chiar dacă nu mai importante decât cele de securitate. Dacă negocierile dintre Polonia și RFG ar fi fost un succes, aceasta ar fi obţinut recunoașterea de către RFG a liniei Oder - Neisse. Promovarea conferinţei europene ar fi oferit polonezilor un mecanism suplimentar, în dorinţa acestora de a combina politica și economia, prin colaborarea cu o RFG „purificată", capabilă să vină în întâmpinarea multor nevoi poloneze. (...)

Bulgaria. Din poziţia de „cel mai loial aliat al Moscovei" Bulgaria utilizase, de la criza cehoslovacă, orice contact cu Occidentul, pentru a promova formula sovietică a unei conferinţe pe teme de securitate. Servind Moscova, Bulgaria se servea și pe sine. Deși Sofia primise ajutor economic sovietic masiv, bulgarii erau conștienţi de nevoia de schimburi comerciale cu Occidentul și de ajutor tehnologic, obţinând mereu o parte semnificativă în acest sens. O conferinţă pe teme de securitate ar fi putut conduce la revenirea „politicii naţionaliste" de la mijlocul anilor '60 – înainte de episodul Cehoslovacia – care combina experimentul intern prudent cu o „politică externă bulgară" oarecum identificabilă.

România. În urmărirea politicilor sale naţionaliste, România privea negocierile pentru o conferinţă de securitate ca un efort bilateral, iar conferinţele pregătitoare ca mijloace de a își consolida relaţiile cu Europa Occidentală, de a slăbi legăturile din interiorul blocului și de a limita utilizarea așa-numitei doctrine „Brejnev" ca pretext pentru o viitoare interferenţă sau intervenţie sovietică. Astfel, românii promovau înființarea unui „organ", care să-i ţină pe sovietici mai angajaţi multilateral, sperând, în acest mod, să diminueze șansele unei intervenţii sovietice în negocierile

bilaterale. Dar, dacă respectiva conferinţă s-ar fi desfășurat într-un format de la bloc la bloc, s-ar fi întâmplat contrariul. De aceea, în martie 1970, România a lansat iniţiativa găzduirii unei conferinţe pregătitoare – fără o agendă fixă și deschisă tuturor statelor interesate, în încercarea de a preveni o abordare de la bloc la bloc. Unele dintre punctele de vedere exprimate de România au fost luate în considerare și incluse în „Apelul de la Budapesta", cum ar fi participarea în activitatea de organizare a conferinţei, precum și la conferinţă, a tuturor statelor interesate. Se aprecia că, pentru români, securitatea era o problemă reală ce trebuia discutată în cadrul unei conferinţe de securitate. Cu privire la motivele economice, România promovase, cu succes, de mai multă vreme, o politică independentă de extindere a legăturilor economice cu Occidentul, demers ce se aștepta a fi continuat, indiferent de deznodământul iniţiativei de organizare a conferinţei. Cu toate acestea, orice mișcare în direcţia destinderii în format non-bloc ar fi contribuit la slăbirea presiunii asupra României, în încercarea acesteia de a obţine schimburi comerciale și credite din Occident.

Iugoslavia. Ca și România, Iugoslavia era extrem de interesată de securitatea europeană și se situa în fruntea acţiunilor de destindere, în special vizând „disoluţia blocurilor". (...) Se aprecia că iugoslavii, ca și românii, doreau o participare a statelor europene pe baze egale. (...)

Germania de Est. O conferinţă europeană reprezenta o ocazie importantă pentru RDG de a își promova legitimitatea și acceptarea de către alte state europene și nu numai. În special, dacă respectiva conferinţă s-ar fi desfășurat înainte ca statutul RDG să fie afectat de rezultatele negocierilor Bonn - Moscova și Bonn - Varșovia, participarea RDG la conferinţă, pe baze egale, i-ar fi îmbunătăţit poziţia. (...) Cu toate acestea, o atmosferă de destindere ar fi stimulat tendinţe nedorite, în detrimentul regimului. (...) Cel puţin la nivel declarativ, RDG rămânea loială liniei Moscovei[21].

se adăuga un al patrulea, privitor la reuniunile următoare în domeniul cooperării și securităţii.

Primul „coș" includea zece principii ce acopereau aspecte politice și militare, egalitatea suverană, respectarea drepturilor interne suveranităţii, integritatea teritorială, definirea graniţelor, soluţionarea pașnică a disputelor și implementarea unor măsuri pentru sporirea încrederii între cele două blocuri politico-militare. Al doilea „coș" se concentra asupra aspectelor economice, schimburilor comerciale și cooperării în domeniul ştiinţei. Al treilea „coș" punea accent pe respectarea drepturilor omului, incluzând emigrarea și reunificarea familiilor divizate de graniţe internaţionale, schimburi culturale, precum și libertatea presei. Cel de al patrulea „coș" formaliza detaliile procedurilor de implementare și ale întrunirilor viitoare. Acestea au avut loc la Belgrad, 1977-1978, Madrid, 1980-1983 și Viena, 1986-1989.

Pentru supravegherea respectării acestor acorduri, mai ales în domeniul drepturilor omului, a fost creat organismul „Helsinki Watch", precursor al organizaţiei neguvernamentale „Human Rights Watch". În acest sens, la reuniunea de la Belgrad, s-a introdus un mecanism de identificare și responsabilizare a statelor ce nu respectau principiile stipulate la Helsinki, iar la Viena s-a reîntărit recunoașterea drepturilor la emigrare și libertate religioasă, ceea ce a contribuit, într-o mare măsură, la deschiderea legăturilor între Est și Vest, precum și la schimbările sociale și politice din Europa, de la finalul anilor 1980.

În documentul privind măsurile de consolidare a încrederii și anumite aspecte ale securităţii și dezarmării, o prevedere importantă era cea referitoare la notificarea prealabilă, cu 21 de zile înainte, a manevrelor militare de anvergură, respectiv cele ce depășeau totalul de 25.000 trupe independente sau combinate, atât în Europa, cât și în regiunile maritime sau spaţiul aerian limitrof. Mai

Actul Final de la Helsinki

Actul Final al Conferinţei pentru Cooperare și Securitate în Europa a fost semnat, la Helsinki, de un număr de 35 de state, la 1 august 1975 și a fost publicat în „Buletinul Oficial" nr. 92 din 13 august 1975[22]. Respectivul act a servit drept fundament al înfiinţării Organizaţiei pentru Cooperare și Securitate în Europa (OSCE), în 1990. Dintre statele europene, singurele nesemnatare au fost Albania și Andorra. Actul Final conţinea o varietate de principii, reunite în trei capitole, cunoscute sub numele de „coșuri", cărora li

1975. Helsinki. Henry Kissinger, Leonid Brejnev, Gerald Ford și Andrei Gromîko în fața Ambasadei SUA (wikipedia)

mult, în scopul consolidării încrederii, puteau fi notificate și alte manevre militare, de mai mică anvergură. Ca urmare a notificării, pe canale diplomatice, exista un schimb de observatori, numărul acestora, procedura și condiţiile de participare fiind hotărâte de statul gazdă[23].

Fără a fi un tratat ca atare, Actul Final de la Helsinki a reprezentat rezultatul unui proces care a condus la transformarea semnificativă a Europei și nu numai, aducând în prim plan idei creative, atât în diplomaţie, cât și în politică. Mai mult, a evidenţiat faptul că securitatea nu are doar o componentă hard, ci și una soft, cel puţin la fel de importantă. Nu în ultimul rând, a reprezentat o schimbare de perspectivă cu privire la regândirea ideii jocului cu sumă nulă. Acesta este, probabil, unul dintre motivele pentru care există voci, în timpurile dificile pe care le traversează în prezent planeta, ce reclamă necesitatea versiunii 2.0 a acestui proces de comunicare, transformare și multilateralizare, centrat pe ideea de schimbare prin mijloace pașnice, prin acordarea percepţiei sinelui cu cea a grupului și a lumii.

Consecinţe pentru România și Bulgaria

Procesul Helsinki a avut consecinţe importante și pentru România și Bulgaria, două state vecine, membre ale OTV, cărora, pe timpul cât au făcut parte din respectiva organizaţie, li s-au atribuit calităţi diferite, România fiind asociată cu nonconformismul, iar Bulgaria cu gradul mare de loialitate faţă de Moscova. În mare, cele două state și-au urmărit agenda, bine estimată în documentele prezentate anterior, sporindu-și vizibilitatea în arena internaţională.

În contextul doctrinei „Hallstein" și a nou-promovatei „Ostpolitik", *România* a stabilit, în ianuarie 1967, legături diplomatice cu RFG. Pentru România, securitatea, în contextul doctrinei „Brejnev", reprezenta o problemă de interes major. În acest sens, textul Actului Final cuprindea, în primul „coș", aspecte precum egalitatea suverană, neamestecul în treburile interne, integritatea teritorială, definirea graniţelor, soluţionarea pașnică a disputelor, care puteau fi considerate garanţii de securitate.

Mai mult, România a valorificat eficient, cu prioritate la nivel diplomatic, fereastra de oportunitate oferită de negocierile bi- și multilaterale din cadrul conferinţelor pregătitoare, cu scopul de a își consolida un statut de actor suveran și independent, în condiţiile în care negocierile nu s-au desfășurat de la bloc la bloc.

În plus, și-a extins legăturile economice cu Occidentul și a obţinut credite. Cu toate acestea, ţinând seamă de prevederile din cel de al treilea „coș", regimul a adoptat măsuri pentru a nu se pune pe sine în pericol, dintre acestea putând fi amintite legislaţia privitoare la relaţiile cu cetăţenii străini, precum și tezele din iulie, o „revoluţie culturală".

Corneliu Mănescu

Bulgaria, la rândul său, și-a extins schimburile comerciale cu Occidentul, mai ales într-o perioadă în care ajutorul economic sovietic a cunoscut o diminuare. De asemenea, a primit ajutorul tehnologic necesar dezvoltării. Mai mult, s-a bucurat de schimburi culturale, reușind să consolideze bazele unei politici externe bulgare. Cât privește drepturile omului, situaţia era aproximativ similară cu cea din România. Cu toate acestea, Bulgaria și SUA au convenit, în august 1981, să faciliteze vizele oficiale, iar pentru călătoriile în statele est-europene existau mai puţine restricţii decât în cazul României.

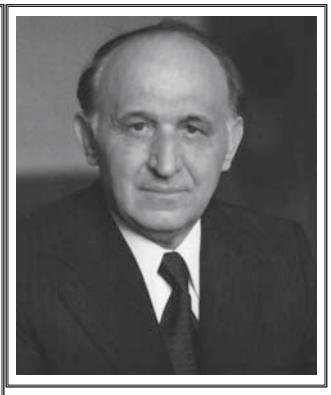
În contextul securităţii europene, presupunând reducerea trupelor și armamentelor, soluţionarea pe cale pașnică a diferendelor, schimbul de informaţii, toate acestea cuprinse în procesul Helsinki, România și Bulgaria s-au implicat în proiectul de transformare a Balcanilor într-o zonă a colaborării pașnice, fără arme nucleare și chimice, fără baze militare străine. Crearea de zone denuclearizate în diferite părţi ale lumii, inclusiv în Balcani, a făcut parte din lista de măsuri propuse pentru pacea și securitatea europeană, în contextul conferinţei de la Helsinki. Respectivele propuneri apăreau în intervenţia lui C. **Mănescu**, la consfătuirea miniștrilor afacerilor externe de la Budapesta, 21 iunie 1970, acestea fiind avansate și anterior, în luna martie, în Comitetul pentru dezarmare de la Geneva[24].

Ideea a fost reluată la București, la 18 februarie 1971, când ministrul de externe român a nuanţat ideea transformării Balcanilor într-o zonă a păcii și înţelegerii, lipsită de arme nucleare, prin dezvoltarea pe multiple planuri a relaţiilor bilaterale, în colaborarea cu toate ţările din regiune, precum și prin acţiuni guvernamentale interbalcanice. În acest sens, se propunea organizarea unei întâlniri a miniștrilor de externe ai ţărilor balcanice, care să exprime împreună posibilităţile concrete de conlucrare pașnică și de continuă îmbunătăţire a raporturilor dintre statele și popoarele acestei zone, precum și amplificarea contactelor și manifestărilor interbalcanice pe plan neguvernamental[25].

În acest context, în februarie 1976, la București, a fost propusă organizarea unei conferinţe pentru securitate în Balcani, precum și a uneia pentru cooperare economică în Balcani. Aspectul reiese din informarea adjunctului ministrului afacerilor externe, Constantin Oancea, referitoare la convorbirile avute cu adjunctul ministrului

Nicolae Ceaușescu

Todor Jivkov

Eduard Șevardnadze

afacerilor externe al URSS, N.N. Rodionov, la Moscova, în perioada 29-30 ianuarie 1976[26].

Între 13-14 octombrie 1983, a avut loc, la Sofia, ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe (CMAE) ai statelor membre OTV. A fost prezentat un proiect bulgar cu privire la dezarmare și consolidarea păcii, incluzând crearea de zone lipsite de arme nucleare în nordul Europei, în Balcani și în alte părți ale continentului european, reuniunea la nivel de experți, pe această temă, urmând a avea loc în ianuarie 1984, la Atena[27].

Mai mult, în martie 1986, la Moscova, a fost lansată Declarația-Apel a președintelui RSR, Nicolae **Ceaușescu**, și a președintelui Consiliului de Stat al RPB, Todor **Jivkov**, cu privire la realizarea, în Balcani, a unei zone fără arme chimice. În acest sens, România și Bulgaria, pronunțându-se împotriva armelor chimice, ca mijloc de distrugere în masă, adresau un apel solemn șefilor de stat și de guvern din țările balcanice pentru unirea și conjugarea eforturilor tuturor statelor din această regiune în vederea transformării Balcanilor într-o zonă fără arme chimice și propuneau începerea neîntârziată de negocieri în vederea realizării unui acord între țările balcanice privind neexperimentarea, neproducerea, neobținerea și nestocarea oricăror arme chimice pe teritoriul lor. Astfel, cei doi lideri își exprimau speranța că respectiva declarație va avea un ecou pozitiv în rândul șefilor de stat și guvern din regiune, mai presus de diferențele cu privire la orânduire sau de altă natură. Inițiativa a fost apreciată pozitiv de ministrul de externe sovietic, E.A. **Șevardnadze**, care a arătat că aceasta trebuie să-și găsească reflectarea și în cadrul ședinței CMAE, corespunzând liniei comune, convenite de conducătorii statelor comunității socialiste, apreciate ca deținând inițiativa pe plan internațional[28].

Ca urmare a apelului menționat, cancelarii ale statelor socialiste și occidentale, atât de pe continentul european, cât și din întreaga lume, și-au prezentat punctele de vedere în legătură cu proiectul româno-bulgar. Semnificația acestor puncte de vedere consta, în primul rând, în creșterea vizibilității pe plan internațional, iar, în al doilea rând, în faptul că acestea reprezentau un barometru al relațiilor, din regiune și nu numai, o altă caracteristică derivată a procesului Helsinki, centrat pe conceptul de abordare inovativă a problemelor complexe ce implică un mare număr de participanți.

The Helsinki Final Act. Consequences for Romania and Bulgaria

Diana Cristiana Lupu, Ph.D. candidate

Abstract: The Helsinki Final Act was the outcome of a process that led to a significant transformation of Europe and the world, bringing to the forecreative ideas, in both diplomacy and politics. Moreover, it highlighted the fact that security has not only a hard component but also an at least equally important soft one.

Keywords: Helsinki Final Act, European security and cooperation, transformation, human rights.

NOTE

[1] Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

[2] Textul integral al tratatului poate fi consultat în Constantin Oancea, Aurel Chiper, Ion Ciubotaru, Cornel Codiță, Valentin Nicolau, Vasile Oroian, *Organizația Tratatului de la Varşovia, 1955-1975, Documente*, Editura Politică, Bucureşti, 1976, pp. 15-22.

[3] Textul integral al proiectului de tratat poate fi consultat la adresa https://www.cvce.eu/en/obj/draft_treaty_on_european_security_submitted_by_the_soviet_union_geneva_20_july_1955-en-ce973fc0-f4d9-4bdc-b902-400ec6b31411.html, accesat la 20 mai 2020.

[4] Textul integral al proiectului de tratat poate fi consultat în Vojtech Mastny, Malcolm Byrne (editori), *A Cardboard Castle. An Inside History of the Warsaw Pact. 1955-1991, Parallel History Project*, CEU Press, Budapesta, New York, 2005, pp. 95-96.

[5] Documentul cuprinzând aceste argumente, înaintat de secretarul-general reprezentantului permanent, poate fi consultat în arhivele NATO, la adresa https://archives.nato.int/uploads/r/null/3/6/36423/PO_58_215_ENG.pdf, accesat la 2 iunie 2020.

[6] Declarația privitoare la consolidarea păcii şi securității în Europa, Bucureşti, 5 iulie 1966, Parallel History Project on Cooperative Security (PHP), http://www.php.isn.ethz.ch/kms2.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/PHP/17953/ipublicationdocument_singledocument/44d96a99-18b6-43c4-8508-37b55b0c9e7a/en/Public_Declaration_Security_1966_10.pdf, pp. 8-10, accesat la 10 august 2020.

[7] *The Proposed European Security Conference 1954-1971*. Dosar pregătit de Mr. E. Nessler, raportor, pentru Adunarea Uniunii Europei Occidentale, Paris, decembrie 1971, pe baza documentelor Secretariatului General al OTV, https://www.cvce.eu/en/obj/statement_by_the_european_communist_and_workers_parties_on_security_in_europe_karlovy_vary_26_april_1967-en-e8fe5ae4-27cc-4e0f-a48a-c8c82cb548e6.html, accesat la 20 august 2020.

[8] *Proiectul apelului pentru organizarea CSCE*, Arhivele partidelor şi organizațiilor de masă din fosta RDG, Arhivele Federale, (SAPMO), Berlin, ZK SED, DY/30, PHP, http://www.php.isn.ethz.ch/kms2.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/PHP/18024/ipublicationdocument_singledocument/1ac7db64-0d2c-4982-87f0-099589fedebe/de/Draft_Appeal_1969_7.pdf, accesat la 10 septembrie 2020.

[9] Evaluarea propunerii poloneze de tratat, de către RDG, 13 noiembrie 1969, *G-A 556, 161–68. MfAA,* traducere Karen Riechert, în Vojtech Mastny, Malcolm Byrne (editori), *A Cardboard Castle. An Inside History of the Warsaw Pact. 1955-1991, Op. cit.,* pp. 354-355.

[10] Henry A. Kissinger, *Memorandum for the President,* 4 aprilie 1969, în Hedwig Giusto, Mircea Munteanu, Christian Ostermann (editori), *The Road to Helsinki. The Early Steps to the CSCE*, culegere de documente selectate din Arhivele Naționale ale SUA, Biblioteca Gerald R. Ford şi Arhiva Securității Naționale a SUA, 2003, pp. 16-17, https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/RoadtoHelsinki_Part1.pdf, accesat la 5 iunie 2020.

[11] *Ibidem*, pp. 17-18.

[12] William P. Rogers, *Memorandum for the President,* 31 octombrie 1969, în Hedwig Giusto, Mircea Munteanu, Christian Ostermann (editori), *The Road to Helsinki. The Early Steps to the CSCE, Op. cit.,* pp. 32-37.

[13] *Ibidem*, p. 35.

[14] *Ibidem*, pp. 35-36.

[15] *Ibidem*, p. 37.

[16] William I. Cargo pentru Henry Kissinger, *Current Issues of European Security*, Departamentul de Stat, 17 august 1970, în Hedwig Giusto, Mircea Munteanu, Christian Ostermann (editori), *The Road to Helsinki. The Early Steps to the CSCE, Op. cit.,* p. 106.

[17] *Ibidem*, pp. 108-109.

[18] *Ibidem*, p. 110.

[19] *Ibidem*, pp. 110-111.

[20] *Ibidem*, p. 113.

[21] *Ibidem*, pp. 114-116.

[22] Textul integral poate fi consultat la adresa http://www.dri.gov.ro/actul-final-de-la-helsinki/, accesat la 30 mai 2020.

[23] *Ibidem.*

[24] *Problema 23. 9V3.1970. Tratat Varşovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Budapesta a miniştrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varşovia, 21-21 iunie 1970*, ff. 125-129, în *** Ministerul Afacerilor Externe, Institutul Diplomatic Român, *Documente diplomatice române, Seria a III-a, România şi Tratatul de la Varşovia, Conferințele miniştrilor afacerilor externe şi ale adjuncților lor (1966-1991)*, Editor Mioara Anton, Editura Alpha MDN, Buzău, 2009, p. 279.

[25] *Problema 23/9V3. 1971. Fond Tratatul de la Varşovia. Direcția I Relații. Secret. Consfătuirea miniştrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varşovia, Bucureşti, 18–19 februarie 1971. Cuvântări*, ff. 46-52, în *Ibidem*, p. 300.

[26] *Problema 220. URSS-România.1976*, ff. 42-52, în *Ibidem*, pp. 466-471.

[27] *Problema 241/1983, 9V3. Şedința Comitetului Miniştrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varşovia, 13-14 octombrie 1983, Sofia, Cuvântări*, ff. 10-22, în *Ibidem*, p. 741.

[28] *Problema 241. 1986.9V3. Şedința Comitetului Miniştrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varşovia. Probleme organizatorice. Varşovia, 19-20 martie 1986*, vol. I, ff. 172-175, în *Ibidem*, pp. 859-860.

O STEA A SPORTULUI HIPIC MILITAR ROMÂNESC: LOCOTENENT-COLONELUL CONSTANTIN APOSTOL (1903-1995). DE LA GLORIE LA UMILINŢĂ

Profesor universitar Dr. Gheorghe CALCAN[1]

Introducere

Locotenent-colonelul Constantin Apostol

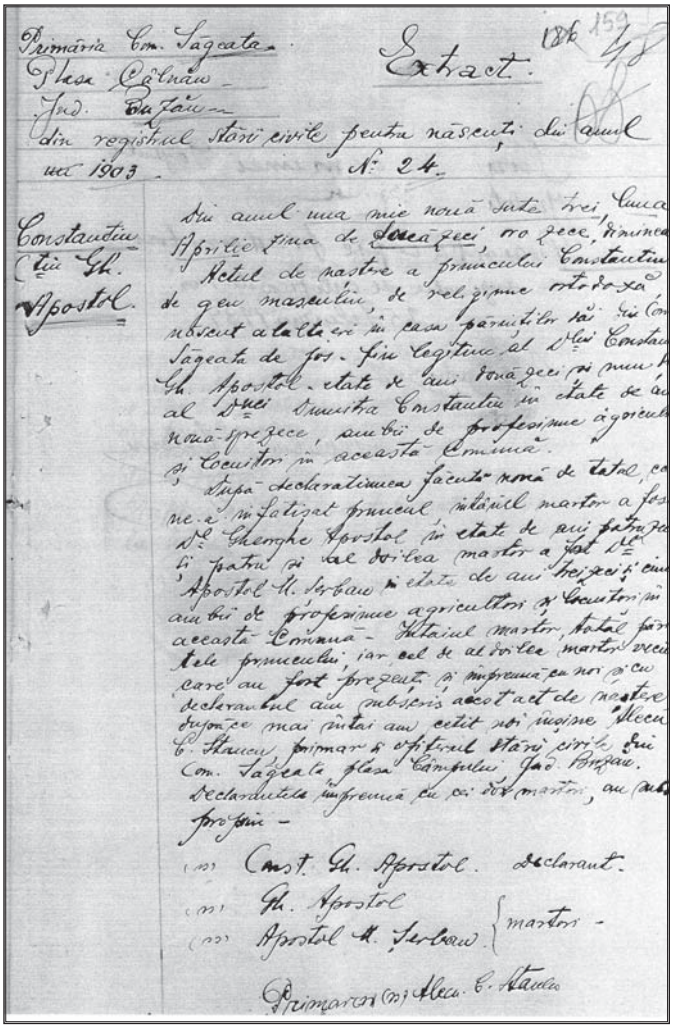
În lucrarea de faţă ne propunem să reconstituim viaţa și cariera locotenent-colonelului Constantin Apostol. Aprofundăm și dezvoltăm astfel câteva din concretizările noastre anterioare[2]. Constantin Apostol a fost un mare reprezentant al hipismului militar românesc. El a participat la zeci și zeci de concursuri naţionale și internaţionale, obţinând numeroase premii care au adus faimă ţării sale. A participat la operaţiunile militare ale celui de-Al Doilea Război pe ambele fronturi, evidenţiindu-se și fiind decorat. După instalarea comunismului, personalitatea, viaţa și cariera sa au intrat în umbră. A fost marginalizat, șicanat și închis pe nedrept.

Cele mai multe și importante informaţii pentru concretizarea demersului nostru le-am obţinut prin investigarea dosarului personal al lui Constantin Apostol din cadrul Arhivelor Militare Române de la Pitești. Nu am neglijat apoi, restrânsa bibliografie dedicată acestui personaj, investigarea mediului natal al acestuia și arhiva comunei sale natale.

Mediul familial, studii, carieră, statut social

Constantin Apostol s-a născut în casa părinţilor săi, Constantin Gh. Apostol și Dumitra (născută Lungu), agricultori din Comuna Săgeata, judeţul Buzău, la 20 aprilie 1903[3]. Familia Apostol, în care s-a născut Constantin C. Apostol, a făcut parte din familiile de elită ale localităţii, fiind una dintre cele mai înstărite. Tatăl locotenent-colonelului era menţionat în Anuarul Socec al României Mari ca proprietar de cârciumă[4]. Casa acestuia se păstrează încă în localitate[5].

Un frate al tatălui eroului nostru a fost și el locotenent-colonel în armată.

Primăria Com. Săgeata. Extract.
Plasa Câlnău
Jud. Buzău
din registrul stării civile pentru născuţi în anul 1903. N: 24.

Constantin C. Gh. Apostol.

În anul una mie nouă sute trei, luna Aprilie 2zna de douăzeci, ora zece, dimineaţa. Actul de naștere a pruncului Constantin de gen masculin, de religiune ortodoxă, născut alaltăeri în casa părinţilor săi: Gh. Constantin Săgeata de jos. Fiu legitim al D-lui Constantin Gh. Apostol, etate de ani douăzeci și unu, și al D-nei Dumitra Constantin în etate de ani nouăsprezece, amîndoi de profesiune agricultori și locuitori în această Comună. După declaraţiunea făcută nouă de tatăl, care ne-a înfăţișat pruncul născândul martor a fost D-l Gheorghe Apostol în etate de ani patruzeci și patru, și cel de al doilea martor a fost D-l Apostol H. Șerban în etate de ani treizeci și cinci amîndoi de profesiune agricultori și locuitori în această Comună. Întâiul martor, tatăl fără de pruncului, iar cel de al doilea martor străin care au fost prezenţi și împreună cu noi și cu declarantul am subscris acest act de naștere după ce mai nainte am cetit noi înșine. Ofiţerul C. Stancu, primarul și ofiţerul stării civile a Com. Săgeata, plasa Câmpului, Jud. Buzău. Declarantul împreună cu cei doi martori, au subscris profesia -

(ss) Const. Gh. Apostol. declarant.
(ss) Gh. Apostol
(ss) Apostol H. Șerban } martori -

Primarul (ss) Ofiţer C. Stancu

Certificatul de naștere al lui Constantin Apostol

Constantin C. Apostol a avut trei fraţi și o soră. Toţi fraţii locotenent-colonelului Constantin C. Apostol au fost învăţători. Unul dintre aceștia - Dumitru - a pierit în luptele pentru eliberarea Transilvaniei din anul 1944[6].

Studiile sale au fost următoarele: 4 clase primare, în Comuna Săgeata[7] și 8 clase la Liceul Teoretic „B. P. Hașdeu" din Buzău (1924)[8], urmate de cele militare: Școala de Ofiţeri de Cavalerie din Târgoviște, 2 ani (1926); Școala Specială de Cavalerie din Sibiu, 1 an (1929) și Școala de Echitaţie din Sibiu, 1 an (1930). Cunoștea limbile franceză și germană[9].

În etapa buzoiană a fost component al echipei de oină a liceului și al echipei de fotbal „Vârtejul" Buzău[10].

Casa părintească din comuna Săgeata, județul Buzău

Constantin C. Apostol a fost un elev bun. A încheiat Școala Militară de Cavalerie „Regele Ferdinand I" din Târgoviște, cu media generală 8,02, „*clasându-se al 4-lea din 44 de elevi*"[11]. „Foaia calificativă" de la finele anului al II-lea consemna aprecieri laudative. Comandantul său de escadron, căpitanul Chiricuță îl considera sănătos și rezistent, cu o frumoasă educaţie militară. Avea aptitudini militare, încăleca bine, și avea multă putere de muncă. Își îndeplinea atribuţiile cu conștiinciozitate și judecată. Avea „*frumoase calităţi de instructor*", iar dacă-și continua drumul „*va deveni un foarte bun ofiţer de cavalerie*".

Comandantul divizionului, maiorul Ionescu îl vedea „*Un foarte bun element din toate punctele de vedere*". Poseda calităţi intelectuale și morale, avea o bună condiţie fizică fiind „*un foarte bun sportsman*". Era foarte serios și conștiincios, cu calităţi reale de instructor, argumente ce-l făceau pe acest comandant să estimeze: „*Îi prevăd un viitor frumos în carieră*". Comandantul Școlii de Cavalerie, în grad de colonel, menţinea „*bunele aprecieri*" făcute de subalternii săi[12].

Constantin C. Apostol a fost un bun cursant și al Școlii Speciale de Cavalerie, ale cărei cursuri le-a urmat în anul 1929. El a încheiat cursurile cu media 7,16, clasându-se al șaselea din 41 de absolvenţi[13]. Aprecierile acordate aspectelor de „*Atenţie dată cursului*" și „*Rezultatele obţinute*" au fost concretizate în calificativul „*F. Bine*"[14]. Comandantul școlii, colonelul Alexandrescu îl găsea sănătos și rezistent, disciplinat și conștiincios, cu ţinută îngrijită, cu abilităţile de a conduce bine un pluton și chiar un escadron. Depunând zel „*a dovedit că este un element f. serios. Merită a înainta la vechime*". Întru totul de acord cu aceste concluzii, era și Comandantul Școlilor de Cavalerie, în grad de general[15].

Constantin C. Apostol a încheiat, în anul 1930, și cursurile Școlii de Echitaţie. Calificativul final a fost „*f. bine*". Locotenent-colonelul Șendrea îi remarca dragostea faţă de călărie. Putea lucra și cu caii dificili. Calităţile ecvestre îi erau evidenţiate astfel: „*sare în acord cu calul și cu mult elan*", iar „*dacă va continua să lucreze cu aceeași dragoste va da rezultate f. frumoase*"[16]. Comandantul Școlii Speciale de Cavalerie, colonelul Alexandrescu îl găsea și în cel de-al doilea an de școală și instrucţie la fel de sănătos și rezistent, de disciplinat și conștiincios, cu abilităţi de a încăleca calul. Era „*un prea bun ofiţer*", iar Comandantul Școlilor de Cavalerie, în grad de general confirma: „*De acord*"[17].

Cariera sa militară a început la 1 octombrie 1924, la Școala de Cavalerie din Târgoviște, ca voluntar (elev anul I). Evoluţia sa a fost următoarea: caporal, la 1 februarie 1925, sergent la 1 iulie 1925 (O.Z. nr. 275), plutonier la 1 iulie 1925 (O.Z. nr. 276), sublocotenent, la 1 iulie 1927; locotenent, la 1 aprilie 1930; căpitan, la 24 ianuarie 1938; maior, la 6 septembrie 1943 și locotenent-colonel, la 15 februarie 1946[18].

De-a lungul carierei și-a desfășurat activitatea ca elev al Școlii de Ofiţeri de Cavalerie din Târgoviște (1 octombrie 1924-iulie 1926); comandant de pluton, Regimentul 11 Roșiori, Cernăuţi (iulie 1926-septembrie 1930); instructor de călărie, Școala Specială de Cavalerie Sibiu (septembrie 1930-ianuarie 1938); comandant de escadron, Regimentul 6 Călărași, Brașov (ianuarie-octombrie 1938); instructor de călărie, Școala Specială de Război, București (octombrie 1938-august 1943); comandant de divizion, Grup 5 Cercetare (august 1943-iulie 1945), comandant de garnizoană, C.T. Buzău (iulie 1945- ianuarie 1948)[19] și antrenor al echipei hipice a armatei (1 octombrie 1953-1 martie 1954)[20].

Conform notaţiilor din dosarul personal, în anul 1940, Constantin Apostol era căsătorit a doua oară cu Stela Ionescu, viticultoare din com. Zilișteanca, județul Buzău, casnică și fără apartenenţă politică. Avea doi copii, aparţinând soţiei din prima sa căsătorie: Doina (n. 1935) și Dan (1938)[21].

Începutul carierei militare

Constantin Apostol și-a început cariera militară în calitate de comandant de pluton la Regimentul 11 Roșiori, din Cernăuţi. Perioada petrecută aici a fost de patru ani (iulie 1926-septembrie 1930). Această perioadă s-a caracterizat prin familiarizarea tânărului ofiţer cu activitatea de comandă, prin devotamentul său faţă de profesia aleasă, pasiunea, seriozitatea și devotamentul său faţă de instrucţia hipică, prin atenţia acordată perfecţionării lui profesionale. Consemnările „Foilor calificative" ale acestei perioade sunt edificatoare.

Astfel, „Foaia calificativă" a perioadei 1 august-31 octombrie 1926, realizată de comandantul Regimentului 11 Roșiori Cernăuţi, cu gradul de colonel, nota că militarul Constantin C. Apostol era un „*ofiţer nou*" căruia i-a fost „*încredinţată comanda unui pluton*". Acesta s-a integrat în campania de toamnă a regimentului, iar concluzia era clar pozitivă: „*Îmi face impresia unui bun și serios ofiţer*"[22].

Aprecierile favorabile s-au consolidat în mod constant. „Foaia calificativă" aferentă anului 1927 îl considera sănătos și rezistent, cu ținută îngrijită și disciplinat, capabil a face campanie militară în orice condiții. Poseda cunoștințele militare compatibile gradului său militar, îndeplinindu-și cu pricepere și devotament atribuțiile militare, unitatea sa prezentându-se bine din toate punctele de vedere. Constantin Apostol a participat la exercițiile și aplicațiile militare organizate, achitându-se onorabil de atribuțiile care i-au revenit. Se preocupa de oamenii și caii pe care-i avea în grijă. „*Cu inferiorii se poartă sever și cu dreptate*", fiind „*un prea bun ofițer cu calități intelectuale și morale solide și frumoase*", conchidea același colonel, comandant al Regimentului 11 Roșiori[23].

„Foaia calificativă" a perioadei 1 noiembrie 1927-31 octombrie 1928, realizată de colonelul Lupu, comandantul Regimentului, reținea calitățile fizice și militare, aplecarea spre studii și o „*cultură generală și profesională în curs de dezvoltare*" a proaspătului ofițer. La inspecțiile de grupă și de pluton a primit calificativul „*Bine*". Concluzia finală se subsuma ideii că „*slt. Apostol este un ofițer bun…*"[24].

Aprecierile pozitive erau păstrate și pentru perioada 1 noiembrie 1928-31 octombrie 1929. „Foaia calificativă" consemna participarea lui Constantin C. Apostol la stagiul de instrucție de la Școala de Cavalerie din Sibiu. Era inserată propunerea de înaintare în grad la împlinirea vechimii în funcția pe care o deținea. Această foaie apreciativă conținea trei semnături: cea a colonelului Lupu, comandant al Regimentului 11 Roșiori, a generalului M. Constantin, comandant al Brigăzii 6 Roșiori și cea a generalului comandant al Diviziei 2 Cavalerie[25].

„Foaia calificativă" a perioadei 1 noiembrie 1929-31 octombrie 1930 reflecta statutul oarecum „*itinerant*" al tânărului ofițer, finalizat atât prin schimbarea arealului geografic al activității sale, cât și prin recunoașterea și încurajarea dexterităților sale cu caracter hipic. Documentul semnat de colonelul comandant al Regimentului 11 Roșiori, consemna participarea locotenentului Constantin C. Apostol la cursurile anului al II-lea la Școala Specială de Cavalerie din Sibiu, întoarcerea acestuia la regimentul din Cernăuți, unde i s-a încredințat comanda unui pluton și apoi detașarea la Școala Specială de Cavalerie din Sibiu. Pentru scurta perioadă petrecută la Regimentului 11 Roșiori, comandantul acestuia arăta că ofițerul a luat parte la toate aplicațiile militare și manevrele militare organizate. „*S-a condus prea bine sub toate raporturile, și* ***am constatat că este un ofițer de viitor***" [s.n.]. Referitor la detașarea acestuia la Sibiu, același comandant consemna: „*Regimentul regretă plecarea acestui ofițer de elită*"[26] [s.n.].

Evident, ultimele remarci ale acestei caracterizări atrag atenția, prefigurând, într-un fel, cariera de glorie care-i era deschisă tânărului ofițer.

Pe culmile gloriei sportive

La Sibiu, Constantin C. Apostol a devenit imediat „*instructor la ofițerii elevi*" de cavalerie. Vreme de 14 ani a fost profesor al Școlii Speciale de Echitație din acest oraș[27]. S-a evidențiat de la început în întrecerile sportive. Putem spune că transferul lui la această școală a coincis cu debutul afirmării lui de excepție. Foile sale calificative evidențiază aceste fapte. Pentru perioada anilor 1931-1934, aceste foi au fost completate de colonelul Pleniceanu, comandantul Școlii Speciale de Cavalerie de la Sibiu.

Constantin Apostol – reprezentant de seamă al hipismului românesc

Sosit la Sibiu, Constantin Apostol și-a desfășurat activitatea ca ajutor, iar după plecarea titularului „*a instruit efectiv* […] *repriza din martie până la finele anului școlar obținând rezultate bune*". Ofițerul își menținea o stare fizică bună: „*încalecă bine și cu mult curaj*". A început să participe la întrecerile sportive. „*S-a remarcat la toate concursurile hipice din țară câștigând frumoase premii și o cupă în cel mai greu parcurs de la Sibiu*". Avea o „*educație aleasă, modest, muncitor și perseverent*". A acumulat o frumoasă pregătire în instrucție și la aplicațiile pe hartă. La finalul anului 1931, comandantul său aprecia că acesta era: „*ofițer bun și de nădejde*"[28].

Aceste frumoase aprecieri s-au consolidat în anul următor. Comandantul școlii sibiene îi remarca calitățile intelectuale și morale, cât și starea lui de sănătate. Comandantul ținea să precizeze că locotenentul Constantin C. Apostol „*a confirmat în totul bunele aprecieri de anul trecut*". Grație încrederii câștigate, i s-a încredințat „*comanda de repriză*". În mod evident, era un „***Pasionat al calului** și cu mult avânt cavaleristic*" [s.n.].

Colonelul Pleniceanu observa că acesta „*are cei mai mulți și frumoși cai, proprietate, toți de pur sânge*". În privința perspectivei, se întrezărea un „*călăreț de mare viitor, s-a afirmat în toate concursurile hipice*". A rămas la fel de conștiincios, participând la toate instrucțiile de teren și aplicațiile pe hartă. Avea o „*purtare exemplară*". Concluzia generală (1932), era aceea că locotenentul Constantin C. Apostol era un „*ofițer foarte bun, și cu frumoase speranțe pentru viitor*"[29].

Pentru anul 1933, comandantul sibian reconfirma calitățile fizice ale locotenentului Apostol, exprimându-și

satisfacţia că acest ofiţer a probat încrederea pe care i-o acordase încredinţându-i „*repriza*” care reprezenta o „*ţintă ce o urmăresc toţi cei mutaţi în cadrele şcolii ca subinstructori*”. Eroul prezentării noastre s-a prezentat foarte bine la toate activităţile specifice acestei arme. Constantin C. Apostol era un „*ostaș pasionat de cai și de concursurile hipice unde a obținut rezultate f. apreciabile*”. Cunoştea regulamentele şi a participat la toate activităţile specifice organizate. Avea o „*purtare f. bună*”, fiind în general „*un ofiţer cu frumoase speranţe pentru viitor*”[30]. Participând cu echipa Şcolii de Aplicaţie a Cavaleriei la concursurile hipice „*Cupa Cavaleriei*” organizate la Botoşani, a obţinut cu calul său „*Bucurie*”, locul I. În acelaşi an, obţinea locul al II-lea la proba de înălţime a concursului organizat la Napoli, Italia[31].

Locotenentul Constantin C. Apostol şi-a menţinut calitatea de instructor de repriză şi în anul următor, „*obținând aceleași frumoase rezultate la dresaj, carieră și călărie militară*”. A continuat să „*obţină cele mai frumoase succese*” la concursurile hipice naţionale, avea „*caii cei mai buni, pentru care face mari sacrificii*”. Un succint şi elocvent portret al său era cu lejeritate schiţat de comandantul său (1934):

„*Etate 31 de ani. Vechime în grad: 1.IV.1930. Avere nu are. Promite a deveni un foarte bun ofiţer. Se distinge între camarazii promoţiei sale. Ofiţer de multă nădejde. Merită a înainta „**la alegere**”*[32][subliniere în text].

Aprecierile şi recomandarea „*de a înainta la gradul de căpitan «la alegere»*”, erau agreate şi de Comandantul Şcolilor de Cavalerie, în grad de general[33].

Constantin Apostol a devenit membru al echipei hipice naţionale alături de alţi sportivi precum Petre Chivulescu, Zehei, Tudoran etc. la specializarea obstacole[34].

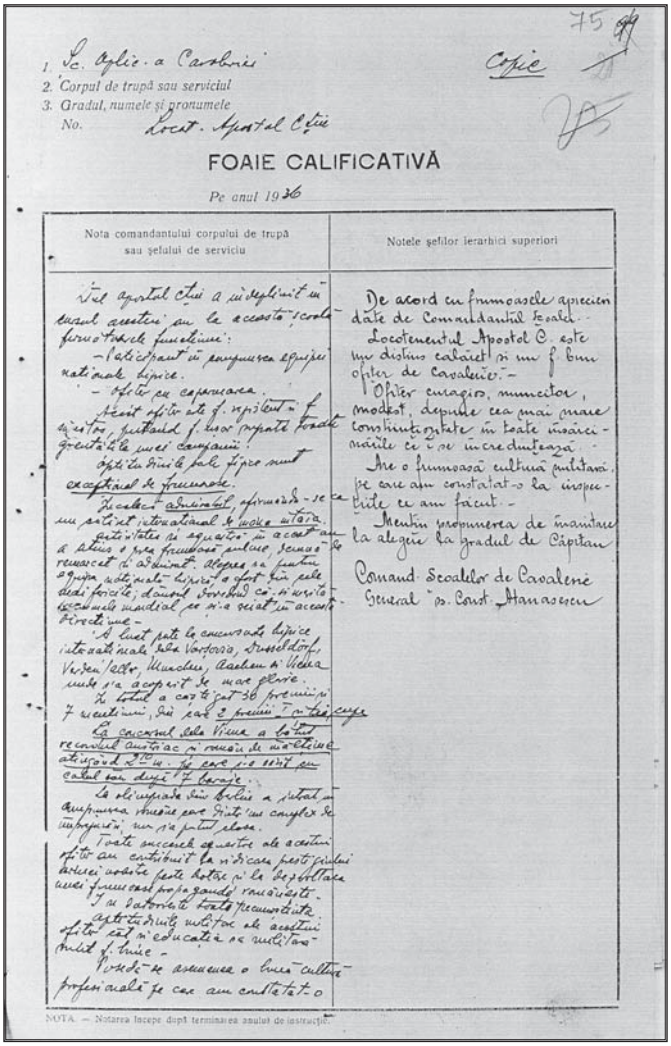
În anul 1934, a obţinut locul al II-lea la „*Cupa Cavaleriei*” de la Constanţa, şi acelaşi loc la competiţia hipică tip ştafetă „*Lupta regimentelor*” organizată la Arad[35]. Pe planul întrecerilor internaţionale a obţinut, în Italia, Medalia „Mussolini”, cu acelaşi cal, cu numele „*Bucurie*”[36].

Rezultatele hipice deosebite obţinute în anul 1935, au făcut ca Apostol să fie evidenţiat prin citare prin Ordin de Zi de către Inspectoratul General al Cavaleriei. Foia sa calificativă din acest an conţinea notările mai multor comandanţi. Primul care-l caracteriza era colonelul Pleniceanu, comandant al Şcolii de Aplicaţie a Cavaleriei. El îl cunoştea deja destul de bine pe locotenentul Constantin C. Apostol şi menţinea aprecierile făcute. Acesta şi-a păstrat calitatea de instructor de repriză. La 15 noiembrie „*a fost detașat la echipa națională la Buc.*[urești]”. A participat la concursurile hipice internaţionale unde a obţinut rezultate foarte bune, fiind citat de Inspectoratul General al Cavaleriei prin Ordinul de Zi nr. 11 din 28 iulie 1935. Se distingea între camarazii săi. Avea o stare materială bună obţinută „*prin câștigurile de la concursuri*”. Constantin Apostol promitea a deveni un foarte bun ofiţer şi merita a fi avansat „*la alegere*”[37].

Comandantul Şcolilor de Cavalerie, în grad de general, îl caracteriza pentru perioada 1 noiembrie 1934-1 august 1935, ca fiind „*un prea bun ofiţer, care se distinge din toate punctele de vedere*”. Era un „*bun călăreţ, bun instructor, solide cunoștințe profesionale*”, putea conduce un escadron. Şi acest comandant sublinia frumoasele rezultate internaţionale obţinute de Constantin C. Apostol şi evidenţierea lui prin Ordin de Zi, iar recomandarea sa era de a înainta „*la alegere*”.

„*Frumoasele aprecieri ce i s-au dat*” erau prelungite pentru perioada 1 august-31 octombrie 1935 de un alt general - Constantin Atanasescu - comandant al Şcolilor de Cavalerie. Şi acesta conchidea că locotenentul Constantin C. Apostol „*este un f. bun ofiţer, conștiincios și un f. bun călăreț*”. Din inspecţia pe care generalul a realizat-o, s-a convins „*că are toate însușirile intelectuale și posedă toate cunoștințele pentru a comanda un escadron*”. De aceea şi el se pronunţa pentru promovarea „*la alegere*” a lui Constantin C. Apostol.

Rezultatele sale hipice au fost următoarele: la concursurile interne, locul I la competiţia organizată de Societatea Hipică „Dobrogeanca”, la Constanţa cu calul numit „*Dracu Știe*”, şi Premiul „Sf. Gheorghe”, cu caii „*Bucurie*” şi „*Dracu Știe*”, la Sibiu. La concursurile internaţionale: locul II la probele de înălţime organizate la Napoli şi Nisa, locul II la *Premiul Urbe* şi *Cupa de aur* la Roma, locul II împreună cu echipa, la *Cupa oraşului Aachen* (iunie 1935), 9 premii împreună cu echipa la întrecerile de la Florenţa. Constantin Apostol a fost considerat cel mai bun sportiv în competiţia *Cupa Cavaleriei Belgiene* şi al treilea în *Cupa Cavaleriei Italiene*[38].

1. Şc. Oşlic. a Cavăleriei
2. Corpul de trupă sau serviciul
3. Gradul, numele şi pronumele

No. Locot. Apostol C. Ctin

Copie

FOAIE CALIFICATIVĂ

Pe anul 1936

Nota comandantului corpului de trupă sau şefului de serviciu	Notele şefilor ierarhici superiori
Dl. Apostol Ctin a îndeplinit în cursul anului ...	De acord cu frumoasele aprecieri date de Comandantul Școalei. Locotenentul Apostol C. este un distins călăreț și un f. bun ofițer de cavalerie. Ofițer curagios, muncitor, modest, deplină încredere în toate împrejurările ce i se încredințează. Are o frumoasă cultură pe care am constatat-o la inspecțiile ce am făcut. Mențin propunerea de înaintare la alegere la gradul de Căpitan. Comand. Școalelor de Cavalerie General ss. Const. Atanasescu

NOTA. — Notarea începe după terminarea anului de instrucţie.

„Foaie calificativă” pe anul 1936

El se integra astfel în „*grupul de elită*” al cavaleriei naţionale alături de Henri Rang, Constantin Zehei, Toma Tudoran, Felix Ţopescu, Ioan Epure și Vasile Hinţea[39].

În anul 1936, Comandantul Școlii de Aplicaţie a Cavaleriei, colonelul Grigore Vulturescu, considera că locotenentul Constantin C. Apostol avea aptitudini fizice „*excepţional de frumoase*”, încăleca admirabil dovedindu-se un „*călăreţ internaţional de* ***mâna întâia*** [subliniere în text], *activitatea sa ecvestră în acest an a atins o prea frumoasă culme demnă de admirat și remarcat*”. Alegerea lui în echipa de reprezentare naţională „*a fost din cele mai fericite, dânsul dovedind că-și merită renumele mondial ce și-a creat în această direcţiune*”. Erau neîndoielnic, cuvinte foarte frumoase.

Colonelul Vulturescu nota în „Foaia calificativă”, că în acel an, Constantin C. Apostol a participat la concursurile internaţionale de la Varșovia, Düsseldorf, München, Aachen și Viena „*unde s-a acoperit de mare glorie*”. Argumentele erau evident imbatabile: „*În total a câștigat 30 premii și 7 menţiuni, din care 2 premii I și trei cupe*”. Mai mult „***La concursul de la Viena a bătut recordul austriac și român de înălţime atingând 2,10 m pe care i-a sărit cu calul său după 7 baraje***” (subliniere în text). O publicaţie recentă considera că acest record încă nu a fost egalat[40].

Aprecierile comandantului sibian treceau de la nivelul local la cel naţional și chiar internaţional spunând: „*Toate succesele ecvestre ale acestui ofiţer au contribuit la ridicarea prestigiului armei noastre peste hotare și la dezvoltarea unei frumoase propagande românești*”. Aprecierile șefului său sunt fără rezerve și chiar neobișnuite stilului strict cazon. Prin tot ce a făcut Constantin C. Apostol „*îndatorește toată recunoștinţa*”. Poseda aptitudini militare foarte bune, dispunea de o bună cultură profesională pe care și-o consolida în mod admirabil, era „*un admirabil gospodar, priceput, zelos*”. Concluziile colonelului Vulturescu erau un frumos elogiu: „*În concluzie l-tul Apostol C-tin este un element de mare folos armei noastre, căci graţie lui, ea poate să se facă cunoscută în străinătate, sub raportul echitaţiei, dovedindu-se ca o armă, în compunerea căreia se găsesc ofiţeri destoinici, îndrăzneţi și f. pricepuţi călăreţi. Pentru meritul cel mare ce a avut de a se fi afirmat în mod strălucit în ţară și în străinătate ca excelent călăreţ, aducând reale servicii ţării, îl propun* ***la înaintare «la alegere» la gradul de căpitan***” (subliniere în text)[41].

Generalul Constantin Atanasescu

Comandantul Școlilor de Cavalerie, generalul Constantin Atanasescu își însușea aprecierile colonelului Vulturescu notând că locotenentul Constantin C. Apostol era „*un distins călăreţ și un f. bun ofiţer de cavalerie*”. Era curajos și muncitor, modest, depunând „*cea mai mare conștiinciozitate în toate însărcinările ce i se încredinţează*”. Își reconfirma propunerea anterioară de înaintare „*la alegere*” la gradul de căpitan[42].

Nuanţând rezultatele obţinute de Constantin Apostol în acest an, este de menţionat că în cadrul *Cupei orașului Aachen* – care era „*visul oricărui călăreţ*”[43] (20-29 august 1936), a obţinut locurile I și II din *Premiul Armatelor Străine*, *Marele Trofeu și Cupa Salatieră* (din argint), locul II la *Premiul Hainelor Roșii* la Grande Palais de Centenaire – Bruxelles, a dominat întrecerile de la înălţime în cadrul *Premiului Saint Michel*, locurile II și X la Cupa Naţiunilor și locul II la Varșovia la Premiul Armatei Poloneze, a fost prezent la Concursul Hipic Internaţional de la Paris (6-12 mai 1936). De asemenea, el s-a înscris la cea mai dificilă probă a Jocurilor Olimpice de la Berlin (Marele Premiu al Naţiunilor, secţiunea obstacole). Concurând cu „*Dracu Știe*”, și-a adus contribuţia ca ţara noastră să se claseze la probele hipice pe locurile II și III (din 18 naţiuni participante)[44]. A obţinut locul I la înălţime, la Viena. Prin toate rezultatele echipei, România se impunea în elita hipică mondială. Prezenţa românească la concursurile internaţionale începuse a genera fiori publicului spectator, neobișnuit cu perturbarea și schimbarea unui clasament consacrat, făcându-l a murmura interogativ: „*Ce vor face românii?*”[45]. Evident, „*se formase în acele timpuri o școală românească de călărie*”[46] recunoscută și respectată pe plan internaţional, iar Constantin Apostol era unul din componenţii ei de bază.

Comentând rezultatele întrecerii desfășurate „*în sanctuarul de la Aachen*”, o lucrare consacrată hipismului românesc, referindu-se la concurenţii români Rang, Apostol și Zehei, aprecia că „*cei trei magnifici ai sportului ecvestru au fost la înălţime…*”. Referindu-se la Constantin Apostol, respectiva lucrare menţiona: „*În «Premiul Armatelor Străine», Constantin Apostol îl întrece pe cel mai valoros concurent al probei… Constantin Apostol! Această figură de stil ne-a fost sugerată de clasamentul final în care Apostol cucerește primele două locuri cu «Idila» și «Bucurie», adjudecându-și astfel două treimi din podiumul de premiere*”[47].

Presa vremii a elogiat rezultatele deosebite obţinute de hipismul românesc. Ziarul „Universul” din anul 1936, sublinia omogenitatea și valoarea echipei naţionale, modul în care „*ofiţerii noștri de cavalerie* […] *au știut să-și servească ţara*” făcând „*să fie admiraţi și aplaudaţi frenetic de milioane de oameni* […], *reprezentând strălucit calităţile poporului român și ale calului românesc cu străvechi renume*”[48].

Aprecierile și rezultatele excepţionale ale lui Constantin Apostol au continuat. În anul 1937 comandantul său, colonelul Grigore Vulturescu, menţinea „*în totul*” aprecierile trecute. În plus, „*semnalez cu satisfacţie că, și în anul acesta, lt. Apostol și-a păstrat același preafrumos renume mondial de călăreţ internaţional întrecându-se pe el însuși în nenumărate concursuri hipice internaţionale la care a luat parte în cursul anului și în care a cules numai lauri de victorii spre cinstea armei și a ţării*”. Ca o recompensă și recunoaștere a acestor merite, Constantin C. Apostol a fost citat printr-un nou Ordin de Zi - nr. 114 din 27 septembrie 1937.

În cursul anului s-a achitat *„fără niciun reproș”* de toate celelalte îndatoriri care i-au revenit, îmbogăţindu-și concomitent cunoștinţele profesionale. Recomandarea finală era de înaintare la gradul de căpitan[49].

Inspectorul General de Armată și al Cavaleriei, în grad de general-adjutant, își însușea aprecierile colonelului Vulturescu, notând că locotenentul Constantin C. Apostol *„s-a distins la concursurile hipice din străinătate în mod cu totul deosebit”*[50].

Ordinul de Zi nr. 114 din 27 septembrie 1937 era semnat de comandantul Școlii de Aplicaţie a Cavaleriei, colonelul Grigore Vulturescu. Acest document menţiona că în acel an locotenentul Constantin C. Apostol, instructor de călărie, alături de alţi doi colegi a participat la concursurile hipice de la Paris, Bruxelles, Varșovia, Londra, Düsseldorf, Insterburg, Berlin, München și Aachen. Constantin C. Apostol a obţinut cele mai multe premii, numărul acestora ajungând la… 39, cu următoarea distribuţie: Paris – 2 premii, Bruxelles – 7 premii, Varșovia – 12 premii, din care un premiu I, Düsseldorf – 1 premiu, Berlin – 8 premii, München – 1 premiu și Aachen – 8 premii.

Ordinul de Zi făcea următoarele aprecieri: *„**Prin frumoasele succese obținute în probe foarte grele disputate de călăreți desăvârșiți, aleși ai tuturor națiunilor cu caii de cea mai mare clasă, acești trei ofițeri au dovedit calități excepționale de admirabili călăreți încercați și hârjiți într-o muncă priceputa și de lungă durată ce le-a mărit considerabil experiența și le-a hărăzit un renume mondial. Activitatea lor internațională din anul acesta cât și din anii trecuți este o fală pentru națiune, oștire și în special pentru cavaleria noastră. Școala de Aplicație a Cavaleriei, leagănul activității lor zilnice de antrenament, este fericită de a număra în cadrele ei asemenea prețioase elemente. Comandantul și ofițerii acestei instituții le aduce pe această cale prinosul lor de recunoștință și admirație. Cei în drept se vor conforma***”* [s.n.][51].

În sezonul competiţional 1937, conform unor aprecieri, Constantin Apostol a obţinut cele mai multe premii, ocupând locul I, într-un clasament neoficial, întrucât a sărit 5 obstacole în 8 secunde[52]. Insistând asupra performanţelor obţinute de acest sportiv militar la Varșovia, Emanuel Fântâneanu și Nicolae Șerbănescu notau în lucrarea lor *Calul prietenul meu. Pagini din istoria călăriei românești*: *„cel care a impresionat pe toți datorită remarcabilei sale rezistențe a fost Constantin Apostol care merită a i se acorda un premiu de regularitate. În proba de forță concurează cu trei cai – Bucurie, Dracu Știe și Idila – cucerind locurile 2 și 10. După această ispravă participă la «Premiul Armatei poloneze» - probă cu doi cai, și se clasează al doilea cu Dracu Știe și Bucurie. Remarcabil om de echipă, Apostol a contribuit de asemenea și la victoria din «Cupa Națiunilor»”*[53]. Lucrarea menţionată evidenţia ecoul succeselor românești de către presa poloneză: „Kurjer Polsky” – *„drapelul României a fost arborat în trei rânduri consecutive”*; „Kurjer Poranny” – *„românii au călărit cu bravură”*; „Gazeta Polska” și „Kurjer Warszawsky”[54].

În anul 1937, Constantin Apostol a devenit membru al prestigiosului club londonez „International Royal Horse ”[55].

Și pentru anul 1938, erau consemnate rezultate foarte frumoase, foaia sa calificativă realizată la Școala de Aplicaţie a Cavaleriei conţinea aprecierile a celor doi comandanţi, care s-au succedat la conducerea acestei școli. Pentru perioada 1 noiembrie 1937-1 mai 1938, funcţia a fost deţinută de colonelul Grigore Vulturescu. Acesta preciza faptul că și în acest an căpitanul Apostol a îndeplinit aceleași funcţii ca și în anul precedent *„cu aceeași râvnă și aceleași frumoase rezultate”*. Semnatarul aprecierilor nota că el își menţinea *„în totul aprecierile ce am făcut asupra sa în foile calificative anterioare”*.

În acest an a luat parte *„la concursurile hipice internaționale de la Nisa, Roma și Varșovia, unde a cules din nou laurii biruinței ca în trecut”*. El era *„un excelent călăreț care face cinste armei cavaleriei și foarte necesar Școlii de Aplicație a armei, unde poate fi o adevărată pildă pentru tinerele generații de ofițeri de cavalerie”*.

Pentru perioada 1 mai-31 octombrie 1938, aprecierile erau semnate de colonelul V. Măinescu, comandantul Școlii de Aplicaţie a Cavaleriei, care nota faptul că eroul nostru *„a depus și pe tărâmul științei militare aceeași bună-voință ca și pe cel al călăriei, evidențiat prin probele la care a luat parte și al rezultatelor obținute. Îndeplinind și funcția de ofițer cu cazarmarea, a depus cea mai deosebită atenție în executarea lucrărilor. Cu ocazia aplicațiilor pe hartă și în teren cu cadrele a dovedit că posedă o bună pregătire în conducerea unui divizion întărit, aplicând cu multă pricepere și logică principiile regulamentare. Din motive pentru stagiu a cerut să fie mutat la un regiment, unde am convingerea că prin calitățile sale prea frumoase intelectuale și morale își va instrui – educa și conduce escadronul său cu rezultate prea frumoase. Fiind nou în grad nu face obiectul unei propuneri”*[56].

Și rubrica șefilor ierarhici conţinea două semnături. Prima era a comandantului Școlilor de Cavalerie, generalul Florescu, care își însușea *„frumoasele aprecieri ale comandantului Școlii”*. Constantin Apostol *„era un excelent călăreț care și-a câștigat renume atât în țară cât și în străinătate”*.

Cea de a doua semnătură era a generalului Atanasescu, Inspector General al Cavaleriei, care-și însușea și el aprecierile șefilor direcţi ai lui Constantin Apostol. Acesta era *„un foarte bun călăreț și instructor. Are frumoase calități ostășești”*[57].

La concursul de la Nisa, Apostol s-a remarcat din nou alături de Tudoran, evoluând *„cu multă sârguință, reușind să cucerească un număr impresionant de premii în disputa cu cei mai buni călăreți”* ai continentului[58].

După participarea la concursul de la Varșovia, din anul 1938, Constantin Apostol s-a retras din activitatea competiţională. Evident, se încheia o importantă etapă a vieţii lui profesionale. Prin realizările sale sportive, el *„a devenit un nume în cartea de aur a călăriei românești”*[59]. Comentând momentul retragerii, autorii lucrării menţionate mai sus, subliniau faptul că de numele acestuia se legau o întreagă serie de rezultate de prestigiu ale acestui sport. *„Aproape întotdeauna prezent pe podium, Apostol a devenit un remarcabil om de echipă și un bun camarad. Împreună cu Toma Tudoran și Constantin Zehei a alcătuit ultimul terțet din acel*

mănunchi de călăreți ale căror panașe au fluturat victorioase timp de un deceniu la cele mai mari concursuri hipice organizate în perioada interbelică"[60].

Constantin Apostol a făcut parte din acea echipă a deceniului patru al secolului trecut, care a impus valoarea și specificul hipismului românesc pe plan internaţional. Referindu-se la această echipă, un jurnalist o prezenta ca „*un bloc cimentat*" și un admirabil „*snop de energie*", care purta „*necontenit dincolo de hotare icoana Patriei*", dedicând cu dezinvoltura energiei lor aceste rezultate ţării lor. Acești călăreți, „*jerba aceasta a locotenenților Zehei, Apostol și Todoran, în frunte cu iscusitul căpitan Rang*", la care se mai adăuga Ţopescu, „*sub comanda competentă a maiorului Kirculescu*"[61], prin rezultatele lor au sensibilizat atenţia și marelui istoric Nicolae Iorga. Acesta evidenţia în ziarul său „Neamul Românesc" aportul acestor sportivi în consolidarea prestigiului și identităţii naţionale peste hotare. Într-un articol dedicat succeselor hipice românești, marele savant nota: „*Dintr-o ţară în alta – ca și aviatorii cu care ne mândrim, călăreții români merg cu steguleţul nostru și, izbutind, îl ridică sus deasupra celorlalte*"[62]. Neîndoielnic, vorbim de o recunoaștere unanimă a unor rezultate de excepţie. Ziarul „Universul" l-a răsplătit pe Constantin Apostol cu placheta de aur pentru toate performanţele obţinute[63].

Activitatea militară a lui Constantin Apostol continua. „Foaia calificativă" a perioadei 1 noiembrie 1938 - 20 septembrie 1939 era realizată la Regimentul 6 Călărași. Comandantul acestui regiment, colonelul I. Antonescu, îl aprecia ca fiind „*un excelent călăreț care și-a câștigat renume atât în ţară cât și în străinătate*"[64]. Documentul menţionat, oferă detalii deosebit de valoroase pentru conturarea profilului militar și uman al lui Constantin Apostol. La acel moment, Constantin Apostol avea gradul de căpitan și vârsta de 36 de ani. Dispunea de aptitudini militare corespunzătoare, era disciplinat și avea „*simțul datoriei din convingere*". Caracterizarea sa era un sumum de calităţi: era „*demn, moral, integru, modest, manierat*". Abilităţile sale gospodărești impresionau: întreţinea și vopsea, ameliora, aranja bucătărie, dormitoare, magazii, harnașament etc. Oamenii săi erau „*vioi, energici și bine echipaţi*", iar „*caii frumoși și foarte curaţi*".

Redăm cu valoare de exemplu însemnările colonelului Antonescu, document sugestiv atât pentru profilul personalităţii lui Constantin Apostol, cât și pentru temeinicia cu care se realizau aceste lucruri în armată. Precizăm că acele cuvinte pe care nu le-am putut descifra au fost marcate prin parantezele drepte.

„*I. **Aptitudini fizice**. Înfăţișare fizică plăcută, foarte sănătos și rezistent. Călăreț excelent ce face cinste armei, a luat parte la concursurile hipice de la București și Brașov, unde s-a plasat în diferite premii. Ţinută foarte îngrijită în faţa trupei.*

*II. **Aptitudini militare**. În teren se orientează ușor și îl întrebuinţează în mod judicios în diferite situaţii tactice. Dotat cu un spirit de metodă dezvoltat. Cultură generală și militară în plin progres. Instrucţia armei o posedă în mod cât se poate de bine.*

*III. **Educaţia militară**. Disciplinat, autoritar, simțul datoriei din convingere. Bun camarad, cu mult curaj al răspunderii, demn, moral, integru, modest, manierat, cu o conduită exemplară.*

*V. **Îndeplinirea serviciului**[65]. Comand. Esc. 4 detașat la Mizil; Ordinul de Zi [nr.] 18 din 1.XI.1938; este în curs de stagiu. În perioada a III-a de instrucţie, ofiţerul a depus o muncă elogioasă din punct de vedere ad-tiv, întrucât această subunitate se găsea în cea mai mizerabilă situaţie lăsată de predecesorul său. Căpitanul Apostol a amenajat grajdul introducând lumina, apa* […] *vopsindu-l în ulei etc., transformându-l de așa manieră încât a fost admirat de toţi ce l-au văzut. La fel a procedat cu dormitoarele trupei, cu bucătăria, orzăria, magazii* […] *etc., punându-le într-o stare de întreţinere demnă de toată lauda. A reparat harnașamentul, echipamentul și încălţămintea, confecţionând căpestre de piele tuturor cailor, precum și două căruţe necesare transportului aprovizionărilor. Sârguinţa și înfăptuirile realizate de cpt. Apostol Constantin constituie un exemplu de excelent gospodar. La inspecţia făcută la sfârșitul perioadei I-a am constatat următoarele:*

- *Oameni vioi, energici și bine echipaţi;*
- *Caii frumoși și foarte curaţi;*
- *Harnașamentul foarte curat, bine ajustat și bine întreţinut;*
- *Instrucţia călare foarte bine;*
- *Instrucţia tehnică cu și fără armă bună.*

Instrucţia de luptă f. bună în perioada a II-a; ofiţerul a instruit escadronul în astfel de condiţii încât se poate conta pe o unitate ce va aduce folos Div[iziei] pe lângă care este atașată. Căpitanul Apostol își iubește cu pasiune oamenii, animalele și materialele escadronului, îngrijind în condiţii ce îi fac cinste și atrag […] șefilor săi ierarhici. Punctual la serviciu.

*VI. **Relaţiuni diferite**. Etate 36 de ani. Vechime în grad 24.I.1938. Nu are defecte și nici pasiuni.*

*VII. **Concluzii**. Ofiţer eminent din toate punctele de vedere*"[66].

Constantin Apostol și faptele sale de eroism în cel de-Al Doilea Război Mondial

Constantin Apostol a participat la operaţiunile militare ale celui de-Al Doilea Război Mondial, atât pe Frontul de Est cât și pe Frontul de Vest. În ambele direcţii s-a remarcat prin fapte de eroism și a fost decorat. Încercăm în paginile următoare să surprindem aceste aspecte.

Constantin Apostol pe Frontul de Est

Constantin Apostol a continuat, în contextul apăsător al apariţiei spectrului declanșării, și apoi al desfășurării celei de-a doua conflagraţii mondiale, să fie un excelent ofiţer, cu rezultate hipice notabile, și cu un comportament și aprecieri cu totul deosebite.

Din „Foaia calificativă" a perioadei 21 septembrie-31 octombrie 1939, deducem faptul că, în această etapă în care războiul mondial era declanșat, iar România era în

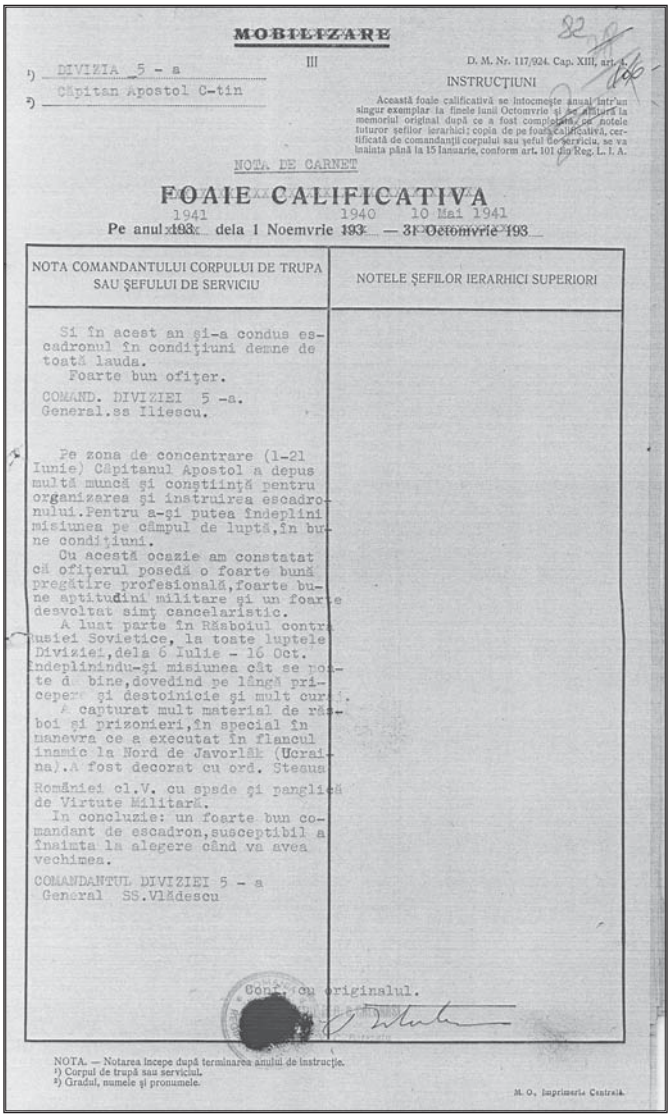
neutralitate, Constantin Apostol era detașat cu unitatea sa într-o anumită zonă a țării, achitându-se în mod admirabil de sarcinile încredințate. Șeful de Stat Major al Diviziei 5, în grad de colonel, nota că eroul nostru „*a avut comanda Escadronului 5 Cavalerie afectat pe zona Div. 5*”. Constantin Apostol era un om destoinic, ordonat și priceput. Își conducea cu pricepere unitatea sa, avea grijă de oameni și de cai. Ordinea și disciplina erau atuuri de bază ale comenzii sale. Se putea conta pe el în orice împrejurări. Iată descrierea acestui șef de stat-major: „*Ofițer priceput, bun gospodar și serios în actele sale de conducere a unității, mi-a dovedit în aceste vremuri excepționale o energie pe care se poate pune întreg temeiul. Am văzut escadronul său în nenumărate rânduri și într-o perioadă de necontenite schimbări în zonă și când greutățile de conducere erau mult mai accentuate. Cpt. Apostol le-a biruit pe toate, realizând o gospodărie și o disciplină în unitatea sa destul de frumoasă. Caii sunt bine întreținuți, iar trupa bine instruită. Destul de departe de P.C. al Diviziei (cca. 40 km), căpitanul Apostol a pus unitatea sa în foarte bune condițiuni de cazare și de instrucție. Tot materialul cu care este dotat acest escadron se prezintă bine sub raportul îngrijirii și depozitării sale. Nu am decât cuvinte de mulțumire față de acest ofițer, care se deosebește prin muncă, pricepere și devotament. Ofițer de nădejde și pe care se poate conta în vremuri grele. Nou în grad, nu poate face obiectul unei propuneri*”[67].

Comandantul Diviziei 5, generalul Traian Iliescu, întărea cele consemnate anterior. Generalul era „*complet de acord cu frumoasele aprecieri ale șefului de stat-major. Cu o înfățișare într-adevăr ostășească, căpitanul Apostol Constantin este un ofițer pe deplin conștient de misiunea sa. Disciplinat, activ și zelos, își conduce escadronul în condiții foarte bune. Are o deosebită grijă de materialul, oamenii și caii săi. În concluzie, un ofițer cu o educație aleasă care face cinste oștirii*”[68].

Superiorii săi au continuat să aibă aceleași aprecieri frumoase despre Constantin Apostol. „Foaia calificativă” a perioadei 1 noiembrie 1939-1 septembrie 1940 alcătuia deja cunoscutul buchet de superlative: „*excelent călăreț*”, „*prestanță în afirmarea comenzii*”, „*metodic*”, „*gospodar prin excelență*”, „*autoritate asupra subalternilor săi din convingere*”, „*ofițer de nădejde*”, „*corect, cinstit, manierat și respectuos*”, „*conduită exemplară*”, „*ofițer foarte moral*”, „*pasionat de cal, îi acordă acestuia o îngrijire părintească, ca și oamenilor și materialului ce are în primire*” etc.

Pe timpul deplasării la est de Prut și în zona Basarabiei, toate operațiunile au fost executate exemplar, chiar dacă au fost misiuni, care au trebuit efectuate la mari distanțe. „*Foarte capabil și moral*” în toată activitatea îl considera și generalul Iliescu, care întărea astfel aprecierile precedente[69].

„Foaia calificativă” a perioadei 1 noiembrie 1940 - 10 mai 1941 era realizată de comandanții Diviziei 5, generalii Iliescu și Vlădescu. Generalul Iliescu nota: „*Și în acest an și-a condus escadronul în condiții demne de toată lauda*”, iar generalul Vlădescu: „*Pe zona de concentrare (1-21 iunie), căpitanul Apostol a depus multă muncă și conștiință* […], *pentru a-și putea îndeplini misiunea pe câmpul de luptă, în bune condiții*”[70].

MOBILIZARE

III

D. M. Nr. 117/924. Cap. XIII, art. 4.

INSTRUCȚIUNI

Această foaie calificativă se întocmește anual într'un singur exemplar la finele lunii Octomvrie și se alătură la memorial original după ce a fost completată cu notele tuturor șefilor ierarhici; copia de pe foaia calificativă, certificată de comandanții corpului sau șeful de serviciu, se va înainta până la 15 Ianuarie, conform art. 101 din Reg. L. I. A.

1) DIVIZIA 5 - a

2) Căpitan Apostol C-tin

NOTA DE CARNET

FOAIE CALIFICATIVA

Pe anul ~~193~~ 1941 dela 1 Noemvrie ~~193~~ 1940 — 31 Octomvrie ~~193~~ 10 Mai 1941

NOTA COMANDANTULUI CORPULUI DE TRUPA SAU ȘEFULUI DE SERVICIU	NOTELE ȘEFILOR IERARHICI SUPERIORI
Și în acest an și-a condus escadronul în condițiuni demne de toată lauda. Foarte bun ofițer. COMAND. DIVIZIEI 5 -a. General.ss Iliescu. Pe zona de concentrare (1-21 Iunie) Căpitanul Apostol a depus multă muncă și conștiință pentru organizarea și instruirea escadronului. Pentru a-și putea îndeplini misiunea pe câmpul de luptă, în bune condițiuni. Cu această ocazie am constatat că ofițerul posedă o foarte bună pregătire profesională, foarte bune aptitudini militare și un foarte desvoltat simț cancelaristic. A luat parte în Războiul contra rusiei Sovietice, la toate luptele Diviziei, dela 6 Iulie - 16 Oct. îndeplinindu-și misiunea cât se poate de bine, dovedind pe lângă pricepere și destoinicie și mult curaj. A capturat mult material de război și prizonieri, în special în manevra ce a executat în flancul inamic la Nord de Javorlâk (Ucraina). A fost decorat cu ord. Steaua României cl.V. cu spade și panglică de Virtute Militară. In concluzie: un foarte bun comandant de escadron, susceptibil a înainta la alegere când va avea vechimea. COMANDANTUL DIVIZIEI 5 - a General SS.Vlădescu	

Conf. cu originalul.

NOTA. — Notarea începe după terminarea anului de instrucție.
1) Corpul de trupă sau serviciul.
2) Gradul, numele și prenumele.

M. O., Imprimeria Centrală.

„Foaie calificativă” pe anii 1940-1941

La 22 iunie 1941, România a intrat în război alături de Germania, împotriva Uniunii Sovietice. Pentru România a fost un război drept. Raţiunea acestui gest a fost eliberarea Basarabiei, care i-a fost răpită de Uniunea Sovietică în anul precedent. Spre sfârșitul lunii iulie 1941, Basarabia era eliberată și reintegrată în granițele țării.

După 22 iunie 1941, Constantin Apostol s-a aflat pe front. Foaia sa calificativă consemna: „***A luat parte la războiul contra Rusiei Sovietice, la toate luptele diviziei de la 6 iulie la 16 octombrie, îndeplinindu-și misiunea cât se poate de bine, dovedind, pe lângă pricepere și destoinicie, și mult curaj. A capturat mult material de război și prizonieri, în special în manevra ce a executat în flancul inamic la Nord de Javorlâk (Ucraina). A fost decorat cu Ord. «Steaua României» cl. a V-a cu spade și panglică de Virtute Militară***”[71] [s.n.]. Se propunea avansarea „*la alegere când va avea vechimea*”[72].

„Foaia calificativă” a perioadei 1 noiembrie 1941-31 octombrie 1942 continua elogios: „*cunoștințele profesionale superioare gradului*”, „*foarte conștiincios din convingere, autoritar și cu mult prestigiu*”, „*curajos cu simțul onoarei și răspunderii dezvoltat*”, „*educație aleasă și manierat*”, „*excelent camarad*”, „*drept cu subalternii*” „*s-a evidențiat imboldul,*

uniformizarea metodei de instruire a căpitanului Apostol Constantin", „*nu are defecte și nici pasiuni*" etc. S-a ocupat de două escadroane, dovedind pricepere, și o „*experiență temeinică de instructor*". Inspecţiile realizate au evidenţiat motivaţia acestuia. El avea „*înfățișare normală și simpatică*", cu o „*ținută îngrijită în fața trupei*". Se orienta foarte bine în teren, avea „*mult bun-simț și sânge rece*". Avea 39 de ani, iar vechimea în ultimul grad curgea din data de 24 ianuarie 1938[73].

După participarea lui Constantin Apostol la primul val al atacului românesc pe Frontul de Est, el s-a întors la Mizil.

Aprecierile au fost la fel de laudative. Pentru perioada 20 februarie-1 mai 1942, caracterizarea i-a fost făcută de colonelul Budescu, comandantul Regimentului 6 Călărași. Acesta consemna faptul că eroul nostru a îndeplinit funcţia de șef al Biroului mobilizare, la Mizil, unde a fost dislocat acest birou. Avea în responsabilitate pregătirea grupurilor de cercetare și a formaţiilor sanitare ale Corpului 5 Armată. Prin eforturile și perspicacitatea sa, el „*a reușit a avea lucrările de mobilizare la punct, studiate în cele mai mici amănunte, astfel că în cursul lunilor iunie și iulie, mobilizarea s-a putut face în condiţiile cele mai bune*". Era considerat a fi un ofiţer foarte bun, care merita să fie înaintat în grad „*la alegere*"[74].

Referindu-se la perioada 1 mai-7 august 1942, colonelul V.C. Botezat, comandantul Regimentului 6 Călărași, făcea următoarele precizări: „*Primind Biroul mobilizare cu o situaţie, nu destul de clară, a depus o muncă încordată pentru a pune ordine în acest birou, operaţie pe care a reușit-o. Numai după punerea în ordine a biroului, a putut întocmi lucrările pregătitoare de mobilizare, în baza cărora s-a putut concentra și pleca pe front Grupurile 55, 5, 6* [și] *13 Cercetare, Spitalele de Campanie nr. 2 și nr. 22, Ambulanţele Divizionare nr. 5, 6 și 13 și Infirmeriile de Gară 31 și 32*".

De asemenea, acest comandant, evidenţia eforturile pe care le-a făcut Constantin Apostol să completeze necesarul în cai al grupului de Cercetare 55. A luat legătura cu Cercul de Recrutare Brașov, a făcut verificări la faţa locului „*deplasându-se la toate centrele din judeţ, din care operaţiune a reușit să aducă un număr de 146 cai*", toţi tineri, apţi operaţiunilor militare. „*Datorită muncii și râvnei depusă de acest ofiţer*", toate formaţiunile militare mobilizate „*au putut pleca pe front cu necesarul de oameni și rechiziţii aproape complet*". Căpitanul Apostol făcea „*încă o dată dovada capacităţii, energiei și puterii de muncă ce-l caracterizează*". Comandantul Regimentului 6 Călărași, care-i făcea caracterizarea, îl propunea pentru înaintare în grad „*la alegere*"[75].

Pentru etapa 1 noiembrie 1942-4 aprilie 1943, șeful Statului Major al Corpului 5 Teritorial constata că ofiţerul Constantin Apostol, în calitate de comandant al Părţii Sedentare a Regimentului 6 Călărași și șef al Biroului Mobilizare, „*a depus o deosebită muncă în repararea cazarmei*", pe care a făcut-o „*cum nu se poate mai confortabilă, curată și frumoasă*". A reparat întregul echipament, a „*organizat și a urmărit instrucţia școlară a instructorilor pentru recruţi*" cu rezultate remarcabile în toate direcţiile de pregătire individuală și a grupei. Căpitanul Apostol s-a achitat de toate sarcinile „*în mod elogios*", fiind considerat un ofiţer foarte bun „*din toate punctele de vedere*"[76].

Atunci când Regimentul 6 Călărași s-a întors de pe front, la 4 aprilie 1943, colonelul V.C. Botezatu, remarca: „*cu o deosebită mulţumire și satisfacţie am constatat că ofiţerul, în calitate de comandant al P.S. și cu ajutoare extrem de reduse, a depus o activitate foarte rodnică, în primul rând schimbând complet în bine faţa acestei cazărmi.* [...] *ordine și curăţenie desăvârșită, caii foarte frumoși și oamenii cu ţinută curată și în ordine*". Colonelul Botezatu constata cu satisfacţie: „*Căpitanul Apostol a rămas același ofiţer energic, priceput, conștiincios și muncitor*", menţinându-și propunerea de înaintare în grad a acestuia „*la alegere*". Superiorul său constata că acesta a realizat cu responsabilitate evidenţele regimentului, a situaţiei celor plecaţi pe front, a contopit mai multe grupe în regiment, a fost atent cu situaţia desconcentrărilor, a ţinut evidenţa unor spitale de campanie, toate operaţiunile fiind „*duse la bun sfârșit*"[77].

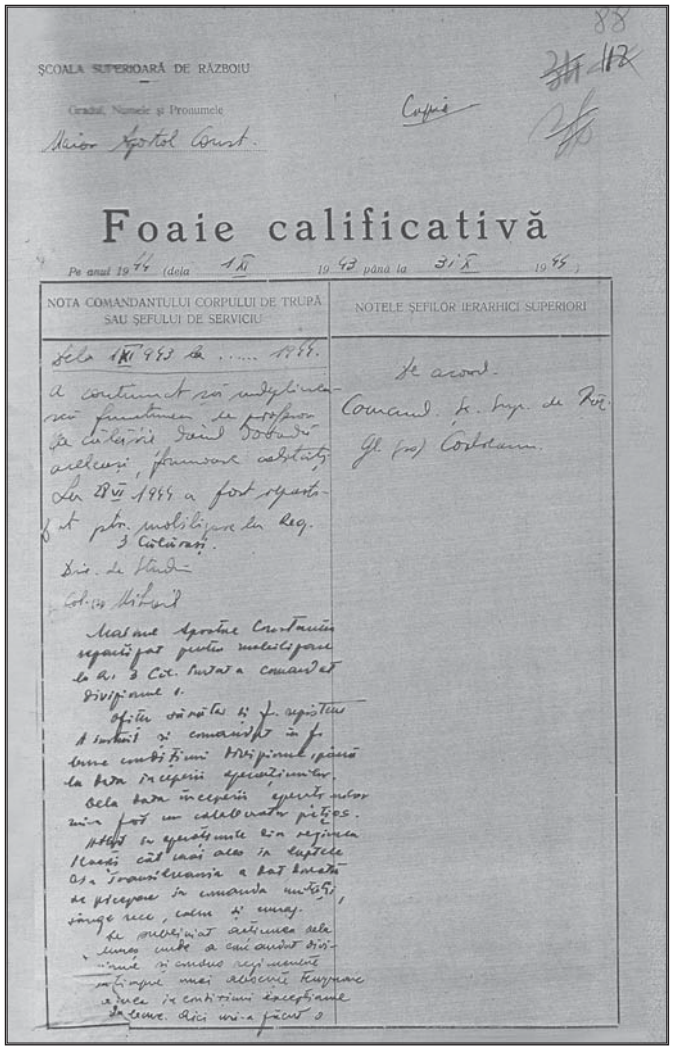
Dintr-o altă notă, aflăm că în sarcina lui Constantin Apostol, în calitate de șef al Biroului Mobilizare, se afla și clasificarea situaţiei ofiţerilor și soldaţilor care au luat parte la luptele de pe front, a realizării comunicării către cercurile teritoriale a numelui celor morţi ori dispăruţi în război, a întocmirii documentaţiei și corespondenţei cu familiile decedaţilor și invalizilor de război, încât acestea să intre cât mai repede în posesia drepturilor cuvenite. În toate aceste activităţi el s-a dovedit a fi „*priceput și energic*".

Pe data de 23 mai 1943, căpitanul Apostol a fost degrevat din funcţia de șef al Biroului Mobilizare și numit comandantul Divizionului de Instrucţie Recruţi. La predarea serviciului (6 iunie 1943), „*s-a constatat că nu a avut nicio neregulă în sarcina sa*". De la 23 mai și până la 25 iunie, el a urmat Cursul de comandant de divizion la Centrul de Instrucţie al Cavaleriei Sibiu, căpătând abilităţile de a „*conduce și comanda în foarte bune condiţii un divizion*". Activitatea de instrucţie pe care o desfășura, îl făcea pe superiorul său să aprecieze că „*merită a înainta la gradul de maior. Alegere*"[78].

În perioada 15 iulie-31 octombrie 1943, Constantin Apostol a devenit profesor de călărie pentru ofiţerii elevi ai Școlii Superioare de Război, manifestând „*un deosebit interes și conștiinciozitate*", fapt care-l făcea să se numere „*printre ofiţerii de valoare de cavalerie*". Acest lucru era semnalat și de generalul Codreanu, comandantul acestei școli, care remarca faptul că acesta era „*un f. bun ofiţer de cavalerie și priceput instructor de cavalerie*"[79].

La 6 septembrie 1943, Constantin Apostol a fost înaintat la gradul de maior.

„Foaia calificativă" a perioadei 1 noiembrie 1943-31 octombrie 1944 a fost realizată la Școala Superioară de Război. Aceasta conţinea mai multe notaţii. Prima aparţinea colonelului Mihail, care preciza că eroul nostru „*a continuat să îndeplinească funcţia de profesor de călărie, dând dovadă de aceleași frumoase calităţi*"[80]. Generalul Codreanu nota: „*De acord*"[81] .

ȘCOALA SUPERIOARĂ DE RĂZBOIU

Gradul, Numele și Prenumele

Maior Apostol Const.

Foaie calificativă

Pe anul 19 44 (dela 1 XI 19 43 până la 31 X 19 44)

NOTA COMANDANTULUI CORPULUI DE TRUPĂ SAU ȘEFULUI DE SERVICIU	NOTELE ȘEFILOR IERARHICI SUPERIORI
dela 1 XI 1943 la ..... 1944.	De acord.
a continuat să îndeplinească funcțiunea de profesor la catedra Drept Internațional, făcând cursurile, seminarele cabinetul. La 28 VI 1944 a fost repartizat pt. mobilizare la Reg. 3 Călărași.	Comand. Șc. Sup. de Răz. Gl. (ss) Corbeanu.
Dir. de Studii	
Col. (ss) Mihail	
Mașina Sprotse Constantin repartizat pentru mobilizare la Reg. 3 Cal. luptat a comandat Divizionul 1. Ofițer cinstit și f. capabil. A instruit și comandat în f. bune condițiuni Divizionul până la data începerii operațiunilor. Dela data începerii operațiunilor mi-a fost un colaborator prețios. Astfel în operațiunile din regiunea Ploiești cât mai ales în luptele din Transilvania a dat dovadă de pricepere în comanda unității, sânge rece, calm și curaj. De subliniat acțiunea dela Mureș unde a comandat divizionul și condus regimentul în timpul unei absențe temporare a mea, în condiții excepțional de bune. Aici mi-a făcut o strălucită probă a calităților sale de luptător curajos și comandant priceput. Disciplinat, bun camarad. Pentru faptele de arme în care s-a distins a fost propus la decorare cu ordine de război. Apreciez pe maiorul Apostol ca pe un f. bun ofițer de cavalerie, căruia i se pot încredința misiuni oricât de grele pe câmpul de luptă.	

„Foaie calificativă" pe anii 1943-1944

La 27 iunie 1944, Constantin Apostol a fost repartizat pentru a fi mobilizat la Regimentul 3 Călărași[82].

Constantin Apostol pe Frontul de Vest

După schimbarea politico-militară survenită în țară la 23 august 1944, a urmat cea de a doua implicare efectivă a lui Constantin Apostol în operațiunile celui de-Al Doilea Război Mondial. De această dată a fost vorba de operațiunile de pe Frontul de Vest, de eliberare a țării, de urmărire a inamicului și de înfrângere a Germaniei.

Mobilizat pentru operațiuni, i s-a încredințat comanda Divizionului 1 din Regimentul 3. Continua să fie sănătos și rezistent. „*A instruit și comandat în f. bune condiții divizionul, până la data începerii operațiunilor*". Urmau apoi însemnările laudative ale locotenent-colonelului Pleșoianu, comandantul regimentului, care remarca: „*De la data începerii operațiunilor, mi-a fost un colaborator prețios. Astfel, în operațiunile din regiunea Ploiești, cât mai ales în luptele din Transilvania, a dat dovadă de pricepere în comanda unității, sânge rece, calm și curaj. De subliniat acțiunea de la Mureș, unde a comandat divizionul și condus regimentul, în timpul unei absențe temporare a mea, în condiții excepțional de bune. Aici, mi-a făcut o strălucită probă a calităților sale de luptător curajos și comandant priceput. Disciplinat, bun camarad. Pentru faptele de arme în care s-a distins a fost propus la decorare cu ordine de război. Apreciez pe maiorul Apostol ca pe un f. bun ofițer de cavalerie, căruia i se pot încredința misiuni oricât de grele pe câmpul de luptă*"[83].

Aceste aprecieri aveau să fie confirmate de evenimentele în curs.

Comandantul Regimentului 3 Călărași continua să noteze în caracterizarea lui Constantin Apostol: „*Maiorul Apostol a fost sub comanda mea de la 1.XI.1944-1.I.1945, având tot timpul comanda*" unui divizion, pe care l-a comandat „*cu multă destoinicie în toate operațiunile ce s-au continuat în Ardeal; Tisa – Ungaria*". El s-a remarcat în diverse operațiuni. Astfel „*pe Tisa, sectorul său a fost cel mai bine organizat și apărat*". Ca argumente suplimentare, șeful său arăta că „*la inspecția comand*[antului] *aliat – rus a fost dat de exemplu cum și-a organizat sectorul*". Mai apoi, „*în operațiunile de trecere a Tisei și urmărire a inamicului*", unitatea comandată de maiorul Apostol s-a remarcat în operațiunile de avangardă, dovedind tact și curaj. Unitatea sa, „*prinsă în capătul a două capete de pod*", a pus stăpânire pe cursul unui râu și a respins inamicul peste apă. Acțiunile întreprinse sub comanda lui Constantin Apostol în Ungaria „*au fost dintre cele mai vrednice*". Acțiunile lui individuale au fost cu totul remarcabile: „*numai prin intervenția sa personală în mod spontan și energic Esc*[adronul] *I nu a fost scos de pe digul ce apăra*". A stat în fruntea ostașilor „*la 50 m de inamic*".

Concluziile superiorului său sunt mai mult decât elocvente: „*Orice misiune încredințată maior*[ului] *Apostol, oricât de grea, a condus-o personal și-a dus-o la bun sfârșit cu* [...] *curaj și destoinicie. Totdeauna în mijlocul soldaților, preferă să comande dinainte înapoi, încât orice situație o trăia la teren. În toate aceste operații, este singurul ofițer superior ce am avut și m-a ajutat în mod prețios în toate operațiunile la care R*[egimentul] *3 Căl*[ărași] *a luat parte. Este un prea bun of*[iţer] *superior și desăvârșit of*[iţer] *de război. Faptele de arme și conduita sa pe câmpul de luptă îl califică și-l apreciez cu toată convingerea că este un of[iţer] superior de elită și excelent comandant de război. Când of*[iţerul] *va îndeplini condițiunile de vechime pentru înaintare în grad, pentru faptele de arme săvârșite pe front «merită a înainta la alegere»*"[84].

Comandantul Diviziei 8 Cavalerie, generalul Fortunescu era „*de acord cu elogioasa notă a cdt.* [comandantului] *de regiment*" dată maiorului Apostol, considerându-l un foarte bun ofiţer de război. În plus, acesta regreta „*plecarea sa de pe front*", care s-a produs în condițiile în care ofiţerul avea fraţi pierduţi pe câmpul de luptă. Avansa ideea, „*când va fi propozabil*"să fie înaintat la gradul de locotenent-colonel „*la alegere*"[85].

La 1 ianuarie 1945, Constantin Apostol a revenit de pe front cu aprobarea Marelui Stat Major. El și-a reluat activitatea de instructor de călărie pentru ofiţerii elevi, odată cu reluarea cursurilor Școlii Superioare de Război. Concomitent el a fost și director al căminului acestei instituţii și ofiţer cu informațiile.

Directorul-administrator al Școlii Superioare de Război, îi făcea o elogioasă caracterizare pentru perioada 1 ianuarie-

1 iunie 1945. Astfel, „*în administraţia căminului, avariat de bombardamentele aeriene, a reuşit să-l redea, prin o muncă chibzuită şi bine repartizată, în stare de locuire în minimum de timp*", ordinea şi curăţenia tronau, ofiţerul realizând activităţi de control „*zi şi noapte*". Referitor la funcţia sa de ofiţer-informator, acesta „*s-a remarcat prin a mă informa de tot ceea ce se petrecea la timp şi precis, astfel că s-a putut lua măsuri la timp de combatere*". În plus, „*lucrările biroului au fost ţinute în cea mai perfectă ordine*". Întreaga lui activitate era elogios apreciată, maiorul Apostol înscriindu-se în rândul ofiţerilor de elită, meritând „*cu prisosinţă*" a fi înaintat în grad. Munca continuă, „*din zi până-n noapte*", cinstea şi credinţa în serviciu, spiritul de frumoasă camaraderie erau însuşirile remarcate la acest ofiţer[86].

În a doua parte a anului 1945, Constantin Apostol a fost transferat la Cercul Teritorial I Buzău. Aici se aflase că maiorul Apostol participase activ la operaţiunile militare: „*A luat parte, în calitate de comandant de divizion, la luptele contra germanilor şi ungurilor, calităţi de comandant şi luptător militar*". Stagiul său pe front era de opt luni, şi-şi îndeplinise „*cu prisosinţă misiunile încredinţate*", fapt pentru care fusese „*elogios notat de cd-ţii* [comandanţii] *săi în lupte*". Era propus la înaintare pentru gradul de locotenent-colonel[87].

Șefii ierarhici, generalii Codreanu și Mihail, comandanţi ai Școlii Superioare de Război și generalul Băldescu, comandantul Corpului 5 Teritorial, erau de acord cu aceste caracterizări și ajungeau la aceeași concluzie: înaintarea în grad a maiorului Apostol[88].

Rezumând, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, Constantin Apostol a participat efectiv la două campanii militare. Prima a fost 22 iunie-3 noiembrie 1941, pe Frontul de Est, până la Odessa, în cadrul Grupului 5 Cercetare, unde a fost comandant de grup. „Foaia de serviciu" din 1954, consemna că el „*nu a luat parte la luptele contra partizanilor și a populației civile*"[89]. Cea de-a doua campanie a fost 23 august-28 decembrie 1944, în care a luptat la Ploiești și pe Frontul de Vest, în Transilvania pe Mureș și în Ungaria, până în apropierea frontierei cu Cehoslovacia. A făcut parte din Regimentul 3 Călărași, în care a deţinut funcţia de comandant de divizion. A fost decorat cu Medalia „Victoria" din partea guvernului (Prezidiul Sovietic Suprem) URSS[90].

Constantin Apostol în perioada de tranziţie a ţării spre „democraţia populară" (1945-1947)

Am putea spune că această etapă se suprapune peste atingerea, pentru un scurt timp, a unui vârf profesional-militar și a începutului unui perpetuu declin profesional-militar, care a declanșat lunga etapă de umilire și penitenţă a lui Constantin Apostol din etapa comunistă.

Momentul de apogeu al gradelor și funcţiilor militare este dat de faptul că, la 15 februarie 1946, Constantin Apostol a devenit locotenent-colonel[91], iar o perioadă a devenit comandantul Garnizoanei și al Cercului Teritorial Militar Buzău. Conform unor notaţii această perioadă ar fi iulie 1945-ianuarie 1948[92].

Din această etapă sunt păstrate în dosarul său din cadrul Arhivelor Militare două „Foi calificative". Prima acoperea perioada 1 august-31 octombrie 1945 și a fost realizată la Cercul Teritorial Buzău. Aceasta era semnată de comandantul acestuia, cu gradul de colonel, care nota: „*Maiorul Apostol C. la același nivel ca în anii trecuți. Conduce Bir. 5 Pensii cu destulă competență. Este un f. bun ofițer. A fost caracterizat anul acesta la alegere. Stagii: 22.VI.41-3.XI. 41 – 4 luni, 11 zile – cdt. esc.* [comandant escadron]. *În luptă*". Foaia conţine în mod ordonat stadiile pe care le parcursese Constantin Apostol în perioada războiului. Acestea erau consemnate astfel: „22.VI.41-3.XI.41 – 4 luni,11 zile – cdt. esc. - în luptă.

3. XI.41-23.VIII.44 – 2 ani, 9 luni, 20 de zile – profesor călărie – zs. (?).

23.VIII.44-1.I.45 – 4 luni, 7 zile – Cdt. Dvz. [comandant divizion] – în luptă.

1.I.45-12.V.45 – 4 luni 12 zile - prof. călărie – zs/ ZD"[93](?).

Conform acestor însemnări, constatăm faptul că ofiţerul Apostol a participat efectiv la operaţiunile militare pe front, 8 luni și 18 zile, divizate aproape simetric pe Frontul de Est și pe Frontul de Vest.

Cea de a doua însemnare acoperea perioada 1 noiembrie 1945-1 septembrie 1946 și era realizată în „Nota de carnet a locotenent-colonelului Apostol C-tin". Era realizată la Cercul Teritorial Buzău și semnată de comandantul acestuia, cu gradul de colonel. Nota consemna faptul că ofiţerul avea un caracter hotărât și avea „*curajul răspunderii dezvoltat*", poseda o cultură generală și profesională „*la un nivel ce-i face cinste*", era un „*ofițer f. conștiincios, cu dragoste de carieră*", fapt pentru care „*i se poate încredința comanda de unitate corp*". Această notă mai consemna faptul că „*Lt. col. Apostol C. a condus Bir. 5 și-a fost un timp și însărcinat cu primirea și trimiterea cailor trimiși URSS*"[94].

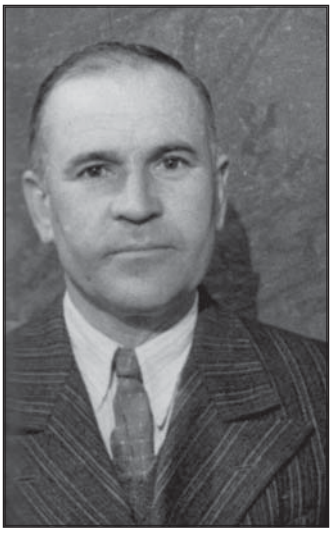
Schimbarea „Foii calificative" în „Nota de carnet" și absenţa caracterizării pentru întreaga perioadă ne conduce cu gândul la faptul că în maniera de organizare și funcţionare a armatei se produceau anumite transformări determinate de această perioadă „*de tranziție*" în organizarea ţării. „*Tranziția*" îl afecta și i se aplica de fapt și lui Constantin Apostol.

După înlăturarea monarhiei și preluarea întregii puteri de către Partidul Comunist la sfârșitul anului 1947, când schimbarea regimului politic al ţării a fost completă, s-a declanșat și calvarul vieţii lui Constantin Apostol.

Constantin Apostol în calvarul epocii comuniste

Pentru faptul că a refuzat să se înscrie în Partidul Comunist[95], în anul 1948, Constantin Apostol a fost trecut în rezervă. A început caruselul terorizării și al degradării sale morale și materiale, al umilirii ingrate și al unei penitenţe nedrepte.

Fără pretenţia de a putea reconstitui în amănunt parcursul vieţii sale în această perioadă, putem totuși

Constantin Apostol

contura principalele etape ale acestui segment al vieţii eroului nostru. Acestea au fost următoarele:

- 1948 - trecerea în rezervă;

- 1950 - Constantin Apostol a fost evacuat din locuinţa sa de pe strada Democraţiei, nr. 43 din Buzău. Locuinţa a fost transformată în cantina Partidului Muncitoresc Român. Constantin Apostol a fost învinuit că nu și-a plătit impozitele și imobilul a fost scos la licitaţie[96];

- ianuarie 1951-4 decembrie 1956 - tehnician de călărie la Comitetul Central al Sindicatelor Muncitorilor Agricoli – Asociaţia Sportivă „Recolta" București[97]. O însemnare realizată la data de 11 septembrie 1953 arăta că la acea dată, Constantin Apostol se ocupa cu munca la via și pământul pe care îl avea[98]. O altă însemnare arăta că în intervalul 1 octombrie 1953-1 martie 1954 a fost antrenor al echipei hipice a armatei[99]. Conform unei lucrări recente, Constantin Apostol a deţinut funcţia de tehnician de călărie pentru toate școlile de călărie din ţară. În această calitate el a pregătit lotul naţional hipic de obstacole pentru olimpiadele de la Helsinki (1952) și Stockholm (1956). O anumită perioadă a fost antrenor de hipism la Clubul Sportiv „Petrolul" Ploiești[100];

- 1 septembrie 1959 - Constantin Apostol a fost trimis în judecată;

- 15 aprilie 1960 - Constantin Apostol a fost condamnat la 6 ani închisoare corecţională pentru uneltire contra orânduirii sociale și 3 ani de interdicţie corecţională, cu confiscarea totală a averii personale, de Tribunalul Militar București. A executat condamnarea la centrele de detenţie Jilava, Periprava și Grind;

- 15 aprilie 1964 - Constantin Apostol a fost pus în libertate de Penitenciarul Jilava[101];

- 3 ianuarie 1964 - Constantin Apostol a fost trecut în retragere pentru limită de vârstă[102].

Cauzele care au generat parcursul vieţii lui Constantin Apostol după instaurarea comunismului își au sorgintea în ideologia noii puteri politice instaurate în ţară. Între acestea putem enumera: stare materială bună, provenienţa dintr-o familie înstărită de *„foști chiaburi"*, acumularea gloriei sportive și profesionale în perioada *„burghezo-moșierească"*, starea materială bună a soţiei și familiei acesteia - *„foști chiaburi"*, o cultură ce-i permitea cunoașterea limbii franceze etc. În faţa acestor *„păcate"*, nu au contat medaliile și onoarea adusă ţării, comportamentul său ostășesc exemplar, faptele de vitejie de pe front, caracterizările elogioase ale șefilor săi ierarhici, nu a contat absolut nimic.

Referitor la starea lui materială, fișele sale de serviciu din etapa comunistă oferă o serie de informaţii utile. Deși în consemnările acestora sunt unele fluctuaţii informaţionale explicabile prin momentul la care ele au fost realizate sau chiar de zelul celor care le-au întocmit, putem avea repere interesante ale acestui aspect. Referindu-se la starea materială a ofiţerului înainte de 23 august 1944, era menţionată o casă de locuit, iar ca stare materială după momentul 23 august nu mai era consemnat nimic. Ca origine socială atât pentru el cât și pentru soţie era notat: *„Foști chiaburi"*.

„Foaia de serviciu" întocmită în 1956 îi menţiona și o casă de locuit în Sibiu. Constantin Apostol a vândut această casă și a cumpărat 7,5 ha teren arabil. Mai poseda 8 ha vie altoită și 1,5 ha teren arabil în Comuna Săgeata[103]. Referitor la starea materială a părinţilor săi, aceleași documente consemnau 10 ha teren arabil și o casă de locuit deţinute înainte de 23 august 1944 și 1,5 ha teren arabil, vie hibridă și o casă de locuit după momentul 23 august - restul pământului fiind cedat conform Hotărârii Consiliului de Miniștri nr. 308/1953. În cazul părinţilor soţiei, averea acestora era de 8 ha vie și două case de locuit în orașul Buzău înainte de 23 august 1944, și menţiunea *„fără avere"* după respectiva dată[104]. Casele au fost naţionalizate, iar viile au fost cedate statului conform Hotărârii Consiliului de Miniștri nr. 308/1953. Părinţii săi, ca și ai soţiei, nu au făcut vreun fel de politică[105].

Autorităţile epocii cunoșteau bine meritele și calităţile lui Constantin Apostol. Simpla enumerare a medaliilor și distincţiilor acestuia în documentele pe care le realizau este edificatoare: Meritul Cultural pentru „Sport" (1935), Ordinul „Coroana României" în gradul de Cavaler (1937), Insigna de 7 ani Serviţi în Școala Specială de Cavalerie (1937), Ordinul „Steaua României" cu spade și panglică de Virtute Militară clasa a V-a (1941)[106], Ordinul „Victoria" – conferit de autorităţile URSS[107].

Urmărirea și șicanarea lui Constantin Apostol s-a declanșat vizibil după trecerea lui în rezervă, în anul 1948. Invizibil, e posibil ca urmărirea să fi demarat mai devreme.

Unul din vecinii săi, Gh. Ionescu, invalid de război, încerca la 10 aprilie 1951 să-l ajute, oferind noilor organe ale puterii comuniste informaţii pozitive despre locotenent-colonelul Constantin C. Apostol. Referinţele oferite erau de altfel, corecte și oneste. Nu deformau realitatea. Fiind corecte, îl ajutau. Aceste referinţe îi fuseseră solicitate semnatarului. Acesta știa că vecinul său fusese scos din armată și că-i fusese naţionalizată casa de pe str. Democraţiei. Relata apoi, că locotenent-colonelul Constantin C. Apostol, pe care îl cunoștea *„de când era încă necăsătorit"*, se comportase ca un model în armată, că a participat la concursuri internaţionale, având însă grijă, ca în noile condiţii, să menţioneze numai ţările socialiste, că acesta era un model și în relaţiile cu toţi vecinii săi, că era fiu de ţăran, că-și muncea singur pământul, indicând via de la Merei, că nu făcuse niciun fel de politică, și că atât el, cât și familia lui se comporta ca un *„adevărat democrat"*. Aceste însemnări au fost integrate într-o mică secţiune a dosarului său intitulată *„Material complementar"*, alături de alte câteva referinţe. Acestea au fost scrise de mână, pe o foaie de caiet și semnate[108].

În luna următoare - 4 mai 1951, o comisie condusă de un căpitan propunea scoaterea locotenent-colonelului Constantin C. Apostol din rândul cadrelor superioare ale armatei și acesta să fie „*trecut la trupă*", pentru că avea avere și nu putea fi „*alături de clasa muncitoare*", neprezentând astfel, încredere. Aceasta deși, se preciza în respectivul document, el „*nu a făcut și nu face politică*" și participase la numeroase concursuri hipice internaţionale[109].

Degringolada continua. „Fișa informativă secretă" realizată de lt. Ștefan Ursache, în data de 11 septembrie 1953, consemna faptul că locotenent-colonelul Constantin C. Apostol „*Este de origine socială chiabură*" și coroborat cu notaţia că „*tatăl lui având 20 ha teren arabil, iar al soţiei 11 ha vie și 2 case în Buzău*", alcătuiau premise care îl făceau să nu poată fi considerat un element de încredere pentru noua putere politică a României. Cea dintâi concluzie a rezultatului studiului materialului realizat de comisia „*de luare în evidenţă a ofiţerului de rezervă*", ca să folosim termenii din fișa informativă, era aceea că „*pe timpul războiului contra URSS a fost caracterizat ca un ofiţer foarte bun, ca unul ce a capturat material și prizonieri sovietici, fiind astfel decorat*", consemnare care nu-i putea fi deloc favorabilă, în noile condiţii politice ale ţării aflate practic sub ocupaţie sovietică. Și însemnarea că „*a fost în Germania, Franța, Italia, Austria și Belgia cu echipa hipică a armatei*" putea fi supusă interpretării. Chiar dacă situaţia că „*în prezent se ocupă cu munca la via și pământul ce-l posedă*", nu era neobservat de slujitorii noii construcţii statale, faptul imaginativ că „*starea materială a părinților săi și a soției nu-i garantează atașament față de clasa muncitoare*"[110], ca și intenţia punitivă, care în mod evident nu era declarată, erau cele care aveau să conteze în deciziile care aveau să fie luate în privinţa sa.

La 4 decembrie 1956, lui Constantin Apostol i-au fost completate două „Foi de serviciu", tipizate ale Ministerului Forţelor Armate ale Republicii Populare Române, cu 20 de pagini fiecare, cu rubrici foarte amănunţite despre militar și familia acestuia. Din faptul că aceste documente, aproape identice, au fost semnate de Constantin Apostol, deducem că ele i-au fost comunicate acestuia[111]. „Fișa medicală" realizată la aceeași dată de către Comisia Medicală Militară a Cercului Militar al raionului Buzău consemnează faptul că lui Constantin Apostol i s-au realizat următoarele examene medicale: ocular, ORL, neuropsihiatric, chirurgical, medicină internă. Rezultatele și concluzia comisiei s-au concretizat în aprecierea că acesta era „*apt*"[112].

Documentele perioadei consemnau faptul că Apostol nu era candidat și nici membru al Partidului Muncitoresc (Comunist) Român (4 decembrie 1956)[113], că era apt pentru serviciul militar[114], că nu a făcut politică, nefiind înregistrat în nicio formaţiune politică înainte de 1944, și că nici părinţii săi nu au făcut vreodată politică.

Ceea ce-i fusese prescris de noua putere a statului, nu a putut fi evitat. Constantin Apostol a fost trimis în judecată și, la 20 iulie 1959, a fost condamnat la 6 ani închisoare corecţională pentru uneltire contra ordinii sociale și 3 ani de interdicţie corecţională, cu confiscarea totală a averii personale de Tribunalul Militar București, la 15 aprilie 1960. A făcut recurs, dar cum era aproape evident în cazul proceselor fabricate de către statul comunist, sentinţa a rămas definitivă. Ea a fost luată cu unanimitate de voturi. Culmea cinismului era că locotenent-colonelul Constantin Apostol era obligat să plătească și cheltuielile de judecată - 400 lei. Semnatarii hotărârii au fost: lt. maj. Nistor Ioan (președinte), cpt. Ciobotaru Ion, Gemenţi Iacob (asesori populari), Bălan Ștefan (grefier). De remarcat faptul că toţi semnatarii aveau grade militare inferioare locotenent-colonelului Constantin C. Apostol.

Constantin C. Apostol a executat condamnarea la Jilava, Periprava și Grind. A fost pus în libertate de Penitenciarul Jilava la data de 15 aprilie 1964[115]. Fișele sale de serviciu aveau însemnat în susul paginii, în mod succesiv „*calificativele*": „*Necorespunzător*", respectiv „*Arestat*"[116]. Câtă deosebire faţă de calificativele și cuvintele atât de elogioase din perioada de dinainte… ! Deosebirea era dată de faptul că aprecierile din perioada comunistă au fost nesincere, fabricate și voit maliţioase.

Constantin Apostol a fost trecut în retragere pentru limită de vârstă, la 3 ianuarie 1964. Și-a continuat viaţa la domiciliul său din Buzău (str. Transilvaniei nr. 27)[117], uitat de lume, privindu-și nostalgic numeroasele sale trofee, care au făcut atâta faimă ţării în străinătate. Muzeul Judeţean Buzău păstrează o serie de fotografii, plachete și medalii obţinute de acest mare sportiv[118]. O alinare a durerilor acestei perioade i-a putut produce fiul său, Dan Mihăilescu, care i-a moștenit pasiunea pentru hipism, pe care l-a antrenat de la vârsta de 4 ani, obţinând în perioada anilor 1954-1971, 6 titluri de campion naţional al României, participând concomitent la 28 de competiţii internaţionale[119].

În autobiografia sa semnată în 7 aprilie 1951, Constantin Apostol își descria cu sinceritate viaţa, realizările, situaţia. Acest document reprezintă un veritabil exerciţiu de onestitate și demnitate. Autobiografia lui Constantin Apostol reprezintă concomitent un emoţionant îndemn spre reflecţii. Redăm, cu valoare de exemplu câteva fragmente din aceasta, referitoare la perioada de după anul 1944:

„La 7.VII.1944 am fost repartizat după cerere Reg. 3 Călărași Purtat, cu care am făcut Răz. din «Vest» în calitate de comand. de divizion, pentru distrugerea ultimelor rămășiţe a trupelor hitleriste.

La data de 28.XII.1944, am fost adus de pe front conf. ord. M.St.M. nr. 10943, deoarece își reîncepea cursurile Șc. Sp. de Răzb.

Subsemnatul, înainte de 23 Aug 1944, nu am făcut niciun fel de politică și nu am fost înscris în niciun fel de partid. Nu am deţinut niciun fel de post administrativ în afară de cadrele armatei și nici nu am fost în slujba vreunui conducător de răspundere de sub regimul trecut.

După 23 aug. 1944, subsemnatul, cât și întreaga familie, am simpatizat cu actualul Regim.

În anul 1946, luna noiemb[rie] în timpul alegerilor generale, în calitate de comand. al C.T. Buzău mi s-a încredinţat securitatea tuturor comisiilor de alegere din oraș și jud. Buzău.

În urma alegerilor luate a dus la succesul Blocului Partid[elor] Democratice în cea mai perfectă ordine.

Nu am lucrat contra Partidelor Democratice și nici nu am împrăștiat idei contra partidului.

Am luptat în URSS, până la Odessa, în calitate de comandant al Grupului 5 Cercetare. După care am fost reținut în țară.

Am luptat pe frontul de vest de la 23.VIII.1944 până la 31.XII.1944 în apropiere de frontiera cehoslovacă.

Am luat parte la luptele de pe Mureș, de pe Tisa și de pe Bodrog.

În timpul războiului am primit ca decorații «Coroana României» în gradul de Cavaler, «Steaua României» și o medalie din partea URSS, pentru luptele din vest.

Nu am alte decorații străine. Nu am fost rănit. Nu am întrerupt serviciul [...]

Nu am fost judecat de niciun fel de instanțe.

Iau parte la munca de partid în organizația de masă.

Dacă în viață am reușit să-mi creez o carieră se datorează numai muncii de zi și noapte, de abțineri și greutăți.

Mă ocup în prezent personal cu agricultura terenului pe care îl posed, arătat în această autobiografie"[120].

O tardivă și postumă reabilitare a umilinței sale a realizat-o localitatea sa natală. În anul 2010, Consiliul Comunal Săgeata, județul Buzău a hotărât acordarea numelui său străzii aflată chiar în vecinătatea casei în care el s-a născut și a copilărit[121]. Evident, e puțin pentru un sportiv cu performanțe internaționale de excepție dar, deosebit de semnificativ, instructiv și onorant pentru localitatea lui natală. Indubitabil, semnificațiile acestui gest depășesc limitele cadrului său local.

Concluzii

Locotenent-colonelul Constantin C. Apostol a fost unul din marii sportivi militari ai României din domeniul hipismului. Calitățile lui umane, intelectuale, morale și militare au fost deosebite fiind remarcate pe parcursul întregii sale vieți. S-a remarcat încă din timpul Școlii Militare de Cavalerie, terminând al 4-lea din 44 de cursanți. Superiorii săi i-au remarcat pasiunea și dragostea lui deosebită pentru cai. A fost chemat la Școala Specială de Cavalerie de la Sibiu. Comandanții lui și-au exprimat fie regretul față de transferarea și astfel pierderea unui ofițer de elită, fie aprecierile superlative față de succesele sportive, activitatea administrativă, ori faptele de eroism pe câmpul de luptă.

A fost selecționat în echipa hipică națională participând la numeroase concursuri internaționale. Premiile obținute i-au adus aprecieri extrem de laudative. Comandanții săi nu au făcut economie la superlative uzitând cuvinte și expresii mari, circumscrise sintagmelor „*patriotism*" și „*faimă a țării*". A fost citat de mai multe ori prin Ordin de Zi pe Unitate. A fost medaliat.

Constantin C. Apostol a fost concentrat pe frontul operațiunilor militare ale celui de-Al Doilea Război Mondial, unde s-a comportat în mod eroic, atât pe Frontul de Est, cât și pe cel de Vest. A capturat prizonieri și material, a avut fler și inițiativă, a determinat obținerea unor victorii, s-a aflat în primele rânduri. A fost decorat pentru ceea ce a făcut și în Est, și în Vest. Absolut toate „Foile calificative" au fost elogioase, atât în timp de pace, cât și în timp de război.

În perioada de reașezare politică a țării dintre anii 1944-1947, Constantin Apostol a încercat să se adapteze și să supraviețuiască ca militar și ca profesie. Nu a reușit.

Regimul comunist l-a marginalizat, batjocorit, umilit, șicanat, terorizat și, în cele din urmă, l-a închis numai pentru faptul că era un om înstărit și cu personalitate, că se născuse într-o familie de țărani înstăriți (integrată în categoria stigmatizată a chiaburilor), că era căsătorit cu o femeie înstărită. Avea gloria epocii trecute (cu avere, premii și călătorii în democrațiile occidentale, putea conversa în franceză și germană). Concret, din aceste motive el devenise un indezirabil al noii organizări sociale. El trebuia eliminat și stigmatizat. Aceste „*bube*" (cum se spunea în jargonul epocii) nu au putut fi „*spălate*" nici de cumpătarea lui atitudinală de după 23 august 1944, ori de angajamentele de adeziune/simpatie la principiile noii societăți, nici de faptul că el însuși a participat la lupta de înfrângere a hitlerismului până aproape de frontierele Cehoslovaciei, nici de medalia sovietică ce i s-a acordat și nici de faptul că unul din frații săi și-a dat jertfa supremă pe câmpul de luptă pentru eliberarea Transilvaniei, ori că unul din frații săi învățători, împreună cu soția au devenit membri ai Partidului Comunist, fiind „*verificați*" de acesta, nici de faptul că prin funcția avută a asigurat victoria „*forțelor democrate*" în alegerile din anul 1946 sau că el avea referințe pozitive, de model în armată și societate. Totul a fost în zadar. Nu prezenta „*încredere*". Scos din cadrele superioare ale armatei, stigmatizat, judecat, condamnat, confiscat întreaga avere, lipsit de drepturi sociale.

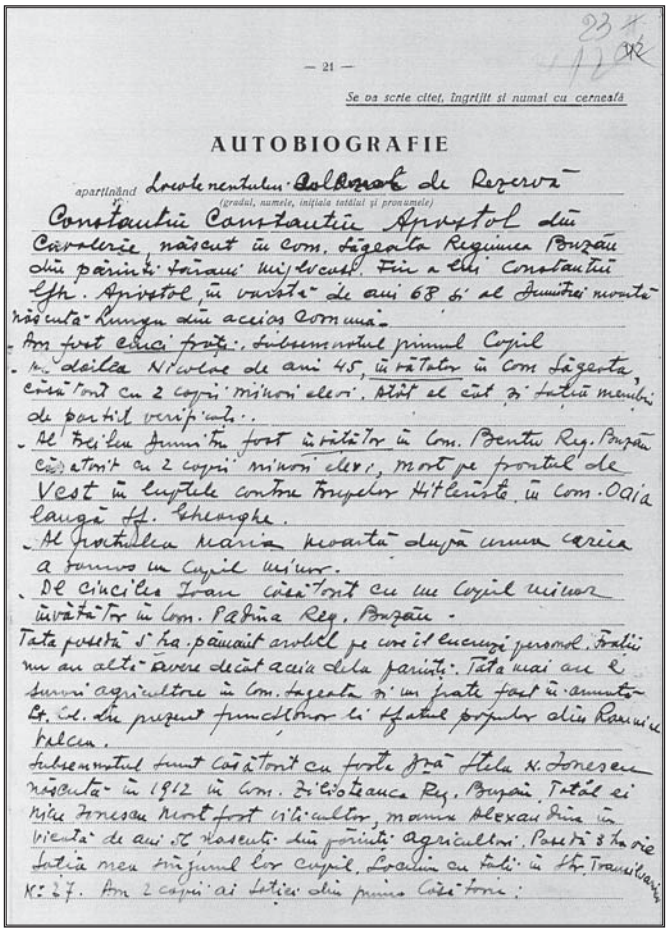
Ploaia de superlative, care i-au fost atribuite pe drept în perioada de dinainte de 23 august 1944, conturează o discordanță monstruoasă cu situația, care i-a fost atribuită după această dată. Cariera sa militară și sportivă a fost un impresionant parcurs de dăruire și talent. „Autobiografia" sa reprezintă un veritabil exercițiu de sinceritate, onestitate și patriotism, care îndeamnă la varii reflecții.

Atribuindu-i numele său uneia din străzile localității de naștere, comuna sa natală a înfăptuit pe lângă un act cu tentă educativă și o firească reabilitare a marelui sportiv și militarului Constantin Apostol. Acest gest transcende prin semnificațiile sale îngustul cadru al universului specific unei localități rurale.

Literatura consacrată i-a rezervat campionului hipic Constantin Apostol, spații și aprecieri extrem de onorante care i-au consolidat constant statutul.

♦♦♦

ANEXE

— 21 —

Se va scrie citet, îngrijit și numai cu cerneală

AUTOBIOGRAFIE

aparținând Locotenentului Colonel de Rezervă
(gradul, numele, inițiala tatălui și prenumele)

Constantin Constantin Apostol din Cavalerie, născut în com. Săgeata Regiunea Buzău din părinți țărani mijlocași. Fiu a lui Constantin Gh. Apostol, în vârstă de ani 68 și al Dumitrei moartă născută Lungu din aceiași comună.

Am fost cinci frați. Subsemnatul primul Copil

- al doilea Nicolae de ani 45, învățător în Com Săgeata, căsătorit cu 2 copii minori elevi. Atât el cât și soția membri de partid verificați.
- Al treilea Dumitru fost învățător în Com. Bentu Reg. Buzău căsătorit cu 2 copii minori elevi, mort pe frontul de Vest în luptele contra trupelor Hitleriste în com. Oaia lângă Sf. Gheorghe.
- Al patrulea Maria moartă după urma căreia a rămas un Copil minor.
- Al cincilea Ioan căsătorit cu un Copil minor învățător în Com. Padina Reg. Buzău.

Tata posedă 5 ha. pământ arabil pe care îl lucrează personal. Frații nu au altă avere decât aceea dela părinți. Tata mai are două surori agricultoare în Com. Săgeata și un frate fost în armată Lt. Col. în prezent funcționar la Sfatul poporului din Râmnicu Vâlcea.

Subsemnatul sunt căsătorit cu fosta d-na Stela N. Ionescu născută în 1912 în Com. Zilișteanca Reg. Buzău. Tatăl ei Nicu Ionescu mort fost viticultor, mama Alexandrina în vârstă de ani 56 născută din părinți agricultori. Posedă 3 ha vie. Soția mea singurul meu copil. Locuim cu toții în str. Transilvaniei nr. 27. Am doi copii ai soției din prima căsătorie: Doina de ani 16, elevă; Dan de ani 13, elev.

Nu întreținem niciun fel de legături cu străinătatea.

Soția posedă 8 ha vie, care este a copiilor și în stăpânirea cărora a intrat acum 5 ani.

Subsemnatul posed 9 ha pământ arabil, pe care mi-l lucrez personal.

1951. Autobiografia locotenent-colonelului în rezervă Constantin Apostol

„Autobiografie

Aparţinând locotenent-colonelului de rezervă, Constantin Constantin Apostol din Cavalerie, născut în Com. Săgeata, Regiunea Buzău, din părinţi ţărani mijlocași. Fiu al lui Constantin Gh. Apostol, în vârstă de 68 de ani și al Dumitrei, moartă, născută Lungu, din aceeași comună.

Am fost **cinci fraţi** (subliniere în text), subsemnatul primul copil.

Al doilea, Nicolae, de ani 45, **învăţător** (subliniere în text) în Com. Săgeata, căsătorit cu 2 copii minori, elevi, atât el, cât și soţia membri de partid verificaţi.

Al treilea, Dumitru, fost **învăţător** (subliniere în text) în Com. Bentu, Regiunea Buzău, căsătorit cu 2 copii minori, elevi, mort pe Frontul de Vest în luptele contra trupelor hitleriste, în Com. Oaia, lângă Sf. Gheorghe.

Al patrulea, Maria, moartă, după urma căreia a rămas un copil minor.

Al cincilea, Ioan, căsătorit, cu un copil minor, învăţător în Com. Padina, Regiunea Buzău.

Tata posedă 5 ha pământ arabil pe care îl lucrează personal. Fraţii nu au altă avere decât aceea de la părinţi. Tata mai are două surori, agricultoare în Com. Săgeata și un frate fost în armată lt. col., în prezent funcţionar la Sfatul Popular din Râmnicu Vâlcea.

Subsemnatul sunt căsătorit cu fosta d-na Stela N. Ionescu, născută în 1912, în Com. Zilișteanca, Reg. Buzău. Tatăl ei, Nicu Ionescu, mort, fost viticultor, mama Alexandrina, în viaţă, de ani 56, născută din părinţi agricultori. Posedă 3 ha vie. Soţia mea singurul meu copil. Locuim cu toţii în str. Transilvaniei, nr. 27. Am doi copii ai soţiei din prima căsătorie: Doina, de ani 16, elevă; Dan, de ani 13, elev.

Nu întreţinem niciun fel de legături cu străinătatea.

Soţia posedă 8 ha vie, care este a copiilor și în stăpânirea cărora a intrat acum 5 ani.

Subsemnatul posed 9 ha pământ arabil, pe care mi-l lucrez personal.

Am făcut clasele primare în Com. Săgeata, Reg. Buzău, satul natal, după care am urmat 8 clase la Liceul „Hașdeu” din Buzău. După care am urmat Școala de Cavalerie, la Târgoviște, în anii 1924-1926, în urma căreia am fost avansat la gradul de slt. și repartizat la Reg. 11 Roșiori, unde am rămas până în anul 1928, când am fost chemat a urma cursurile Școlii Speciale de Cavalerie în Sibiu. La terminare am fost selecţionat a urma Cursul de perfecţionare al Școlii de Echitaţie. La sfârșitul acestui al doilea an am fost cerut de Șc[oala] Sp[ecială] de Cavalerie pentru a fi încadrat ca instructor. Aici am rămas până în anul 1938. În timpul cât am contat în cadrele Șc. Sp. de Cavalerie și, ulterior, am fost selecţionat pentru echipa internaţională hipică, unde am apărat culorile naţionale la cavalerie în: Cehoslovacia, Franţa, Italia, Anglia, Belgia, Polonia, Austria și Germania.

La aceste concursuri am fost trimis de stat și am câștigat numeroase premii, printre care și recordul naţional de săritură în înălţime, obţinut la Viena, în 1937, unde am sărit 2,10 m, record pe care îl deţin și azi.

La data de 1 noiemb[rie] 1938, am fost mutat, după cerere, la Reg[imentul] 3 Căl[ărași], în calitate de comand[ant] de esc[adron], cu care am făcut răzb[oiul] nefast contra URSS, până la Odessa, în calitate de comandant al Grupului 5 Cercetare. După întoarcerea de la Odessa, am rămas în interior până la 1.VIII.1943, când am fost mutat la Șc[oala] Sup[erioară] de Război, ca instructor de călărie.

La 7.VII.1944 am fost repartizat după cerere Reg. 3 Călărași Purtat, cu care am făcut răz[boiul] din „Vest”, în calitate de comand[ant] de divizion, pentru distrugerea ultimelor rămășiţe a trupelor hitleriste.

La data de 28.XII.1944, am fost adus de pe front, conf[orm] Ord[inului] M.St.M. nr. 10943, deoarece își reîncepea cursurile Șc[oala] Sup[erioară] de Război.

Subsemnatul, înainte de 23 Aug 1944, nu am făcut niciun fel de politică și nu am fost înscris în niciun fel de partid. Nu am deţinut niciun fel de post administrativ în afară de cadrele armatei și nici nu am fost în slujba vreunui conducător de răspundere de sub regimul trecut.

După 23 aug[ust] 1944, subsemnatul, cât și întreaga familie, am simpatizat cu actualul Regim.

În anul 1946, luna noiembrie, în timpul alegerilor generale, în calitate de comand[ant] al C.T. Buzău, mi s-a încredinţat securitatea tuturor comisiilor de alegere din oraș și jud. Buzău.

Măsurile luate au dus la succesul Blocului Partid[elor] Democratice în cea mai perfectă ordine.

Nu am lucrat contra Partidelor Democratice și nici nu am împrăștiat idei contra partidului.

Am luptat în URSS, până la Odessa, în calitate de comand[ant] al Grupului 5 Cercetare. După care am fost reţinut în ţară.

Am luptat pe frontul de vest de la 23.VIII.1944 până la 31.XII.1944, în apropiere de frontiera cehoslovacă.

Am luat parte la luptele de pe Mureș, de pe Tisa și de pe Bodrog.

În timpul războiului am primit ca decoraţii „Coroana României" în gradul de Cavaler, „Steaua României" și o medalie din partea URSS, pentru luptele din vest.

Nu am alte decoraţii străine. Nu am fost rănit. Nu am întrerupt serviciul.

Am fost trecut în rez[ervă] pe data de 1.I.1948, conf. Legii nr. 293.

Nu am făcut niciun fel de studii politice.

Nu am urmat alte școli speciale afară de cele arătate.

Posed în parte limba franceză și germană.

Nu am fost judecat de niciun fel de instanţe.

Iau parte la munca de partid în organizaţia de masă.

Dacă în viaţă am reușit să-mi creez o carieră se datorează numai muncii de zi și noapte, de abţineri și greutăţi.

Mă ocup, în prezent, personal cu agricultura terenului pe care îl posed, arătat în această autobiografie.

Buzău, 7 aprilie 1951
Locotenent-colonel de rez[ervă]
Constantin Constantin Apostol"[122].

♦♦♦

Referinţa lui Gh. Ionescu despre Constantin Apostol

„Sub[semnatul] Gh. Ionescu, inv[alid] de război, din orașul Buzău, str. Crinului nr. 36,

Cunosc bine pe fostul lt. colonel Apostol C-tin, din str. Democraţiei [nr.] 43, de când era încă necăsătorit. Ca locot[enent] de cavalerie a fost un ofiţer model, ca [sic!] călăreţ a luat parte la concursurile hipice din diferite ţări ca Polonia, Cehoslovacia etc.

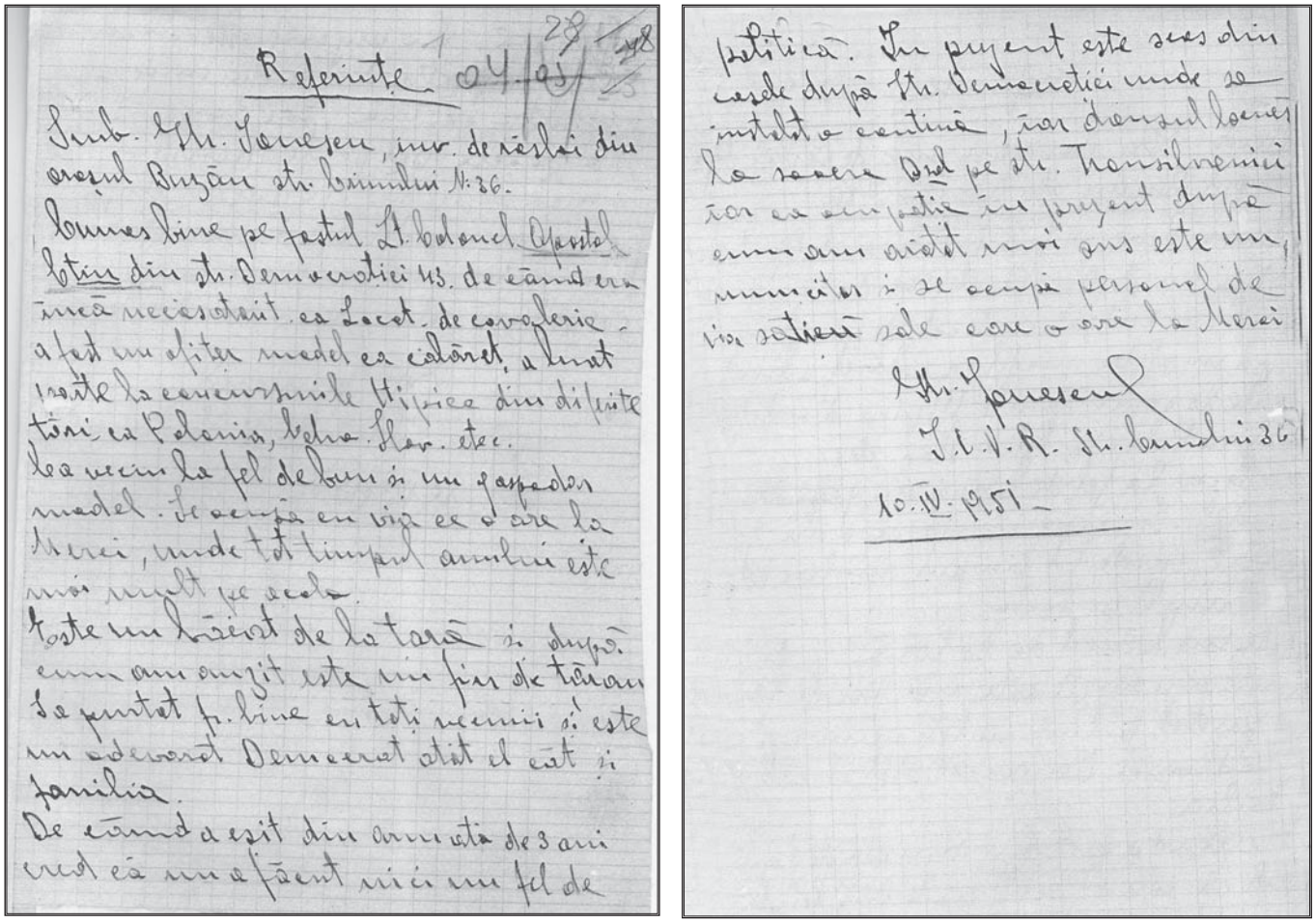
Ca vecin, la fel de bun, și un gospodar model. Se ocupă cu via ce o are la Merei, unde tot timpul anului este mai mult pe acolo.

Este un bărbat de la ţară și după cum am auzit este un fiu de ţăran.

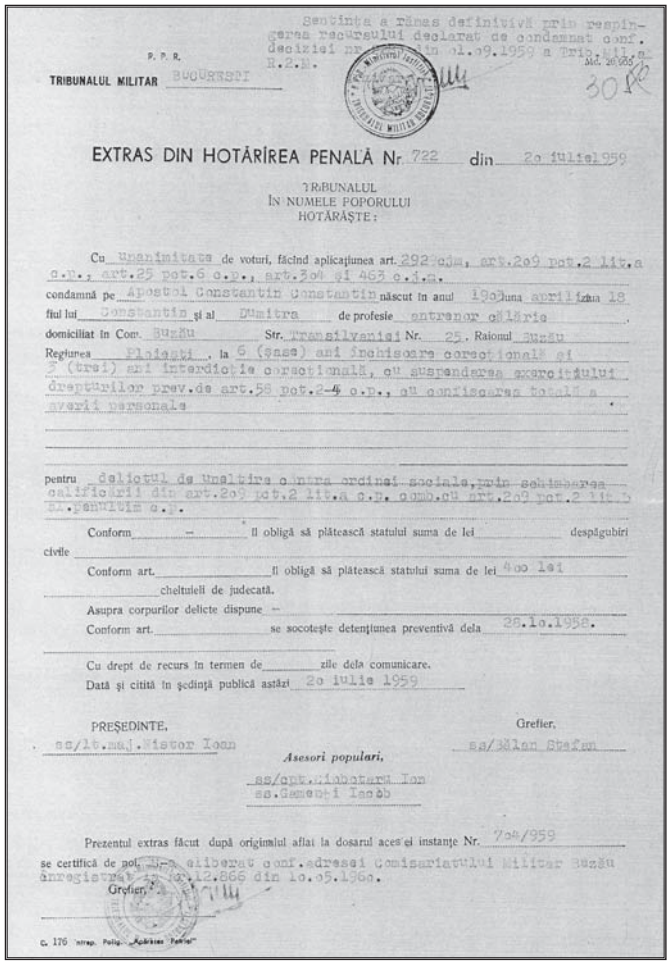
S-a purtat f. bine cu toţi vecinii și este un adevărat democrat, atât el, cât și familia.

De când a ieșit din armată de 3 ani, cred că nu a făcut niciun fel de politică. În prezent este scos din casele de pe str. Democraţiei, unde s-a instituit o cantină, iar dânsul locuiește la soacra d-lui, pe str. Transilvaniei, iar ca ocupaţie, în prezent, după cum am arătat mai sus, este un muncitor și se ocupă personal de via soţiei sale, care o are la Merei.

Gh. Ionescu
IOVR. Str. Crinului [nr.] 36
10.IV.1951"[123].

1951. Referința invalidului de război Gheorghe Ionescu

EXTRAS DIN HOTĂRÎREA PENALĂ Nr. 722 din 20 iulie 959

TRIBUNALUL
ÎN NUMELE POPORULUI
HOTĂRĂŞTE:

Cu unanimitate de voturi, făcînd aplicaţiunea art. 292 c.p., art.209 pct.2 lit.a c.p., art.25 pct.6 c.p., art.304 şi 463 c.j.m.
condamnă pe Apostol Constantin Constantin născut în anul 190 luna aprilie ziua 18 fiul lui Constantin şi al Dumitra de profesie antrenor călărie
domiciliat în Com. Buzău Str. Transilvaniei Nr. 25. Raionul Buzău
Regiunea Ploieşti, la 6 (şase) ani închisoare corecţională şi 3 (trei) ani interdicţie corecţională, cu suspendarea exerciţiului drepturilor prev.de art.58 pct.2-4 c.p., cu confiscarea totală a averii personale

pentru delictul de uneltire contra ordinei sociale, prin schimbarea calificării din art.209 pct.2 lit.a c.p. comb.cu art.209 pct.2 lit.b ex.penalum c.p.

Conform — îl obligă să plătească statului suma de lei despăgubiri civile
Conform art. îl obligă să plătească statului suma de lei 400 lei cheltuieli de judecată.
Asupra corpurilor delicte dispune —
Conform art. se socoteşte detenţiunea preventivă dela 28.10.1958.

Cu drept de recurs în termen de zile dela comunicare.
Dată şi citită în şedinţă publică astăzi 20 iulie 1959

PREŞEDINTE, Grefier,
ss/lt.maj.Nistor Ioan ss/Bălan Ştefan
Asesori populari,
ss/cpt.Ciobotaru Ion
ss.Gemenţi Iacob

Prezentul extras făcut după originalul aflat la dosarul acestei instanţe Nr. 707/959
se certifică de pol. S-a eliberat conf.adresei Comisariatului Militar Buzău înregistrată la nr.12.886 din 10.05.1960.
Grefier,

1959. Extrasul din Hotărârea Penală nr. 722 a Tribunalului Militar Bucureşti

♦♦♦

Hotărârea de condamnare a lui Constantin Apostol

„Extras din Hotărârea Penală nr. 722 din 20 iulie 1959
R.P.R.
Tribunalul Militar București

[menţiune în colţul din dreapta sus al foii – n.n.]
Sentinţa a rămas definitivă prin respingerea recursului declarat de condamnat conf. Deciziei nr. 2886 a Trib. Mil. al R[egiunii] 2 M[ilitare].

Cu unanimitate de voturi […] 6 (șase) ani închisoare corecţională și 3 (trei) ani de interdicţie corecţională cu suspendarea exerciţiului drepturilor prev. de art. 58 pct. 2-4 C.P. cu confiscarea totală a averii personale pentru delictul de uneltire contra ordinei sociale […] îl obligă să plătească suma de 400 lei, cheltuieli de judecată […].

Dată și citită în ședinţă publică, astăzi 20 iulie 1959.

Președinte lt. maj. Nistor Ioan
Asesori populari, cpt. Ciobotaru Ion, Gemenţi Iacob
Grefier Bălan Ștefan

Prezentul extras a fost făcut după originalul aflat la dosarul acestei instanţe nr. 707/1959.

S-a eliberat conform adresei Comisariatului Militar Buzău înregistrat la nr. 12.886 din 10.05.1960.

[Pe verso notat de mână – n.n.] La data de […] cpt. […] Ioan, membru al Comisiei de Partid de pe lângă Secţia Politică a C.M. Reg. Buzău, a luat un exemplar după acest extras original. pt. conf. […]”[124].

♦♦♦

A Star of the Romanian Military Horse Riding Sport: Lieutenant-colonel Constantin Apostol (1903-1995). From Glory to Humiliation

Prof. univ. Gheorghe Calcan, Ph.D.

Abstract: Constantin Apostol (born in Săgeata commune, Buzău County) was one of the greatest equestrian military athletes of Romania in the interwar period.

He participated in various international competitions in England, Austria, Belgium, Czechoslovakia, Yugoslavia, Germany, France, Italy, Poland, where he won numerous trophies bringing glory to his country.

Constantin Apostol took part in the military operations of the Second World War, both on the Eastern and Western fronts, where he was awarded with several decorations for his actions.

After the establishment of the communist regimme, he was harassed, humiliated, and finally imprisoned for the mere fact that both he and his family belonged to the old elite of the Romanian society.

A small, yet late rehabilitation for this humiliation was carried out by the administration of Săgeata hometown, which, 15 years after his death, decided to give his name to one of the main streets of the commune where Constantin Apostol was born.

Keywords: Constantin Apostol, horse riding champion, World War II, political convict, Buzău.

NOTE

[1] Universitatea Petrol-Gaze din Ploieşti.
[2] Gheorghe Calcan, *The Participation of Constantin Apostol in the Military Operations of World War II*, Petroleum - Gas University of Ploiesti, The Centre for Studies and Legal and Socio - Administrative Research, *Journal of Law and Administrative Sciences*, Petroleum and Gas University Publishing House of Ploieşti, pp. 15-24, (http://jolas.ro/?page_id=18); Gheorghe Calcan, *Lieutenant-Colonel Constantin Apostol, a Glory of the Romanian Military Sport*, International Conference Knowledge-Based Organization, „Nicolae Bălcescu" Land Forces Academy Publishing House, Sibiu, Vol. XXV, No 2, 2019, p. 225-229 (DOI: 10.2478/kbo-2019-0085); Gheorghe Calcan*, Lieutenant-Colonel Constantin Apostol, From Glory to Unfair Humiliation*, International Conference Knowledge-Based Organization, „Nicolae Bălcescu" Land Forces Academy Publishing House, Sibiu, Vol. XXV, No 2, 2019, p. 230-233, (DOI: 10.2478/kbo-2019-0086).
[3] Depozitul Central de Arhivă Piteşti (în continuare DCA…), Fond Comisariatul Militar Oraş Buzău, dosar locotenet-colonei, art. 6, *Extract din Registrul Stării civile*. Filele acestui dosar conţin mai multe rânduri de numerotări, fapt care îngreunează/alterează citarea cu precizie a paginii – n.n.
[4] Anuarul Socec al României Mari, Comuna Săgeata, Buzău, p. 134, On-line, http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/ampage?collId=gdc3&fileName=scd0001_20030122001ropage.db&recNum=141, accesat în data de 4 februarie 2018.
[5] Gheorghe Calcan, *Nume de străzi ale localităţilor din Comuna Săgeata, judeţul Buzău*, Proceedings of the Second International Conference on Onomastics „Name and Naming" Onomastics in Contemporary Public Space, Baia Mare, May 9-11, 2013, Edited by Oliviu Felecan, Editura Mega, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2013, pp. 254-262.
[6] DCA..., f. 23 (*Autobiografie*).
[7] Valeriu Niculescu, Valeriu Avram, Marius-Adrian Nicoară, *Personalităţi buzoiene,1918-2018. 500 pentru România*, Editura Alpfa MDN, Buzău, 2018, p. 48.
[8] DCA..., f. 3.
[9] Ibidem, f. 1. (*Fişa alfabetică de serviciu*).
[10] Valeriu Nicolescu, Gheorghe Petcu, *Buzău – Râmnicu Sărat, Oameni de ieri, oameni de azi*, vol. I, Editura Alpha MDN, 1999, Buzău, pp. 161-162.
[11] DCA..., f. 58 (*Foaie calificativă*).
[12] Ibidem.
[13] Ibidem, f. 62.
[14] Ibidem, f. 63.
[15] Ibidem, f. 62.
[16] Ibidem, f. 66.
[17] Ibidem.
[18] Ibidem, f. 1. (*Fişa alfabetică de serviciu*), f. 56 (*Servicii şi diverse poziţiuni*).
[19] „Foaia de serviciu" din 1956, pentru perioada iulie 1945-ianuarie 1948, consemna că era trecut în rezervă, de C.T. Buzău, probabil o încercare de ascundere/îndulcire a percepţiei acestei perioade. Ibidem, f. 19 (*Foaie de serviciu*).
[20] Ibidem, f. 20 (*Foaie de serviciu*).
[21] Ibidem, f. 1. (*Fişa alfabetică de serviciu*), f. 9 şi f. 23 (*Autobiografie*).
[22] Ibidem, f. 59 (*Foaie calificativă*).
[23] Ibidem, f. 60.
[24] Ibidem, f. 61 (*Foaie calificativă*).
[25] Ibidem, f. 64 (*Foaie calificativă*).
[26] Ibidem, f. 67 (*Foaie calificativă*).
[27] Valeriu Niculescu, Valeriu Avram, Marius-Adrian Nicoară, *Op. cit.,* p. 48. Vezi şi Victor Andreica, Florentin-Stelian Albu, *În căutarea unei noi şanse, Săgeata,* Editura Editgraph, Buzău, 2010, pp. 305-306.
[28] DCA..., f. 69 (*Foaie calificativă*).
[29] Ibidem, f. 70 (*Foaie calificativă*).
[30] Ibidem, f. 71 (*Foaie calificativă*).
[31] Valeriu Niculescu, Valeriu Avram, Marius-Adrian Nicoară, *Op. cit.,* p. 49.
[32] DCA..., f. 71 (*Foaie calificativă*).
[33] Ibidem.
[34] Valeriu Nicolescu, Gheorghe Petcu, *Op. cit.,* pp. 161-162.
[35] Valeriu Niculescu, Valeriu Avram, Marius-Adrian Nicoară, *Op. cit.,* p. 49.
[36] Valeriu Nicolescu, Gheorghe Petcu, *Op. cit.,* pp. 161-162.
[37] DCA..., f. 72 (*Foaie calificativă*).
[38] Valeriu Niculescu, Valeriu Avram, Marius-Adrian Nicoară, *Op. cit.,* p. 49.
[39] Emanuel Fântâneanu, Nicolae Şerbănescu, *Calul preietenul meu. Pagini din istoria călăriei româneşti*, Editura Ceres, Bucureşti, 1982, p. 49.
[40] Valeriu Niculescu, Valeriu Avram, Marius-Adrian Nicoară, *Op. cit.,* p. 49.
[41] DCA..., f. 75 (*Foaie calificativă*).
[42] Ibidem.
[43] Emanuel Fântâneanu, Nicolae Şerbănescu, *Op. cit.,* p. 199.
[44] Valeriu Niculescu, Valeriu Avram, Marius-Adrian Nicoară, *Op. cit.,* p. 49.
[45] Emanuel Fântâneanu, Nicolae Şerbănescu, *Op. cit.*, p. 84.
[46] *Ibidem*, p. 200.
[47] *Ibidem*, p. 204.
[48] *Ibidem*, pp. 206-207.
[49] DCA..., f. 77 (*Foaie calificativă*).
[50] Ibidem.
[51] Ibidem, f. 76 (*Copie după Ordinul de Zi*).
[52] Valeriu Niculescu, Valeriu Avram, Marius-Adrian Nicoară, *Op. cit.*, p. 49.
[53] Emanuel Fântâneanu, Nicolae Şerbănescu, *Op. cit.,* p. 210.
[54] *Ibidem*, pp. 210-211.
[55] Valeriu Nicolescu, Gheorghe Petcu, *Op. cit.*, pp. 161-162. Pentru performanţele lui Constantin Apostol, vezi şi Muzeul Judeţean Buzău, *Buzău. Mică enciclopedie istorică*, Editura Alpfa MDN, Buzău, 2000, p. 136; Victor Andreica, Florentin-Stelian Albu, *Op. cit.*, pp. 305-306; Gheorghe Calcan, *Nume de străzi ale localităţilor din Comuna Săgeata* ..., pp. 254-262.
[56] DCA..., f. 78 (*Foaie calificativă*).
[57] Ibidem.
[58] Emanuel Fântâneanu, Nicolae Şerbănescu, *Op. cit.*, p. 219.
[59] Valeriu Niculescu, Valeriu Avram, Marius-Adrian Nicoară, *Op. cit.*, p. 49.
[60] Emanuel Fântâneanu, Nicolae Şerbănescu, *Op. cit.*, p. 219.
[61] *Ibidem*, p. 196.
[62] Cf. Felix Ţopescu, *Un prieten dintotdeauna*, Editura Sport Turism, Bucureşti, 1989, pp. 69-70.
[63] Victor Andreica, Florentin-Stelian Albu, *Op. cit.,* p. 305; Vezi şi Mircea Iordache, Constantin Alecse, *Săgeata – zbor printre vremuri. Pagini monografice*, Editura Accent Print, Suceava, 2020, pp. 665-666.
[64] DCA..., f. 78 (*Foaie calificativă*).
[65] În „Foaia calificativă" se trece de la punctul III, direct la punctul V, ceea ce ar putea fi o greşeală de numerotare. [DCA..., ff. 79-80, (*Foaie calificativă*)].

[66] Ibidem.
[67] Ibidem, f. 80 (*Foaie calificativă*).
[68] Ibidem, f. 79 (*Foaie calificativă*).
[69] Şeful de Stat Major al Diviziei 5 Infanterie nota:

„*I. Aptitudini fizice.* Destul de prezentabil, sănătos. Foarte rezistent la orice greutate a unei campanii de lungă durată. Sportiv. Excelent călăreţ. Ţinută corectă şi regulamentară. Concluzii: foarte bune aptitudini militare.

II. Aptitudini militare şi capacitate. Multă prestanţă în afirmarea comenzii sale, se evidenţiază destul de bine în teren şi aplică judicios principiile tactice la teren. Metodic în actele sale. Cultură generală în formare, cea profesională în continuă propăşire. Instrucţia cavaleriei o posedă destul de bine. Devotat serviciului. Concluzii: bune aptitudini militare.

III. Capacitate. Bun instructor în arma sa. Gospodar prin excelenţă, am văzut de multe ori instrucţia unităţii sale şi am rămas f. mulţumit. Are autoritate asupra subalternilor săi din convingere datorită însuşirilor sale alese intelectuale şi sufleteşti. Ofiţer de nădejde în arma sa. Concluzii: ofiţer foarte capabil.

IV. Educaţie militară. Corect, cinstit, manierat şi respectuos. Duce o viaţă plină de pilduiri. Deşi necăsătorit este un temperament liniştit. Disciplinat şi autoritar, demn şi modest. Cu o conduită exemplară. Concluzie: ofiţer foarte moral.

V. Îndeplinirea serviciului. L-am văzut la muncă: cu gospodăria unităţii sale şi instrucţia acesteia, la Corpaci, Chelmenţi (Basarabia) şi pe timpul deplasării din situaţia iniţială până la poziţia de la Est Siret. În tot acest timp, unitatea sa a fost disciplinată, unitară în executarea mişcărilor, caii bine întreţinuţi. O unitate neobosită, cu însărcinări de scurtă durată, dar la mari depărtări, executate în f. bune condiţii. Ofiţer vrednic, destoinic şi necontenit în mijlocul trupei sale, pe care o stăpâneşte în orice moment. Pasionat de cal, îi acordă acestuia o îngrijire părintească, ca şi oamenilor şi materialului ce are în primire. Ofiţer pe care se poate pune mare temei. Concluzie: ofiţer foarte bun de cavalerie". Comandantul Diviziei 5 Infanterie, generalul Traian Iliescu, consemna : „Complet de acord cu frumoasele aprecieri ale şefului de Stat Major. Dealtfel, în acest timp, mă refer şi la nota ce i-am dat în anul trecut. Cu foarte bune aptitudini fizice şi militare. Foarte capabil şi moral şi-a condus şi în anul acesta Escadronul în foarte bune condiţii, cu toate greutăţile ce a avut de învins. Foarte bun ofiţer". [Ibidem, f. 81 (*Foaie calificativă*)].
[70] Ibidem, f. 82 (*Foaie calificativă*).
[71] Ibidem.
[72] Ibidem.
[73] Ibidem, f. 83 (*Foaie calificativă*).
[74] Ibidem.
[75] Ibidem, f. 84 (*Foaie calificativă*).
[76] Ibidem, f. 85 (*Foaie calificativă*).
[77] Ibidem.
[78] Ibidem, ff. 85-86 (*Foaie calificativă*).
[79] Ibidem, f. 87 (*Foaie calificativă*).
[80] Ibidem, f. 88 (*Foaie calificativă*).
[81]Ibidem.
[82] Ibidem.
[83] Ibidem.
[84] Ibidem, f. 89 (*Foaie calificativă*).
[85] Ibidem.
[86] Ibidem, ff. 89-90 (*Foaie calificativă*).
[87] Ibidem, f. 91 (*Foaie calificativă*).
[88] Ibidem, f. 89 (*Foaie calificativă*). Facem precizarea că în foaia sa calificativă pentru perioada 1 ianuarie 1945-16 iunie 1945, în rubrica şefilor ierarhici erau mai multe caracterizări. Prima aparţinea comandantului Şcolii Superioare de Război, generalul Codreanu, care nota: „De acord cu elogioasele aprecieri. Of. f. bun din toate punctele de vedere". Cea de a doua era cea a generalului Mihail, comandantul Şcolii Superioare de Război (probabil a fost o succesiune la comanda acestei unităţi), care nota: „De acord**.** F. bun ofiţer din arma cavaleriei". A treia notaţie era a unui alt general, comandant al unei alte structuri, ce nota: „Merită a înainta la alegere". Cea de a patra notaţie îi aparţinea generalului Băldescu, comandantul C.V.T., care însemna: „De acord. Ofiţer f. bun. Merită a înainta la alegere". Cea din urmă notaţie era a generalului Mihail, Inspectorul General al Armatei, care scria un singur cuvânt: „Alegere".
[89] Ibidem, f. 1. (*Fişa alfabetică de serviciu*), f. 13 (*Foaie de serviciu*).
[90] Ibidem, f. 1. (*Fişa alfabetică de serviciu*) şi f. 11.
[91] Ibidem, f. 1 (*Fişa alfabetică de serviciu*) şi f. 56 (*Servicii şi diverse poziţiuni*).
[92] Lucrarea autorilor Valeriu Niculescu, Valeriu Avram, Marius-Adrian Nicoară, *Op. cit.*, p. 48, notează anul 1946, ca debut al deţinerii de către Constantin Apostol a acestor funcţii.
[93] DCA...,f. 92 (*Foaie calificativă*).
[94] Ibidem, f. 93 (*Notă de carnet*).
[95] Valeriu Niculescu, Valeriu Avram, Marius-Adrian Nicoară, *Op. cit.,* p. 48.
[96] *Ibidem*.
[97] DCA..., ff. 6 -7.
[98] Ibidem, f. 54 (*Fişa informativă secretă...*)
[99] Ibidem, f. 20 (*Foaie de serviciu*).
[100] Valeriu Niculescu, Valeriu Avram, Marius-Adrian Nicoară, *Op. cit.,* p. 49.
[101] DCA..., ff. 1-2. (*Fişa alfabetică de serviciu*) şi f. 13.
[102] Ibidem, f. 1. (*Fişa alfabetică de serviciu*).
[103] Ibidem, f. 17 (*Foaie de serviciu*).
[104] Ibidem, ff. 1-2 (*Fişa alfabetică de serviciu*) şi f. 17 (*Foaie de serviciu*).
[105] Ibidem, f. 11 (*Foaie de serviciu*).
[106] Ibidem, f. 55 (*Foaia matricolă*) .
[107] Ibidem, f. 1. (*Fişa alfabetică de serviciu*).
[108] Ibidem, ff. 27 - 28 (*Material complementar, Referinţe*).
[109] Iată textul acestei note: „Se trage din ţărani mijlocaşi. Este căsătorit cu doi copii. Ca stare materială are 8 ha vie şi 9 ha pământ arabil. Nu a făcut şi nu face politică. Datorită stării lui materiale nu poate fi alături de clasa muncitoare. A făcut parte din echipa hipică naţională luând parte la concursuri în străinătate. Nu prezintă însă încredere. Comisia propune să fie scos din cadre şi trecut la trupă. Preşedinte, Cpt. - indescifrabil)". (Ibidem, f. 26 (*Foaie de notare*).
[110] Ibidem, f. 54 (*Fişa informativă ...*).
[111] Ibidem, ff. 5-13 şi 14-22. (*Foaie de serviciu*).
[112] Ibidem, f. 29 (*Fişa medicală...*).
[113] Ibidem, f. 7.
[114] Ibidem, ff. 6-7.
[115] Ibidem, ff. 1-2. (*Fişa alfabetică de serviciu*) şi f. 13.
[116] Ibidem, ff. 1-2. (*Fişa alfabetică de serviciu*).
[117] Ibidem, f. 1. (*Fişa alfabetică de serviciu*).
[118] Valeriu Nicolescu, Gheorghe Petcu, *Op. cit.*, p. 162.
[119] Emanuel Fântâneanu, Nicolae Şerbănescu, *Op. cit.*, pp. 78, 245, 286, 288, 291; Valeriu Niculescu, Valeriu Avram, Marius-Adrian Nicoară, *Op. cit.*, pp. 308-309.
[120] DCA..., ff. 23-24 (*Autobiografie*).
[121] Gheorghe Calcan, *Nume de străzi ale localităţilor din Comuna Săgeata ...*, pp. 254-262.
[122] DCA..., ff. 23-24 (*Autobiografie*).
[123] Ibidem, ff. 27-28 (*Material complementar, Referinţe*).
[124] Ibidem, f. 30 (*Extras din hotărârea penală...*).

SUBLOCOTENENTUL DAN BARBILIAN (ION BARBU)

Emil NICULESCU

Dan Barbilian în anii tinereții

Se împlinesc 90 de ani de la apariţia volumului „Joc secund", piatră unghiulară a catedralei literaturii române. Mai puţin la vedere, încriptată/ermetică, din punct de vedere al poetului și matematicianului, rămâne figura „carierei" sale militare, aproape deloc cunoscută, dar nu lipsită de pecetea-i inconfundabilă. Cu atât mai mult cu cât angajează evenimente și personalităţi/personaje istorice. Acesta ar fi reazimul celor următoare.

În 1916, sub ameninţarea ocupaţiei Puterilor Centrale, are loc o masivă mișcare a populaţiei civile spre Moldova. Acolo pleacă în noiembrie, îmbarcat pe un tren de marfă, cu destinaţia Iași, și Dan Barbilian. Drumul durează patru zile.

Se înscrie la Școala Militară de Ofiţeri de Artilerie de la Copou, apoi la Școala de Geniu din Huși. Pentru aceasta apelează la sprijinul unchiului său, colonelul de jandarmi Sache Șoiculescu, care lucra la Marele Stat Major. Condiţiile de școlarizare de la Copou – mizeria ce patrona capitala unei Moldove supraaglomerate, în vara lui 1917 (masa execrabilă, insolenţa superiorilor, care îi administrează recalcitrantului cursant arest, unde acesta află că ocupantul anterior suferise de tifos exantematic) - sunt reclamate protectorului. Colonelul intervine pe lângă generalul Constantin Prezan pentru a fi detașat la Huși.

În 18 mai 1918, Dan Barbilian, cu gradul de plutonier, se afla, după umilitoarea „Pace de la Buftea" impusă României, la Fălciu[1].

Alexandru Ciorănescu, unul dintre monografi, notează asupra acestei perioade: „*Disciplina militară era ceva care nu intra în capacitatea sa de înţelegere. Asemănător în asta lui André Breton care, îmbrăcat în uniformă în anul 1940, saluta superiorii scoţându-și chipiul ca pe o pălărie*"[2].

Din iulie 1918, este desconcentrat, iar la 1 octombrie 1918 este înaintat la gradul de sublocotenent, pentru ca, la 22 octombrie 1922, să i se confere „Crucea Comemorativă de Război" cu bareta „Mărășești"[3].

Fostul militar nu va protesta împotriva acestei distincţii glorioase, dar cu totul în afara adevărului, considerând-o, probabil, o decontare a privaţiunilor serviciului militar de care avusese parte.

Trei din poeziile lui Ion Barbu – „Riga Crypto și lapona Enigel", „Cântec de rușine" și „Convertire" vor fi comentate de Emil Gulian (în revista „Lanuri", 1924), elev, pe atunci, în ultima clasă a Liceului „Ioan Maiorescu" din Giurgiu[4].

Dan Barbilian în anii senectuții

În evocarea „*Emil Gulian, traducător al lui Edgar Allan Poe*", Arșavir Acterian nota: „*Poemele lui Edgar Poe, în traducerea lui Emil Gulian, reușesc să-l așeze pe traducător printre «marii noștri poeți». Îmi închipuiam că singurul chemat să traducă pe Edgar Allan Poe în românește este poetul Ion Barbu. Emil Gulian mi-a dat o admirabilă și convingătoare replică. Prin traducerea poemelor lui Poe, mai mult decât prin propria sa operă, Emil Gulian mi-a câștigat admirația*"[5].

Locotenentul în rezervă Gulian făcea parte din Divizia 5 Infanterie Buzău și a murit în prizonierat, cum depune mărturie și Aurel State: „*Într-unul din trenurile fantomă cu morţii depuși pe platforme, pentru a ieși socoteala la lagăr, murise poetul Emil Gulian, traducătorul lui Edgar Allan Poe, dar corbul lui rămăsese să psalmodieze pentru alte destine «Nevermore», pe drumul pe care treceau pe nebăgate de seamă, dincolo*"[6].

La notele destinate unei eventuale reeditări a „*Istoriei...*", George Călinescu adăugase: „*dispărutul în campania din Uniunea Sovietică - (n. Giurgiu, 1907) Emil Gulian («Duh de basm», 1943)*"[7].

Această „*manieră*" antonesciană de se a se debarasa de foștii aliaţi politici a fost consemnată de supravieţuitori: „*În partea a doua a războiului* (legionarii - n.n.) *erau trimiși pe linia întâia.* (...) *Erau trimiși acolo, unde moartea îi pândea la tot pasul*"[8].

În aceste condiţii a murit, în Caucaz, și Haig Acterian, frate cu Arșavir și Lena Acterian.

Ar mai trebui amintit că, în timpul rebeliunii legionare, Ion Barbu, necăzut nici de această dată pe soluţie corectă, a purtat cămașă verde cu diagonală și a scris două ode dedicate Fürer-ului.

Tot atunci se mai produce o derapare, pe care prietenul Tudor Vianu, chiar în condiţiile în care, având în vedere momentul în care apărea vestea, fusese făcută uitată. Ion Barbu și-a adus aminte că fostul coleg de studenţie fusese evreu, deși creștinat, și trebuia scos din ecuaţia unei ţări ce se voia, vorba Căpitanului, „*mândră ca soarele de pe cer*".

Textual: „*Rapiditatea minții lui, felul atât de personal al exprimării, care asocia cuvintele în legături imediate și neașteptate, produceau o senzație de rară încântare intelectuală, după cum veselia lui, absoluta lui inaptitudine pentru melancolie, marea lui sociabilitate îl făceau să fie prețuit ca cel mai bun dintre camarazi. Dan Barbilian, devenit mai târziu poetul Ion Barbu, a rămas unul dintre prietenii de care am fost mai puternic legat, deși impulsivitatea și nestatornicia lui mi-au produs uneori amărăciuni pe care bătrânețea le privește acum cu toleranță*"[9].

Lumea literară a luat act de această „*rătăcire*", și Zaharia Stancu va lansa epigrama:

„*Barbu firea nu și-o pierde*
Arde veșnic ca o torță.
A-mbrăcat cămașa verde,
Lepădând pe cea de forță"[10].

Canonul pe care și l-a asumat, pentru iertarea acestor „*păcate*" politice față de regimul democrat-popular, este poemul „*Bălcescu trăind*" (publicat în „Viața românească", 1956):

„*Ce-nseamnă! Azi piatră ești, din unghi,*
Republicii Române Populare,
Adeveritul mare, singur trunchi:
Bălcescu, început de calendare".

Datat, într-o dedicație către Al. Rosetti, directorul Fundațiilor Regale pentru Literatură și Artă, 1948, textul ispășitor (destul de prompt, după abdicarea lui Mihai I) a avut de așteptat opt ani până a vedea lumina tiparului.

Meteahna aceasta nu a scăpat nici scriitorului Ion Caraion, fost deținut politic, ce nota în volumul de eseuri „*Tristețe și cărți*", apărut după 1990: „*unele poeme circumstanțiale sunt dedicate unor personaje politice, care au fost considerate de poet un fel de personaje ce i-ar aduce unele avantaje*"[11].

Cu atât mai mult cu cât acea experiență de neuitat cu acest creator, după mărturisirea lui Emil Manu, monograf al poetului și evocator al generației războiului: Caraion era consilier la Ministerul Artelor, când a devenit „*redactor și inițiator al originalei reviste «Agora» (1947), ce apărea în cinci limbi și la care colaborau nume prestigioase din țară și de peste hotare, de la Beniuc și Arghezi, Blaga și Barbu și de la Quasimodo la Sartre*"[12].

Editorul și constructorul acestei reviste, unice în istoria presei naționale, se confesa: „*A trebuit să amân de două, trei ori apariția AGOREI din pricina umorilor sale imprevizibile și am amânat*", găsind și o explicație: „*era tare bântuit*"[13].

Despre firea sucită a poetului a scris și Iorgu Iordan, al cincilea mare lingvist român, nu fără a-i acorda, fie și în aceste condiții, în descendența eminesciană, o preeminență: „*era un om foarte ciudat: părea totdeauna îmbufnat, supărat, gata mereu de ceartă. De altfel, el era extrem de original, vorbind de latura poetică a activității sale, mai original decât foarte mulți poeți, chiar decât Arghezi.* (...) *Astăzi* (1982 - n.n.) *sunt socotiți poeți mari – nu de toată lumea, ci de oamenii bine pregătiți în domeniul criticii literare, cu gust, cum se spune – Blaga, Bacovia și Barbu. Ori, Barbu era total diferit de ceilalți doi, și trebuie să recunosc aici că și mie îmi plac multe dintre creațiile sale*"[14].

Ultimul document asupra „*carierei militare*", reprodus în corespondența editată de Gerda Barbilian și Nicolae Scurtu, constă în scoaterea de sub arme a lui Dan Barbilian:

„*Comisariatul Militar București Nr. 11 din 11.VI.* [1]*953*
Raionul Lenin

ADEVERINȚĂ

Tov[arășul] *Dan Barbilian, gradul sublocotenent, în conformitate cu articolul 43 din Statutul Corpului Ofițerilor, se șterge din evidență pentru limită de vârstă.*

Prezenta adeverință este valabilă timp de 6 (șase) luni de la data eliberării.

COMANDANT
indescifrabil)"[15].

Există un anume dramatism subiacent: o militărie începută pe vremea regelui Ferdinand, aliat cu țarul Nicolae al II-lea și sfârșită sub Gheorghe Gheorghiu-Dej, subordonat lui Hrușciov (care, convins de obedienţa RPR, a retras în 1958, armata sovietică din România).

Laurențiu Ulici opinează că magia, cunoașterea pozitivă și religia guvernează „*Jocul secund*, *aureolându-l definitiv și ridicându-l în «grupa mare» a poeților vremii*", poemele tipărite mai târziu fiind, „*cele mai multe, ocazionale*"[16].

Astfel, posteritatea lui Mihai Eminescu, este întrupată de cei trei mari „B", în oricare ordine am lua-o: Bacovia, Barbu, Blaga.

Second lieutenant Dan Barbilian (Ion Barbu)

Emil Niculescu

Abstract: The poet and mathematician Dan Barbilian (Ion Barbu) participated as a reserve officer in the First World War, being decorated with the "War Memorial Cross" with the "Mărășești" ribbon. Representative of the Romanian literary modernism, Ion Barbu is considered one of the most important interwar poets, along with George Bacovia and Lucian Blaga.

Keywords: Dan Barbilian (Ion Barbu), reserve officer, First World War, poet, mathematician.

NOTE

[1] Gerda Barbilian, *Ion Barbu. Amintiri*, Editura Cartea Românească, 1979, pp. 68-72.
[2] Alexandru Ciorănescu, *Ion Barbu. Monografie*, Editura Fundației Culturale Române, 1996, p. 18.
[3] Mircea Coloșenco, *Ion Barbu - Dan Barbilian. Bibliografie documentară (1894-1925)*, Editura Minerva, 1979, p. 174.
[4] Mircea Coloșenco, *Op. Cit.*, p. 251.
[5] Arșavir Acterian, *Privilegiați și năpăstuiți*, Editura Institutul European, 1995, p. 89.
[6] Aurel State, *Drumul crucii*, vol. I, Editura Litera, 1993, p. 180.
[7] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a 2-a revăzută și adăugită, Editura Minerva, 1988, p. 906.
[8] Nicu Păun, *Sub faldurile drapelului tricolor*, Brașov, Editura Pentru Viață, 1999, p. 74.
[9] Tudor Vianu, *Jurnal,* Editura Eminescu, 1970, p. 357.
[10] Mircea Coloșenco, *Dan Barbilian. Legionar de conjunctură*, în „Bucureștiul literar și artistic", Anul 10, nr. 4-5 (109-110), aprilie-mai 2020.
[11] Emil Manu, *Cafeneaua literară*, Editura Saeculum I.O., 1997, p. 65.
[12] Idem, *Generația literară a războiului*, Editura Curtea Veche, 2000, p.73.
[13] Ion Caraion, *Pălărierul silabelor*, Editura Cartea Românească, 1976, p. 98.
[14] Valeriu Mangu, *De vorbă cu Iorgu Iordan*, Editura Minerva, 1982, p. 23.
[15] *Ion Barbu în corespondență*, vol. I, ediție îngrijită de Gerda Barbilian și Nicolae Scurtu, Editura Minerva, 1982, p. 311.
[16] Laurențiu Ulici, *Recurs*, Editura Cartea Românească, 1971, pp. 47 și 52.

ACHIZIŢIONAREA DE TEHNICĂ MILITARĂ ŞI MUNIŢII SOVIETICE PENTRU ARMATA ROMÂNĂ (1976-1979)

Locotenent-colonel (r) Dr. Petre OPRIŞ

Încă din anul 1976, Nicolae Ceaușescu a primit informaţii de la Moscova despre faptul că autorităţile politice și militare sovietice doreau o creștere majoră a bugetelor militare ale ţărilor membre ale Organizaţiei Tratatului de la Varșovia. De exemplu, la 2 noiembrie 1976, generalul Ion Coman l-a informat pe președintele României că șeful Statului Major al Forţelor Armate Unite, generalul-colonel Anatoli Ivanovici Gribkov, i-a trimis proiectul tezelor raportului pe care mareșalul Ivan Iakubovski urma să îl prezinte la reuniunea Comitetului Politic Consultativ al Organizaţiei Tratatului de la Varșovia (București, 25-26 noiembrie 1976).

În acel document – intitulat „*Tezele raportului Comandantului suprem al Forţelor Armate Unite la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ «Cu privire la îndeplinirea hotărârilor adoptate la consfătuirile Comitetului Politic Consultativ în anii 1969-1974 referitoare la perfecţionarea Organizaţiei militare a Tratatului de la Varșovia. Starea și dezvoltarea Forţelor Armate Unite»*" – se menţiona:„*În noul cincinal procesul de perfecţionare a înzestrării tehnice a trupelor și flotelor se va continua. Aceasta se va face prin înlocuirea armamentului și tehnicii de luptă modele vechi cu altele mai noi, precum și prin modernizarea unei importante cantităţi de tancuri, sisteme de artilerie și complexelor de rachete antiaeriene, existente în înzestrarea trupelor*".

În raport se remarcă și părţile slabe în înzestrarea tehnică a Forţelor Armate Unite: existenţa unei importante cantităţi de tancuri, avioane și altă tehnică, modele vechi. Se subliniază faptul că unele din acestea, cu toate măsurile luate, vor rămâne și la sfârșitul anului 1980. Comandamentul Unificat și comandamentele naţionale căutau căile de îndreptare a acestei situaţii în procesul îndeplinirii planurilor actualului cincinal și pe timpul elaborării planurilor de dezvoltare a trupelor și flotelor în anii 1981-1985. Se ridică problema utilităţii de a avea în fiecare armată aliată anumite unităţi (subunităţi) înzestrate cu cele mai moderne tipuri de armament și tehnică militară, pentru pregătirea din timp a cadrelor pentru noua tehnică, dobândirea experienţei în însușirea, întrebuinţarea în luptă și exploatarea acesteia. [...]

În încheiere, se vorbește despre sarcina Comandamentului Unificat și comandamentelor naţionale de perfecţionare și lărgire a activităţii organelor militare ale Organizaţiei Tratatului de la Varșovia, concentrându-se eforturile principale pentru rezolvarea următoarelor sarcini de bază:

„*1. Să urmărească cu vigilenţă pregătirile militare ale blocului NATO și să ia măsuri de ridicare pe mai departe a capacităţii de luptă și de perfecţionare calitativă a Forţelor Armate Unite.*

Să realizeze îndeplinirea, în totalitate, a tuturor activităţilor prevăzute în Protocoalele de dezvoltare a trupelor și flotelor pe anii 1976-1980, acordând o deosebită atenţie ridicării pe mai departe a capacităţii de luptă și de mobilizare a acestora, perfecţionării sistemului de conducere, îmbunătăţirii pregătirii operative și de luptă a trupelor și flotelor.

Să îmbunătăţească înzestrarea tehnică a trupelor și flotelor prin introducerea unor tipuri noi de armament, mult mai moderne, înlocuirea și modernizarea tehnicii învechite, îndeosebi a avioanelor și tancurilor, precum și intensificarea lucrului privind standardizarea și unificarea armamentului și tehnicii militare, ca una din principalele pârghii de ridicare a capacităţii de luptă a trupelor și flotelor.

2. Să se ia măsuri pentru întărirea sistemului unic de apărare antiaeriană, ţinând seama de reînzestrarea trupelor de rachete antiaeriene, necesitatea măririi parcului cu avioane noi de tipul MiG-23 și crearea sistemului unic automatizat de conducere a trupelor de Ap.A.A.(apărare antiaeriană – n.n.).

3. Să se perfecţioneze serviciile armatelor aliate, să se mărească stocurile de mijloace materiale, să se îmbunătăţească dispersarea și adăpostirea lor. Să se continue desfășurarea activităţilor puse de acord pe linia pregătirii operative a teritoriilor ţărilor aliate.

4. Să se lărgească și să se adâncească frăţia de arme a armatelor frăţești. Să se perfecţioneze structura organizatorică și activitatea organelor de conducere unificate, să se adâncească legătura lor cu organele militare naţionale și, pe această bază, să se ridice nivelul conducerii Forţelor Armate Unite.

Se exprimă încrederea în faptul că desfășurarea acestor activităţi va contribui la creșterea pe mai departe a posibilităţilor de luptă ale Forţelor Armate Unite"[1].

În cazul armatei române, directivele respective s-au concretizat prin cumpărarea unor cantităţi semnificative de tehnică militară și muniţii din Uniunea Sovietică, astfel:300 de rachete antiaeriene V-750 VMV (în perioada 1976-1977) pentru nouă instalaţii de lansare SA-75, existente deja în România[2],sisteme 2K12 „Kub" de lansare a rachetelor antiaeriene (începând din trimestrul IV al anului 1976)[3]pentru apărarea trupelor de uscat,31 de tancuri T-72 (în perioada 1978-1979)[4],șase complexe de rachete operativ-tactice 9 K-72 (cu 14 rachete 8 K14 pentru acestea – în anul 1978), 28 de instalaţii 9 P133 de lansare a rachetelor antitanc dirijate 9 M 14 „Maliutka" (1978), nouă instalaţii portabile 9 P135 (împreună cu 300 de rachete antitanc dirijate „Fagot"

– 1978), o staţie de radiolocaţie pentru artilerie SNAR-10 (1978), două staţii meteorologice ARMS 3 (1978), două staţii de radiolocaţie RMS 1M (pentru plutoanele meteo din organica unităţilor de rachete – 1978)[5], 13 complexe de rachete operativ-tactice 9 K-72 (R-17 „Elbrus", model 1964), 48 de complexe de rachete tactice 9 K-52 „LUNA M" (până în anul 1982, inclusiv)[6] și 28 de avioane de vânătoare MiG-23 (într-o primă fază, în perioada 1979-1980).

Unul dintre batalioanele Regimentului 1 Tancuri „Vlad Ţepeș" (aflat la Târgoviște) a primit, în perioada 1978-1979, cele 31 de tancuri T-72 comandate în URSS. Aceasta a fost unica subunitate din România care a avut în înzestrare acel model de tanc. Valoarea totală a contractului a fost de 150 milioane de lei valută Est. În suma respectivă s-au prevăzut și livrarea muniţiei, a materialelor necesare pentru exploatarea și repararea blindatelor, precum și materialele de învăţământ dedicate acelui model de tanc[7].Documentul inedit,referitor la achiziţia respectivă,îl prezentăm în continuare, în întregime.

Prin cumpărarea de tancuri T-72, autorităţile române au transpus în practică ideea generală a mareșalului Ivan Iakubovski privind utilitatea *„de a avea în fiecare armată aliată anumite unităţi (subunităţi) înzestrate cu cele mai moderne tipuri de armament și tehnică militară, pentru pregătirea din timp a cadrelor pentru noua tehnică, dobândirea experienţei în însușirea, întrebuinţarea în luptă și exploatarea acesteia*"[8].

În paralel, autorităţile de la București au întreprins demersuri pe lângă guvernul Uniunii Sovietice,în scopul primirii de către România a unor licenţe de fabricaţie pentru mai multe produse militare – care erau importate de armata română din URSS. Răspunsul autorităţilor de la Moscova la acele solicitări a ajuns la București,la 26 august 1977. Într-o scrisoare semnată de mareșalul Dmitri Ustinov (ministru al Apărării al URSS) s-a menţionat faptul că *„pentru 16 poziţii, partea sovietică a hotărât să ofere documentaţia tehnică de licenţă, pentru 5 poziţii hotărârea urmează a fi luată ulterior, iar pentru alte 10 poziţii se precizează că, din motive tehnice, licenţele nu pot fi oferite*"[9].

În raportul nr. M. 03857 din 30 august 1977, trimis de generalul Ion Coman lui Nicolae Ceaușescu, ministrul Apărării Naţionale a precizat principalele produse militare pentru care partea română a dorit,în mod special, licenţele de fabricaţie sovietice și nu le-a obţinut: *„complexele de rachete antitanc «FAGOT», antiaeriene «STRELA-1M» și «STRELA-2M», racheta tactică «LUNA-M» și racheta navală tip «P-20»*"[10].Raportul generalului Ion Coman și lista completă a produselor militare pentru care s-au solicitat licenţe de fabricaţie din U.R.S.S.,la mijlocul anilor '70, le editățm în continuare, în întregime.

În altă ordine de idei, la începutul anilor '80 a existat o tentativă de achiziţionare din România a unu-două tancuri sovietice T-72 de către doi reprezentanţi ai companiei „Interarms", înregistrată cu sediul social la Londra. Aceștia au deschis discuţiile cu partea română și au susţinut că intenţionau să cumpere armament, muniţii și echipamente militare din România, în valoare de 22 de milioane de dolari, pentru un stat din regiunea Golfului Persic. Totodată, au exprimat interesul pentru tancurile T-72. Acestea erau adevărata miză a contractului propus de „Interarms" și blindatele urmau să ajungă în SUA.

Autorităţile de la București au înţeles problemele care puteau să apară, în cazul în care acceptau livrarea de tancuri T-72 statului-lider al NATO. URSS nu permitea reexportarea blindatelor primite de armata română în perioada 1978-1979, pentru a nu dezvălui secretele lor unor ţări inamice. În cele din urmă, cei doi reprezentanţi ai firmei „Interarms" nu au deschis acreditivul la banca din Elveţia, pe care au indicat-o pentru derularea contractului de cumpărare de armament, muniţii și echipamente militare, care se puteau expedia fără restricţii din România, și întreaga afacere nu a mai avut loc[11].

♦♦♦

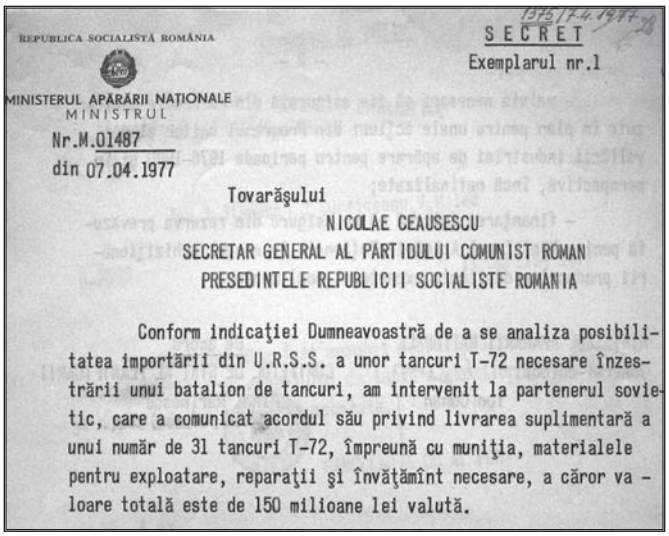
Raportul trimis, la 7 aprilie 1977, lui Nicolae Ceaușescu de generalul-colonel Ion Coman, referitor la lansarea unei comenzi pentru importarea din URSS a 31 de tancuri noi T-72,
în perioada 1978-1979

„REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA SECRET
MINISTERUL APĂRĂRII NAŢIONALE Exemplarul nr. 1
Ministrul
Nr. M. 01487 din 07.04.1977

[Consemnare manu:] *1375 / [0]7.[0]4.1977*

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU
SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN
PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Conform indicaţiei Dumneavoastră de a se analiza posibilitatea importării din URSS a unor tancuri T-72 necesare înzestrării unui batalion de tancuri, am intervenit la partenerul sovietic, care a comunicat acordul său privind

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
SECRET
Exemplarul nr.1
MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE
MINISTRUL
Nr.M.01487
din 07.04.1977
Tovarăşului
NICOLAE CEAUSESCU
SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMAN
PRESEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMANIA
Conform indicaţiei Dumneavoastră de a se analiza posibilitatea importării din U.R.S.S. a unor tancuri T-72 necesare înzestrării unui batalion de tancuri, am intervenit la partenerul sovietic, care a comunicat acordul său privind livrarea suplimentară a unui număr de 31 tancuri T-72, împreună cu muniţia, materialele pentru exploatare, reparaţii şi învăţământ necesare, a căror valoare totală este de 150 milioane lei valută.

General-colonel Ion Coman

livrarea suplimentară a unui număr de 31 tancuri T-72, împreună cu muniţia, materialele pentru exploatare, reparaţii și învăţământ necesare, a căror valoare totală este de 150 milioane lei valută.

Aceste fonduri nu au putut fi prevăzute în planul Ministerului Apărării Naţionale pe actualul cincinal deoarece necesitatea importării tancurilor T-72 a survenit după aprobarea, prin Decretul Consiliului de Stat nr. 205/1976, a desfășurării pe titulari a indicatorilor din planul naţional unic de dezvoltare economico-socială pe perioada 1976-1980.

Având în vedere cele de mai sus, rog a aproba suplimentarea planului de import al Ministerului Apărării Naţionale, în anii 1978 și 1979, cu suma totală de 150 milioane lei valută, respectiv 337,5 milioane lei finanţare internă, care să fie suportată din prevederile totale ale sectorului de apărare pe anii 1978-1980, astfel:

- valuta necesară să fie asigurată din rezervele prevăzute în plan pentru unele acţiuni din Programul unitar al dezvoltării industriei de apărare pentru perioada 1976-1980 și în perspectivă, încă nefinalizate;

- finanţarea internă să se asigure din rezerva prevăzută pentru Ministerul Apărării Naţionale în scopul achiziţionării produselor destinate exportului suplimentar.

MINISTRUL APĂRĂRII NAŢIONALE
General-colonel
(ss) Ion Coman

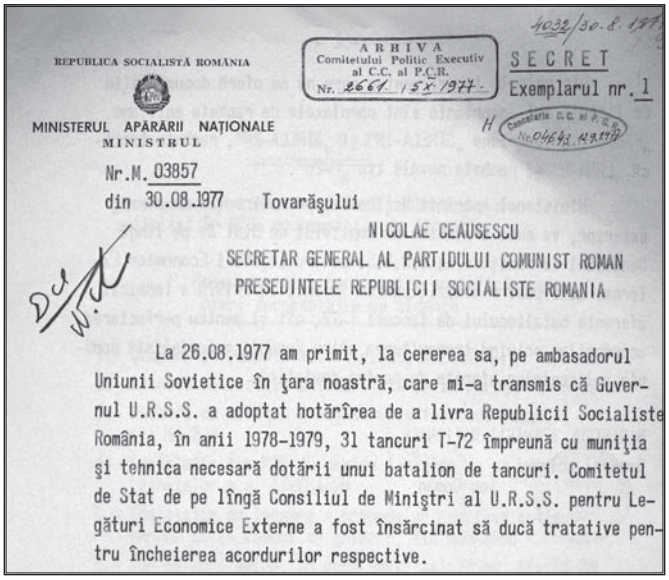
De acord
COMITETUL DE STAT AL PLANIFICĂRII
(ss) Mihai Marinescu

[Ștampilă:]
Nr. 0630/GH[eorghe] O[prea]
Data 12.IV.1977

[Ștampilă:]
Nr. 0221 / I[on] S[tănescu]
Data 08.04.[19]77

R.D. 289/M/1631 din 04.04.1977”[12] .

♦♦♦

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
MINISTERUL APĂRĂRII NAŢIONALE
MINISTRUL
Nr.M. 03857
din 30.08.1977

ARHIVA Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. Nr. 2661 / 15 X 1977

4032/30.8.1977

SECRET
Exemplarul nr. 1

Tovarăşului
NICOLAE CEAUSESCU
SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMAN
PRESEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMANIA

La 26.08.1977 am primit, la cererea sa, pe ambasadorul Uniunii Sovietice în ţara noastră, care mi-a transmis că Guvernul U.R.S.S. a adoptat hotărîrea de a livra Republicii Socialiste România, în anii 1978-1979, 31 tancuri T-72 împreună cu muniţia şi tehnica necesară dotării unui batalion de tancuri. Comitetul de Stat de pe lîngă Consiliul de Miniştri al U.R.S.S. pentru Legături Economice Externe a fost însărcinat să ducă tratative pentru încheierea acordurilor respective.

Raportul trimis lui Nicolae Ceaușescu de generalul-colonel Ion Coman, precum și anexa sa, privind importul din URSS a 31 de tancuri noi T-72 și modul de soluționare a unor solicitări românești referitoare la achiziționarea licențelor de fabricație ale unor produse militare sovietice (30 august 1977)

„REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA SECRET
MINISTERUL APĂRĂRII NAŢIONALE Exemplar nr. 1
Ministrul
Nr. M. 03857 din 30.08.1977

[Consemnare manu:] *4032 / 30.[0]8.1977*

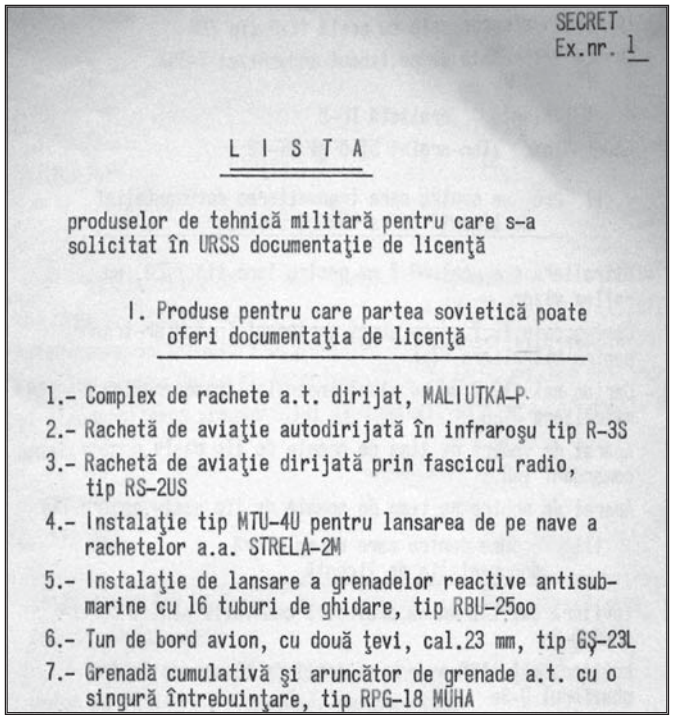
[Rezoluţie:] *Da.ss. Nicolae Ceaușescu*

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU
SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI
COMUNIST ROMÂN
PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE
ROMÂNIA

La 26.08.1977 am primit, la cererea sa, pe ambasadorul Uniunii Sovietice în ţara noastră, care mi-a transmis că Guvernul URSS a adoptat hotărârea de a livra Republicii Socialiste România, în anii 1978-1979, 31 de tancuri T-72, împreună cu muniţia și tehnica necesară dotării unui batalion de tancuri. Comitetul de Stat de pe lângă Consiliul de Miniștri al URSS pentru Legături Economice Externe a fost însărcinat să ducă tratative pentru încheierea acordurilor respective.

Totodată, ambasadorul sovietic a înmânat o scrisoare din partea ministrului apărării URSS – mareșal al Uniunii Sovietice D. Ustinov, în care se arată modul în care s-a soluţionat cererea de a se transmite Republicii Socialiste România unele licenţe, modele și documentaţie tehnică pentru produse de tehnică militară.

Din scrisoare rezultă că, pentru 16 poziţii, partea sovietică a hotărât să ofere documentaţia tehnică de licenţă,

SECRET
Ex.nr. 1

L I S T A

produselor de tehnică militară pentru care s-a solicitat în URSS documentaţie de licenţă

I. Produse pentru care partea sovietică poate oferi documentaţia de licenţă

1.- Complex de rachete a.t. dirijat, MALIUTKA-P
2.- Rachetă de aviaţie autodirijată în infraroşu tip R-3S
3.- Rachetă de aviaţie dirijată prin fascicul radio, tip RS-2US
4.- Instalaţie tip MTU-4U pentru lansarea de pe nave a rachetelor a.a. STRELA-2M
5.- Instalaţie de lansare a grenadelor reactive antisubmarine cu 16 tuburi de ghidare, tip RBU-2500
6.- Tun de bord avion, cu două ţevi, cal.23 mm, tip GŞ-23L
7.- Grenadă cumulativă şi aruncător de grenade a.t. cu o singură întrebuinţare, tip RPG-18 MUHA

pentru 5 poziţii hotărârea urmează a fi luată ulterior, iar pentru alte 10 poziţii se precizează că, din motive tehnice, licenţele nu pot fi oferite (detalii în lista anexată).

Din cele 10 tipuri pentru care nu se oferă documentaţia de licenţă, mai importante sunt complexele de rachete antitanc «FAGOT», antiaeriene «STRELA-1M» și «STRELA-2M», racheta tactică «LUNA-M» și racheta navală tip «P-20».

Ministerul Apărării Naţionale, prin Direcţia de Comerţ Exterior, va duce tratative cu Comitetul de Stat de pe lângă Consiliul de Miniștri al URSS pentru Legături Economice Externe, atât pentru achiziţionarea în anii 1978-1979 a tehnicii aferente batalionului de tancuri T-72, cât și pentru perfectarea acordurilor privind transmiterea către Republica Socialistă România a licenţelor oferite de partea sovietică.

MINISTRUL APĂRĂRII NAŢIONALE
General-colonel
(ss) Ion Coman

Nr. 1791 – 29.08.[19]77

♦♦♦

„SECRET
Ex. nr. 1

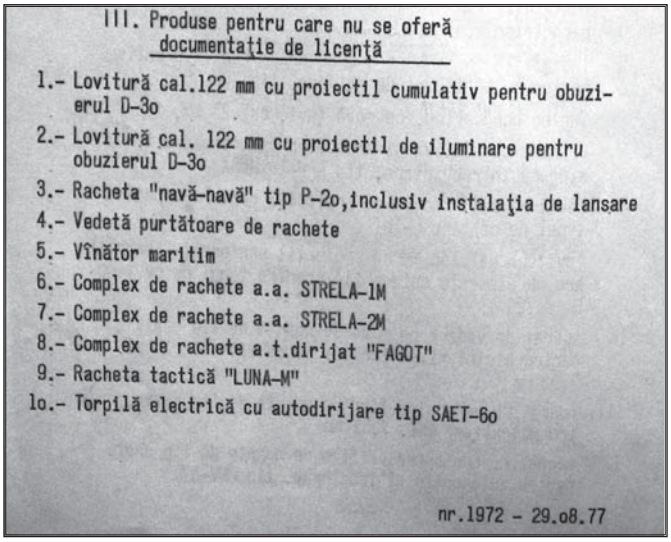
LISTA PRODUSELOR DE TEHNICĂ MILITARĂ PENTRU CARE S-A SOLICITAT ÎN URSS DOCUMENTAŢIE DE LICENŢĂ

I. Produse pentru care partea sovietică poate oferi documentaţia de licenţă:

1. Complex de rachete a.t. dirijat, «MALIUTKA-P»;
2. Rachetă de aviaţie, autodirijată în infraroșu, tip R-3S;
3. Rachetă de aviaţie, dirijată prin fascicul radio, tip RS-2US;
4. Instalaţie tip MTU-4U pentru lansarea de pe nave a rachetelor a.a. «STRELA-2M»;
5. Instalaţie de lansare a grenadelor reactive antisubmarine cu 16 tuburi de ghidare, tip RBU-2500;
6. Tun de bord [pentru] avion, cu două ţevi, cal.23 mm, tip GȘ-23L;
7. Grenadă cumulativă și aruncător de grenade a.t. cu o singură întrebuinţare, tip RPG-18 MUHA;
8. Lovitură cal. 100 mm cu proiectil perforant, pentru tunul de pe tanc D-10T;
9. Lovitură cal. 100 mm cu proiectil perforant-subcalibru, cu elemente detașabile, pentru tunul de pe tanc D-10 T2S;
10. Aparat de vedere pe timp de noapte, de tip pasiv, pentru pistol-mitralieră și pușcă-mitralieră cal. 7,62 mm;
11. Aparat de vedere pe timp de noapte, de tip pasiv, pentru mitralieră cal. 7,62 mm;
12. Aparat de conducere pe timp de noapte, de tip pasiv, pentru automobile și tractoare, tip PNV-57E;
13. Telemetru stereoscopic cu scală fixă, tip ZDN;
14. Lunetă articulată de pe tancul modernizat T-55 A, tip TȘ-S-32PV;
15. Mască izolantă modernizată IP-5;
16. Acumulatoare zinc-argint ST-5 și ST-12.

II. Produse pentru care transmiterea documentaţiei de licenţă se va hotărî ulterior:

1. Mitraliera a.a. cal. 12,7 mm, pentru tanc, tip UTES, cu reflex vizor;
2. Cartuș cal. 12,7 mm cu glonţ perforant incendiar-trasor, pentru mitraliera UTES;
3. Cartuș cal. 12,7 mm cu glonţ incendiar-trasor, pentru mitraliera UTES;
4. Aparat de vedere pe timp de noapte, de tip pasiv, pentru comandant TAB;
5. Aparat de ochire pe timp de noapte, de tip pasiv, pentru TAB.

III. Produse pentru care nu se oferă documentaţie de licenţă

1.- Lovitură cal.122 mm cu proiectil cumulativ pentru obuzierul D-30
2.- Lovitură cal. 122 mm cu proiectil de iluminare pentru obuzierul D-30
3.- Racheta "navă-navă" tip P-20,inclusiv instalaţia de lansare
4.- Vedetă purtătoare de rachete
5.- Vînător maritim
6.- Complex de rachete a.a. STRELA-1M
7.- Complex de rachete a.a. STRELA-2M
8.- Complex de rachete a.t.dirijat "FAGOT"
9.- Racheta tactică "LUNA-M"
10.- Torpilă electrică cu autodirijare tip SAET-60

nr.1972 - 29.08.77

III. Produse pentru care nu se oferă documentaţie de licenţă

1. Lovitură cal. 122 mm cu proiectil cumulativ, pentru obuzierul D-30;
2. Lovitură cal. 122 mm cu proiectil de iluminare, pentru obuzierul D-30;
3. Racheta navă-navă tip «P-20», inclusiv instalaţia de lansare;
4. Vedetă purtătoare de rachete;
5. Vânător maritim;
6. Complex de rachete a.a. «STRELA-1M»;
7. Complex de rachete a.a. «STRELA-2M»;
8. Complex de rachete a.t. dirijate «FAGOT»;
9. Racheta tactică «LUNA-M»;
10. Torpila electrică cu autodirijare, tip SAET-60.

nr. 1972 – 29.08.[19]77”[13].

The Acquisition of Soviet military Technique and Ammunition for the Romanian Army (1976-1979)

Lieutenant-colonel (r) Petre Opriș, Ph.D.

Abstract: The minister of National Defense requested by report to be supplemented the funds allocated for the importation from the Soviet Union of T-72 tanks, as well as for the materials related to their maintenance. The document contains information on licenses, models and technical documentation for military technical products that the Soviet side was willing to offer to Romania.

Keywords: Soviet Union, Ion Coman, T-72 tanks, additional funds, license.

NOTE

[1] Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare: ANIC), Fond C.C. al P.C.R. – Secția Administrativ-Politică, dosar nr. 3/1976, ff. 182;184-185. Pentru variantele în limbile cehă şi engleză ale aceluiaşi document, vezi *Summary of Report by the Warsaw Pact Deputy Supreme Commander (Ivan Iakubovskii), presented by the Warsaw Pact Chief of Staff (A. Gribkov)*, Parallel History Project on Cooperative Security (PHP), Zürich, Switzerland, http://www.php.isn.ethz.ch/collections/colltopic.cfm?lng=en&id=19374&navinfo=14465 (accesat la 18 noiembrie 2011).

[2] ANIC, Fond C.C. al P.C.R. – Secția Administrativ-Politică, dosar nr. 2/1976, f. 182.

[3] Ibidem, dosar nr. 3/1976, f. 40.

[4] Locotenent-colonel Ifim Trofimov, *Tancurile târgovişt ene, între o istorie glorioasă şi perspective*, în „La posturi” (revista Şcolii de Aplicaţie pentru Tancuri şi Auto „Mihai Viteazul” – Piteşti), nr. 3 (41)/martie 2004, pp. 8-9.

[5] Adrian Stroea, Gheorghe Băjenaru, *Artileria română în date şi imagini*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2010, p. 115.

[6] *Ibidem*, pp. 113; 141-142.

[7] ANIC, Fond C.C. al P.C.R. – Secția Administrativ-Politică, dosar nr. 6/1977, f. 28.

[8] Ibidem, dosar nr. 3/1976, f. 182.

[9] Ibidem, dosar nr. 8/1977, f. 97.

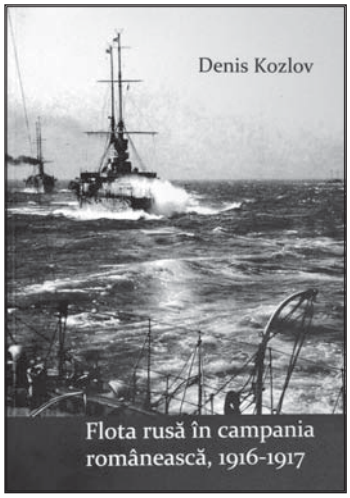
[10] Ibidem.

[11] Stelian Octavian Andronic, *36 de ani în serviciile secrete ale României. Din respect pentru adevăr*, Editura Compania, Bucureşti, 2008; Liviu Vălenaş, *Fabrica de spioni*, Editura VESTALA, Bucureşti, 2010, pp. 188-191.

[12] ANIC, Fond C.C. al P.C.R. – Secția Administrativ-Politică, dosar nr. 6/1977, f. 28.

[13] Ibidem, dosar nr. 8/1977, ff. 97-98.

DENIS KOZLOV – FLOTA RUSĂ ÎN CAMPANIA ROMÂNEASCĂ, 1916-1917 (EDITURA MICA VALAHIE, BUCUREŞTI, 2017, 189 p.)

În anul 2017, editura bucureșteană Mica Valahie a publicat cartea istoricului militar rus D.I Kozlov, dedicată operaţiunilor duse de Flota Rusă din Marea Neagră pe frontul românesc, în toamna anului 1916 și 1917. D.I. Kozlov este unul dintre cei mai importanţi istorici navali ruși de astăzi. Căpitan de rangul I (comandor) este director adjunct al Institutului de Cercetare a Istoriei Militare al Academiei Militare a Statului Major General al Forţelor Armate din Federaţia Rusă, președinte al Asociaţiei Istoricilor Primului Război Mondial din Federaţia Rusă și a publicat peste 150 de lucrări ştiinţifice, majoritatea analizând acţiunile desfășurate de flota rusă în anii Primului Război Mondial.

Flota rusă în campania românească 1916-1917 începe cu un cuvânt înainte al autorului, continuă cu cele cinci capitole, și se încheie cu *Rezultate și Concluzii, Anexe* și o *Notă a editorului.*

În partea introductivă, D.I.Kozlov analizează modul în care acest subiect a fost tratat în decursul timpului de către istoriografia sovietică și apoi rusă. În mod surprinzător, aceste operaţiuni au trezit prea puţin interes după 1918. Chiar și atunci când sunt menţionate, analiza a fost superficială și incompletă. Kozlov consideră că din acest motiv au fost uitate sau ignorate o serie de experienţe valoroase, căpătate în timpul acestor acţiuni de luptă, dintre care cea mai importantă era colaborarea flotei rusești cu armata română și cu trupele terestre rusești.

În primul capitol *Intrarea României în Războiul Mondial și desfășurarea Flotei Mării Negre pe noua direcţie operativă*, Kozlov prezintă modul în care au perceput liderii militari ruși situaţia din România la începutul secolului XX și în perioada neutralităţii, prevederile Acordului Naval cu România prin care Rusia își asuma răspunderea apărării litoralului românesc și a portului Constanţa, primele decizii luate în acest sens de către noul comandant al Flotei Ruseşti a Mării Negre și anume viceamiralul A.V.Kolceak, precum și acţiunile desfășurate în acest sens, în cadrul *Operaţiunii România*. Sunt interesante discuţiile avute între STAVKA și Comandamentul Flotei Mării Negre referitoare la cooperarea militară cu România. Flota Rusă din Marea Neagră a pregătit minuţios noua misiune, a desemnat unităţile participante, misiunea acestora, colaborarea cu autorităţile românești. Printre misiunile executate imediat, după intrarea României în război de partea Antantei, putem menţiona bombardarea portului bulgăresc Varna, cu 7 hidroavioane din cele 20 lansate la apă de pe 3 nave, lupta aeriană dusă cu avioanele germane de vânătoare, instalarea unui baraj de mine pentru protecţia portului Constanţa. După sosirea navelor rusești la Constanţa, la începutul lunii septembrie 1916, aviaţia germană a ripostat și a bombardat orașul și navele din port.

Al doilea capitol este intitulat *Flota Mării Negre în luptele pentru Dobrogea. Apărarea Constanţei.* Sunt prezentate acţiunile de luptă desfășurate de flota rusă pentru apărarea litoralului românesc și a Constanţei, până în decembrie 1916, cooperarea, destul de problematică cu Armata Română, pierderile suferite în această perioadă.

Capitolul trei este dedicat *Acţiunilor separate ale Flotei în apele românești.* În toamna anului 1916, navele Flotei Ruse a Mării Negre au avut și alte activităţi în apele românești, printre care bombardarea depozitelor de combustibili și grâne, abandonate de trupele române la Balcic și Caliacra, scoaterea din luptă a submarinului bulgăresc „Podvodnik", plantarea de mine la Capul Ekrene pentru a bloca șenalul de nord spre Varna, încercările de a bombarda depozitele de la Constanţa, după ce aceasta a fost ocupată de inamic, și distrugerea acestora pe 4 noiembrie.

Capitolul patru este intitulat *Acţiunile de luptă pe Dunărea Inferioară*. Sunt prezentate acţiunile desfășurate de Detașamentul de Canoniere și Detașamentul de Artilerie și Mine pe Dunăre, în colaborare cu Divizia de Dunăre. Sunt evidenţiate operaţiunile desfășurate la Silistra, la Cernavodă sau cele din Deltă, precum și modul în care au colaborat cele două forţe navale aliate.

Ultimul capitol prezintă *Transporturile militare navale. Apărarea comunicaţiilor maritime.* În momentul intrării României în război, Rusia a început să aducă pe noul front trupe. Unele dintre acestea au fost luate din Caucaz și transportate cu navele până la Odessa sau Constanţa.

În *Anexă* sunt 6 documente din arhivele militare ruse, elaborate de către Flota Rusă a Mării Negre în perioada analizată, un tabel cu misiunile desfășurate de submarinele germane și cel bulgar, în zona de nord-vest a Mării Negre, în perioada august-decembrie 1916, precum și un tabel cu perioada și navele folosite pentru transferarea Diviziilor 2 și

214 Infanterie, de la Odessa la gurile Dunării, în perioada noiembrie-decembrie 1916.

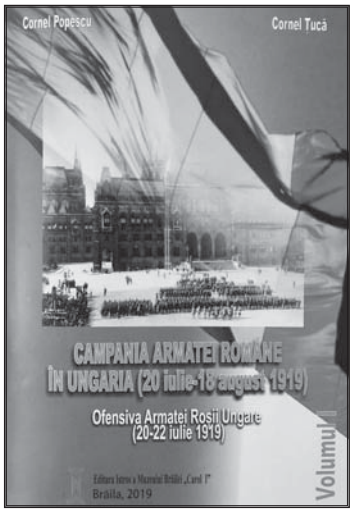
Se regăsesc în carte numeroase fotografii de epocă, cu navele militare ruse, românești, germane și austro-ungare, cu principalii lideri politici și militari sau cu zonele în care s-au desfășurat luptele. Foarte interesante sunt și hărţile reproduse în paginile acestei lucrări.

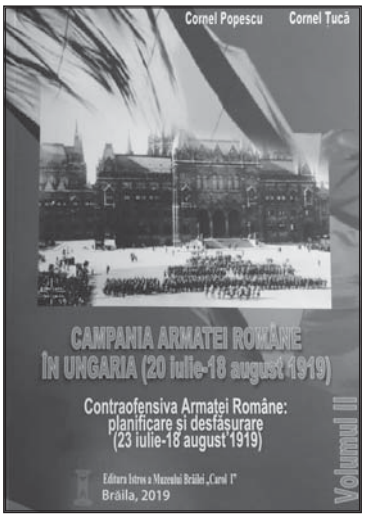
Denis Kozlov pune în evidenţă faptul că Flota Rusă din Marea Neagră și-a luat foarte în serios misiunea primită pe Frontul Românesc. Autorul face o analiză rece și obiectivă a cauzelor insuccesului avut, cel puţin în toamna anului 1916, de flota rusă în apărarea Dobrogei. Kozlov prezintă greutăţile ivite în colaborarea comandamentelor române și ruse, dar și încercările făcute pentru depășirea acestora, analizează lipsa de viziune a unor comandamente din cadrul flotei ruse, se apleacă asupra noilor metode de luptă navală imaginate de unii comandanţi din cadrul flotei ruse.

Pentru prezentarea acestor evenimente, Denis Kozlov s-a folosit cu predilecţie de documentele aflate în arhivele militare ruse și a rezultat o lucrare foarte echilibrată, obiectivă și cu un caracter de noutate evident.

Dr. Viorel GHEORGHE

CAMPANIA ARMATEI ROMÂNE ÎN UNGARIA (20 IULIE-18 AUGUST 1919)

La Editura „Istros" a Muzeului Brăilei „Carol I" a apărut, în anul 2019, lucrarea *Campania Armatei Române în Ungaria (20 iulie-18 august 1919)*, având autori pe dr. Cornel Popescu și dr. Cornel Ţucă.

În cuprinsul primului volum (240 p.), intitulat *Ofensiva Armatei Roșii Ungare (20-22 iulie 1919)*, regăsim: *Cuvânt înainte, Prefaţă, Lista abrevierilor, Lista actualizării numelor, Lista actualizării denumirilor localităţilor, Tabla de materii (A. Acţiuni politice și militare premergătoare ofensivei ungare, B. Situaţia forţelor în perioada premergătoare ofensivei ungare, C. Desfășurarea ofensivei ungare)*.

Cartea este dedicată marcării trecerii unui secol de la declanșarea ofensivei Armatei Roșii ungare contra României și contraofensivei lansate, drept răspuns, de unităţile militare române din compunerea Comandamentului Trupelor din Transilvania, finalizată prin ocuparea Budapestei și înlăturarea guvernului bolșevic condus de facto de Béla Kun.

„Campania Armatei Române în Ungaria (20 iulie-18 august 1919)" are meritul de a pune la dispoziţia istoriografiei de profil o cantitate densă de informaţii militare operaţionale, în detrimentul celor de ordin politic prezente în alte volume, consemnează prof. univ. dr. habil. Silviu Miloiu, *fiind rezultatul tenacei activităţi de investigare arhivistică întreprinsă de-a lungul anilor de cei doi autori. Aceștia au reușit astfel să identifice și să încredinţeze tiparului o valoroasă lucrare de istorie militară menită a completa, prin importanţa și mai ales varietatea surselor documentare citate, bibliografia dedicată confruntării militare din vara anului 1919 dintre Armata Română și Armata Roșie ungară.*

Volumul oferă o *prezentare de detaliu, cronologică, a planificării și derulării operaţiunilor defensive și ofensive duse de unităţile militare din subordinea Comandamentului Trupelor din Transilvania, sub permanenta conducere a Marelui Cartier General român, în confruntarea lor, dintre 20 iulie-18 august 1919, cu cele ale Armatei Roșii ungare*. De asemenea, conţine o *analiză critică a realităţilor politice și militare, internaţionale și interne, care și-au pus amprenta, într-o mai mare sau mai mică proporţie, atât asupra planificării iniţiale, cât și a executării concrete, pe frontul de luptă, a tuturor operaţiunilor Armatei române*.

Cel de-al doilea volum (360 p.) *Contraofensiva Armatei Române: planificare și desfășurare (23 iulie-18 august 1919)* cuprinde: *Lista abrevierilor, Lista actualizării numelor, Lista actualizării denumirilor localităţilor* și *Tabla de materii* (Partea I – Planificarea contraofensivei trupelor române din Transilvania; Partea a II-a – Contraofensiva Armatei Române și respingerea Armatei Roșii ungare peste Tisa; Partea a III-a – Planificarea continuării operaţiunilor Armatei Române la vest de Tisa; Partea a IV-a – Trecerea Armatei Române pe malul de vest al Tisei; Partea a V-a – Manevra la vest de Tisa. Urmărirea Armatei Roșii ungare între Tisa și Dunăre), *Concluzii*, *Hărţi și Fotografii*.

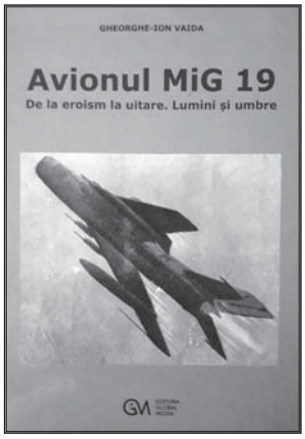
Lucrarea propusă spre lectură publicului pasionat de istorie și specialiștilor se bazează pe un număr impresionant de surse documentare citate în cadrul aparatului critic.

Dr. Luminița GIURGIU

AVIONUL MIG 19. DE LA EROISM LA UITARE. LUMINI ŞI UMBRE

Locotenent-comandorul aviator (r) Gheorghe-Ion Vaida ne propune spre lectură o carte,care reprezintă rodul unei documentări ample, ce are ca scop istoria unităţilor de aviaţie de pe aerodromul Craiova. Lucrarea *Avionul MiG19. De la eroism la uitare. Lumini și umbre* abordează o pagină din evoluţia și istoria aviaţiei militare reactive române (Editura Global Media, Sibiu, 2018, 396 p.).

Dedicat *Celor puțini și bravi, pentru care dragostea de Țară, Patrie și Aviație au fost rațiune și crez, până la suprema jertfă*, volumul beneficiază de *Cuvânt înainte*, *Abrevieri*, *Partea I – În serviciul operativ* (cu 14 capitole: 1. Descrierea generală a avionului MiG 19; 2. Caracteristicile avionului MiG 19 și performanţe de zbor; 3. Trecerea pe avionul MiG 19 P; 4. Pe aerodromul Deveselu; 5. Începerea zborului în România pe avionul MiG 19 P; 6. Trecerea pe avionul MiG 19 PM; 7. Pe aerodromul Giarmata; 8. Pe aerodromul Cocargeaua (Borcea); 9. Uzina (Întreprinderea) de reparaţii avioane Bacău; 10. Întrebuinţarea în luptă a avionului MiG 19; 11. Incidente și premise de zbor; 12. Catapultări; 13. Escadrila din ceruri; 14. La sfârșit de carieră*)*, *Partea a II-a – Biografii* (colonel Vasile Adămiţă, colonel Ioan Bătinaș, colonel Adalbert Bodiș, căpitan Viorel Croitoru, locotenent-colonel Vasile Crișan, colonel ofiţer tehnic Ilie Dumitrescu, colonel ofiţer tehnic Ștefan Elicher, colonel inginer Alexandru Filipescu, colonel Costică Gheorghiţă, colonel Ilie Grigorescu, colonel Gheorghe Iancu, locotenent-colonel Aurel Leu, colonel inginer Petre Lixandru, comandor Florea Matei, colonel Alexandru Olteanu, colonel ofiţer tehnic Ioan Pop, locotenent-colonel Anghel Ruse, maior ofiţer tehnic Petre Stroe, colonel Dumitru Tache, locotenent-colonel Mihai Virag, colonel ofiţer tehnic Gheorghe Voicu), *Anexe* (Date geometrice și gravimetrice ale avionului MiG 19 P și PM; Tabel cu ore de zbor executate pe avionul MiG 19), *Fotografii* și *Bibliografie*.

Așa cum remarcă și autorul *protagoniștii acestei lucrări au pus bazele primelor escadrile de avioane supersonice din România, înzestrate inițial cu avioane MiG-19 P și ulterior, cu avioane MiG-19 PM, ce au apărat cerul albastru al țării în perioada 1958-1972, pe aerodromurile Deveselu, Giarmata și Cocargeaua (Borcea)*.

Cititorului interesat i se oferă un volum consistent prin informaţii, bazat pe o amplă cercetare a surselor scrise (studii, articole, lucrări, documente din arhivele militare), dar și pe relatări ale oamenilor participanţi direcţi sau nu la evenimentele abordate, arhivele acestora sau ale familiilor lor (fotografii, carnete de zbor, ziare și/sau reviste sau tăieturi din acestea, livrete, brevete).

Dr. Luminița GIURGIU

MARINA ÎN PICTURA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ. VALENTIN DONICI

O lucrare închinată memoriei marinarului, pictorului și scriitorului Valentin Donici vede lumina tiparului la Editura Muzeului Naţional al Marinei Române (Constanţa, 2018, 134 p.), având ca autori pe dr. Carmen Irène Atanasiu și pe dr. Andreea Atanasiu-Croitoru.

Cartea, apărută în condiţii grafice de excepţie, este însoţită de fotografii, care întregesc textul, fiind structurată astfel: *Cuvânt înainte*, *Argument*, *Rădăcinile unui artist*, *Ofiţerul de marină*, *Val Donici și artele plastice*, *Scriitorul*, *Impresii despre omul și artistul Valentin Donici*, *Din lucrările pictorului Valentin Donici*.

„Există oameni pentru care arta este într-adevăr o necesitate, o autentică chemare, fără de care, la un anumit moment din viața lor, nu mai pot trăi. Străbătând mările și oceanele lumii, nu puțini au fost acei marinari care s-au simțit atrași de mirajul culorii și al luminii, reușind să transpună pe pânză ceva din mirajul universului marin pe care numai ei îl pot simți și cunoaște cu adevărat. Un asemenea om și marinar a fost comandorul de marină Valentin Donici”- consemnează dr. Carmen Irène Atanasiu.

Personalitate consacrată în arta plastică românească, Valentin Donici a realizat numeroase și variate lucrări (desene, caricaturi, acuarele, picturi în ulei ș.a.) și a participat și organizat zeci de expoziţii. Indiferent de domeniile abordate, artă plastică sau literatură, opera sa a avut ca sursă de inspiraţie marea și marinarii.

Cititorului interesat i se pune la dispoziţie, în cadrul ultimei secţiuni,lucrări ale pictorului Valentin Donici. Fără această carte-album accesul ar fi dificil, întrucât operele fac parte fie din colecţiile unor instituţii, fie se află în colecţii particulare.

Dr. Carmen Irène Atanasiu îl alătură pe Valentin Donici *„acelor marinari poeți, scriitori, publiciști, pictori, care s-au străduit mai bine de un secol să aprindă și să întrețină scânteia dorului de a cunoaște și folosi marea, să propage în sufletul românesc cultul pentru Marea Noastră și respectul pentru oamenii ei”*.

Dr. Luminița GIURGIU

SIMPOZIONUL „160 DE ANI DE LA CONSTITUIREA FORŢELOR NAVALE ROMÂNE”

Arhivele Militare Naţionale Române au organizat Simpozionul „160 de ani de la constituirea Forţelor Navale Române”, care s-a desfășurat în data de 19 octombrie, la Comandamentul Flotei și Academia Navală „Mircea cel Bătrân”.

Au fost prezentate comunicări de către următorii participanţi: dr. Veronica Bondar – „Salutul Pământului (1877-1947)”; colonel dr. Gabriel Pătraşcu – „Puitoarele de mine ale Marinei Militare Române (1882-2020)”; dr. Teodora Giurgiu – „Marinari militari români care au efectuat călătorii de studii în jurul lumii (1932-1938)”; colonel dr. Gabriel Pătrașcu – „Artileria de Coastă (1965-2001)”.

Programul simpozionului a inclus și prezentarea nr. 2(88)/2020 al revistei „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române” de către dr. Teodora Giurgiu.

La activitate au participat reprezentanţi ai comenzii instituţiilor care au găzduit manifestările, alături de elevi, studenţi, profesori, cadre militare și personal civil.

Dr. Teodora GIURGIU

CONTENTS

Anniversary message ♦ Central Archive Repository – A Century of History (III) - Colonel engineer Marius-Marian Olteanu, Adela-Cosmina Lăzărescu, Mariana-Daniela Manaloiu ♦ The Epidemics that the Romanian Army confronted with at the Beginning of the 20th Century - The Exanthemum Fever Epidemic from 1917 - Leontin Stoica, Ph.D.♦ African Hunters from the French Army in Romania - Assistant Professor Alin Spânu, Ph.D.♦Around the World… with the Training Cruiser “Jeanne d’Arc” – Major Tudor Brătulescu – Luminița Giurgiu Ph.D., Teodora Giurgiu Ph.D., Colonel Gabriel-George Pătrașcu Ph.D. ♦ The Agriculture of Tulcea County during the World War II - Laurenţiu Mănăstireanu, Ph.D.♦ From the Special Intelligence Service to the General Directorate of State Security. The History of the Special Intelligence Service on and after August 23, 1944 - Tiberiu Tănase, Ph.D. ♦ The illustrious General Platon Chirnoagă – the only Romanian General Prisoner on the Western Front - Brigade General (r) prof. univ. Adrian Stroea Ph.D., Colonel (r) Marin Ghinoiu ♦ The Helsinki Final Act. Consequences for Romania and Bulgaria – Diana Cristiana Lupu, Ph.D. candidate ♦ A Star of the Romanian Military Horse Riding Sport: Lieutenant-colonel Constantin Apostol (1903-1995). From Glory to Humiliation – Prof. univ. Gheorghe Calcan, Ph.D. ♦ Second lieutenant Dan Barbilian (Ion Barbu) – Emil Niculescu ♦ The Acquisition of Soviet military Technique and Ammunition for the Romanian Army (1976-1979) – Lieutenant-colonel (r) Petre Opriș, Ph.D. ♦ Review ♦Agora

Președintele României

Dorind a răsplăti meritele

Arhivelor Militare Naționale Române

- București -

în semn de apreciere pentru contribuția avută la păstrarea vie a memoriei faptelor de arme și a sacrificiului uman consemnat în Războiul pentru Întregirea Neamului, ducând mai departe tradițiile istorice ale celor care și-au făcut datoria față de Patrie,

Conferă

Medalia Comemorativă

„Centenarul Războiului pentru Întregirea Neamului".

Președintele României

Klaus - Werner Iohannis

Cancelarul Ordinelor

Decret nr. 781 *din* 31.10.2019

Brevet CRIN *nr.* 41 *Nr. crt.* 41

